

5 JAAR ZEEVOGELWAARNEMINGEN TE NIEUWPOORT

1978/79 - 1982/83

**BORREY J.
DEWULF L.
RAES D.
TAHON R.
VERCRUYSSSE B.**

Helmoed Roeyard
1986; Buz Bp
via BAY

128192

5 JAAR ZEEVOGELWAARNEMINGEN

TE

NIEUWPOORT (BELGIE)

1978/79 - 1982/83

VLIZ (vzw)
VLAAMS INSTITUUT VOOR DE ZEE
FLANDERS MARINE INSTITUTE
Oostende - Belgium

Ter herinnnering aan
Jean Borrey

Het was zijn idee
om samen dit rapport
te schrijven

 INHOUDSTAFEL

Inleiding	1
Hoofdstuk 1	
Waarnemingsplaats en waarnemingsomstandigheden	2
Hoofdstuk 2	
Verwerkingstechniek	4
Hoofdstuk 3	
Soortenverslag	5
1) Duikers	6
<i>Gaviidae</i>	
2) Futen	8
<i>Podicipedidae</i>	
3) Stormvogels	11
<i>Procellariidae</i>	
3.1) Noordse Stormvogel	11
<i>Fulmarus glacialis</i>	
3.2) Pijlstormvogel species	11
3.3) Grauwe Pijlstormvogel	12
<i>Puffinus griseus</i>	
3.4) Noordse Pijlstormvogel	13
<i>Puffinus puffinus</i>	
4) Stormvogeltjes	13
<i>Hydrobatidae</i>	
4.1) Stormvogeltje	13
<i>Hydrobates pelagicus</i>	
4.2) Stormvogeltje species	13
5) Jan van Genten	16
<i>Sulidae</i>	
6) Aalscholvers	17
<i>Phalacrocoracidae</i>	
7) Reigers	19
<i>Ardeidae</i>	
7.1) Kwak	19
<i>Nycticorax nycticorax</i>	
7.2) Blauwe Reiger	19
<i>Ardea cinerea</i>	
7.3) Purperreiger	19
<i>Ardea purpurea</i>	
8) Ibissen	19
<i>Threskiornithidae</i>	
8.1) Lepelaar	19
<i>Platalea leucorodia</i>	
9) Eenden	21
<i>Anatidae</i>	
9.1) Zwanen	21
9.2) Ganzen	22
9.2.1) Gans species	22
9.2.2) Kolgans	22
<i>Anser albifrons</i>	
9.2.3) Grauwe Gans	22
<i>Anser anser</i>	
9.2.4) Brandgans	23
<i>Branta leucopsis</i>	
9.2.5) Rotgans	23
<i>Branta bernicla</i>	

9.3)	Eenden	29
9.3.1)	Eend species	29
9.3.2)	Bergeend	30
	<i>Tadorna tadorna</i>	
9.3.3)	Smient	31
	<i>Anas penelope</i>	
9.3.4)	Krakeend	32
	<i>Anas strepera strepera</i>	
9.3.5)	Wintertaling	34
	<i>Anas crecca</i>	
9.3.6)	Wilde eend	34
	<i>Anas platyrhynchos platyrhynchos</i>	
9.3.7)	Pijlstaart	35
	<i>Anas acuta acuta</i>	
9.3.8)	Zomertaling	35
	<i>Anas querquedula</i>	
9.3.9)	Slobeend	36
	<i>Anas clypeata</i>	
9.3.10)	Krooneend	36
	<i>Netta rufina</i>	
9.3.11)	Tafeleend	39
	<i>Aythya ferina</i>	
9.3.12)	Kuifeend	39
	<i>Aythya fuligula</i>	
9.3.13)	Toppereend	41
	<i>Aythya marila marila</i>	
9.3.14)	Eider	41
	<i>Somateria mollissima mollissima</i>	
9.3.15)	Zwarte Zee-eend	41
	<i>Melanitta nigra</i>	
9.3.16)	Grote Zee-eend	43
	<i>Melanitta fusca fusca</i>	
9.3.17)	Brilduiker	43
	<i>Bucephala clangula clangula</i>	
9.3.18)	Zaagbekken	44
10)	Rallen	45
	<i>Rallidae</i>	
10.1)	Meerkoet	45
	<i>Fulica atra</i>	
11)	Kraanvogels	50
	<i>Gruidae</i>	
11.1)	Kraanvogel	50
	<i>Grus grus</i>	
12)	Steltlopers	51
12.1)	Scholeksters	52
	<i>Haematopodidae</i>	
12.1.1)	Scholekster	52
	<i>Haematopus ostralegus ostralegus</i>	
12.2)	Kluten	53
	<i>Recurvirostridae</i>	
12.2.1)	Kluut	53
	<i>Recurvirostra avosetta</i>	
12.3)	Plevieren	56
	<i>Charadriidae</i>	
12.3.1)	Kleine Plevier	56
	<i>Charadrius dubius curonicus</i>	
12.3.2)	Bontbekplevier	56
	<i>Charadrius hiaticula</i>	
12.3.3)	Strandplevier	57
	<i>Charadrius alexandrinus alexandrinus</i>	
12.3.4)	Goudplevier	57
	<i>Pluvialis apricaria</i>	

12.3.5)	Zilverplevier <i>Pluvialis squatarola</i>	59
12.3.6)	Kievit <i>Vanellus vanellus</i>	59
12.4)	Strandlopers <i>Scolopacidae</i>	61
12.4.1)	Kanoetstrandloper <i>Calidris canutus canutus</i>	61
12.4.2)	Drieteenstrandloper <i>Calidris alba</i>	63
12.4.3)	Kleine Strandloper <i>Calidris minuta</i>	63
12.4.4)	Paarse Strandloper <i>Calidris maritima maritima</i>	63
12.4.5)	Bonte Strandloper <i>Calidris alpina</i>	64
12.4.6)	Kemphaan <i>Philomachus pugnax</i>	65
12.4.7)	Watersnip <i>Gallinago gallinago gallinago</i>	68
12.4.8)	Houtsnip <i>Scolopax rusticola</i>	68
12.4.9)	Grutto <i>Limosa limosa</i>	68
12.4.10)	Rosse Grutto <i>Limosa lapponica lapponica</i>	69
12.4.11)	Wulp species <i>Numenius phaeopus/arquata species</i>	69
12.4.12)	Regenwulp <i>Numenius phaeopus phaeopus</i>	70
12.4.13)	Wulp <i>Numenius arquata arquata</i>	71
12.4.14)	Zwarte Ruiter <i>Tringa erythropus</i>	72
12.4.15)	Tureluur <i>Tringa totanus</i>	72
12.4.16)	Groenpootruiter <i>Tringa nebularia</i>	73
12.4.17)	Witgatje <i>Tringa ochropus</i>	79
12.4.18)	Deverloper <i>Actitis hypoleucos</i>	79
12.4.19)	Steenloper <i>Arenaria interpres interpres</i>	80
13)	Jagers <i>Stercorariidae</i>	83
13.1)	Jager species <i>Stercorarius species</i>	83
13.2)	Miki <i>Stercorarius pomarinus/parasiticus species</i>	83
13.3)	Middelste Jager <i>Stercorarius pomarinus</i>	84
13.4)	Kleine Jager <i>Stercorarius parasiticus</i>	85
13.5)	Kleinste Jager <i>Stercorarius longicaudus</i>	85
13.6)	Grote Jager <i>Stercorarius skua</i>	88
14)	Meeuwen <i>Laridae</i>	88

15) Sterns	91
<i>Sternidae</i>	
15.1) Lachstern	91
<i>Gelochelidon nilotica</i>	
15.2) Reuzenster	91
<i>Sterna caspia</i>	
15.3) Stern species	91
15.4) Grote Stern	93
<i>Sterna sandvicensis</i>	
15.5) Vino	93
<i>Sterna hirundo/paradisaea species</i>	
15.6) Visdief	95
<i>Sterna hirundo hirundo</i>	
15.7) Noordse Stern	95
<i>Sterna paradisaea</i>	
15.8) Dwergstern	98
<i>Sterna albifrons albifrons</i>	
15.9) Zwarte Stern	99
<i>Chlidonias niger niger</i>	
16) Alken	100
<i>Alcidae</i>	
Hoofdstuk 4	
Invloed van de heersende weersomstandigheden op de trek van steltlopers	103
Hoofdstuk 5	
De Drieteenstrandloper, <i>Calidris alba</i> , een nog onbekende wintergast	109
Slotbeschouwing	116
Bibliografie	117

5 JAAR ZEEVOGELWAARNEMINGEN TE NIEUWPOORT
1978/79 - 1982/83

INLEIDING

Vanaf het najaar van 1978 werden te Nieuwpoort zowel tijdens het najaar als tijdens het voorjaar zeevogeltrekobservaties verricht door de leden van de Zeevogelwerkgroep Nieuwpoort. Eigenlijk dateren de eerste systematische waarnemingen van het najaar van 1976 maar aangezien er voor het eerst in 1979 ook gedurende het voorjaar werd waargenomen hebben wij besloten dit rapport te starten vanaf het telseizoen najaar 1978 - voorjaar 1979. Het is onze bedoeling om in dit rapport in de eerste plaats een overzicht te geven van de trek die langs de Belgische kust en meer specifiek te Nieuwpoort kan waargenomen worden. Daarnaast is het ook voor de waarnemers, zoals Jean Borrey het noemde in zijn "Leidraad voor het waarnemen van vogels" (geschreven ten behoeve van de Nieuwpoortse Toeristische Dienst), "een prettige herinnering aan het waarnemen in de felle zomerzon, bij vorst en in de sneeuw en vooral bij een stevige bries".

Achtereenvolgens zullen behandeld worden de waarnemingsplaats en de waarnemingsomstandigheden en de verwerkingstechniek van de cijfergegevens. Daarna komt de hoofdbrok, namelijk het soortenverslag en in het voorlaatste hoofdstuk wordt ingegaan op de invloed van het weer op de trek van steltlopers. Het laatste hoofdstuk tenslotte bestaat uit een detailstudie van trek en voorkomen van de Drieteenstrandloper (*Calidris alba*).

Vijf jaar zeevogels waarnemen zou echter nooit mogelijk geweest zijn zonder de medewerking van heel wat mensen die ofwel jaar na jaar en nog steeds deel uitmaken van de ZWN ofwel gedurende een of meerdere beperkte periodes waarnemingen verrichtten te Nieuwpoort en bereid waren hun resultaten door te geven. Het is hier dan ook de geschikte plaats om onze oprechte dank uit te drukken aan Baptiste Y., Bogaert J., Brinckman B. en S., Corteel J., Declerck C., De Jonckheere T., Delsoir G., Deschacht P., De Smet G., Deviaene L., Eeckhout G., Herroelen P., Hollebeke A., Lefebvre C., Pollet J., Otte J., Reygaert M., Rotgens W., Sabbe K., Schamelhout A., Slabbinck D., Pattyn F., Van Den Bossche W., Vanderhoeft R., Van Ginhoven W., Verbouw C., L. en M. en Volkaert F.

Ook danken wij Pollet G. voor het nalezen van het manuscript, Sabbe K. voor de illustraties, Baptiste Y. voor de foto's en het Stadsbestuur van Nieuwpoort voor de financiële steun die wij sinds een paar jaar ontvangen.

Borrey J.
Dewulf L.
Raes D.
Tahon R.
Vercruysse B.

Hoofdstuk 1 WAARNEMINGSPLAATS EN WAARNEMINGSOMSTANDIGHEDEN

Het overgrote deel van de waarnemingen gebeurde vanop het Westerstaketsel te Nieuwpoort. Een andere waarnemingsplaats die echter slechts sporadisch werd gebruikt is de parking naast het Elisabethinstituut te Oostduinkerke waar gemakkelijk vanuit de wagen kan waargenomen worden. Het staketsel biedt het voordeel dat de waarnemer zich ongeveer 600 meter ver in zee bevindt. De meeste vogels die tamelijk dicht de kustlijn volgen, vliegen rond de staketselhoofden zodat ze vanop redelijke afstand waar te nemen zijn. Voor wat ver over zee trekkende vogels betreft is het zo dat men vanop het staketsel toch altijd een stukje dichterbij zit. De kleine minderheid van de trekvogels die over het staketsel vliegt en dus achter de rug van de waarnemers voorbijkomt bestaat hoofdzakelijk uit steltlopers, ganzen en ook wel roofvogels. Het gevolg hiervan is dat er op dagen met bijvoorbeeld intensieve steltloper trek vanop het staketselhoofd wordt waargenomen, terwijl een of meerdere tellers die aan het Loodswezen opgesteld zijn, die vogels bekijken die tussen hen en het meer vooruitgeschoven waarnemingspunt doorvliegen.

Als grootste nadeel van de waarnemingspost is te vermelden het feit dat men er weinig of geen beschutting heeft bij harde wind of regen. Bovendien is het zo dat het staketselhoofd bij hoogtij en zware storm niet te betreden is vanwege de overslaande golven zodat de waarnemers zich dan noodgedwongen aan het Loodswezen moeten opstellen.

Wat de manier van kijken betreft is het zo dat er bij ons nogal veel met monoculaire kijkers op statief wordt gewerkt, echter steeds in combinatie met een gewone veldkijker in de hand. Regelmatig speurt de waarnemer dan de horizon af over een hoek van ongeveer 90 graden. Wanneer een vogel of een groep vogels wordt opgemerkt probeert men ofwel meteen te determineren ofwel wordt de telescoop gebruikt om de determinatie vooralsnog mogelijk te maken of om tenminste een idee te krijgen tot welke familie de vogel in kwestie behoort.

Gedurende de vijf jaar waarover dit rapport handelt werd door de medewerkers van de Zeevogelwerkgroep Nieuwpoort in totaal gedurende 1077 uur en 45 minuten waargenomen. Wanneer we dit vergelijken met de aantallen uren die op de verschillende waarnemingsposten in Nederland werden geteld (cfr "Zee- en kustvogels langs de Nederlandse kust, 1974-79", van K. Camphuysen en J. Van Dijk; Limosa 56:81 - 230) dan blijkt dat wij, over vijf jaar gezien, onder het Nederlandse gemiddelde liggen (1308 uur). We zijn natuurlijk nog heel ver van de 1000 uur en meer per jaar van de telposten van Scheveningen en van de Hondsbossche Zeewering. De uurindeling over de verschillende halfjaren is in tabel 1a weergegeven, terwijl tabel 1b het aantal waarnemingsuren per maand in de vijf beschouwde jaren bevat.

Tabel 1a Verdeling van de waarnemingsuren						
	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Voorjaar	/	25u45	53u15	52u30	55u45	49u00
Najaar	80u30	118u30	218u15	216u30	207u45	

Tabel 1b Waarnemingsuren per maand (afgeronde cijfers)											
	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	13	15	16	8	16	9	2	3	4	13	2
1979/80	15	46	22	9	11	14	10	4	11	7	20
1980/81	23	113	53	14	10	4	5	5	9	26	5
1981/82	42	96	37	19	14	6	7	5	8	26	9
1982/83	28	87	30	24	29	8	6	5	11	17	8
Maandtotaal	123	359	160	75	81	42	31	23	45	90	44

Uit tabel 1a blijkt duidelijk dat er te Nieuwpoort gedurende het najaar steeds aanzienlijk meer wordt waargenomen dan in het voorjaar. De reden hiervoor is dat een niet onaanzienlijk aantal medewerkers van ZWN enkel tijdens de vakantieperiodes en dan nog vooral tijdens de maanden juli, augustus en in mindere mate september, en tijdens de weekends waarnemingen kan verrichten. Anderzijds is het ook zo dat de voorjaarsstrek van zeevogels heel wat mensen minder aanspreekt dan de najaarstrek.

In de beschouwde periode werd een techniek, weliswaar onder twee verschillende vormen, gebruikt. Het eerste systeem bestond erin dat de waarnemers ter plaatse noteerden en daarna hun gegevens overschreven op kleine kaartjes. Het voordeel van dit systeem lag in het feit dat er slechts heel weinig papier moest bijgehouden worden en dat deze kaartjes gemakkelijk in een bakje te klasseren waren. Daarna werden de gegevens overgebracht op maandbladen waarop voor iedere waarneming datum, windkracht, windrichting, bewolgingsgraad, waterstand en waarnemingstijd, samen met de soorten en de aantallen werden vermeld. Op basis van de maandtotalen die hieruit resulteerden werd dan een halfjaarlijks verslag opgesteld, namelijk een voor de periode van 1 januari tot 31 mei en een voor de periode van 15 juli tot 31 december. Dit systeem werd gebruikt tot en met het najaar van 1982.

Merken we hierbij op dat er te Nieuwpoort nooit trekwaarnemingen werden verricht gedurende de maand juni. Deze maand is bijgevolg ook niet opgenomen in de tabellen en grafieken.

Vanaf het voorjaar van 1983 zijn we dan in het kader van de geuniformiseerde verwerking waartoe door de Nationale Zeevogelwerkgroep was besloten, overgestapt op een ander systeem. De belangrijkste wijziging bestond erin dat een gedrukt waarnemingsformulier werd gebruikt dat door de "Vereniging voor vogel- en natuurstudie DE WIELEWAAL" ter beschikking werd gesteld. De uurtotaalkaart van de Nederlandse Club van Zeetrekwaarnemers stond hiervoor model.

Voor het najaar van 1983 werd nog een laatste halfjaarlijks verslag volgens het klassiek model opgesteld. Daarna is er mede door de samenwerking met de Zeetrekwaarnemers Scheveningen besloten tot een volledige hervorming van het verwerkingssysteem waarbij de gegevens niet langer per maand maar per soort en per decade worden verwerkt, maar dit valt buiten het bestek van dit rapport.

De cijfergegevens die aan de basis liggen van dit artikel zijn dus nog integraal via het "klassieke", volledig manuele systeem verwerkt. Het grote nadeel ervan is echter dat per maand slechts over 1 cijfer per soort kan beschikt worden zonder opsplitsing tussen naar het noorden en naar het zuiden trekkende vogels. Dit staat vanzelfsprekend in schril contrast met het systeem dat aan de basis lag van het rapport "Zee- en kustvogels langs de Nederlandse kust, 1974-79" (o.c.) waar de samenstellers over meer gedetailleerde gegevens konden beschikken. De lezer die dieper op de materie wil ingaan wordt dan ook verwezen naar dit uitstekend en veel uitgebreider rapport.

Dit deel van het rapport is zo opgevat dat de verschillende vogelsoorten per familie worden behandeld. De gevolgde systematische ordening is deze van de "Naamlijst van in België en Nederland waargenomen of vastgestelde vogelsoorten en hun ondersoorten" (Becuwe en Oreel, Wielewaal 47, 1981, blz 363-367). Telkens wanneer er voldoende waarnemingen voorhanden zijn om het trekbeeld te schetsen worden zowel de cijfergegevens per maand voor de vijf betrokken periodes als een globale grafische voorstelling ervan - zowel in absolute aantallen als in uurgemiddelden - gegeven. Daarna volgt een bespreking en indien voorkomend wordt aandacht geschonken aan speciale omstandigheden, zoals invasies, stuwtrek en dergelijke.

Voor een beperkt aantal soorten is in de tabel een onderscheid gemaakt naar trekrichting. 'no' Staat daarbij voor noordoostwaarts trekkende vogels, 'zw' voor zuidwestelijk gerichte trek en 'tp' voor pleisterende exemplaren.

Verschillende medewerkers van de Zeevogelwerkgroep Nieuwpoort verzorgden elk een of meerdere delen van het onderstaande soortenverslag:

Jean Borrey: Jan van Genten, aalscholvers, reigers,
ibissen, rallen en kraanvogels

Leopold Dewulf: jagers en sterns

Dirk Raes: zwem- en duikeenden, scholeksters, kluten,
plevieren en strandlopers

Raymond Tahon: stormvogels en stormvogeltjes

Bart Vercruysse: duikers, futen, zwanen, ganzen, zee-eenden,
zaagbekken, meeuwen en alken;
globale bewerking

1) DUIKERS (GAVIIDAE)

Gedurende vijf jaar trekwaarnemingen werden in totaal 380 zeeduikeers waargenomen. Het overgrote deel ervan werd als Parelduiker/Roodkeelduiker species (*Gavia arctica*/*Gavia stellata* species) genoteerd aangezien het determineren van zeeduikeers in vlucht erg moeilijk is. Slechts vier vogels werden met zekerheid als Roodkeelduiker gedetermineerd.

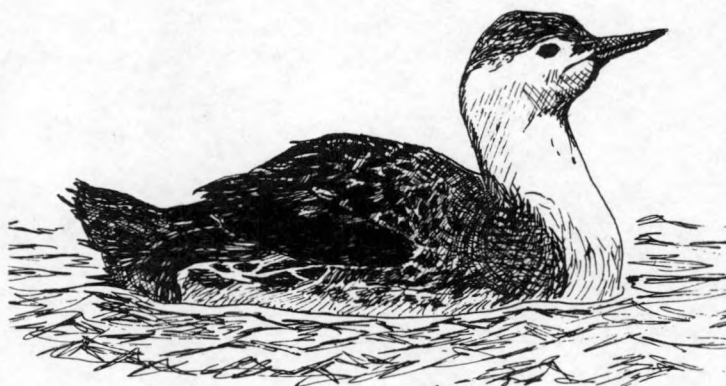
Het waarnemingspatroon van de zeeduikeers is in tabel 2 weergegeven.

Tabel 2 Parelduiker/Roodkeelduiker species (*Gavia arctica*/*Gavia stellata* species)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	1	2	26	11	0	1	0	0	0
1979/80	0	1	2	1	13	17	5	2	0	0	0
1980/81	0	0	6	0	11	2	9	0	0	1	0
1981/82	0	2	3	3	12	0	0	0	0	0	0
1982/83	0	0	0	9	143	30	47	15	1	0	0
Maandtotaal	0	3	12	15	205	60	61	18	1	1	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.07	0.19	2.53	1.43	1.92	0.77	0.02	0.01	0.00

Het grootste deel van de zeeduikeers werd gedurende de maand november waargenomen (54,2%), wat overeenkomt met wat in Nederland werd vastgesteld. Andere maanden waarin zeeduikeers regelmatig werden waargenomen zijn december en januari (elk 16% van de waarnemingen). De piek van zuidwaarts trekkende vogels in februari (Camphuysen en Van Dijk, en Bulteel en Van der Vloet) is in onze gegevens niet terug te vinden.

Parelduiker (*Gavia arctica*), IJsduiker (*Gavia immer*) en Geelsnavelduiker (*Gavia adamsii*) werden in de beschouwde periode niet waargenomen.

ROODKEELDUIKER
(*GAVIA STELLATA*)

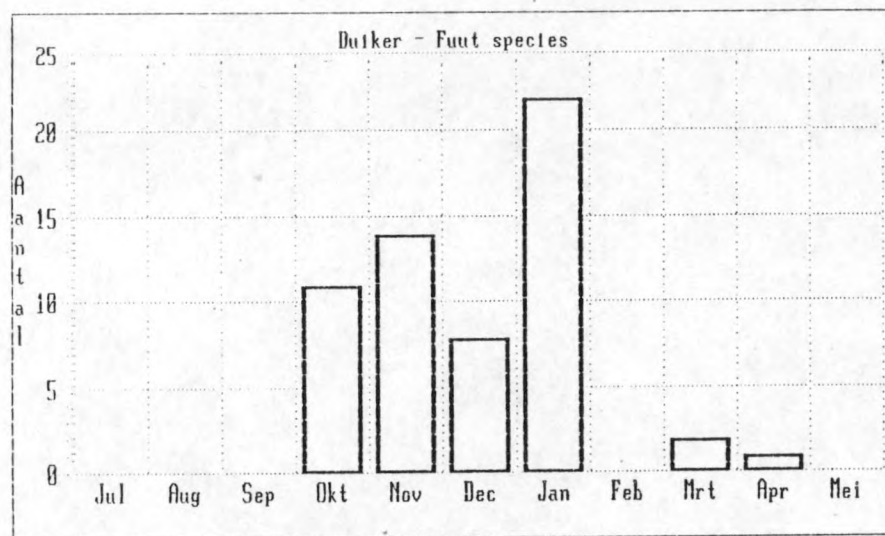

Fig 1a

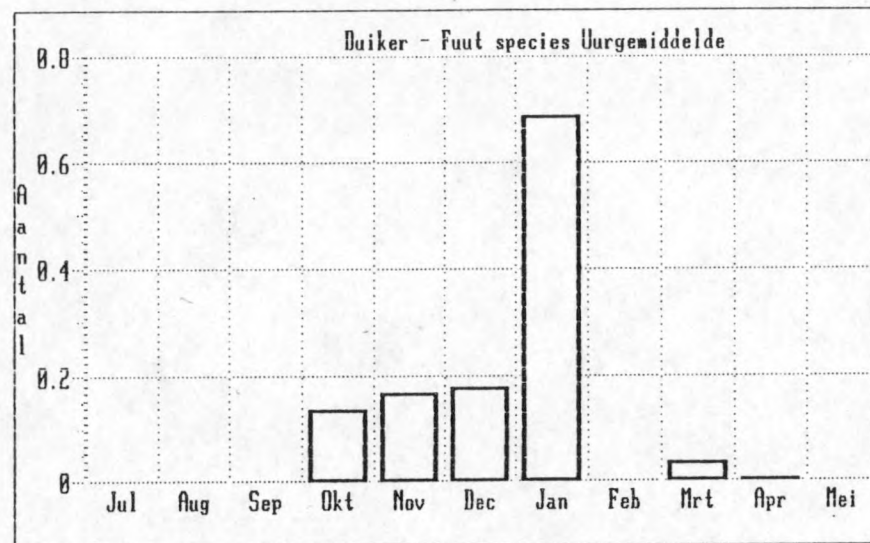

Fig 1b

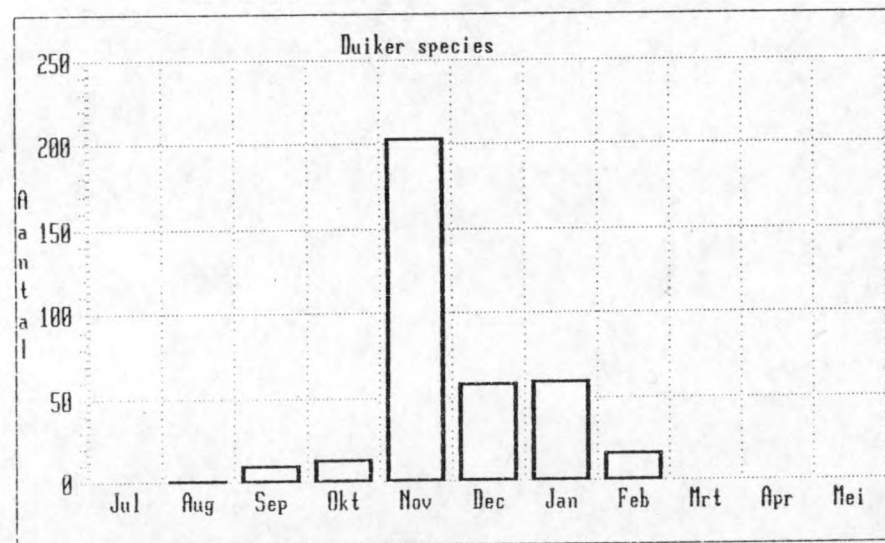

Fig 2a

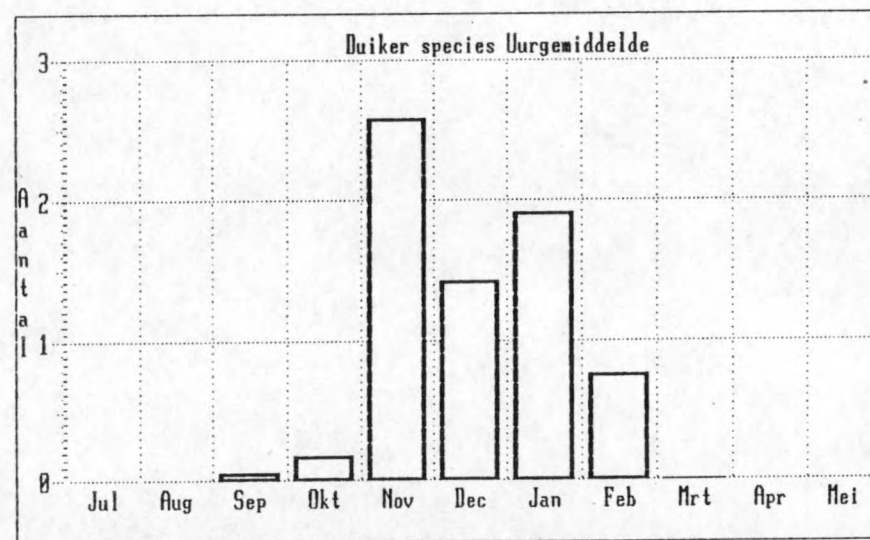

Fig 2b

2) FUTEN (PODICIPEDIDAE)

Van de 830 fuutachtigen die werden waargenomen was de verdeling over de verschillende soorten de volgende:

fuut species (<i>Podiceps cristatus</i> / <i>Podiceps grisegena</i>):	149
Fuut (<i>Podiceps cristatus</i>)	670
Roodhalsfuut (<i>Podiceps grisegena</i>)	3
Kleine fuut species	5
Geoorde Fuut (<i>Podiceps nigricollis</i>)	1
Kuifduiker (<i>Podiceps auritus</i>)	1
Dodaars (<i>Tachybaptus ruficollis</i>)	1

Van fuut species, zijnde ofwel Fuut ofwel Roodhalsfuut en van Fuut is het voorkomen weergegeven in tabel 3 en 4.

Futen worden het hele jaar door waargenomen, maar de grootste aantallen worden toch tijdens de wintermaanden opgemerkt. Voor fuut species situeert het hoogste uurgemiddelde zich tijdens de maand december, terwijl dat voor de Fuut ongeveer gelijk is in december en januari. Ook hier vinden we de zuidwaarts gerichte trek in de maand februari niet terug (cfr Camphuysen en Van Dijk).

Tabel 3 Fuut species (*Podiceps cristatus*/*Podiceps grisegena*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	4	0	1	2	11	0	1	0	0	0
1979/80	1	0	0	1	7	6	6	9	1	0	0
1980/81	0	1	2	0	4	0	1	0	0	0	0
1981/82	0	2	1	0	25	1	2	0	0	0	0
1982/83	0	0	0	0	28	27	0	4	1	0	0
Maandtotaal	1	7	3	2	66	45	9	14	2	0	0
Uurgemiddelde	0.00	0.01	0.01	0.02	0.81	1.06	0.28	0.60	0.04	0.00	0.00

Tabel 4 Fuut (*Podiceps cristatus*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	7	1	4	12	61	4	8	5	0	0
1979/80	0	0	1	1	6	10	16	5	1	0	0
1980/81	1	9	2	7	17	0	1	9	12	5	0
1981/82	10	14	10	11	18	25	63	16	7	5	3
1982/83	3	4	2	31	120	56	31	26	7	3	0
Maandtotaal	14	34	16	54	173	152	115	64	32	13	3
Uurgemiddelde	0.11	0.09	0.10	0.71	2.13	3.59	3.62	2.75	0.69	0.14	0.06

Regelmatig werden ook kleine aantallen pleisterende Futen waargenomen. In vele gevallen betrof het met stookolie bevuilde vogels. De waarnemingen van groepjes pleisteraars vielen telkens op dagen met beperkte zichtbaarheid tijdens een periode waarin veel beweging van Futen werd vastgesteld. Anderzijds werd ook opgemerkt dat Futen (maar ook zeeduikers) vooral worden waargenomen op dagen met zeer goede zichtbaarheid.

Van de Roodhalsfuut werden slechts drie exemplaren waargenomen, namelijk twee in januari 1982 en een pleisterend exemplaar in zomerkleed in september van datzelfde jaar. Het leidt geen twijfel dat heel wat Roodhalsfuten omwille van de vaak moeilijke waarnemingsomstandigheden "gemist" worden en als fuut species worden geklasseerd.

Wat de kleine fuutachtigen betreft is het zo dat er slechts een heel beperkt aantal waarnemingen zijn, vooral dan nog van pleisterende vogels.

Zoals reeds vermeld is de determinatie van zeeduikers op zich geen gemakkelijke bezigheid. Onder erg slechte waarnemingsomstandigheden of op grote afstand is het bovendien soms onmogelijk om met zekerheid duikers van futen te onderscheiden. Het waarnemingspatroon van deze vogels die als duiker/fuut species zijn genoteerd is in tabel 5 weergegeven.

Tabel 5 Duiker/Fuut species

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	3	1	1	0	1	0	0
1979/80	0	0	0	8	7	6	20	0	0	0	0
1980/81	0	0	0	0	2	0	0	0	1	1	0
1981/82	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
1982/83	0	0	0	3	1	1	0	0	0	0	0
Maandtotaal	0	0	0	11	14	8	22	0	2	1	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.14	0.17	0.18	0.69	0.00	0.04	0.01	0.00

Zoals kon verwacht worden valt het maximaal voorkomen van deze "soort" samen met de periode waarin de meeste Futen en duikers worden waargenomen en concentreert zich in de maanden oktober, november, december en (vooral) januari.

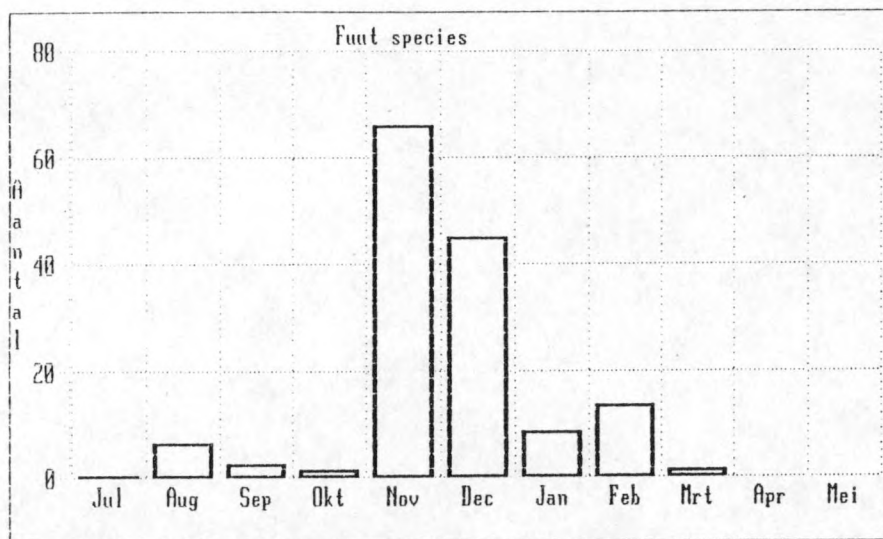

Fig 3a

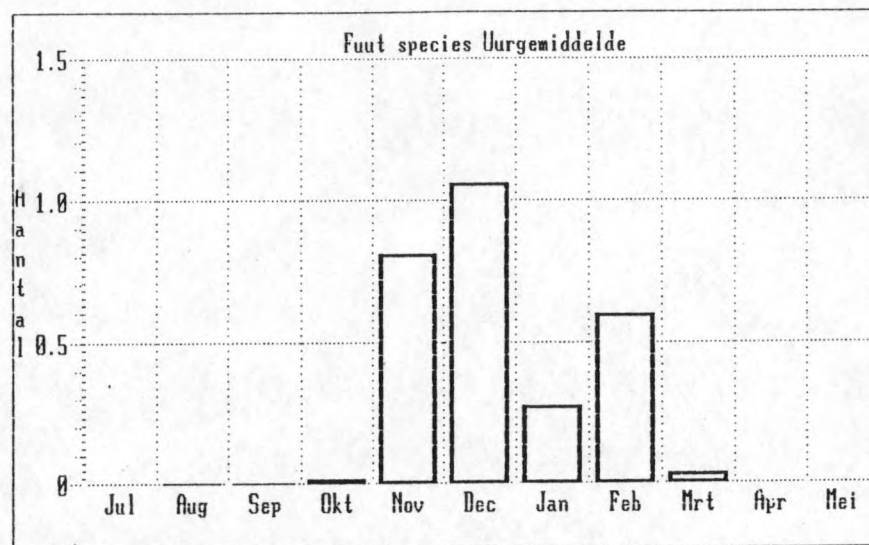

Fig 3b

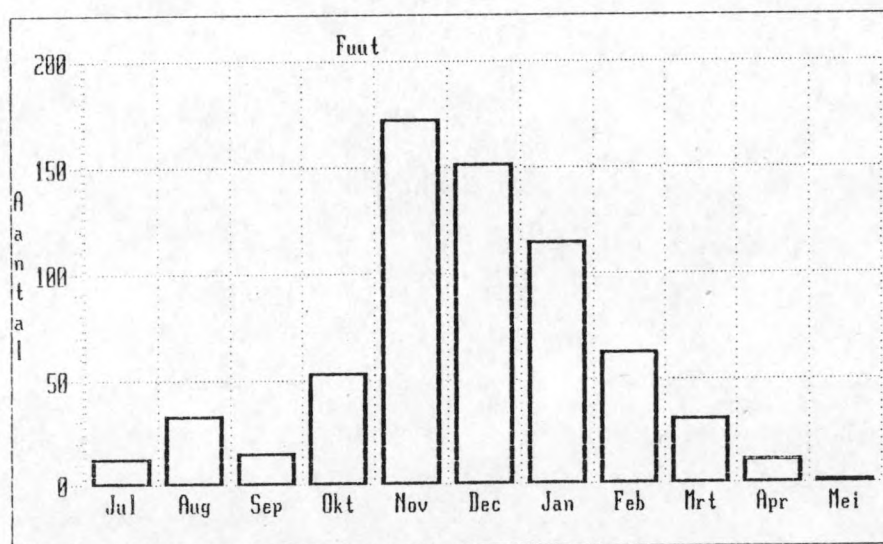

Fig 4a

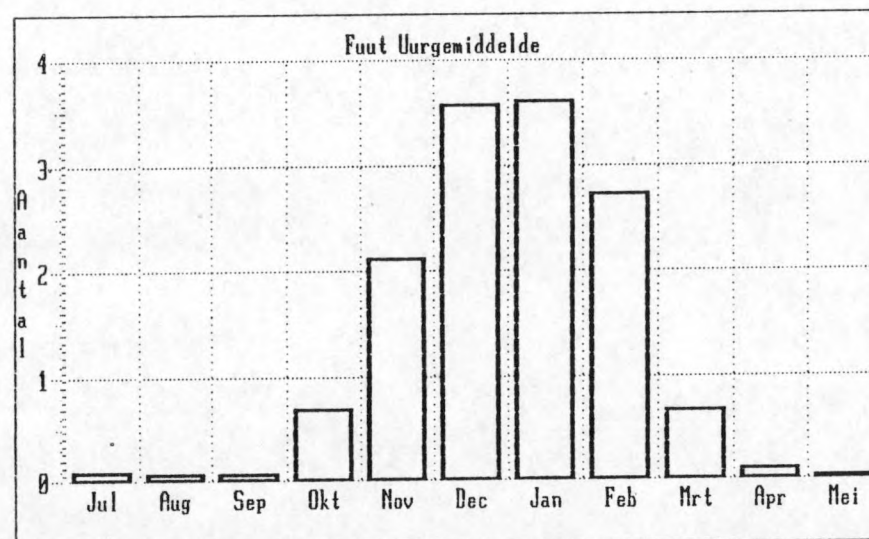

Fig 4b

3) STORMVOGELS (PROCELLARIIDAE)

3.1) Noordse Stormvogel (Fulmarus glacialis)

De 34 waargenomen vogels werden uitsluitend tijdens de maanden april - mei en augustus - september waargenomen. Mogelijks speelt hier het bestede tijdsvolume een rol, maar anderzijds zijn de voorjaarswaarnemingen hoogstwaarschijnlijk in verband te brengen met de "broedvluchten" die door deze soort worden uitgevoerd (cfr. F. Fraser Darling & J. Morton Boyd, "The Highlands and Islands").

Het is betekenisvol en belangrijk te kunnen vaststellen dat hetzelfde trekpatroon weergevonden werd in Nederland (Camphuysen en Van Dijk), waar de hoogtepunten weliswaar telkens iets later vallen, namelijk in (begin) mei en in september - oktober.

Belangrijk is wel dat er tijdens de periode (oktober - november) december - maart, weinig, respectievelijk geen Noordse Stormvogels werden geregistreerd. Dit staat in schril contrast met wat vroeger op basis van erg beperkte gegevens over deze soort gekend was. 29 Waarnemingen op 38 in de "Atlas van de vogels van België en West-Europa" van Lippens en Wille (1972) slaan op het tijdvak november - maart en de soort krijgt dan ook het etiket "vooral verschijnend tijdens de wintermaanden" opgekleefd. Ook Vandenbulcke (V.O.T. 1979) noemt de Noordse Stormvogel een "zeldzame wintergast".

Vermelden we tenslotte dat de Noordse Stormvogel een dankbaar waarnemingsobject is aangezien de meeste exemplaren erg dicht in hun karakteristieke stijfvleugelige vlucht langs de staketselhoofden voorbijscheren.

Tot nu toe werd alleen de lichte kleurfase gezien.

Tabel 6 Noordse Stormvogel (*Fulmarus glacialis*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	2	0	0	0	0	0	0	3	2
1979/80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
1980/81	0	7	0	0	0	0	0	0	0	1	0
1981/82	0	4	0	0	0	0	0	0	0	10	1
1982/83	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maandtotaal	0	13	2	0	0	0	0	0	0	16	3
Uurgemiddelde	0.00	0.03	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.17	0.06

3.2) Pijlstormvogel species

Hier zijn ondergebracht de Pijlstormvogels die qua identificatie uiteraard "onzeker" zijn en bijgevolg statistisch in hoofdzaak interpreteerbaar zijn in de richting van de Noordse Pijlstormvogel.

Opmerkelijk is de mei-waarneming in 1980.

Tabel 7 Pijlstormvogel species

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	3	1	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
1980/81	0	1	0	3	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1982/83	0	3	0	2	0	2	0	0	0	0	0
Maandtotaal	0	6	3	6	0	2	0	0	0	0	1
Uurgemiddelde	0.00	0.01	0.01	0.07	0.00	0.04	0.00	0.00	0.00	0.00	0.02

3.3) Grauwe Pijlstormvogel (*Puffinus griseus*)

Karakteristieke najaarstrek uitgedrukt in een erg beperkt aantal waarnemingen, met een maximum van vijf exemplaren in 1982/83. De minieme aantallen kunnen wellicht verklaard worden door de volgende elementen:

- De Grauwe Pijlstormvogel trekt bij voorkeur ver van de kust. (Vandenbulcke, V.O.T. 1979)
- In Nederland (Scheveningen) werd vastgesteld dat 88% van de zuidwest trekkende Grauwe Pijlstormvogels langskwamen bij windkracht zes of meer en dat 95,5% langstrok bij een windrichting tussen WNW en WZW (Jansen, Limosa 1981). Bij een dergelijke windrichting leidt het patroon van golfkammen en golfstralen tot een stuwing van deze vogels naar de kust.

Vandenbulcke vermeldt het volgende: "de Belgische kust wordt slechts benaderd bij Z-ZW-stormwinden, en in het algemeen bij slechte zichtbaarheid". (De aangegeven windrichting lijkt ons, gegeven onze eigen (vooral recente) waarnemingen en de "golfpatroontheorie" (Jansen), weinig waarschijnlijk.)

De meteorologische omstandigheden moeten dus bijzonder 'gunstig' zijn vooraleer de trek van de Grauwe Pijlstormvogel zichtbaar wordt.

- Broedrijpe vogels zouden de kortere westelijke route volgen langs de Atlantische kust van Engeland. Deze route zou trouwens ook in het algemeen gevolgd worden wanneer bij het naderen van de NW Britse kust, de ter plaatse heersende winden overheersend W tot Z zijn (Vandenbulcke, V.O.T. 1979)
- Niettegenstaande de Grauwe Pijlstormvogel zijn eigen specificiteit qua vliegbeeld en vliegwijze heeft, blijft het bij moeilijke waarnemingsomstandigheden een "lastige" vogel waardoor eerlijkheidshalve naar Pijlstormvogel species moet gegrepen worden.

Tabel 8 Grauwe Pijlstormvogel (*Puffinus griseus*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1980/81	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
1982/83	0	1	0	3	1	0	0	0	0	0	0
Maandtotaal	0	2	2	5	1	0	0	0	0	0	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.01	0.06	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

NOORDSE PIJLSTORMVOGEL
(*PUFFINUS PUFFINUS*)

3.4) Noordse Pijlstormvogel (*Puffinus puffinus*)

Tabel 9 Noordse Pijlstormvogel (*Puffinus puffinus*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	1	6	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	1	0	5	1	0	0	0	0	0	0	0
1980/81	0	1	145	5	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	0	1	7	0	0	0	0	0	0	0
1982/83	0	3	3	0	0	0	0	0	0	0	0
Maandtotaal	1	5	160	13	0	0	0	0	0	0	0
Uurgemiddelde	0.00	0.01	1.00	0.17	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Wat hier onmiddellijk in het oog springt is het overweldigende cijfer van september 1980, namelijk 145 exemplaren. Tijdens deze belangwekkende periode kregen we een piek gedurende het weekend van 13 en 14 september met respectievelijk 41 en 54 exemplaren. Ook even voordien, namelijk op 11 september, noteerden we reeds 29 Noordse Pijlen tussen 14u30 en 17u30. Hierbij viel het ons op hoe de pijlstormvogels meestal doorkwamen samen met groepen van Vissdief (*Sterna hirundo*)/Noordse Stern (*Sterna paradisaea*) of Grote Stern (*Sterna sandvicensis*). Hevige en continue ZW-winden zouden deze beweging op gang gebracht hebben (cfr Wielewaal 1981, blz 340).

Voor het overige dienen de eerder minieme aantallen, bijna uitsluitend genoteerd van augustus tot oktober, als maatstaf om te mogen gewagen van typische najaarstrek, in vele gevallen stormgebonden dan nog. Vermelden we hier echter meteen bij dat ook verschillende exemplaren bij kalm en zelfs bij volledig windstil weer werden waargenomen.

4) STORMVOGELTJES (HYDROBATIDAE)

4.1) Stormvogeltje (*Hydrobates pelagicus*)

Opvallend bij deze soort is dat alleen in het najaar van 1978 twee exemplaren werden waargenomen (21 september), om totaal weg te blijven gedurende de vier andere jaren van de besproken periode, terwijl andere hoofdzakelijk stormgebonden vogels zoals Pijlstormvogels ieder jaar werden waargenomen.

4.2) Stormvogeltje species

Hier geldt dezelfde vaststelling als voor het Stormvogeltje, met als bijkomend element dat de enige waarneming van de besproken vijf jaar, eveneens in het najaar van 1978 gebeurde (1 oktober).

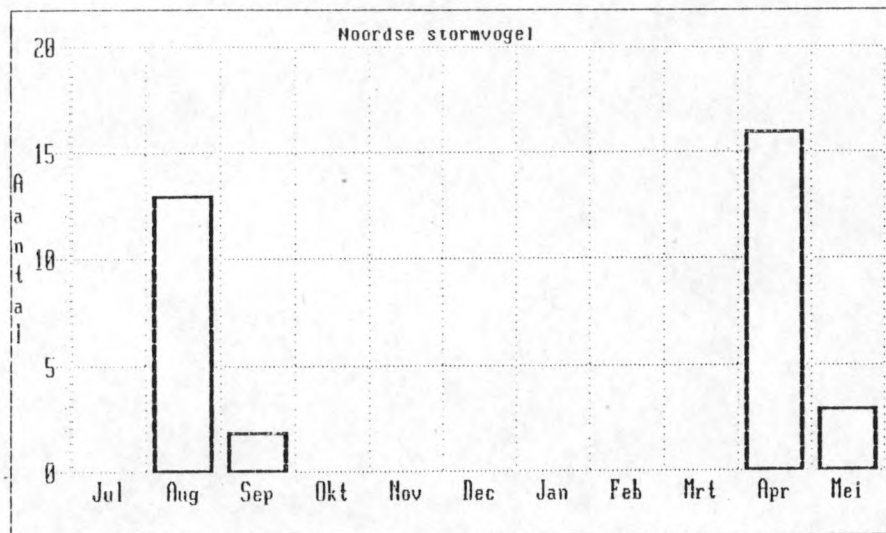

Fig 5a

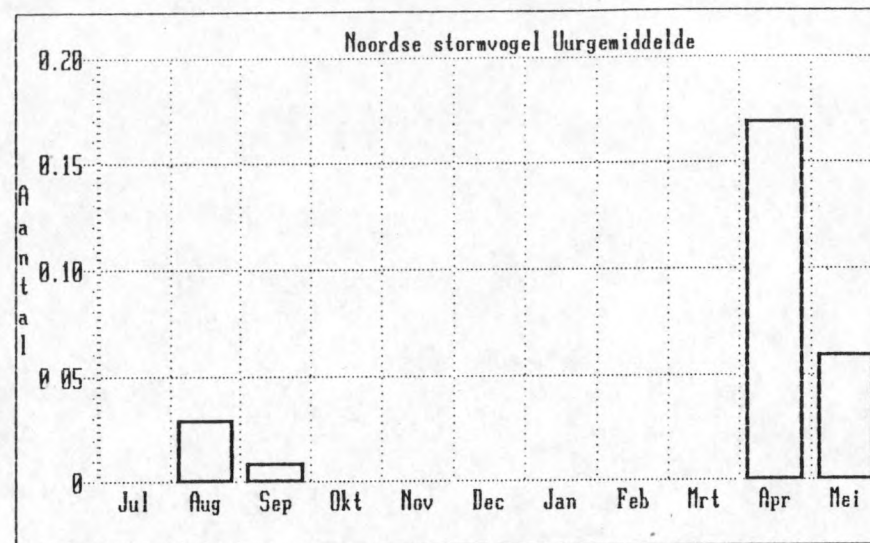

Fig 5b

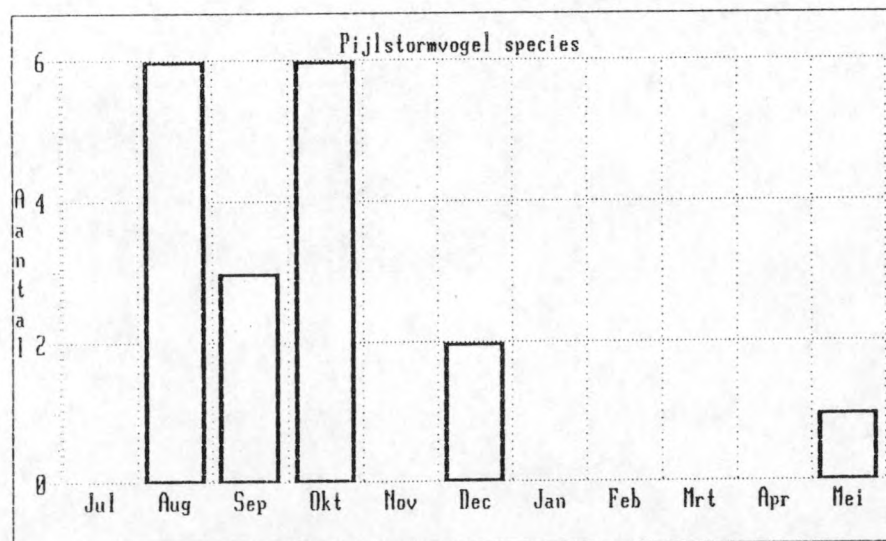

Fig 6a

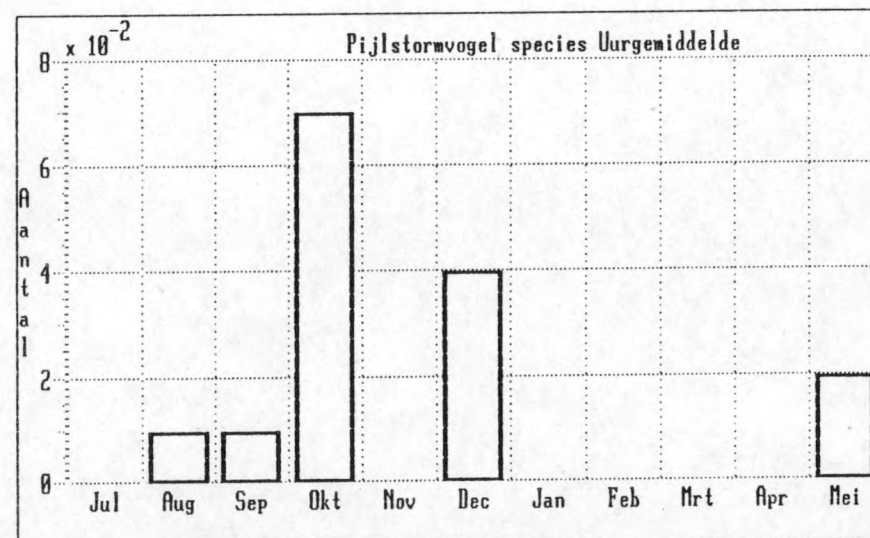

Fig 6b

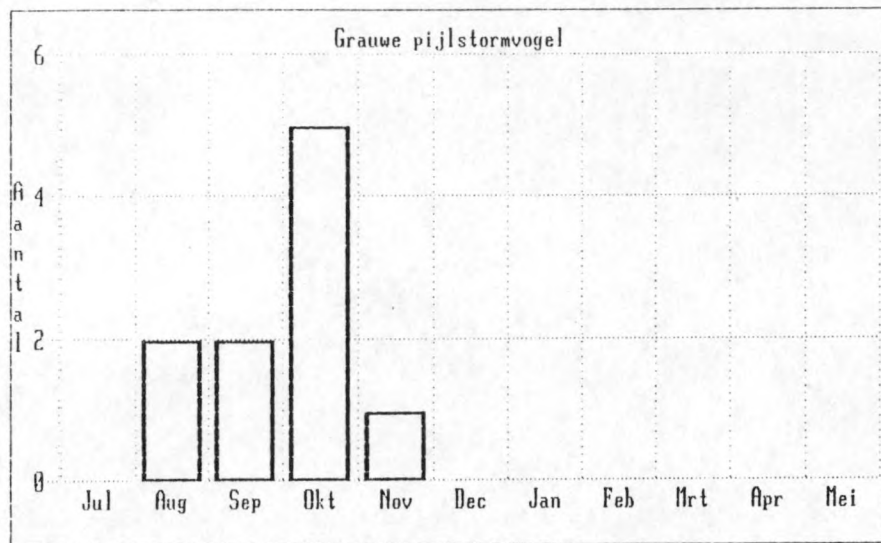

Fig 7a

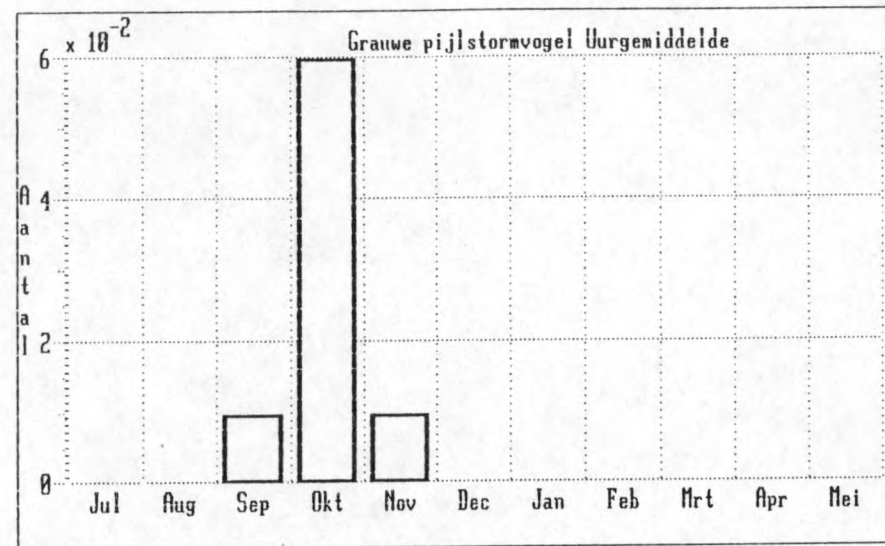

Fig 7b

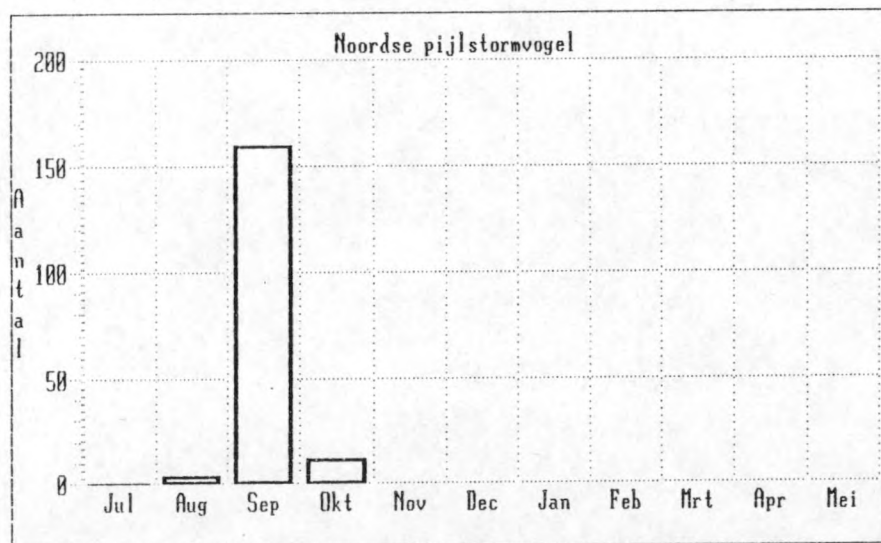

Fig 8a

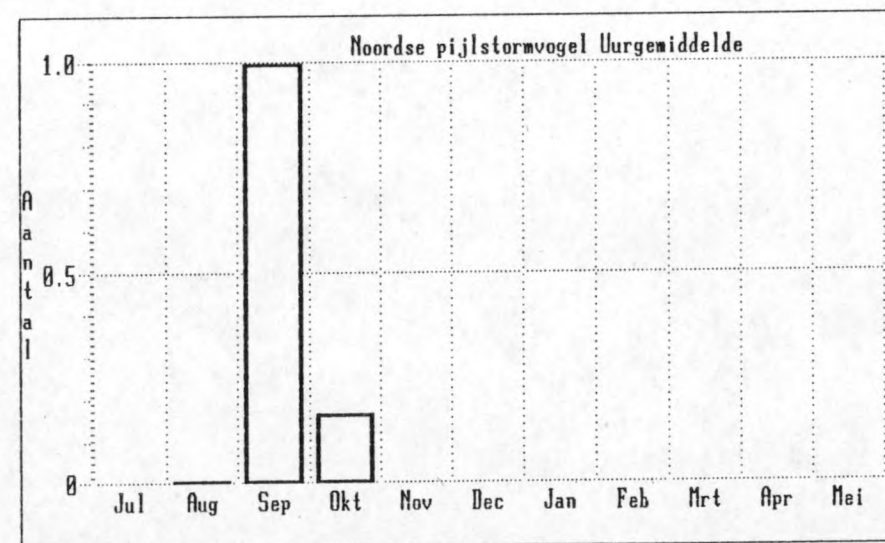
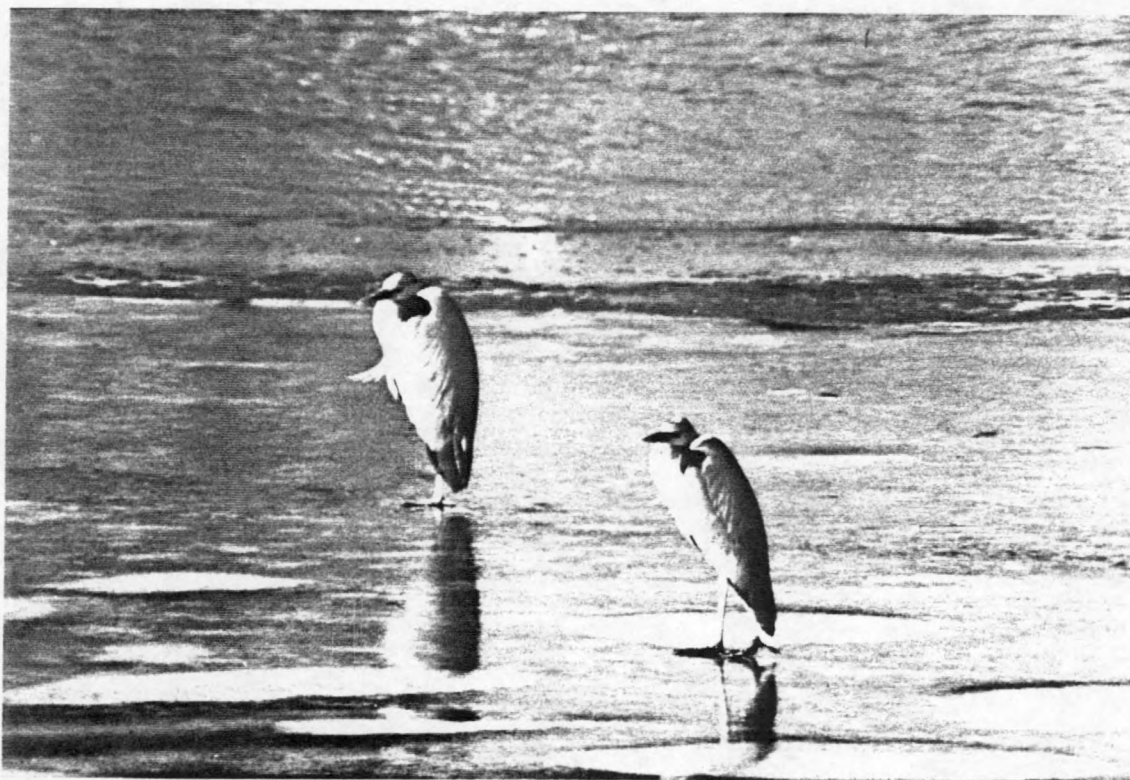

Fig 8b

Noordse Stormvogel
Fulmarus glacialis
 foto B. Vercruysse

Blauwe Reiger
Ardea cinerea
 foto B. Vercruysse

5) JAN VAN GENTEN (SULIDAE)

Tabel 10 Jan van Gent (*Sula bassana*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	5	3	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	2	4	25	13	6	1	0	0	1	0	1
1980/81	0	14	13	28	8	0	0	0	0	2	0
1981/82	0	6	13	17	0	0	1	2	0	3	0
1982/83	0	13	24	22	34	3	1	0	0	0	0
Maandtotaal	2	37	80	83	48	4	2	2	1	5	1
Uurgemiddelde	0.01	0.10	0.50	1.09	0.59	0.09	0.06	0.08	0.02	0.05	0.02

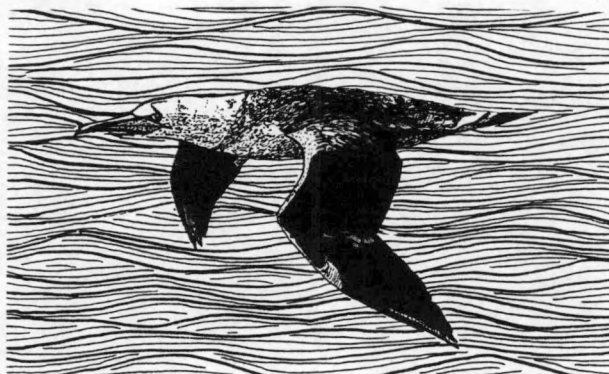
De Jan van Gent kan het gehele jaar door waargenomen worden, maar het onderscheiden van echte trekkers van rondzwervende exemplaren is niet altijd mogelijk. Feit is dat deze soort in de zomermaanden en gedurende het najaar steeds buiten het zicht van de kust kan worden aangetroffen (eigen waarnemingen op zee) waar ze alleen of in kleine groepjes rondvliegen. Wanneer een grote groep wordt gezien, dan betreft het bijna steeds een groep vissende vogels, maar tot nu toe is dat nog nooit vanop het staketsel waargenomen, wellicht omdat de grote visscholen (o.a. makreel) meestal niet erg dicht onder de kust komen.

Een aanzienlijk deel van de Jan van Genten die te Nieuwpoort werden waargenomen, volgden samen met grote groepen meeuwen, vissersvaartuigen die hun visafval overboord gooiden terwijl ze de haven aanliepen.

De meeste Jan van Genten werden opgemerkt gedurende de maanden augustus, september, oktober en november (93% van het totaal aantal waarnemingen), terwijl de andere maanden slechts heel sporadisch waarnemingen opleverden, wat in grote mate overeenkomt met de Nederlandse situatie, waar een maximaal voorkomen werd vastgesteld in de periode van half augustus tot eind oktober (cfr Camphuysen en Van Dijk).

Daar waar in Nederland het aantal waarnemingen in Zuidholland aanzienlijk lager is dan in Noordholland en in het Waddengebied, blijkt deze tendens van afnemende aantallen naar het westen toe, zich ook bij ons verder te zetten.

De sterk van jaar tot jaar verschillende aantallen werden ook in Nederland vastgesteld. Zo leverde bij ons de periode 1978-79 slechts 8 waarnemingen op (3% van het totaal) - in het voorjaar van 1979 werden zelfs helemaal geen Jan van Genten opgetekend - terwijl de periode 1982-83, 37% van alle waarnemingen opleverde. Een samenspel van meteorologische factoren en de beschikbaarheid van voedsel zijn hier wellicht de oorzaak van.

JAN VAN GENT
(*SULA BASSANA*)

6) AALSCHOLVERS (PHALACROCORACIDAE)

Daar waar tot voor een tiental jaar het waarnemen van een Aalscholver een soort "evenement" was (zie bij voorbeeld de zeer lage aantallen in Bulteel en Van Der Vloet), wordt deze soort nu regelmatig en in toenemend aantal geobserveerd. Merken we in dit verband op dat 67% van de door ons opgetekende Aalscholvers gedurende de twee laatste telseizoenen werden waargenomen. Ook op de waterrijke gebieden rond Nieuwpoort is de Aalscholver recent een regelmatig geziene gast geworden. Het toenemend aantal waarnemingen van de Aalscholver is duidelijk een gevolg van het stopzetten van de vervolging van deze vogel en van de daaruit resulterende toename in het aantal broedparen, vooral dan in Nederland (zie o.a. Teixeira 1979).

De meeste Aalscholvers worden waargenomen in de periode juli - november (81% van het totaal), met hoogste uurgemiddelden in juli en oktober, terwijl in de wintermaanden december, januari en februari slechts heel sporadisch Aalscholvers werden genoteerd (slechts 1% van alle waarnemingen). De meeste voorjaarstrekken werden gedurende de maand april waargenomen. Globaal zijn deze gegevens dus in overeenstemming met wat in Nederland werd vastgesteld (cfr Camphuysen en Van Dijk). Opmerkelijk is dat in Zuidholland regelmatig en veel meer Aalscholvers werden waargenomen dan elders langs de Nederlandse kust (cfr Camphuysen en Van Dijk), terwijl relatief bekeken het aantal waargenomen Aalscholvers bij ons nog aanzienlijk hoger ligt.

Meestal trekken Aalscholvers alleen of in kleine groepjes voorbij. Slechts een keer werd een groep van 100 zuidwaarts vliegende vogels gezien (04/08/79).

Tabel 11 Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	4	0	3	8	9	17	0	0	26	18	0
1979/80	0	134	35	0	8	1	1	0	22	39	23
1980/81	11	62	61	6	11	0	0	0	12	49	2
1981/82	290	37	23	172	10	0	0	1	1	23	9
1982/83	5	94	134	106	157	3	1	1	4	54	8
Maandtotaal	310	327	256	292	195	21	2	2	65	183	42
Uurgemiddelde	2.51	0.91	1.60	3.86	2.40	0.49	0.06	0.08	1.42	2.01	0.93

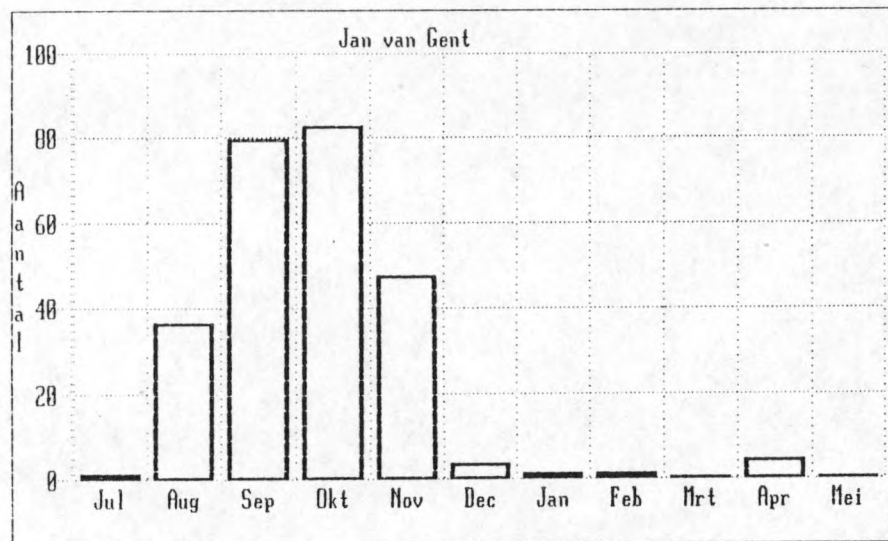

Fig 9a

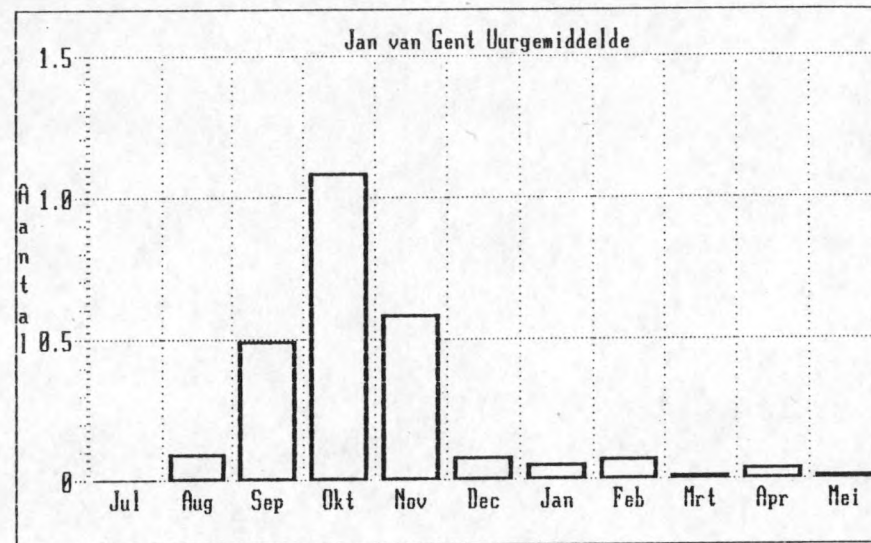

Fig 9b

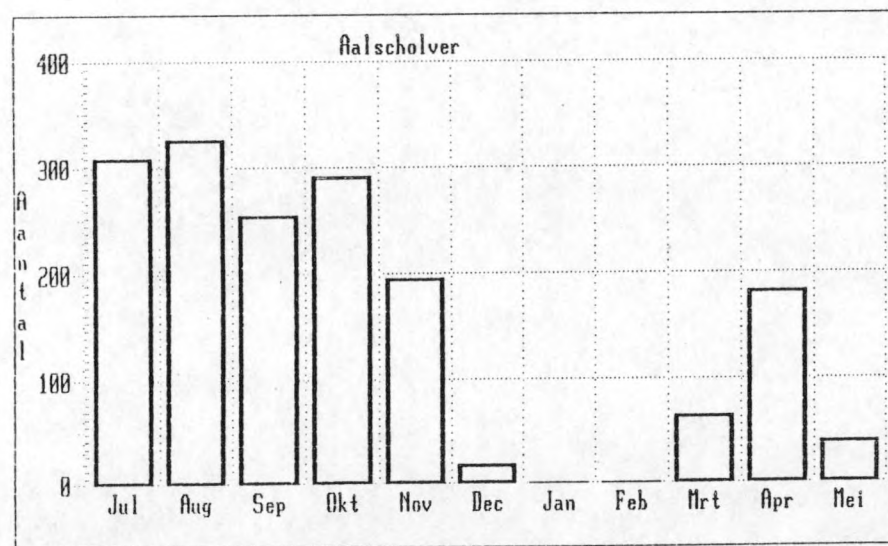

Fig 10a

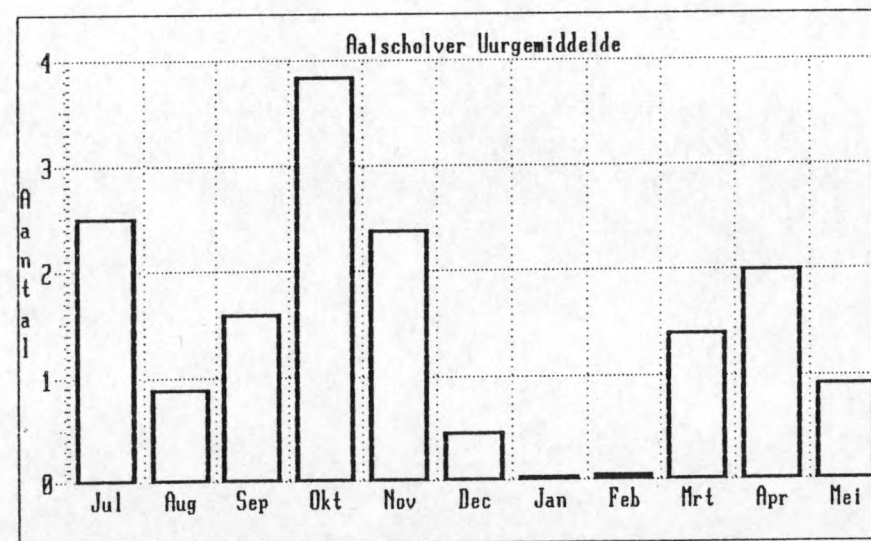

Fig 10b

7) REIGERS (ARDEIDAE)

7.1) Kwak (Nycticorax nycticorax)

Slechts een waarneming van deze hoofdzakelijk 's nachts trekkende soort (cfr Cramp and Simmons, Vol 1). Op 14/09/82 werd bij valavond een naar het zuidwesten over de duinen trekkend exemplaar genoteerd.

7.2) Blauwe Reiger (Ardea cinerea)

Tabel 12 Blauwe Reiger (Ardea cinerea)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0
1979/80	5	3	7	0	0	0	0	0	15	13	6
1980/81	11	18	26	1	0	0	0	0	3	12	0
1981/82	1	20	4	0	0	0	0	0	1	4	0
1982/83	0	23	10	3	3	0	0	1	3	6	0
Maandtotaal	17	64	47	4	3	0	0	1	22	38	6
Uurgemiddelde	0.13	0.17	0.29	0.05	0.03	0.00	0.00	0.04	0.48	0.41	0.13

De Blauwe Reiger kon gedurende de beschouwde periode van vijf jaar het meest waargenomen worden op het einde van de zomer, met maxima gedurende de maanden augustus en september. Na dit hoogtepunt nemen de aantallen abrupt af (slechts 3,5% van de waarnemingen in oktober en november). De lentedoortrek komt aarzelend op gang eind februari terwijl de maxima bereikt worden in maart en april, met uurgemiddelden die aanzienlijk hoger liggen dan tijdens het najaar.

7.3) Purperreiger (Ardea purpurea)

Deze soort is vooral een nachttrekker (cfr Cramp and Simmons, Vol 1) vandaar wellicht dat in totaal slechts twee exemplaren werden waargenomen. Beide waarnemingen werden gedaan in de maand augustus (29/08/81, 1 eks ZW en 15/08/82, 1 eks ZW) die door Lippens en Wille (1972) aangegeven wordt als de belangrijkste doortrekmaand.

8) IBISSEN (THRESKIORNITHIDAE)

8.1) Lepelaar (Platalea leucorodia)

Gedurende vijf jaar zeevogelwaarnemingen werden 22 Lepelaars waargenomen. De gegevens zijn als volgt verdeeld:

Voorjaar

Februari: 1 NO (22/02/83)

Najaar

Augustus: 16 ZW (26/08/82)

September: 3 NO (30/09/79)

Oktober: 2 ZW (17/10/82)

Lippens en Wille (1972) geven voor de voorjaarsstrek de maanden maart, april en mei, en uitzonderlijk eind februari aan, terwijl voor de najaarsstrek juli, vooral augustus-september, en oktober-november worden vermeld.

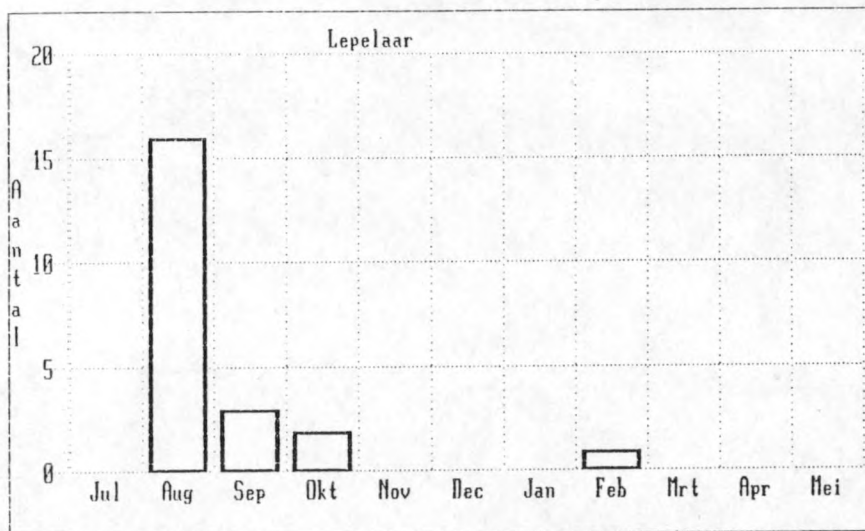

Fig 11a

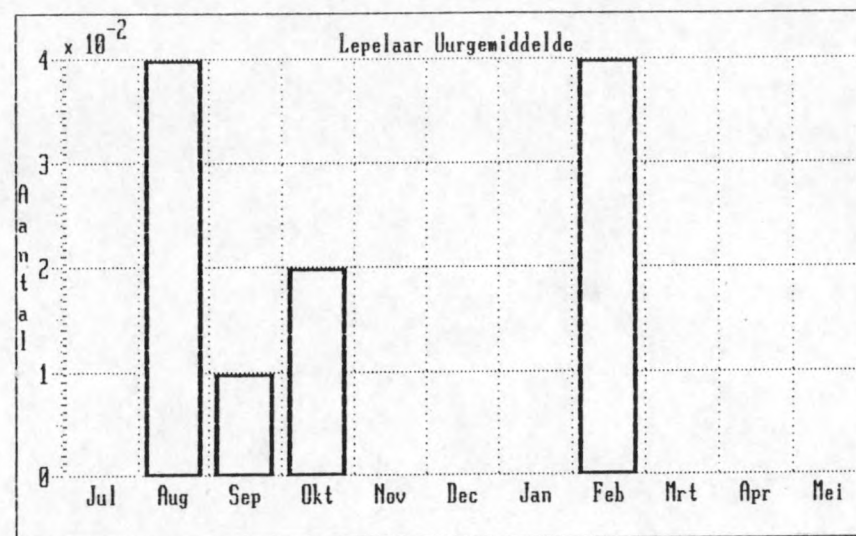

Fig 11b

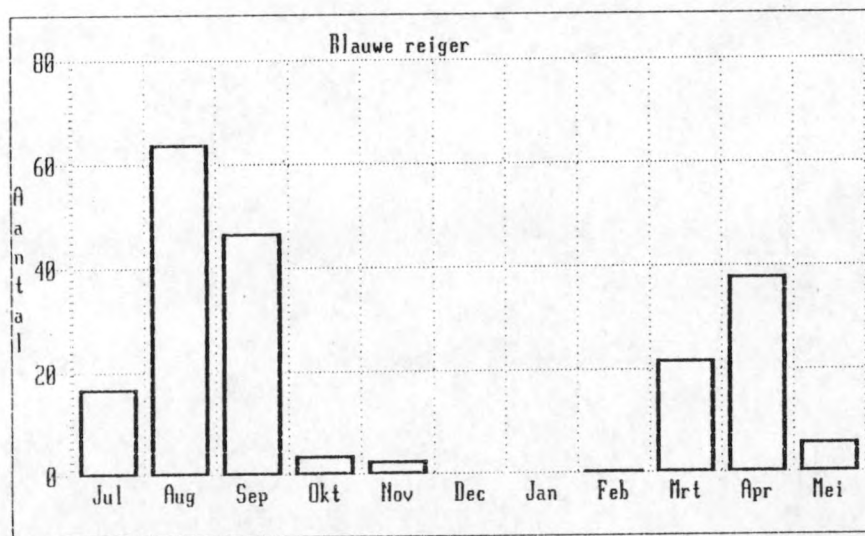

Fig 12a

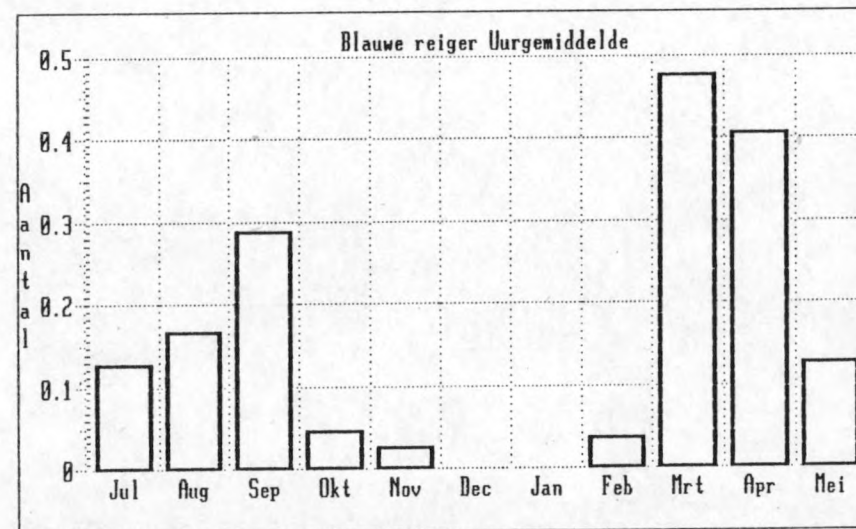

Fig 12b

9) EENDEN (ANATIDAE)

9.1) ZWANEN

Tabel 13 Zwanen totaal

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	3	0	2	11	0	0	2	0
1979/80	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
1980/81	0	0	0	0	0	3	0	0	4	0	0
1981/82	0	0	0	0	0	0	3	2	0	0	2
1982/83	0	1	0	0	3	0	0	0	3	0	0
Maandtotaal	0	1	0	4	3	5	14	2	7	23	2
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.05	0.03	0.11	0.44	0.08	0.15	0.25	0.04

Tabel 14 Knobbelzwaan (*Cygnus olor*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	11tp	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	1zw	0	0	0	0	0	0	0
1980/81	0	0	0	0	0	3zw	0	0	2tp	0	0
1981/82	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2no
1982/83	0	1zw	0	0	3zw	0	0	0	2no	0	0
									1tp		
Maandtotaal	0	1	0	1	3	3	11	0	5	0	2
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.01	0.03	0.07	0.34	0.00	0.10	0.00	0.04

Erg weinig waarnemingen van deze toch wel bijzonder opvallende vogels, namelijk in totaal slechts 40 exemplaren, waarvan het grootste deel (26 eks of 65%) Knobbelzwanen (*Cygnus olor*) waren. Gedurende de vijf beschouwde jaren werden verder nog 7 Wilde Zwanen (*Cygnus cygnus*) (31/12/78: 2zw; 14/04/79: 2no; 10/01/82: 3tp) en 7 zwanen species waargenomen, terwijl de Kleine Zwaan (*Cygnus columbianus bewickii*) volledig afwezig bleef.

Wanneer we het globale trekpatroon bekijken, dan stellen we in de eerste plaats vast - en dit is wel enigszins verrassend - dat zwanen in bijna alle maanden van het jaar (behalve juli en september) werden waargenomen. Toch werden de meeste zwanen in de wintermaanden opgetekend (hoogste uurgemiddelde in januari). Merken we in dit verband op dat het grootste aantal, namelijk 13 vogels, gedurende de koudeperiode van 1978/1979 werd waargenomen (2 Wilde zwanen zuid op 31/12/78 en 11 Knobbelzwanen pleisterend op 14/01/79).

Alle waarnemingen in de maanden april en mei betroffen noordwaarts trekkende vogels (14/04/79: 2 Wilde Zwanen noord en 16/05/82: 2 Knobbelzwanen noord).

Bekijken we de gegevens voor de Knobbelzwaan, dan komt daar een erg duidelijk trekpatroon in tot uiting. Alle in het najaar waargenomen exemplaren trokken in zuidelijke richting, terwijl alle voorjaarswaarnemingen noordwaarts trekkende of pleisterende exemplaren betroffen. Camphuysen en Van Dijk vermelden als trekperiodes voor de Knobbelzwaan de periodes eind juni - eind augustus en de tweede helft van mei. Bij ons daarentegen werden de meeste exemplaren tijdens het winterhalfjaar waargenomen.

9.2) GANZEN

9.2.1) Gans species

Tabel 15 Gans species

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	372	0	20	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	20	4	1	0	23	0	0
1980/81	0	0	0	0	0	0	0	0	17	20	0
1981/82	0	0	0	7	77	270	35	0	1	0	0
1982/83	0	0	0	119	74	25	50	34	0	0	0
Maandtotaal	0	0	0	126	543	299	106	34	41	20	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	1.66	6.70	7.07	3.33	1.46	0.89	0.22	0.00

Onder de rubriek Gans species zijn alle niet gedetermineerde ganzen, en dus niet alleen de Grauwe ganzen species (Anser-ganzen) ondergebracht. Hier ligt dan ook de verklaring voor de hoge aantallen in november 1978 en oktober 1982, allebei maanden waarin aanzienlijke trek van Rotganzen (*Branta bernicla*) werd vastgesteld (zie verder), aangezien zelfs dan erg ver trekkende en dus niet met zekerheid op soort te determineren ganzen in de species groep werden ondergebracht.

9.2.2) Kolgans (*Anser albifrons*)

Tabel 16 Kolgans (*Anser albifrons*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/89	0	0	0	0	0	45	42	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	12	0	0	0	0
1980/81	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	0	0	0	6	0	0	2	0	0	0
1982/83	0	0	0	0	0	54	0	0	0	0	0
Maandtotaal	0	0	0	0	6	99	54	2	0	0	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.00	0.07	2.34	1.70	0.08	0.00	0.00	0.00

Zowel de Kolgans (*Anser albifrons*) als de Kleine Rietgans (*Anser brachyrhynchus*) (van deze laatste zijn er slechts twee waarnemingen, namelijk op 10/02/80, 1 eks noord en op 03/01/82, een groep van 50 eks zuid) zijn typische wintervogels. Significants in dit verband is dat de helft van alle waargenomen Kolganzen gezien werden tijdens de strenge vorstperiode van 1978/79.

9.2.3) Grauwe Gans (*Anser anser*)

Tabel 17 Grauwe Gans (*Anser anser*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	0	0	32	6	12
1980/81	16	0	0	35	0	0	0	1	0	21	1
1981/82	0	0	0	29	0	0	0	120	0	0	0
1982/83	0	0	0	132	591	32	0	159	57	0	0
Maandtotaal	16	0	0	196	591	32	0	280	89	27	13
Uurgemiddelde	0.12	0.00	0.00	2.59	7.29	0.75	0.00	12.0	1.94	0.29	0.29

De Grauwe Ganzen die bij ons doortrekken behoren tot het deel van de Westeuropese populatie dat in Spanje en dan vooral in de Coto Donana overwintert. In de periode 1971/72 - 1974/75 schommelden de aantallen overwinterraars aldaar rond de 21.000 (Ogilvie 1978, "Wild Geese").

Uit de trekgegevens van de Grauwe Gans (*Anser Anser*) komen duidelijk twee afgescheiden trekperiodes naar voor, namelijk de najaarstrek in oktober en november en de voorjaarstrek in februari en maart. Dit komt volledig overeen met de gegevens in Ogilvie 1978, waarin vermeld wordt dat de grootste aantallen in Nederland worden gezien "at migration time in October and November".

In Spanje worden de maximaal aantallen bereikt in december - januari (Cramp and Simmons 1977) en het vertrek vindt plaats eind februari of begin maart (Ogilvie 1978). Dit laatste komt dan weer overeen met de periode waarin bij ons de meeste noordwaarts trekkende exemplaren werden gezien.

9.2.4) Brandgans (*Branta leucopsis*)

Van de Brandgans (*Branta leucopsis*) werden in totaal slechts 10 exemplaren waargenomen. Het spreekt vanzelf dat het onmogelijk is uit een dergelijk gering aantal waarnemingen een trekpatroon af te leiden. De waarnemingsdata waren de volgende:

- 28/10/78 : 5 zuid
- 31/12/78 : 4 noord (samen met een groep Kolganzen)
- 11/09/80 : 1 zuid

9.2.5) Rotgans (*Branta bernicla*)

Tabel 18 Rotgans (*Branta bernicla*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	2090	4	4	5	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	136	0	0	0	0	2	8
1980/81	0	1	0	72	0	0	0	0	0	5	0
1981/82	0	0	0	0	13	0	0	0	0	2	0
1982/83	0	0	0	1252	66	3	29	19	1	15	0
Maandtotaal	0	1	0	1324	2305	7	33	24	1	24	8
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	17.5	28.4	0.16	1.03	1.03	0.02	0.26	0.17

Alle bij ons waargenomen Rotganzen behoorden tot de ondersoort *Branta bernicla bernicla* (de donkerbuikige Rotganzen). Deze populatie is afkomstig van het Taymyr schiereiland (USSR) en heeft haar overwinteringsgebieden in de kustgebieden van Duitsland, Nederland (Waddenzee en Schelde-Rijn delta), zuid en zuidoost Engeland en Frankrijk (vooral in de Golfe du Morbihan (Bretagne), waar ongeveer 20.000 vogels overwinteren, wat neerkomt op 40 tot 60 procent van het totaal aantal overwinteraars in Frankrijk) (Ogilvie 1978).

Wanneer we de maandtotalen bekijken, dan blijken oktober en november duidelijk de topmaanden van de najaarstrek te zijn. Duidelijke voorjaarstrek werd niet vastgesteld; alleen is het zo dat in de maand april jaarlijks kleine aantallen Rotganzen werden waargenomen. Het trekpatroon is in overeenstemming met de gegevens in Ogilvie, waar vermeld wordt dat de eerste Rotganzen in Denemarken en het Waddengebied aankomen in oktober. In november komen de meeste vogels aan in de overwinteringsgebieden in het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk en in december en januari zijn de aantallen minimaal in Nederland, Denemarken en Duitsland.

Van het "lot of movement throughout the winter" is er bij ons geen spoor (zelfs niet tijdens de strenge winter van 1978/79) en zoals reeds gezegd is de voorjaars trek (in het Waddengebied is in de maand april en een gedeelte van mei ongeveer 2/3 van de totale populatie aanwezig !) bij ons onbeduidend.

Bekijken we echter de aantallen in de verschillende jaren, dan valt meteen op dat er eigenlijk alleen echte Rotganzen trek werd vastgesteld in twee van de vijf betrokken jaren, en meer bepaald in november 1978 en oktober 1982. In beide gevallen was de trek bijzonder geconcentreerd, wat moge blijken uit de hieronder vermelde detailgegevens. Het resultaat hiervan is dat de najaars trek van de Rotgans ongetwijfeld een van de meest facinerende aspecten van het zeetrekgebeuren is; het is iets waar elke waarnemer vanaf het begin van het telseizoen naar uitkijkt.

Trek van de Rotgans in november 1978 en oktober 1982

Datum	aantal	tijdstip	wk	wr
25/11/78	440 zw	1u00(voormiddag)	6	NW
25/11/78	431 zw	0u30(voormiddag)	6	NW
25/11/78	920 zw	1u30(namiddag)	5-6	NW
Dagtotaal:1791				

Vermelden we hier ter vergelijking de gegevens die op dezelfde dag op de Waarnemingspost Hondsbossche Zeewering werden opgetekend:

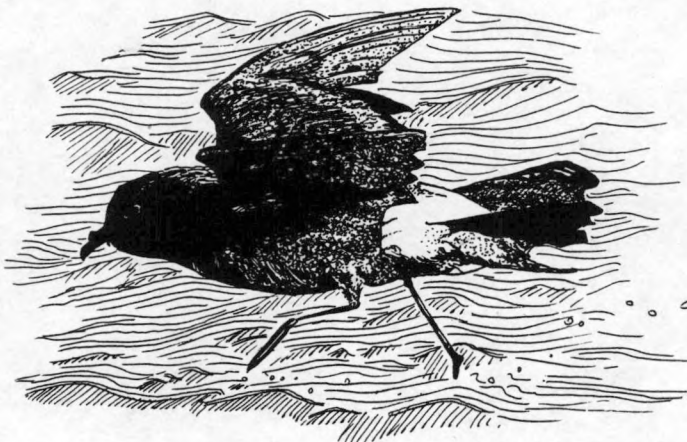
25/11/78	952 zw	8u00-9u00	5	NW
25/11/78	718 zw	9u00-10u00	5	NW
25/11/78	1128 zw	10u00-11u00	5	NW
25/11/78	832 zw	11u00-12u00	5	NW
25/11/78	480 zw	12u00-13u00	5	NW
Dagtotaal: 4110				

Vervolg waarnemingen Nieuwpoort:

26/11/78	26 zw	1u00(voormiddag)	6	NW
26/11/78	247 zw	1u00(namiddag)	6-7	NW
Dagtotaal:273				
27/11/78	19 zw	0u30(voormiddag)	6	NW
Dagtotaal:19				
24/10/82	903 zw	7u30-10u30	4	NW
24/10/82	65 zw	14u30-15u30	3-4	NW
24/10/82	183 zw	15u30-16u00	3-4	NW
24/10/82	58 zw	16u00-17u30	3-4	W
24/10/82	43 zw	18u00-18u30	3-4	NW
Dagtotaal:1252				

Merken we hierbij op dat in de beide gevallen waarin te Nieuwpoort aanzienlijke trek van Rotganzen werd vastgesteld, de weersomstandigheden nagenoeg identiek waren, namelijk een matige tot harde wind uit noordwestelijke richting.

Camphuysen en Van Dijk vermelden het voorkomen van twee trekgolven; de eerste in oktober, steeds gespreid over enkele dagen, en de tweede in november, soms beperkt tot een enkele dag (bemerkt dat bij ons in oktober 1982 de trek ook beperkt bleef tot een enkele dag, terwijl de trek in november 1978 over drie dagen gespreid was). In onze gegevens komt het voorkomen van deze twee trekgolven niet tot uiting, de geconcentreerdheid van de trek daarentegen duidelijk wel. Dit laatste in acht nemend is het helemaal niet onwaarschijnlijk dat in de jaren waarin geen massale trek van Rotganzen werd waargenomen, deze gewoonweg werd gemist doordat er op de betrokken dag niet werd geteld (met andere woorden, de trek viel niet samen met een weekend of een vakantiedag).

STORMVOGELTJE
(HYDROBATES PELAGICUS)

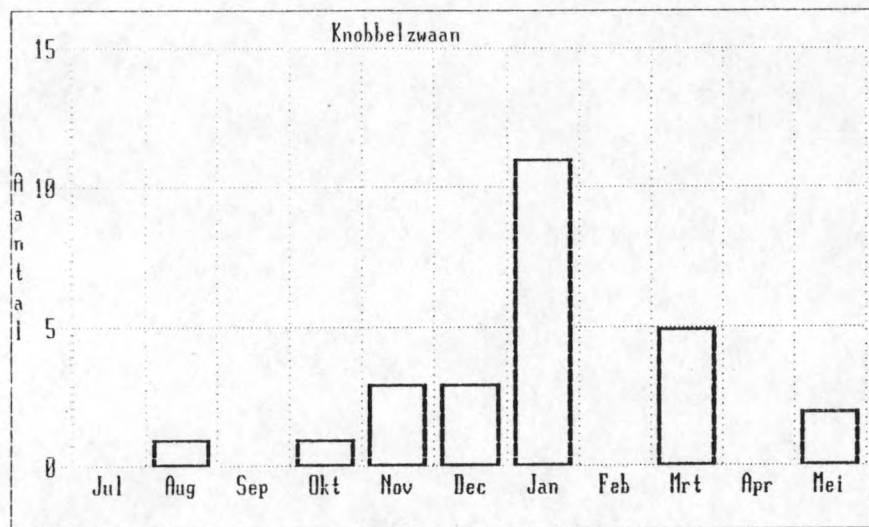

Fig 13a

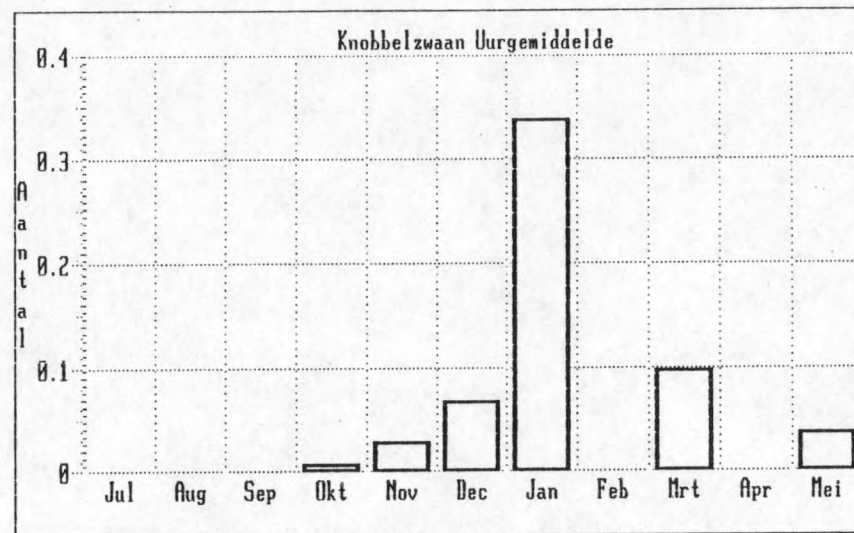

Fig 13b

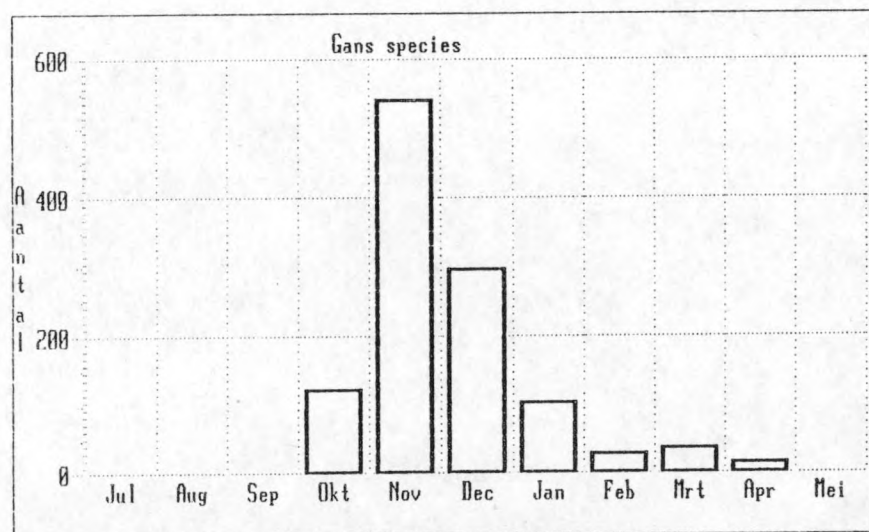

Fig 14a

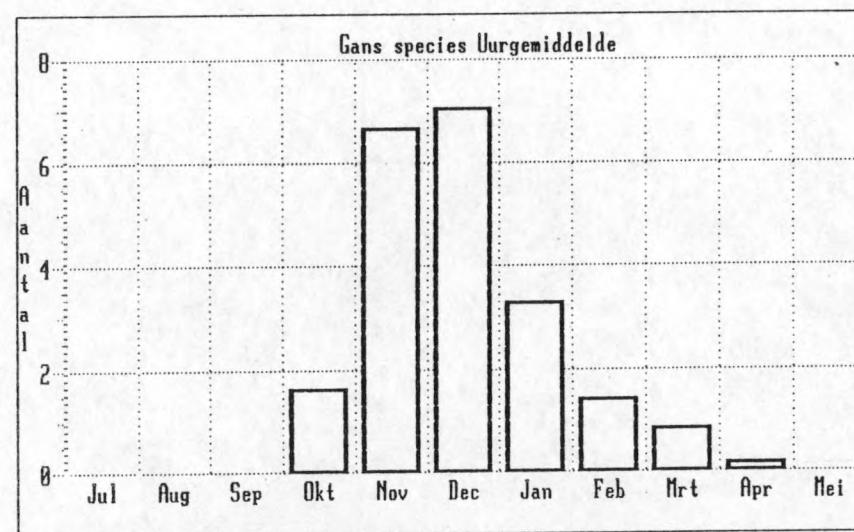

Fig 14b

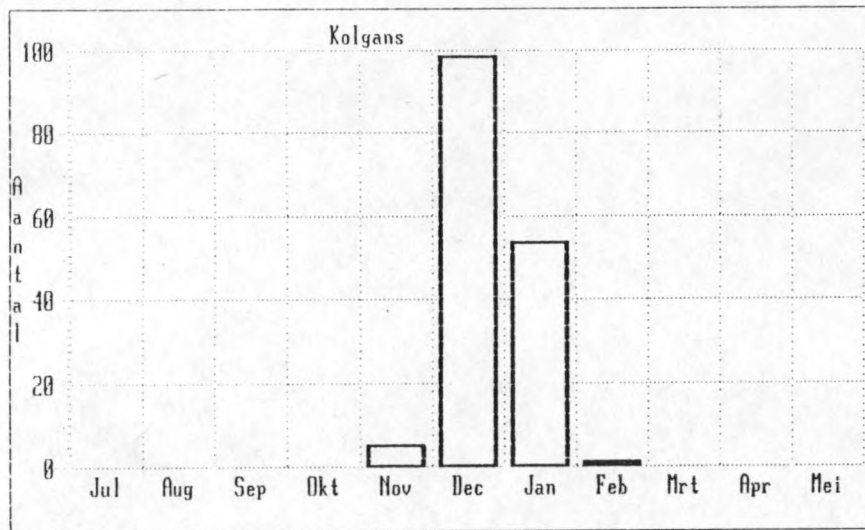

Fig 15a

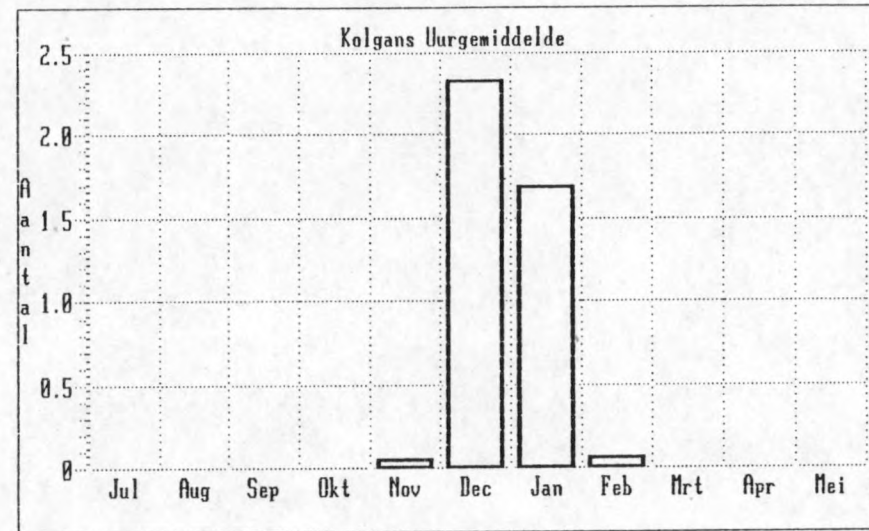

Fig 15b

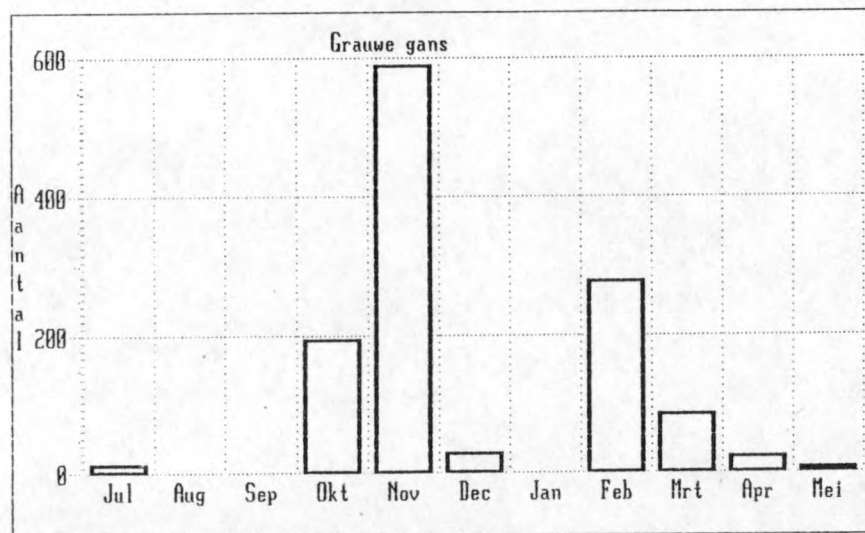

Fig 16a

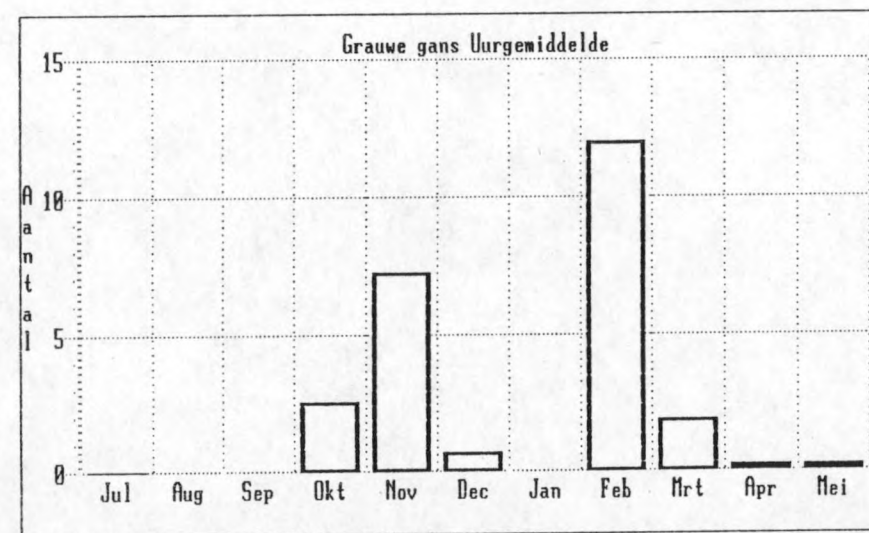

Fig 16b

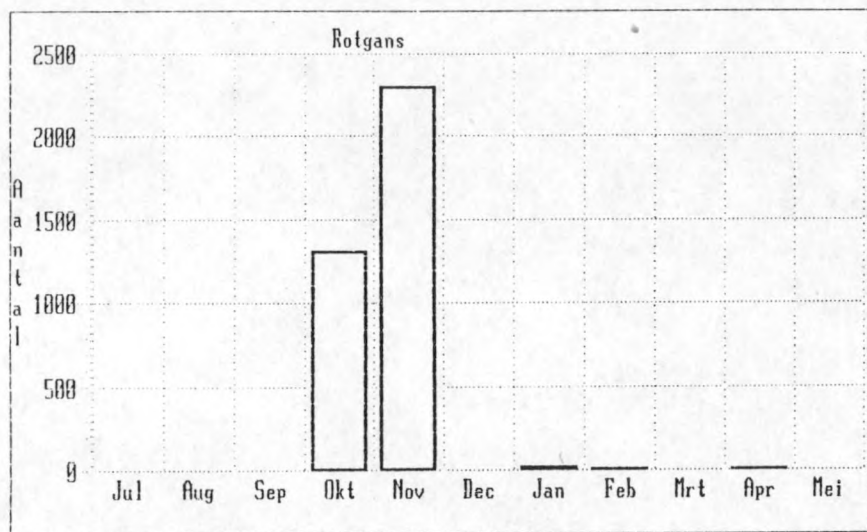

Fig 17a

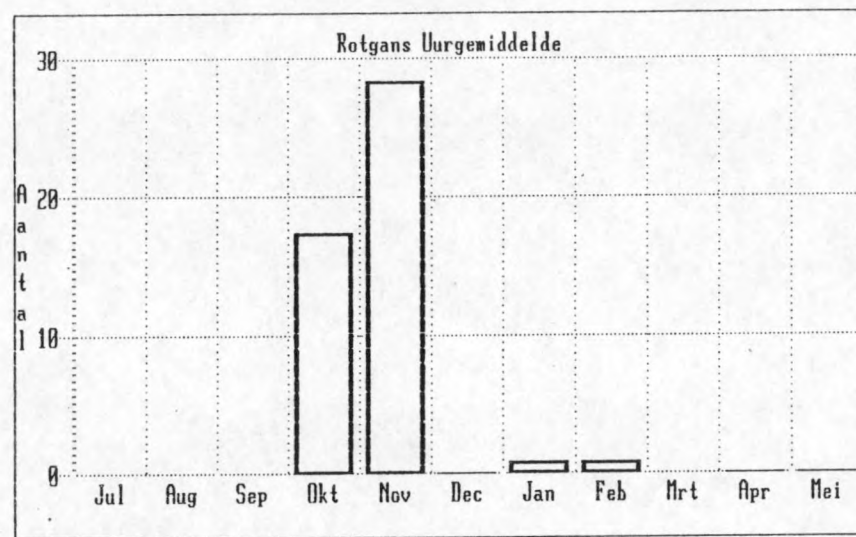

Fig 17b

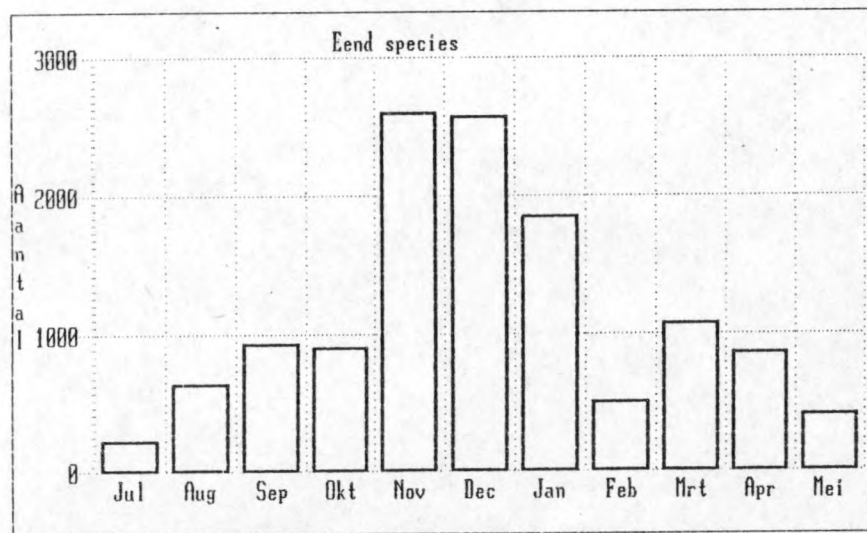

Fig 18a

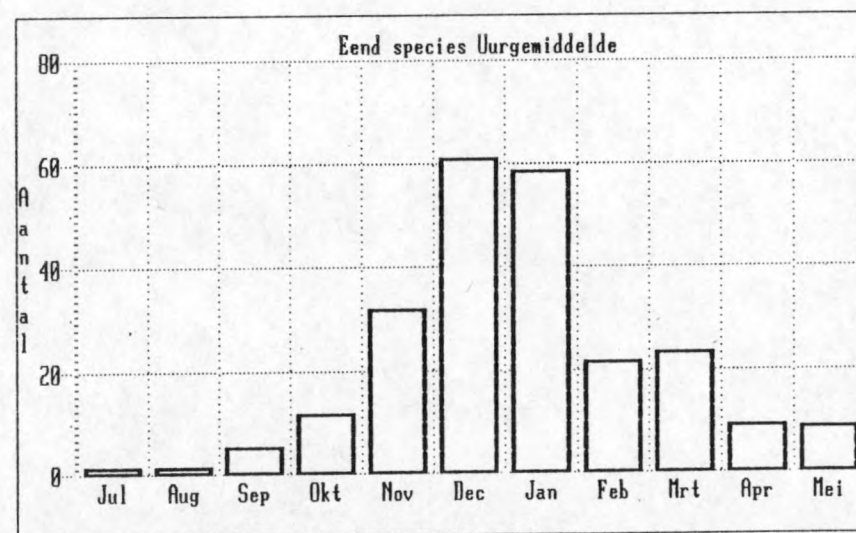
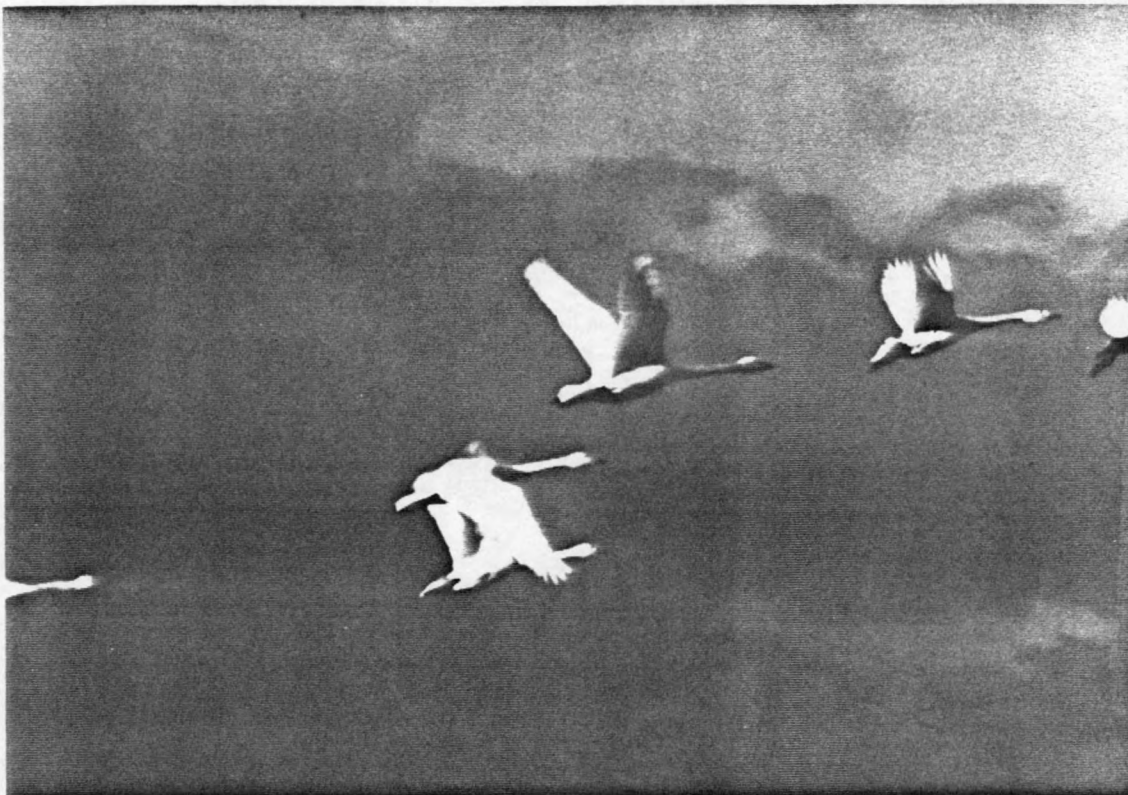

Fig 18b

Kleine Zwaan
Cygnus columbianus bewickii
 foto B. Vercruysse

Rotgans
Branta bernicla
 foto B. Vercruysse

9.3) EENDEN

Voor de eenden is de ruiperiode een erg belangrijke tijd in het jaar, vooral omdat bij hen de rui volledig is. Dit houdt in dat alle slagpennen tegelijkertijd vervangen worden zodat de vogels gedurende een periode van ongeveer drie weken niet meer in staat zijn te vliegen, wat voor gevolg heeft dat ze gedurende deze tijd erg kwetsbaar zijn. Ze proberen zich dan ook zoveel mogelijk te beveiligen en verzamelen zich in grote groepen op voor hen geschikte plaatsen (met weinig verstoring). Aangezien deze plaatsen steeds zeldzamer worden, dienen de vogels zich te verplaatsen, met andere woorden, ze gaan trekken. We krijgen hier dus een combinatie van twee aparte fenomenen, namelijk rui enerzijds en trek anderzijds, en we spreken bijgevolg van ruitrek.

Met dit laatste verschijnsel hadden we ook te maken te Nieuwpoort. Enerzijds is het zo dat bij bepaalde soorten effectief ruitrek werd vastgesteld (vb.: Bergeend), maar anderzijds is het ook zo dat, wanneer we weten dat de rui zich hoofdzakelijk afspeelt in de periode juli-augustus, de aantallen eendachtigen die op trek werden waargenomen, in die periode aanzienlijk kleiner zullen zijn (zie de erg lage uurgemiddelden van deze beide maanden in de onderstaande tabel 19).

Eenden trekken weg uit hun broedgebieden omdat deze niet meer voldoen aan hun voedselbehoeften; tijdens de winter zou een voedseltekort ontstaan. Eenzelfde situatie kan zich nu ook voordoen in de overwinteringsgebieden, zodat de vogels gedwongen worden deze te verlaten. Dit doet zich voor wanneer door langdurige vorst alle oppervlaktewateren met ijs zijn bedekt en/of wanneer het foerageren op grasland en akkers omwille van de sneeuw niet langer mogelijk is. In dergelijke gevallen hebben we te maken met een stuwingsverschijnsel, namelijk vorsttrek. Een dergelijk verschijnsel werd vastgesteld gedurende de strenge winter van 1978/79.

9.3.1) Eend species

Onder de noemer eend species zijn alle niet gedetermineerde eenden, dus zowel zwemeenden, duikeenden als zee-eenden ondergebracht. Determinatie van over zee vliegende eenden is bijzonder moeilijk, enerzijds omdat factoren als zichtbaarheid, bewolking en tegenlicht een rol spelen (bovendien gebeurt gerichte trek van eenden veelal in duister weer en bij beperkte zichtbaarheid (bij voorbeeld bij sneeuwval)), maar anderzijds is het ook zo dat de waarnemer heel wat eenden enkel van schuin onderaan kan waarnemen zodat de typische vleugelpatronen dan niet te zien zijn. Het gevolg hiervan is dat het aantal ongedetermineerde eenden betrekkelijk hoog ligt in vergelijking met het aantal gedetermineerde exemplaren.

Wijzen we hier tenslotte op een bijkomend probleem, namelijk het feit dat heel wat eenden in gemengde groepen doortrekken. Dit maakt het identificeren en daarna nog tellen van soms vier of vijf soorten tegelijk - wat in heel wat gevallen door een enkele waarnemer moet gebeuren - zo goed als onmogelijk.

Tabel 19 Eend species

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
Maandtotaal	239	651	944	910	2610	2590	1867	515	1081	871	423
Uurgemiddelde	1.93	1.81	5.90	12.0	32.2	61.3	58.8	22.1	23.6	9.59	9.45

Globaal gezien kan men stellen dat de eerste noemenswaardige aantallen eenden verschijnen vanaf september-oktober, met een aanzienlijke toename in november, dit zeker bij het invallen van een vroegtijdige vorstperiode.

De terugtrek geschiedt meestal vanaf de tweede helft van februari, en bereikt een hoogtepunt in maart. De aantallen in april en mei daarentegen liggen opnieuw heel wat lager. Tusschenin wordt er heen en weer trek opgetekend. De omvang daarvan hangt af van de gestrengheid van de betreffende winter.

9.3.2) Bergeend (*Tadorna tadorna*)

De Bergeend werd het gehele jaar door waargenomen. De trek van deze soort kan in drie verschillende categorieën ingedeeld worden (cfr Camphuysen en Van Dijk):

- a) de ruitrek die start in juli en kan doorlopen tot in september;
- b) de najaarstrek, samen met de vorsttrek;
- c) de voorjaarstrek.

De ruitrek is bijzonder kenmerkend bij de Bergeend. Het overgrote deel van de Westeuropese populatie maakt de slagpenrui door in het Knechtsand-gebied in de Duitse Bocht, waar mannetjes, de meeste wijfjes die gebroed hebben (dit is niet het geval bij de andere eenden waar de wijfjes bij de jongen blijven, terwijl bij de Bergeend creches worden gevormd die onder de hoede staan van enkele achtergebleven volwassen vogels) en de een jaar oude, niet broedende vogels, tijdens de zomer samenkomen. De aantallen aldaar kunnen oplopen tot 90.000 vogels, wat neerkomt op ongeveer 90% van de totale Westeuropese populatie (Ogilvie 1975). Andere, veel kleinere ruigebieden bevinden zich in Nederland (Haringvliet en Vlieland) en langs de Westerschelde (Teixeira 1979 en recent: 505 exemplaren op 26/07/85 te Zandvliet (Wielewaal 51)).

In Nieuwpoort werd deze ruitrek vastgesteld in de maanden juli en augustus. Anderzijds moet opgemerkt worden dat tijdens de maand augustus soms ook aanzienlijke zuidwaarts gerichte trek werd waargenomen (soms in groepen van 40 exemplaren).

Tijdens de rest van het najaar gebeurt de doortrek in wisselende aantallen, maar slechts zelden is er sprake van gerichte trek. Bij plots invallende vorst kunnen de aantallen wel aanzienlijk stijgen. Zo werden op 30 en 31 december 1978 bij het begin van het memorabele winteroffensief, respectievelijk 89 (in 45 min) en 11 (in 1 uur) Bergeenden waargenomen. De vorstgevoeligheid van deze soort heeft te maken met de foerageerwijze. Aangezien Bergeenden de neiging hebben wadend het op- en afgaande water te volgen terwijl ze grondelend voedsel zoeken, en het juist dat deel van de getijdenzone is dat het eerst vastvriest, worden ze bij invallende vorst gedwongen zeer snel weg te trekken.

De voorjaarsstrek begint in februari. De aantallen stijgen in maart, worden maximaal in april om daarna in mei terug af te nemen.

Bij vergelijking met de gegevens in Camphuysen en Van Dijk stellen we vast dat de ruitrek daar veel belangrijker is, wat wellicht te verklaren is door de meer noordelijke ligging ten opzichte van de ruiplaats (de aanzienlijk hogere aantallen in Noordholland in vergelijking met Zuidholland zijn in dit verband ook significant). Voorjaars- zowel als najaarsstrek zijn er even onbeduidend als te Nieuwpoort.

Tabel 20 Bergeend (*Tadorna tadorna*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	1	5	0	8	47	111	4	5	0	9	0
1979/80	11	1	32	2	12	13	34	5	24	0	3
1980/81	1	57	109	15	0	2	4	2	29	7	16
1981/82	15	65	5	81	51	16	2	1	0	25	5
1982/83	98	65	0	73	29	8	2	9	9	38	20
Maandtotaal	126	193	146	179	139	150	46	22	62	79	44
Uurgemiddelde	1.02	0.53	0.91	2.37	1.71	3.55	1.44	0.94	1.35	0.87	0.98

2.3.3) Smient (*Anas penelope*)

De eerste vogels verschijnen in de maand oktober, en dit vaak in redelijke aantallen, vooral in de tweede helft van de maand.

Bij de inval van koude en sneeuw treedt een onmiddellijke reactie op en krijgen we stuwtrek naar het zuiden. Een voorbeeld hiervan zijn de waarnemingen van december 1978.

31/12/79 184 zw 5-6 Bf 0 (na een nacht met vorst en sneeuwval)

Merken we hierbij echter op dat ook gerichte doortrek in oktober en november steeds samenviel met een vorstperiode en dat in de meeste gevallen de trek van de Smient beperkt bleef tot een of tot enkele dagen.

Soms is er ook tijdens de winter aanzienlijke noordwaartse trek. Een voorbeeld hiervan zijn de gegevens opgetekend in februari 1979 en december 1980.

11/02/79 219 no 3-4 Bf /
 22/12/80 145 no 4-5 Bf 0
 23/12/80 50 no 4 Bf W

Wanneer we de globale gegevens bekijken dan blijkt daaruit dat de Smient een typische wintervogel is met maximale aantallen in december en januari. Soms werden in die periode ook aanzienlijke aantallen pleisterende vogels waargenomen.

23/01/82 150 tp 2 Bf NW
 24/01/82 260 tp 1-2 Bf NW

Merken we wel op dat de aantallen tijdens zachte winters erg laag blijven (vb.: 1980/81).

In Nederland (Camphuysen en Van Dijck) werd reeds najaarstrek vastgesteld vanaf augustus of begin september, terwijl regelmatige trek werd waargenomen van eind september tot in november. Dit laatste is in overeenstemming met onze gegevens. De soms duizenden (Waddengebied en Noord Holland) en zelfs tienduizenden (Zuid Holland) Smienten die bij vorsttrek werden waargenomen in Nederland, werden bij ons nooit opgemerkt.

Voorjaarstrek werd te Nieuwpoort nooit vastgesteld. Dit kan verklaard worden door het feit dat de soort vooral over het binnenland trekt tijdens het voorjaar (Cramp and Simmons 1977). In Nederland werd echter wel jaarlijks terugtrek waargenomen in de periode half maart - half april (tientallen tot enkele honderden per uur).

Tabel 21 Smient (*Anas penelope*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	189	30	260	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	267	75	0	0	0	0
1980/81	0	0	0	57	31	0	23	0	0	12	0
1981/82	0	0	0	112	308	35	336	0	0	0	0
1982/83	0	0	0	211	73	4	77	29	19	0	0
Maandtotaal	0	0	0	380	412	495	541	289	19	12	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	5.03	5.08	11.7	17.0	12.4	0.41	0.13	0.00

9.3.4) Krakeend (*Anas strepera strepera*)

Uit de 15 najaarswaarnemingen is enkel af te leiden dat de soort doortrekt zowel in augustus (7 eks) als in september (6 eks).

Van deze soort is bekend dat ze betrekkelijk vorstgevoelig is, wat wellicht de novemberwaarneming van twee exemplaren verklaart.

In alle gevallen ging het om vogels die meevlogen in gemengde groepen eenden.

Krakeenden werden gedurende het voorjaar niet waargenomen.

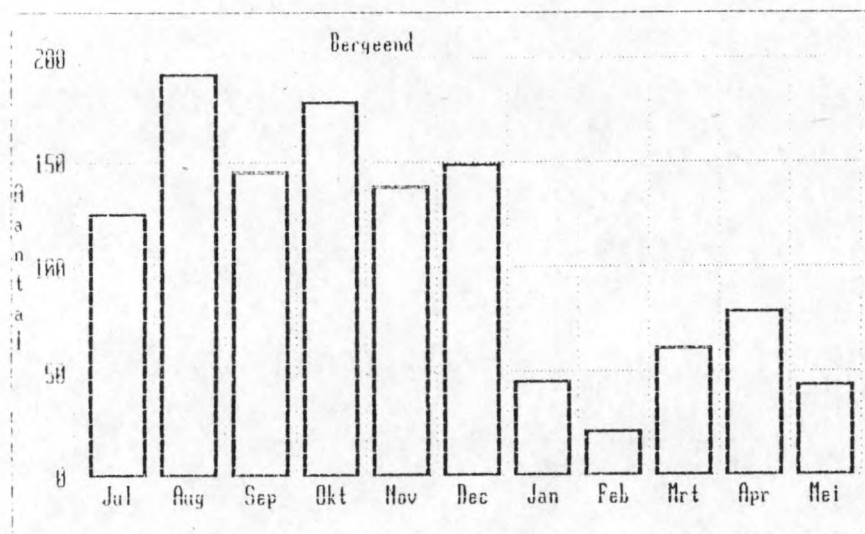

Fig 19a

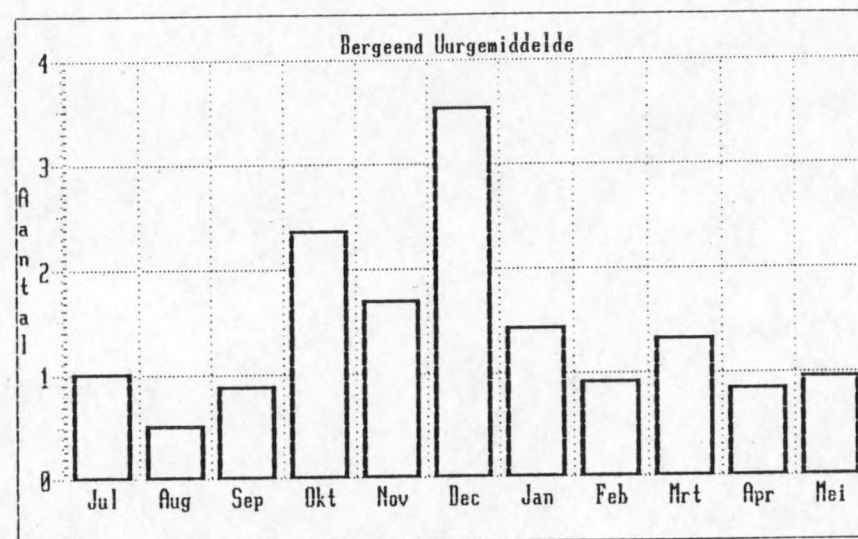

Fig 19b

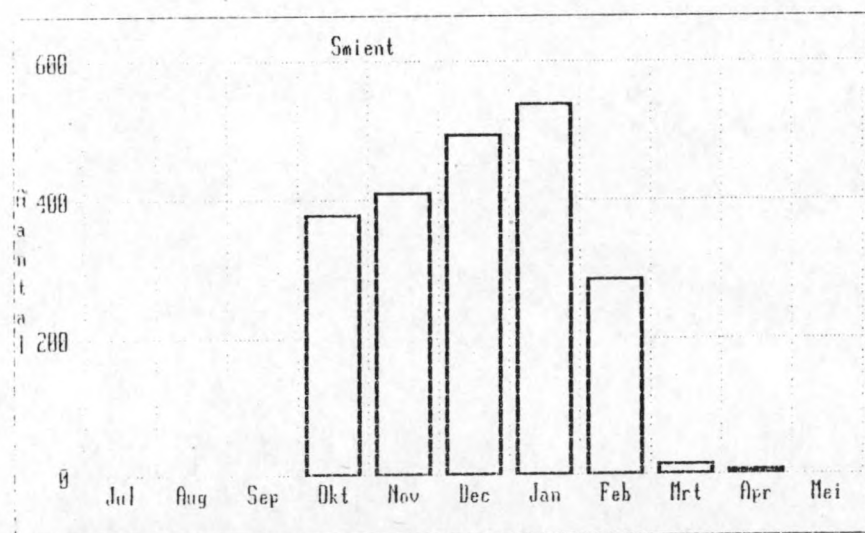

Fig 20a

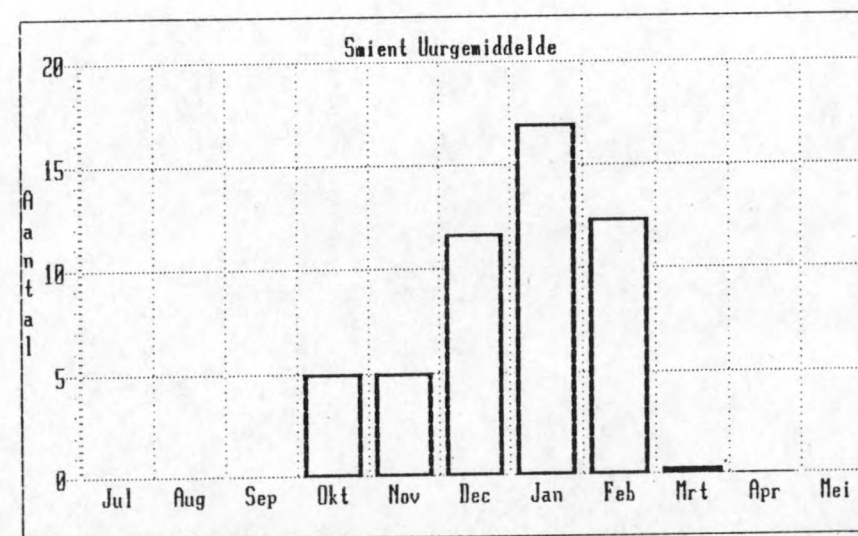

Fig 20b

9.3.5) Wintertaling (*Anas crecca*)

Tabel 22 Wintertaling (*Anas crecca*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	15	0	3	0	2	0
1979/80	0	0	5	0	0	0	0	0	4	0	0
1980/81	0	0	0	5	49	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	15	35	0	2	0	0	0	0	0	0
1982/83	0	30	0	0	5	0	0	8	0	0	0
Maandtotaal	0	45	40	5	56	15	0	11	4	2	0
Uurgemiddelde	0.00	0.12	0.25	0.06	0.69	0.35	0.00	0.47	0.08	0.02	0.00

In de maanden augustus en september werden soms reeds groepjes zuidwaarts trekkende Wintertalingen opgemerkt. In oktober vallen de aantallen terug om daarna in november maximaal te worden.

De najaarstrek geschiedt over en naar verschillende gebieden, dit naargelang de populatie waartoe de vogels behoren:

- a) broedvogels van het baltisch gebied en Scandinavië trekken voornamelijk zuidwestwaarts, dus naar Nederland, Groot-Brittannië en Ierland;
 - b) broedvogels van nog noordelijker gelegen gebieden en van het noordoosten van de Sovjetunie trekken naar Frankrijk en Noord-Afrika;
 - c) broedvogels van West-Centraal USSR trekken zuid-zuidwest naar Griekenland en Turkije;
 - d) broedvogels uit nog oostelijker gelegen gebieden trekken naar de Kaspische zee en Iran.
- (Ogilvie, 1975)

Voorjaarstrek start vroeg; soms reeds vanaf januari - begin februari.

9.3.6) Wilde Eend (*Anas platyrhynchos platyrhynchos*)

Tabel 23 Wilde eend (*Anas platyrhynchos platyrhynchos*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	31	0	0	5	35	1	5	4	0	0
1979/80	15	1	55	4	2	35	4	0	0	3	14
1980/81	1	3	7	6	12	8	2	2	0	0	0
1981/82	13	37	2	8	44	48	129	0	6	4	1
1982/83	7	27	0	67	34	9	0	10	8	1	2
Maandtotaal	36	99	64	85	97	135	136	17	18	8	17
Uurgemiddelde	0.29	0.27	0.40	1.12	1.19	3.19	4.28	0.73	0.39	0.08	0.37

Waarnemingen van Wilde Eenden zijn over het gehele jaar gespreid. In het begin van het najaar werd echter zelden gerichte zuidwaartse trek vastgesteld. Dit laatste werd enkel vanaf november of bij het invallen van de eerste vorst opgemerkt.

De aantallen liggen het hoogst in de wintermaanden december en januari, maar ook hier is er zelden sprake van echte trek; het betreffen veeleer lokale verplaatsingen binnen het gebied van de Westkust.

Van deze soort is bekend dat ze redelijk vorstongevoelig is. De vogels blijven zolang mogelijk ter plaatse of trekken naar het dichtstbijgelegen kustgebied (Ogilvie 1975). Dit werd elk jaar bij ons vastgesteld. Opvallend was wel dat vaak aanzienlijke aantallen Wilde Eenden in de havengeul verbleven, terwijl er in dezelfde periodes op zee en rond de staketsels geen of erg weinig werden gezien. Dit is in tegenstelling met de waarnemingen aan de Hondsbossche Zeewering, waar in het najaar soms enkele honderden Wilde Eenden op zee verbleven (maar dan vooral op dagen dat er in het achterland werd gejaagd) (Camphuysen en Van Dijk).

De voorjaarsstrek gebeurt volledig onopvallend.

9.3.7) Pijlstaart (*Anas acuta acuta*)

Pijlstaarten trekken door vanaf september, maar oktober en vooral november zijn de belangrijkste doortrekperiodes. Opvallend hier is het erg lage aantal winterwaarnemingen, niettegenstaande het feit dat de soort een typische vorsttrekker is.

Uit het beperkt aantal voorjaarswaarnemingen kan geen trekpatroon worden afgeleid.

In Nederland (Camphuysen en Van Dijk) werd voorjaarsstrek vastgesteld in de periode begin maart - half april, terwijl de najaarsstrek daar dan weer minder opvallend was.

In vele gevallen werd opgemerkt dat Pijlstaarten doortrokken in gemengde groepen eenden.

Tabel 24 Pijlstaart (*Anas acuta acuta*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	41	0	0	0	0
1980/81	0	0	0	6	35	0	0	0	16	0	0
1981/82	0	0	12	12	10	0	0	0	0	0	0
1982/83	0	1	0	12	2	0	0	6	0	0	0
Maandtotaal	0	1	12	30	50	0	41	6	16	0	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.07	0.39	0.61	0.00	1.29	0.25	0.34	0.00	0.00

9.3.8) Zomertaling (*Anas querquedula*)

Slechts 11 waarnemingen, namelijk 3 exemplaren in augustus, 6 in september en 2 in mei. Uit een dergelijk beperkt aantal waarnemingen is het vanzelfsprekend onmogelijk een trekpatroon af te leiden.

In Nederland werd de soort vooral tijdens het voorjaar gezien, met trek in de periode half maart - eind mei, en een doortrekpiek in april (Camphuysen en Van Dijk).

9.3.9) Slobeend (*Anas clypeata*)

Gedurende het grootste deel van het jaar werden Slobeenden waargenomen, maar de aantallen bleven steeds laag. De najaarstrek start in augustus, terwijl vanaf eind oktober de aantallen enigszins stijgen. Waarnemingen in november en december slaan op het wegtrekken van deze toch wel vorstgevoelige soort.

Voorjaarstrek bleef in hoofdzaak beperkt tot de maand april. Wel werd vastgesteld dat de meeste Slobeenden een meer landinwaarts gelegen trekroute verkiezen. Zo werd enkele kilometer het binnenland in, trek van Slobeenden waargenomen (eigen waarnemingen, samen met J. Borrey).

Het door ons vastgestelde trekpatroon komt in grote trekken overeen met wat in Nederland werd vastgesteld (najaarstrek augustus - november en voorjaarstrek eind maart - eerste helft april).

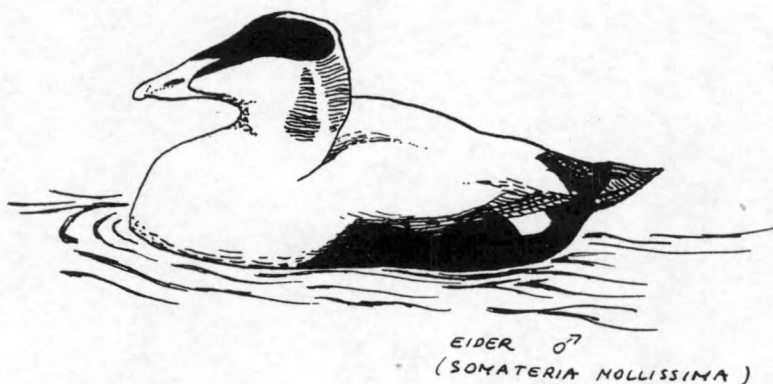
Tabel 25 Slobeend (*Anas clypeata*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	3	0	0	0	12	0	0	0	3	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2
1980/81	0	0	0	0	11	0	0	0	0	1	0
1981/82	0	0	0	2	1	0	0	0	0	2	0
1982/83	0	0	0	8	0	0	0	7	0	2	0
Maandtotaal	0	3	0	10	12	12	2	7	0	8	2
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.13	0.14	0.28	0.06	0.30	0.00	0.08	0.04

9.3.10) Krooneend (*Netta rufina*)

Gedurende de maand februari 1979 (11/02/79) werd een groep van 8 noordwaarts trekkende Krooneenden waargenomen (5 vogels in mannetjes- en 3 in wijfjeskleed).

Het is helemaal niet onwaarschijnlijk dat het hier ging om ontsnapte vogels, hoewel toch opgemerkt moet worden dat de Krooneend vanaf 1942 een broedvogel is in Nederland. In 1977 werd aldaar het aantal broedparen van deze soort op 40 tot 60 geschat (vooral in het Utrechts - Hollands plasseengebied en in de randmeren van de IJsselmeerpolders) (Teixeira 1979).

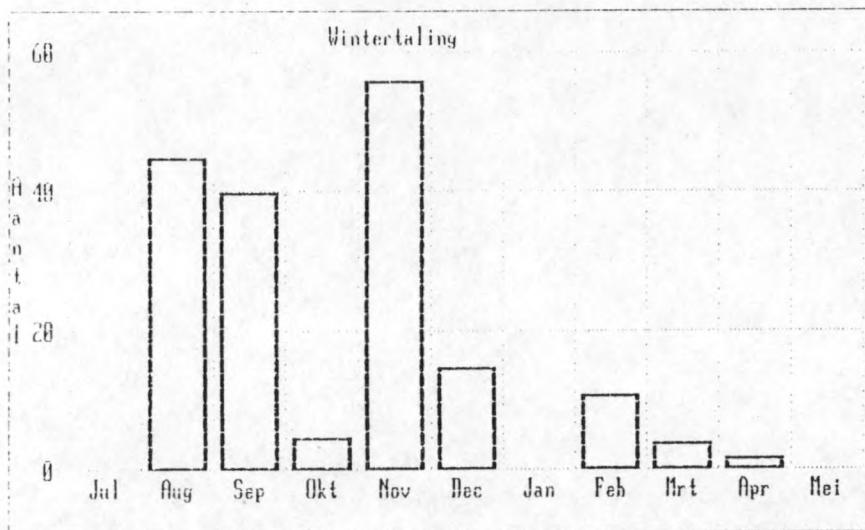

Fig 21a

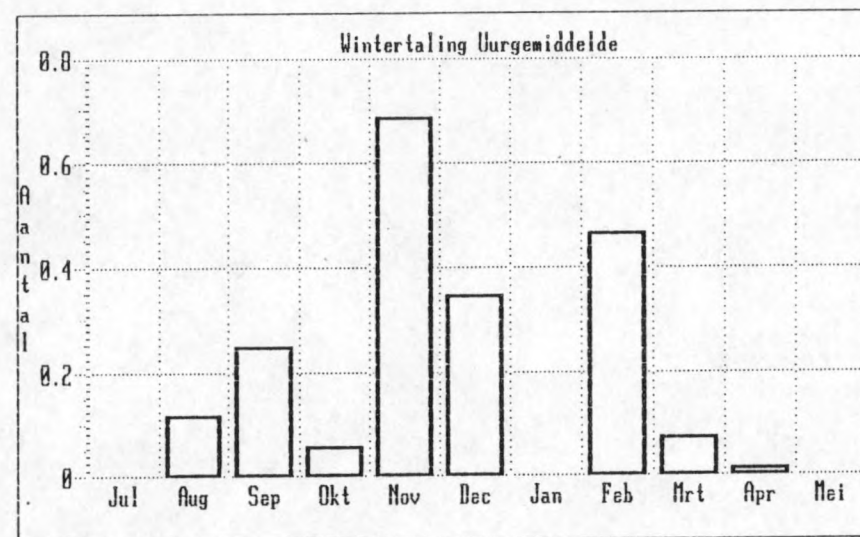

Fig 21b

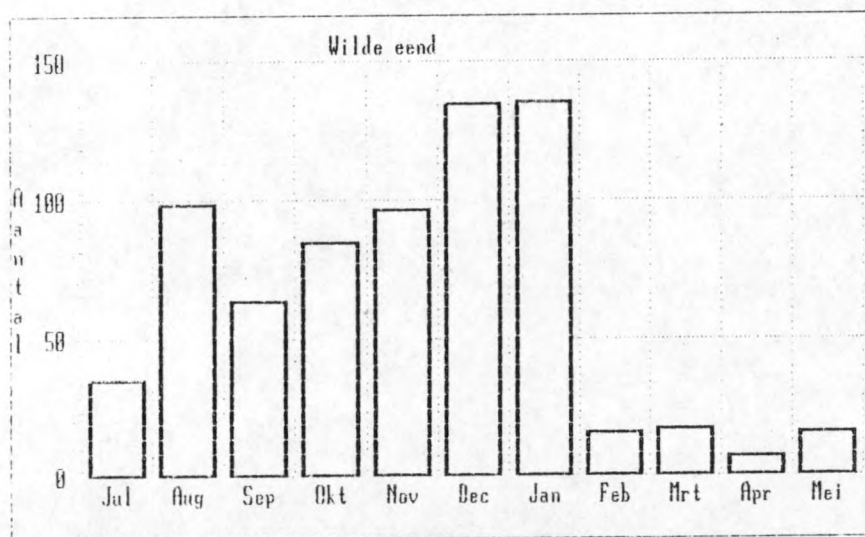

Fig 22a

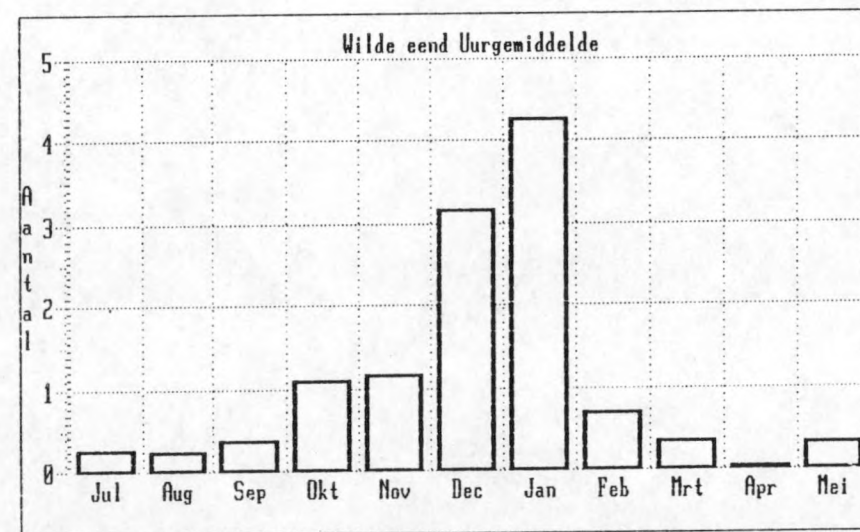

Fig 22b

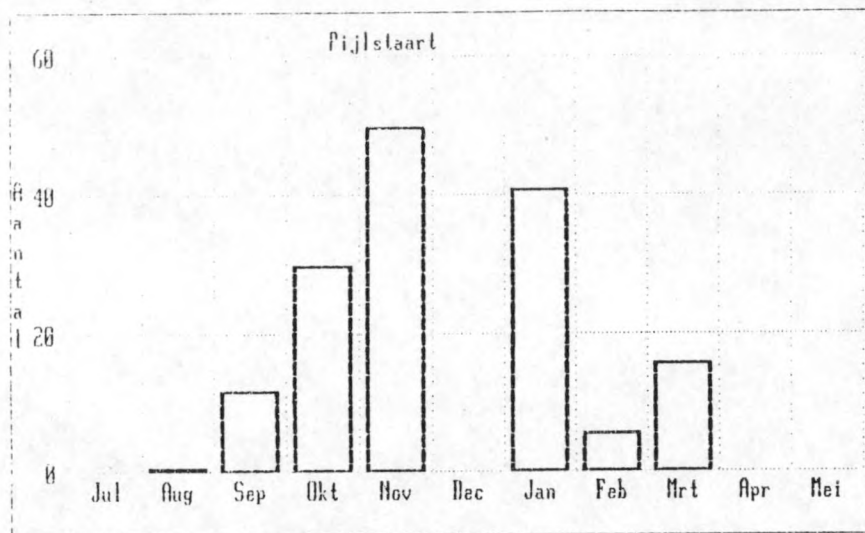

Fig 23a

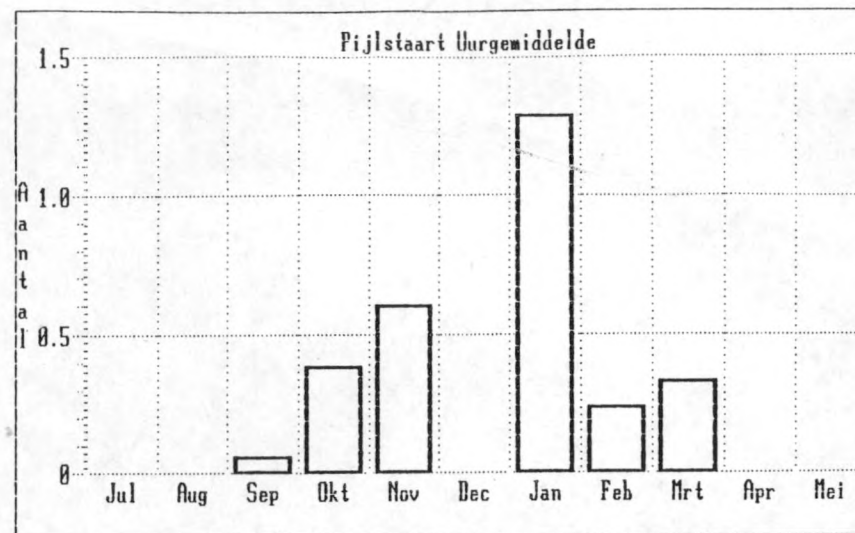

Fig 23b

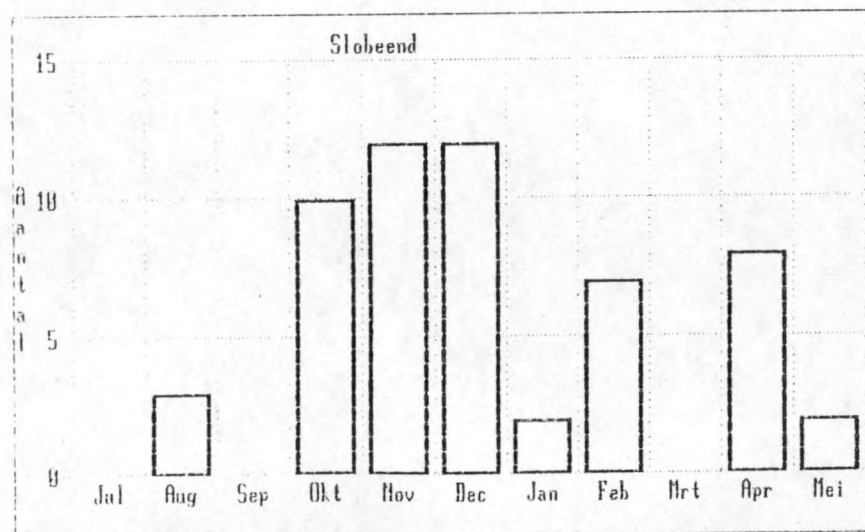

Fig 24a

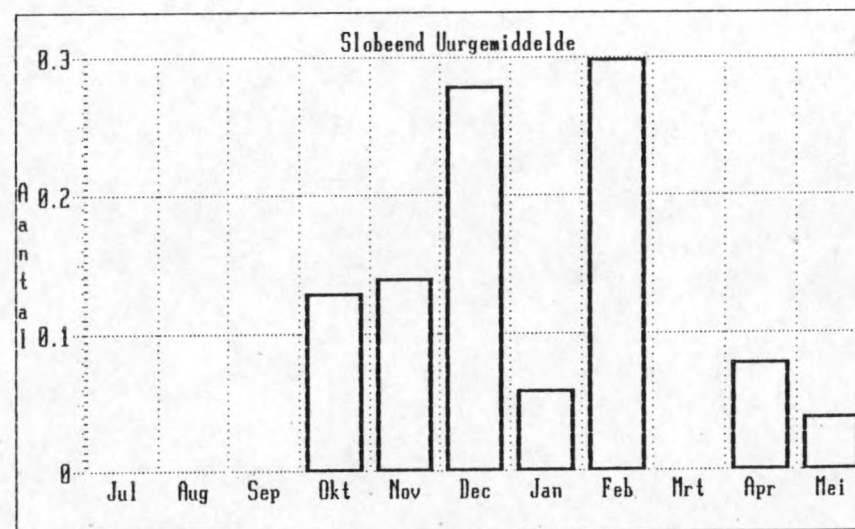

Fig 24b

9.3.11) Tafeleend (*Aythya ferina*)

Deze typische wintervogel (grootste uurgemiddelden tijdens de maanden januari en februari) werd slechts in geringe aantallen en dan nog periodisch waargenomen te Nieuwpoort. De eerste vogels werden opgemerkt in augustus en september (telkens slechts 1 exemplaar). Echte doortrek vindt echter pas plaats vanaf oktober en vooral in november, wat overeenstemt met wat in Nederland werd vastgesteld (Camphuysen en Van Dijk).

Voorjaars trek van Tafeleenden - wat volgens Nederlandse gegevens voornamelijk gebeurt in de periode van half maart tot begin april - werd bij ons niet opgemerkt.

Tabel 26 Tafeleend (*Aythya ferina*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	5	0	0	18	0	0	2	0
1980/81	0	0	1	1	0	0	7	0	0	0	0
1981/82	0	0	0	0	23	0	2	0	0	0	0
1982/83	0	1	0	9	10	0	0	17	0	0	0
Maandtotaal	0	1	1	15	33	0	27	17	0	2	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.19	0.40	0.00	0.85	0.73	0.00	0.02	0.00

9.3.12) Kuifeend (*Aythya fuligula*)

Deze soort werd bijna het gehele jaar door opgemerkt, behalve gedurende de maanden april en mei.

Van deze soort is bekend dat een gedeelte van de vogels aan ruitrek doet. Mogelijks zijn de waarnemingen tijdens de maanden juli, augustus en september hiermee in verband te brengen.

De echte najaarstrek komt pas op gang in oktober, terwijl in november de aantallen aanzienlijk stijgen.

In de maand december is de Kuifeend zo goed als afwezig terwijl in januari de aantallen maximaal zijn, wat het resultaat is van doelgerichte zuidwaartse (vorst)trek in die periode.

Vermelden we hierbij dat deze soort, net als de Tafeleend, in voor onze streek aanzienlijke aantallen (rond de 200 Kuifeenden en ongeveer 100 Tafeleenden) voorkomt iets meer landinwaarts van de telpost.

In Nederland werd najaarstrek vooral tijdens de periode half oktober - half november vastgesteld, wat met onze gegevens overeenkomt. De voorjaars trek van half maart tot half april was bij ons veel minder duidelijk; zoals hoger reeds vermeld werden te Nieuwpoort gedurende de maand april zelfs helemaal geen trekkende Kuifeenden waargenomen.

Tabel 27 Kuifeend (*Aythya fuligula*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	4	11	0	7	0	0
1979/80	0	0	2	12	4	0	32	0	1	0	0
1980/81	0	0	0	3	16	0	0	0	5	0	0
1981/82	11	1	0	0	4	0	19	1	0	0	0
1982/83	0	17	0	0	28	0	0	7	0	0	0
Maandtotaal	11	18	2	15	52	4	62	8	13	0	0
Uurgemiddelde	0.08	0.05	0.01	0.19	0.64	0.09	1.95	0.34	0.28	0.00	0.00

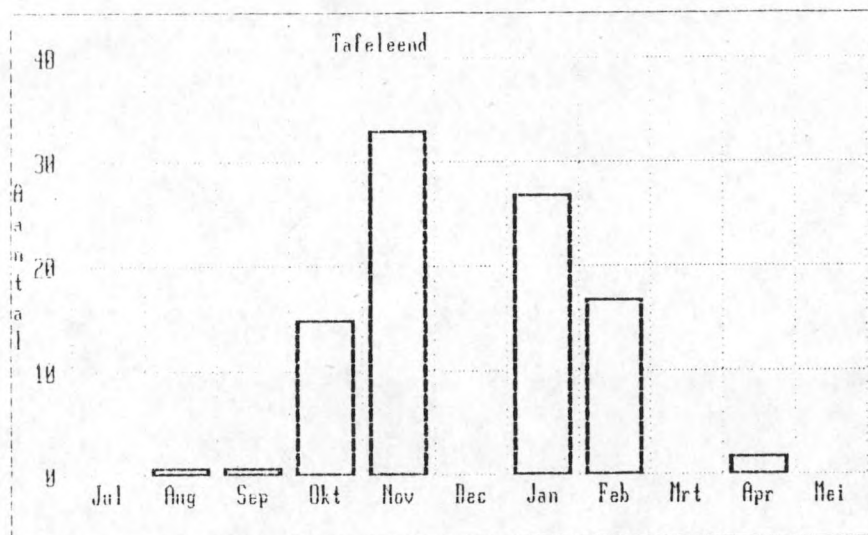

Fig 25a

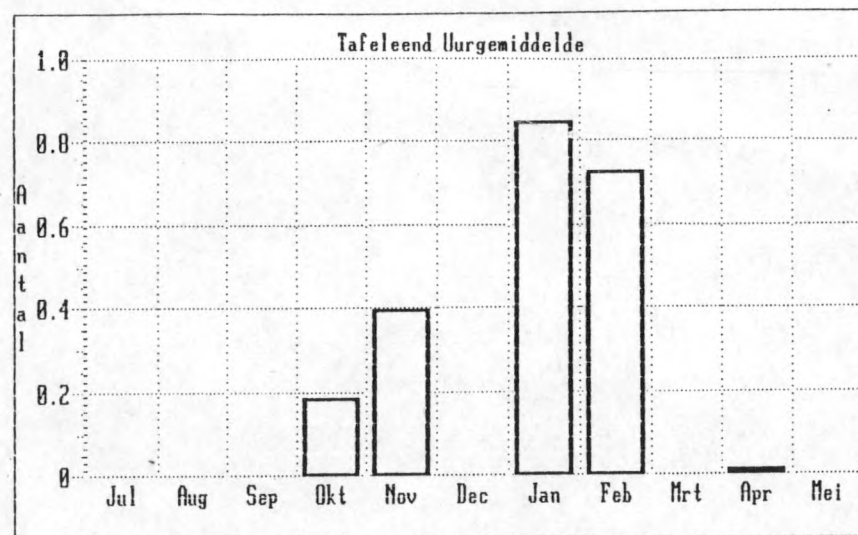

Fig 25b

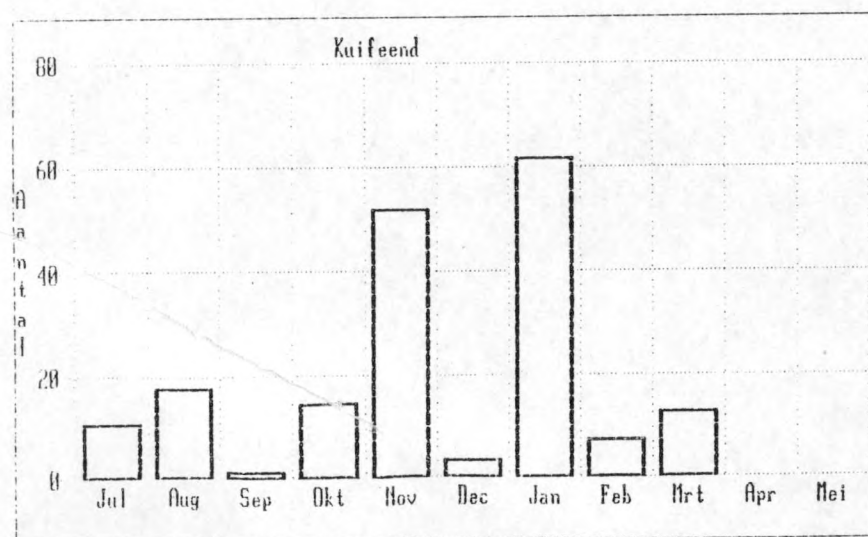

Fig 26a

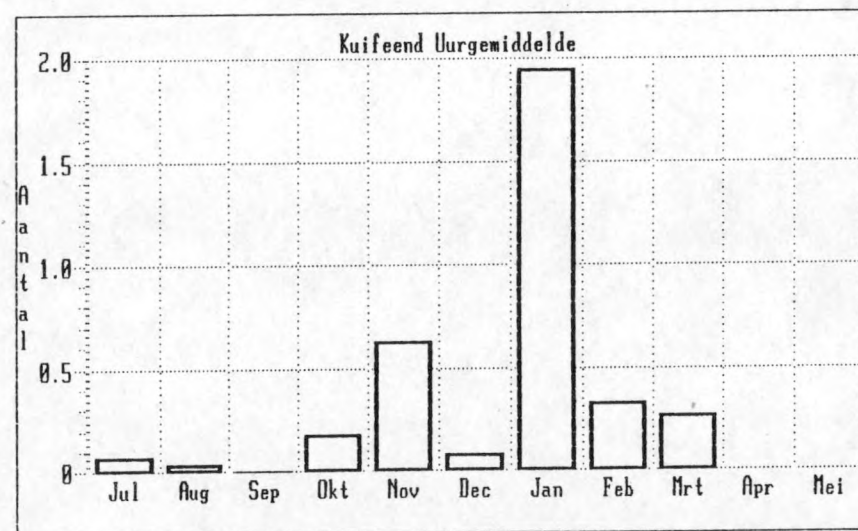

Fig 26b

9.3.13) Toppereend (*Aythya marila marila*)

Van deze soort werden slechts zeven exemplaren opgetekend, 1 in oktober en 6 in januari.

Uit de gegevens in Camphuysen en Van Dijk blijkt dat de aantallen geringer worden naargelang men meer naar het zuiden gaat. Dit kan wellicht in verband gebracht worden met de ligging van de overwinteringsgebieden van deze eendesoort. Deze liggen voornamelijk in noordwest Europa, en vooral in de Oostzee, waar de aantallen tot 75.000 exemplaren kunnen oplopen. Een andere belangrijke overwinteringsplaats is het IJsselmeer, maar ook in het gehele Nederlandse kustgebied komt de Toppereend veel voor. Zo werden in januari 1973 in geheel Nederland 37.000 Toppereenden geteld. In januari 1974 daarentegen waren het er slechts 10.000 (Campbell en Watson).

9.3.14) Eider (*Somateria mollissima mollissima*)

De in de onderstaande tabel weergegeven aantallen Eiders betreffen enkel de effectief trekkende exemplaren en bevatten daarnaast ook de maandmaxima van de pleisteraars. Dit laatste is belangrijk wanneer we weten dat sedert verschillende jaren groepjes Eiders aan de Belgische kust, onder andere te Nieuwpoort, overzomeren.

Een duidelijk trekpatroon is uit de maandtotalen niet af te leiden. Wel kunnen we opmerken dat de meeste Eiders tijdens de wintermaanden (november tot februari) en tijdens het vroege voorjaar (maart) werden waargenomen.

Daar waar in Camphuysen en Van Dijk wordt gesteld dat de Eider tot de meest algemene eenden langs de Nederlandse kust behoort, kan deze conclusie voor wat de Belgische situatie betreft, niet herhaald worden.

Tabel 28 Eider (*Somateria mollissima mollissima*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	32	0	0	34	30	2	1	1	0
1979/80	0	0	39	11	44	7	25	0	8	2	1
1980/81	0	6	11	6	55	47	37	50	30	25	47
1981/82	40	0	22	12	5	7	14	0	0	33	10
1982/83	12	9	0	56	147	74	69	53	95	27	15
Maandtotaal	52	15	104	85	251	169	175	105	134	88	73
Uurgemiddelde	0.42	0.04	0.65	1.12	3.09	4.00	5.51	4.51	2.92	0.96	1.63

9.3.15) Zwarte Zee-eend (*Melanitta nigra*)

Tabel 29 Zwarte Zee-eend (*Melanitta nigra*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	15	614	605	208	296	102	293	4094	651	99	0
1979/80	113	193	599	150	200	316	245	245	425	41	154
1980/81	99	1487	1180	498	218	101	182	900	176	41	8
1981/82	135	1509	1337	524	400	485	106	360	1947	1250	182
1982/83	214	1023	334	567	866	303	225	594	1957	294	390
Maandtotaal	576	4826	4055	1947	1980	1307	1051	6193	5156	1725	734
Uurgemiddelde	4.66	13.4	25.3	25.7	24.4	30.9	33.1	266	122	19.0	16.4

De Zwarte Zee-eend is een soort waarvan niettegenstaande het bijzonder grote aantal waarnemingen, erg weinig inzicht in het trekpatroon te bekomen is. Dit is te verklaren door het feit dat aanzienlijke aantallen Zwarte Zee-eenden voor de westbelgische en aangrenzende noordfranse kust (voor ons is

voornamelijk de zone Dunkerque-De Panne-Oostende van belang) overwinteren. Bijgevolg is het onderscheiden van rondzwervende groepen van effectieve trekkers in de meeste gevallen onmogelijk.

Om het belang van de overwinteringsplaats net ten westen van de Belgische kust aan te geven, vermelden we enkele resultaten van luchtellingen die in Noord-Frankrijk werden uitgevoerd (van de Baie d'Authie tot aan de Belgische grens):

- gemiddelde voor de jaren 1968 - 1981: 8.354 exemplaren
- maxima: - 25.500 in 1974
- 15.865 in 1979

(Le Heron, 1981,3)

Het volledige westpalearctische overwinteringsgebied van deze soort strekt zich uit langs de kusten van Noorwegen tot noordwest Afrika (Ogilvie 1975).

De Zwarte Zeezeend is een vogel die gedurende elke maand van het jaar werd waargenomen en die bovendien zowat bij elke trektelling op gelijk welk tijdstip van de dag werd opgetekend. Uit de tabel blijkt dat er gedurende twee periodes, namelijk augustus-september-oktober en februari-maart, meer Zwarte Zeezeenden werden waargenomen dan tijdens de rest van het jaar. Vooral de uurgemiddelden tijdens de maanden februari en maart, respectievelijk 266 en 122 vogels per uur, liggen bijzonder hoog. Voor de Hollandse kust daarentegen liggen de aantallen het laagst in augustus, terwijl in het Waddengebied begin augustus jaarlijks duizenden exemplaren werden opgetekend (Camphuysen en Van Dijk). Hier kan de hypothese naar voor geschoven worden als zouden de Zwarte Zeezeenden vanuit het Waddengebied rechtstreeks naar de Pas de Calais vliegen en aldus buiten het zicht van de Hollandse kust trekken. Concrete gegevens ter ondersteuning van een dergelijke hypothese zijn echter niet beschikbaar wegens het ontbreken van systematisch trekonderzoek op de Noordzee.

Het grootste aantal Zwarte Zeezeenden werd opgetekend tijdens de maand februari 1979, namelijk 4.094 exemplaren, wat 7,8 keer meer is dan het februari-gemiddelde van de andere vier jaar. Uit detailgegevens blijkt dat vooral op twee dagen, meer bepaald op 25/02 en 27/02, erg hoge aantallen werden opgetekend, respectievelijk 2.250 zuid en 1.500 pleisterend. Dat het hier slechts gaat om relatief hoge aantallen is meteen duidelijk wanneer we weten dat bijvoorbeeld in Noord Holland in de periode half maart - eind april per dag soms 20.000 tot 30.000 Zwarte Zeezeenden worden waargenomen en dat er daar in de periode 1974-1979 meer dan 1 miljoen honderdduizend werden opgetekend.

Soms werden tijdens het voorjaar grote groepen pleisterende Zwarte Zeezeenden waargenomen. Zo werd bij voorbeeld op 01/03/83 een groep van ongeveer 1500 bijzonder actieve en baltende vogels gezien. Deze vlogen op een bepaald moment op en verdwenen in noordelijke richting. Twee dagen later, op 3 maart werden nog slechts plusminus 500 pleisteraars waargenomen (gegevens: J. Borrey en D. Raes). Ook tijdens andere jaren werden aanzienlijke concentraties opgemerkt tijdens het voorjaar, concentraties die wellicht op verzamelingen voor het aanvatten van de trek wijzen.

Omdat hierboven ook het verschijnsel balts werd aangehaald, wil ik hierbij opmerken dat dit soms reeds redelijk vroeg in het najaar werd vastgesteld. Zo werden tijdens een zeiltocht tussen Nieuwpoort en Oostende op een bijna windstille dag in oktober aanzienlijke groepen baltsende Zwarte Zeeenden waargenomen. Zelfs na het invallen van de duisternis bleef het geroep van de vogels en het 'lawaaï' bij het opvliegen van de groepjes duidelijk hoorbaar (persoonlijke waarnemingen).

9.3.16) Grote Zeeend (*Melanitta fusca fusca*)

Net zoals de Zwarte Zeeend werd de Grote Zeeend gedurende alle maanden van het jaar waargenomen, zij het in veel geringer aantallen. De meeste Grote Zeeenden werden opgetekend in de maanden oktober en november enerzijds en februari en mei anderzijds, terwijl in Nederland vooral de periode begin april - eind mei de hoogste aantallen opleverde.

Globaal bekeken bleven de aantallen bijzonder laag in vergelijking met Nederland waar verschillende keren meer dan 200 (= ons totaal over vijf jaar!) Grote Zeeenden per uur werden opgetekend. Op 25/04/79 werden op de Hondsbossche Zeewering zelfs 782 noordwaarts trekkende exemplaren in 1 uur geteld. Wellicht is de verklaring voor deze lagere aantallen te Nieuwpoort te vinden in het feit dat de overwinteringsplaatsen van deze soort hoofdzakelijk noordelijker gelegen zijn (vooral in de Deense wateren). (cfr Camphuysen en Van Dijk). Ogilvie vermeldt aantallen van bijna 30.000 in het Baltisch gebied.

Tabel 30 Grote Zeeend (*Melanitta fusca*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	3	22	8	1	10	0	1	0
1979/80	0	0	0	10	6	0	3	0	0	0	0
1980/81	0	23	2	13	27	0	2	0	0	0	0
1981/82	1	4	0	0	6	2	2	1	0	0	26
1982/83	0	14	0	0	7	0	0	2	3	5	0
Maandtotaal	1	41	2	26	68	10	8	13	3	6	26
Uurgemiddelde	0.00	0.11	0.01	0.34	0.83	0.23	0.25	0.55	0.06	0.06	0.58

9.3.17) Brilduiker (*Bucephala clangula clangula*)

Tabel 31 Brilduiker (*Bucephala clangula*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	1zw	1no	10zw 4tp	1zw	1no 1tp	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	5zw 4no 1tp	0	5no	0	0
1980/81	0	0	0	1zw	1zw 2no	2zw	0	0	0	2zw	0
1981/82	0	0	0	0	2zw	0	3zw	0	0	15no 1tp	0
1982/83	0	0	0	0	8zw 1tp	0	3zw	0	3no	0	0
Maandtotaal	0	0	0	1	15	3	30	1	10	18	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.01	0.18	0.07	0.94	0.04	0.21	0.19	0.00

In de trek van de Brilduiker zijn tamelijk duidelijk twee periodes te onderscheiden. De najaarstrek vindt plaats van oktober tot en met februari (74 % zuid), met als belangrijkste doortrekmaanden, november en januari (vorsttrek). In de maanden maart en april gebeurt de terugtrek (86 % noord).

In Nederland (Camphuysen en Van Dijk) werd gerichte trek vastgesteld in de periode half oktober - eind november (Wadden), bij stevige vorst (Hollandse kust) en van eind februari tot half april (Noordhollandse kust).

9.3.18) Zaagbekken

Het globale aantalsverloop van de zaagbekken vertoont twee afgescheiden trekperiodes. Het hoogtepunt van de najaarstrek valt in januari, voorafgegaan door aanzienlijke aantallen in november en december. De terugtrek begint in maart, bereikt zijn hoogtepunt in april, terwijl nog enkele "laatkomers" doortrekken in mei.

Tabel 32 Zaagbekken algemeen totaal

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
Maandtotaal	0	0	0	7	75	36	38	7	30	75	3
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.09	0.92	0.85	1.19	0.30	0.65	0.82	0.06

Tabel 33 Zaagbek species

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	1	7	3	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	2	3	2	1	0	0	0	3
1980/81	0	0	0	2	4	0	0	0	0	3	0
1981/82	0	0	0	0	20	2	0	0	0	6	0
1982/83	0	0	0	1	22	2	6	0	3	0	0
Maandtotaal	0	0	0	5	50	13	10	0	3	9	3
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.06	0.61	0.30	0.31	0.00	0.06	0.09	0.06

Bekijken we nu de twee soorten afzonderlijk, dan blijkt vooreerst dat er meer dan dubbel zoveel Middelste als Grote Zaagbekken werden waargenomen (respectievelijk 127 en 51, of 47 % en 19 % van het totaal aantal zaagbekken, de 93 zaagbekken species inbegrepen).

Het voorjaarsstrekpatroon is voor de beide soorten (en voor zaagbek species) hetzelfde, maar het verloop van de najaarstrek van de Grote Zaagbek is verschillend van dat van de Middelste en van zaagbek species. Bij de Grote Zaagbek blijven de aantallen tijdens de maand november nog erg laag, terwijl dit bij de Middelste Zaagbek niet het geval is. December en januari samen leveren 51 % van het aantal Grote Zaagbekken), zodat we kunnen stellen dat de Grote Zaagbek meer een wintervogel is dan de Middelste.

Tabel 34 Middelste Zaagbek (*Mergus serrator*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	16	0	3	3	10	1	0
1979/80	0	0	0	0	0	8	4	0	5	0	0
1980/81	0	0	0	0	0	1	1	1	3	24	0
1981/82	0	0	0	0	2	2	5	0	0	19	0
1982/83	0	0	0	1	3	1	0	0	6	8	0
Maandtotaal	0	0	0	1	21	12	13	4	24	52	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.01	0.25	0.28	0.40	0.17	0.52	0.57	0.00

Tabel 35 Grote Zaagbek (*Mergus merganser*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	2	8	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	9	3	0	0	0	0
1980/81	0	0	0	0	0	0	1	1	3	1	0
1981/82	0	0	0	0	0	0	3	1	0	11	0
1982/83	0	0	0	1	4	0	0	1	0	2	0
Maandtotaal	0	0	0	1	4	11	15	3	3	14	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.01	0.04	0.26	0.47	0.12	0.06	0.15	0.00

Een opsplitsing van de waarnemingen naargelang de doortrekkrichting vanaf de maand februari leverde het volgende resultaat op:

Zaagbek species	6zw	50%
	6no	50%
Middelste Zaagbek	30zw	37%
	43no	54%
	7tp	9%
Grote Zaagbek	6zw	32%
	12no	63%
	1tp	5%

Uit deze cijfers blijkt dat ook in het voorjaar het aantal zuidwaarts trekkende vogels aanzienlijk is, wat op een beperkte gerichtheid van de trek wijst.

10) RALLEN (RALLIDAE)

10.1) Meerkoet (*Fulica atra*)

Deze soort werd te Nieuwpoort hoofdzakelijk als pleisteraar waargenomen en dit uitsluitend gedurende strenge winters wanneer deze vogels vanuit het binnenland naar de kust afzakken. Enkel op 3 januari 1982 werden zes voorbijvliegende exemplaren waargenomen.

Alhoewel er zich gedurende strenge winters grote aantallen Meerkoeten in de Nieuwpoortse havengeul bevinden, komt slechts een beperkt aantal vogels op zee om er op het strand, op de golfbrekers of in de nabijheid van het staketsel voedsel te zoeken.

Tabel 36 Meerkoet (*Fulica atra*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	150tp	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1980/81	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	1tp	0	0	1tp	50tp	75tp	0	0	0	0
							6no				
1982/83	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maandtotaal	0	1	0	0	1	50	231	0	0	0	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.00	0.01	1.18	7.27	0.00	0.00	0.00	0.00

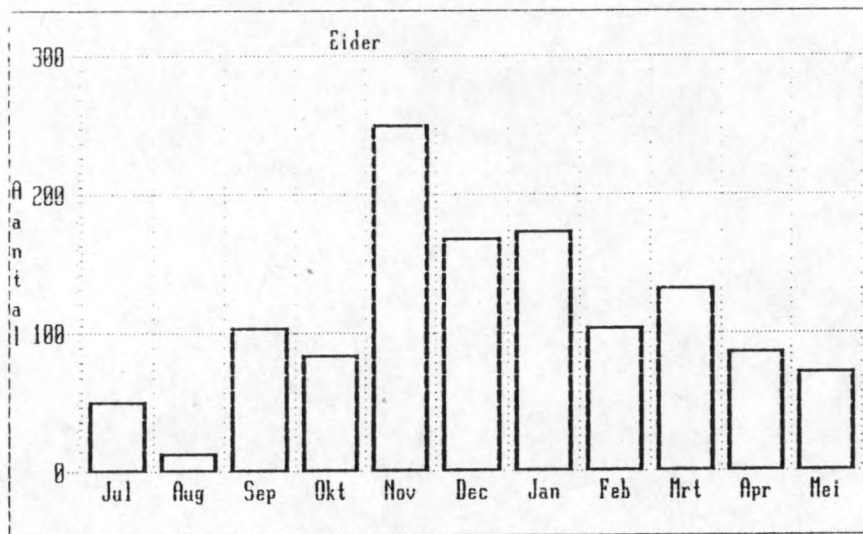

Fig 27a

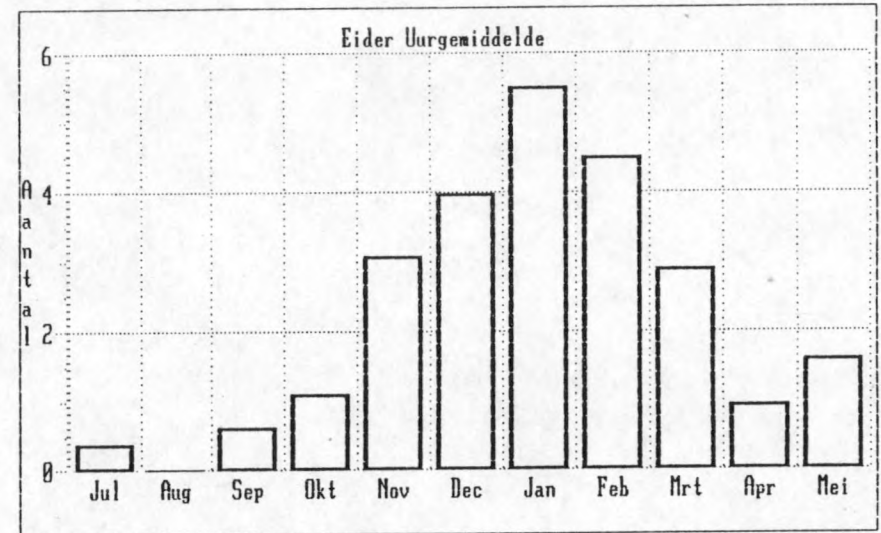

Fig 27b

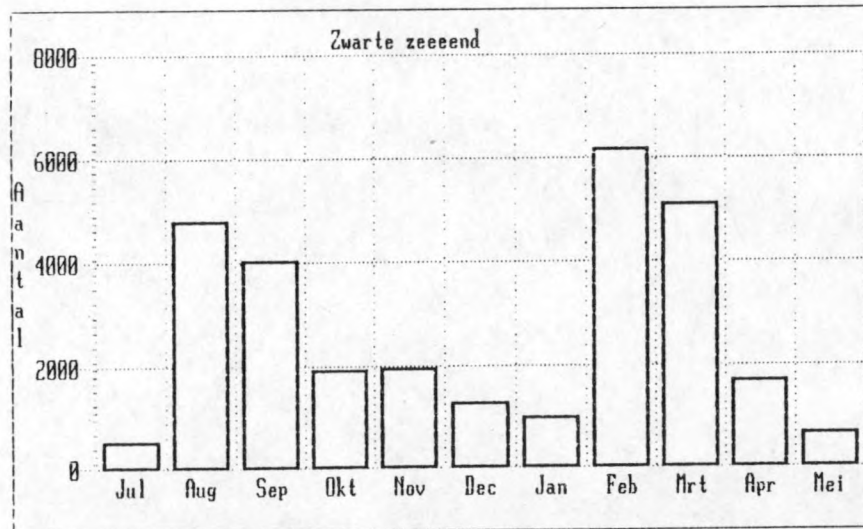

Fig 28a

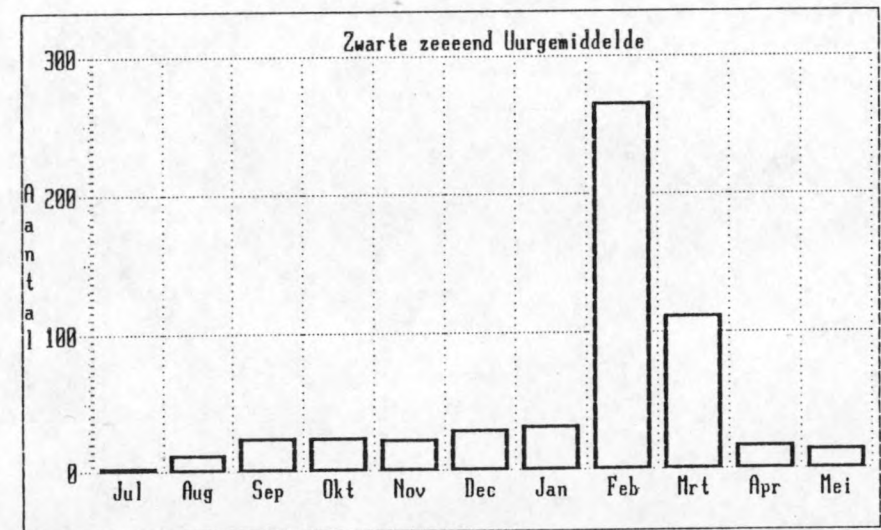

Fig 28b

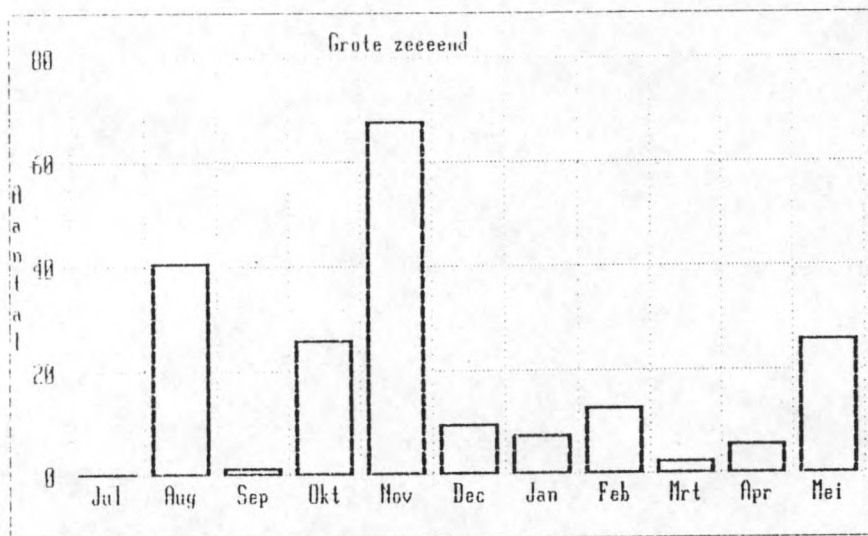

Fig 29a

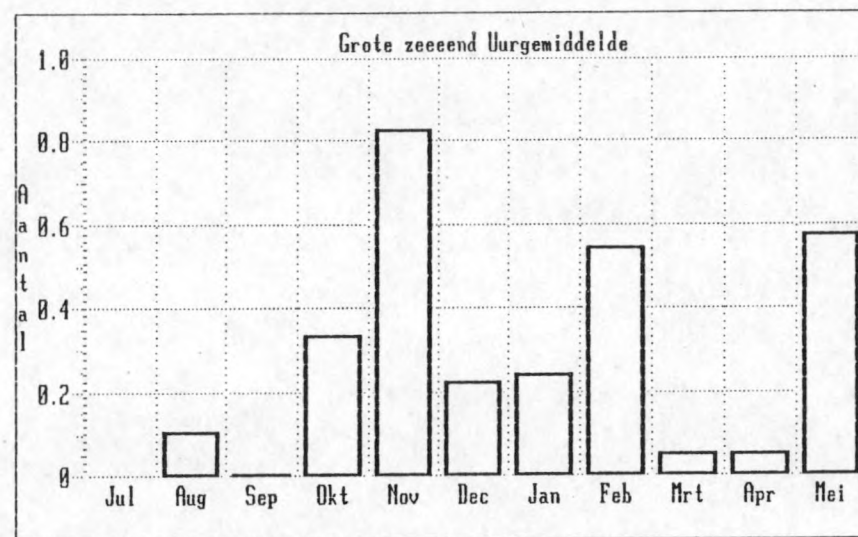

Fig 29b

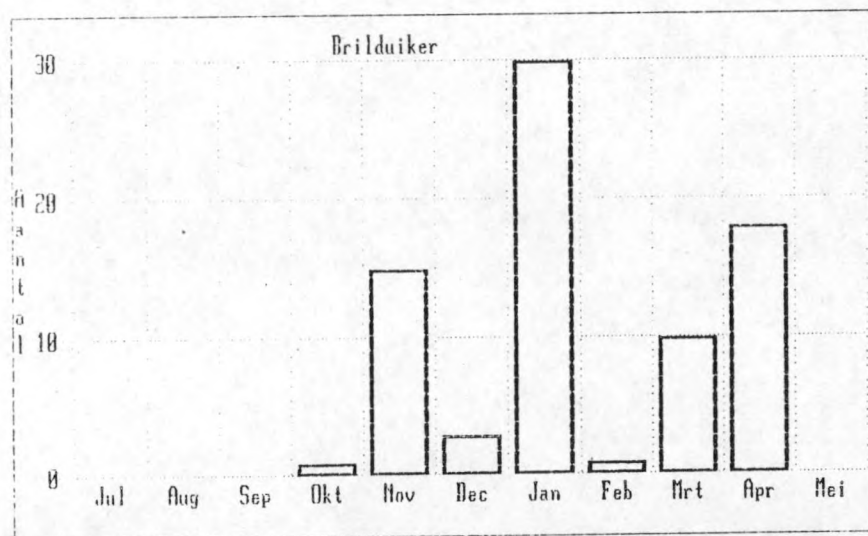

Fig 30a

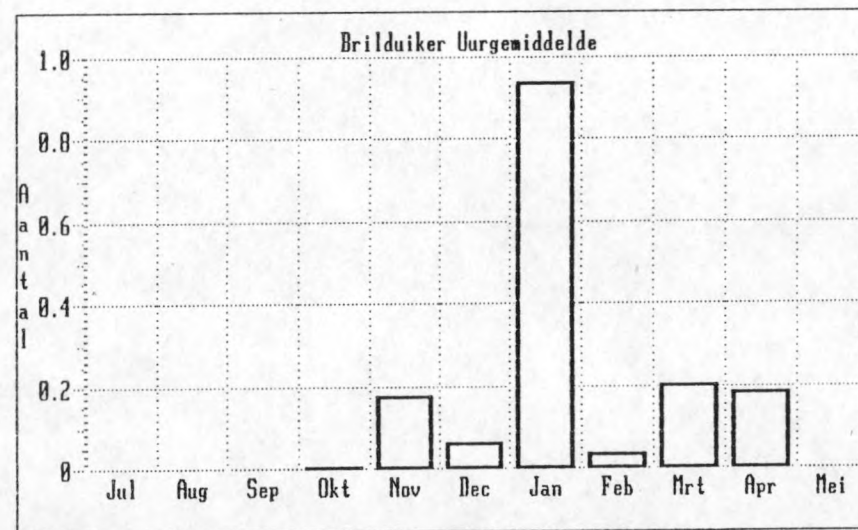

Fig 30b

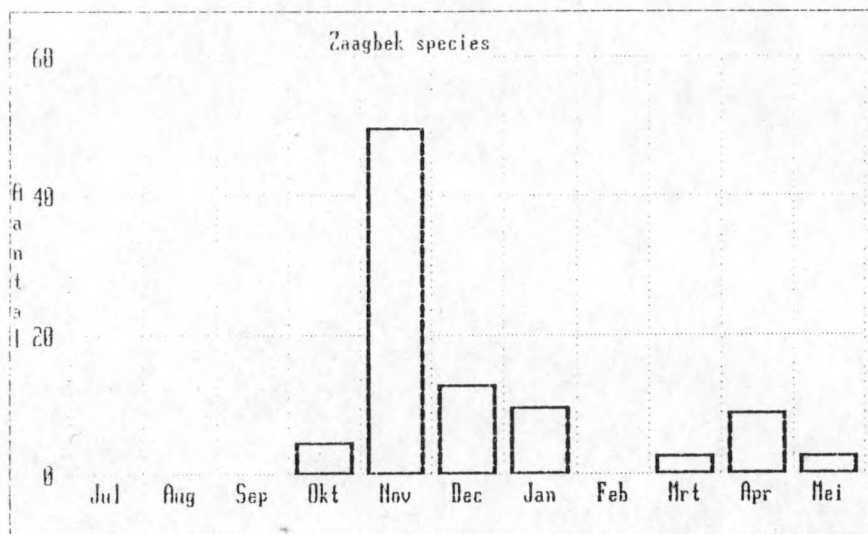

Fig 31a

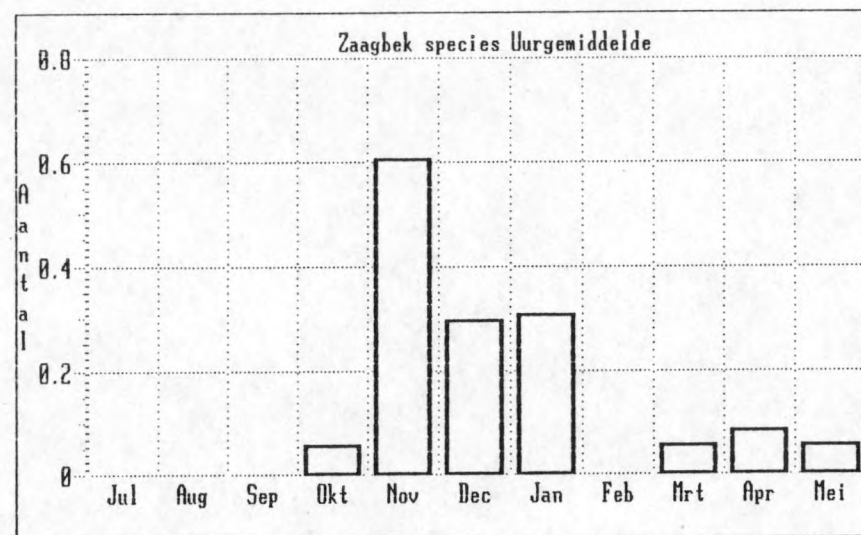

Fig 31b

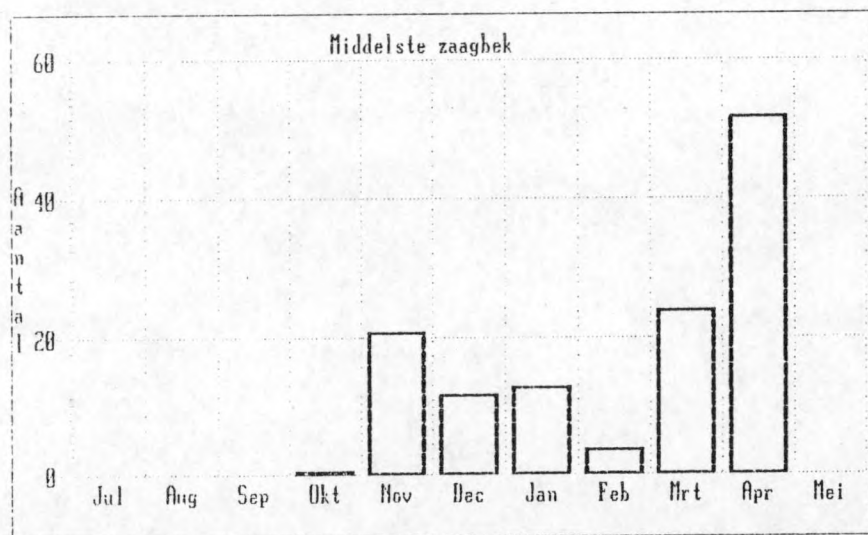

Fig 32a

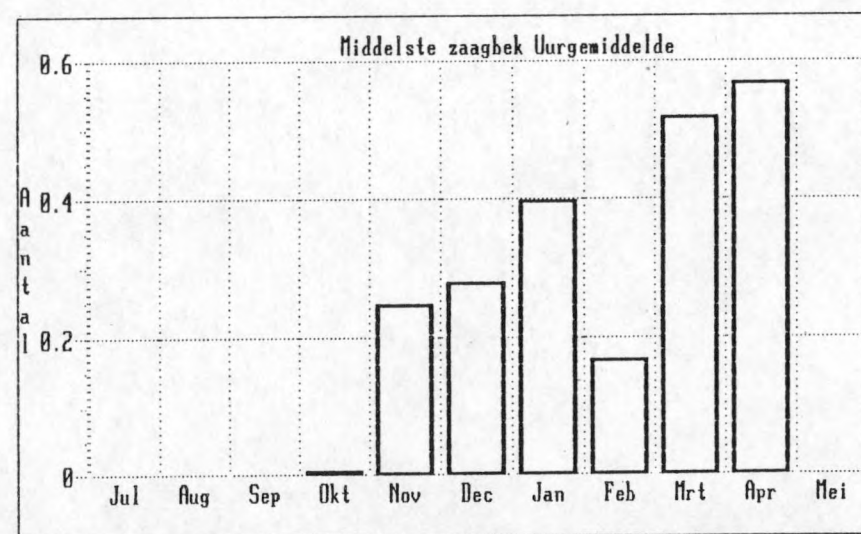

Fig 32b

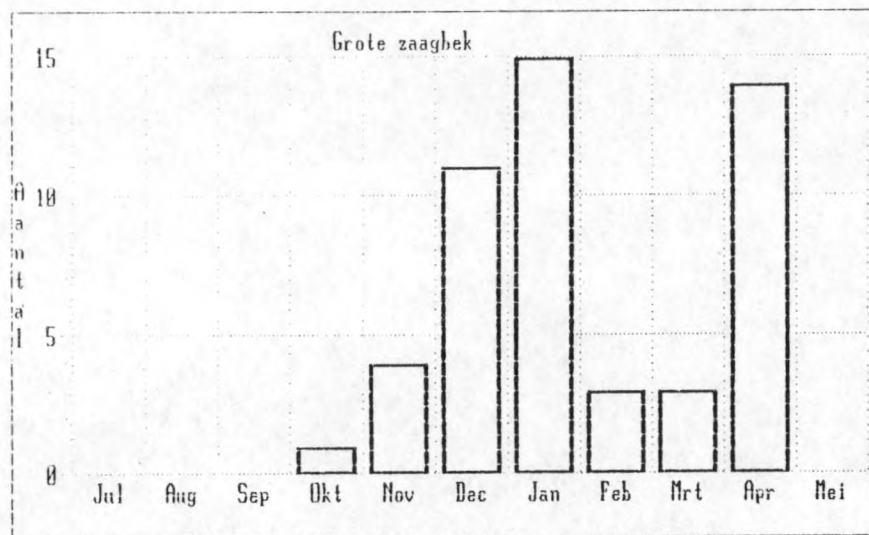

Fig 33a

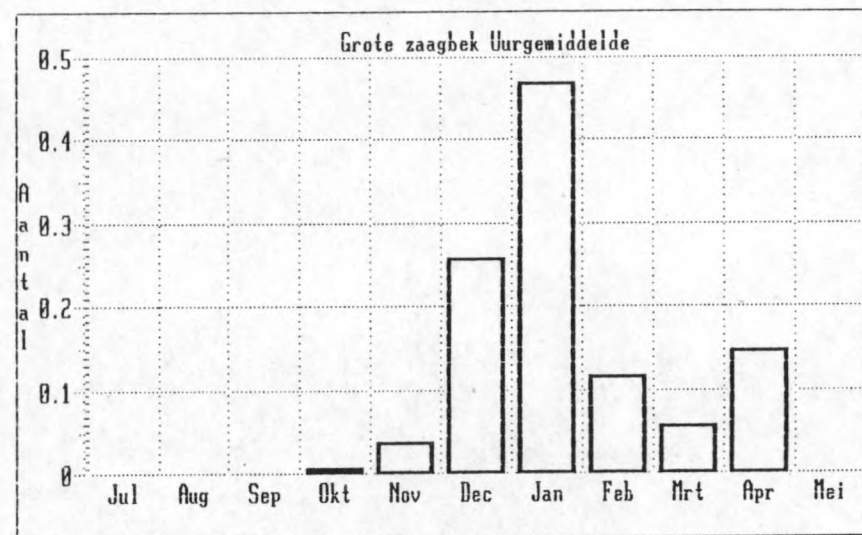

Fig 33b

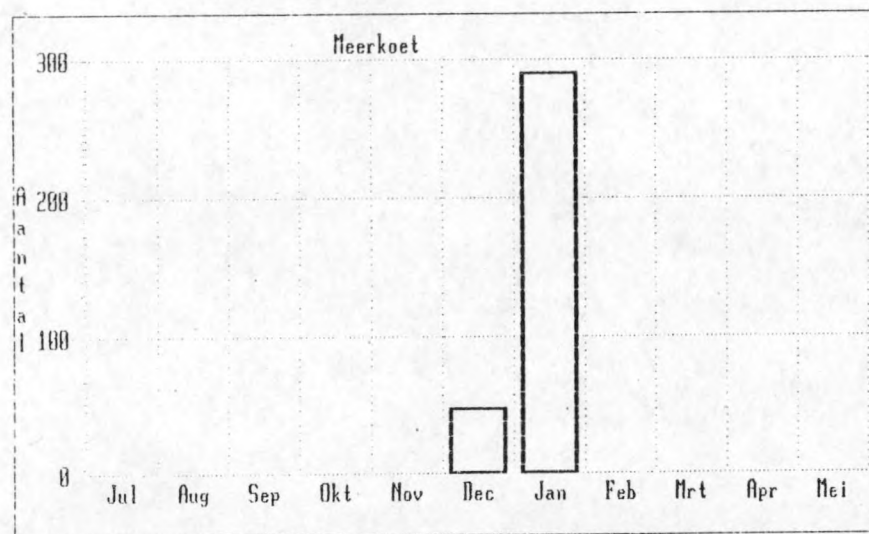

Fig 34a

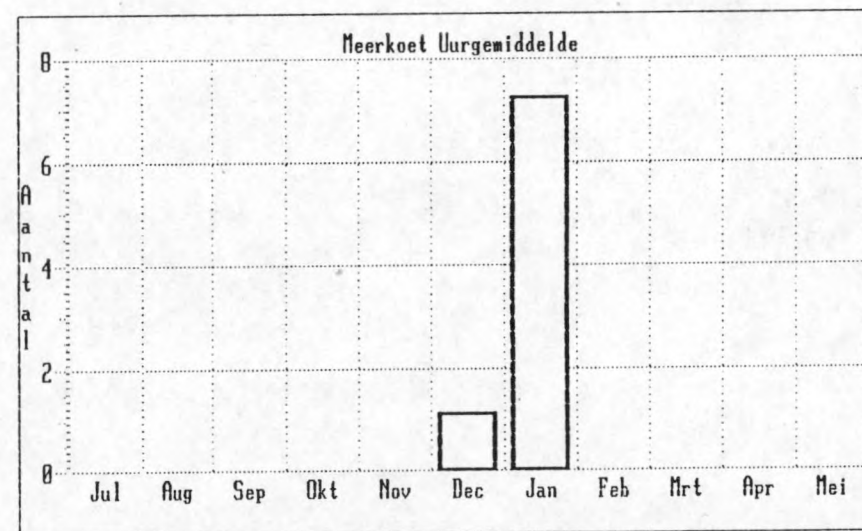

Fig 34b

11) KRAANVOGELS (GRUIDAE)

11.1) Kraanvogel (*Grus grus*)

Deze vogelsoort volgt over het algemeen een trekroute over oostelijk België, voornamelijk over de provincies Limburg en Luik (Vergoossen 1982 en Symens 1984). Begin november 1982 werden ten gevolge van bijzondere meteorologische omstandigheden, namelijk een krachtige wind uit oostelijke tot zuidelijke richting (Symens 1984) die de vogels van hun normale trekroute had doen afwijken, overal in Vlaanderen grote aantallen Kraanvogels waargenomen. Op 7 november werden respectievelijk 2, 13 en 65, dus in totaal 80 zuidwestwaarts vliegende exemplaren opgetekend. Tijdens de daaropvolgende dagen werden in de directe omgeving van Nieuwpoort nog verschillende groepen overtrekkende Kraanvogels gezien.

Het was van 1963 geleden dat nog grote aantallen van deze soort in het westen van België waren waargenomen (Lippens en Wille 1972).

Scholekster
Haematopus ostralegus ostralegus
 foto B. Vercruysse

Paarse Strandloper en Steenloper
Calidris maritima maritima en *Arenaria interpres interpres*
 foto Y. Baptiste

12) STELTLOPERS

Inleiding

De hier besproken periode zeetrekten heeft zich gekenmerkt door het regelmatig verschijnen van grote aantallen steltlopers, een verschijnsel dat zich zowel tijdens het voorjaar als tijdens het najaar heeft voorgedaan.

In totaal werden 38.966 steltlopers geteld.

Algemeen overzicht van de steltloper trek 1978 - 1983

soort	totaal aantal	%voorjaar	%najaar	%tov totaal
Steltloper species	6306	31	69	16.07
Scholekster	8614	27.1	72.9	22.11
Kluut	603	88.4	11.6	1.55
Kleine plevier	20	25.0	75.0	0.05
Bontbekplevier	456	12.3	87.7	1.17
Strandplevier	7	14.3	85.7	0.01
Goudplevier	108	15.7	84.3	0.27
Zilverplevier	918	51.2	48.8	2.35
Kievit	6579	2.1	97.9	16.88
Kanoetstrandloper	1355	9.6	90.4	3.48
Drieteenstrandloper	1785	48.6	51.4	4.58
Kleine strandloper	1	100	0	0.00
Paarse strandloper	306	48.4	51.6	0.78
Bonte strandloper	1586	33.5	66.5	4.07
Kemphaan	180	80.6	19.4	0.46
Snip species	3	0	100	0.00
Watersnip	281	0.7	99.3	0.72
Houtsnip	2	0	100	0.00
Wulp/Grutto species	39	0	100	0.10
Grutto species	13	15.4	84.6	0.03
Grutto	95	51.6	48.4	0.24
Rosse grutto	1307	65.8	34.2	3.35
Wulp species	1248	19.9	80.1	3.20
Regenwulp	627	17.9	82.1	1.61
Wulp	1811	41.6	58.4	4.65
Zwarte ruiter	34	70.6	29.4	0.08
Tureluur	2322	37.3	62.7	5.96
Groenpootruiter	136	37.5	62.5	0.35
Witgatje	11	9.1	90.9	0.03
Deverloper	206	26.2	73.8	0.53
Steenloper	2049	63.3	36.7	5.26

Uit deze cijfers blijkt dat van de meeste steltlopersoorten, de grootste aantallen tijdens het najaar werden waargenomen. Dit laatste is eveneens het geval voor de groep van de niet gedetermineerde steltlopers.

Wanneer we de onderstaande tabel bekijken, dan blijkt daaruit dat de meeste van deze niet nader gedetermineerde steltlopers tijdens de maanden augustus-september-oktober-november en april-mei werden opgetekend, een indicatie voor het feit dat in die periodes de hoofdmacht van alle steltlopers langs onze kust voorbijkomt.

Bemerken we hier echter de aanzienlijke verschillen van jaar tot jaar. Vergelijken we bij voorbeeld de aantallen in mei 1980 met die van dezelfde maand in 1979 en 1983, en de aantallen van augustus 1982 met die van augustus 1979.

Tabel 37 Steltloper species

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	159	207	40	32	318	75	0	3	0	29	0
1979/80	38	97	86	9	70	4	17	0	0	82	1240
1980/81	11	453	161	16	3	0	0	2	4	235	13
1981/82	26	176	61	167	79	0	1	0	6	78	78
1982/83	6	1631	140	108	178	11	0	10	5	141	0
Maandtotaal	240	2564	488	332	648	90	18	15	15	565	1331
Uurgemiddelde	1.94	7.13	3.05	4.39	8.00	2.13	0.56	0.64	0.32	6.22	29.7

12.1) SCHOLEKSTERS (HAEMATOPODIDAE)

12.1.1) Scholekster (*Haematopus ostralegus ostralegus*)

Het gehele jaar door werden Scholeksters waargenomen en met meer dan 22% van het totaal aantal waargenomen steltlopers, is dit meteen ook de meest voorkomende waadvogel.

Slechts in een beperkt aantal periodes werd doelgerichte trek waargenomen. Bovendien is het zo dat het onderscheiden van echte trek van voedselverplaatsingen van het natuurrreservaat "de IJzermonding" naar het strand en omgekeerd, bijzonder moeilijk is. In de meeste gevallen werd weliswaar gepoogd deze voedseltrek "uit te zuiveren", maar toch kan niet met zekerheid gesteld worden dat de aangegeven aantallen voor 100 % op trekkers slaan. Met dit gegeven dient dan ook rekening gehouden te worden bij het bekijken van de onderstaande tabel.

Tabel 38 Scholekster (*Haematopus ostralegus ostralegus*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	58	49	4	13	20	112	0	8	89	107	0
1979/80	362	857	220	1	102	427	484	13	19	651	91
1980/81	207	1106	218	18	0	0	16	0	21	323	28
1981/82	442	527	46	3	9	27	21	15	74	177	53
1982/83	86	1295	30	30	6	1	1	15	19	11	102
Maandtotaal	1155	3834	518	65	137	567	522	51	222	1269	274
Uurgemiddelde	9.35	10.6	3.23	0.86	1.69	13.4	16.4	2.19	4.85	13.9	6.12

De najaarstrek start in de tweede helft van juli om in augustus een hoogtepunt te bereiken. Tijdens de maand september en vooral in oktober vallen de aantallen zeer sterk terug, terwijl ook in december en januari de aantallen erg laag blijven. De periode december 1979 - januari 1980 vormde hierop echter een uitzondering. In de beide maanden samen werden 911 Scholeksters waargenomen, wat neerkomt op 84 % van alle waarnemingen gedurende die periode. De grootste aantallen werden opgetekend op

15 december	200 zuidwest (9-10 Bf, zuidwest)
24 december	120 pleisterend (2 Bf, zuidwest)
05 januari	100 pleisterend (3-4 Bf, zuidwest)
12 januari	55 noordwaarts (1 Bf, oost)
13 januari	50 noordwaarts (2-3 Bf, oost)
27 januari	150 pleisterend (5-6 Bf, noord-noordoost)
30 januari	120 zuidwaarts (4-5 Bf, west)

Opmerkelijk zijn zowel de hoge aantallen pleisteraars als het feit dat er aanzienlijke trek plaatsvond, zowel naar het zuiden als naar het noorden.

De terugtrek start vooral in de tweede helft van maart, wordt maximaal in april en neemt daarna terug af.

In Nederland (cfr Camphuysen en Van Dijk) werden de meeste Scholeksters in het voorjaar tijdens de maanden februari en mei gezien, terwijl de najaarstrek vooral in de periode eind juli - augustus plaatsvond. Opmerkelijk hierbij is wel dat het in deze laatste periode vooral om avondtrek ging. Dit laatste werd te Nieuwpoort slechts sporadisch vastgesteld, terwijl het wel zo was dat 's avonds heel vaak voedseltrek werd waargenomen (vooral wanneer het tegen de avond laagtij werd).

12.2) KLUTEN (RECURVIROSTRIDAE)

12.2.1) Kluut (Recurvirostra avosetta)

Tabel 39 Kluut (*Recurvirostra avosetta*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	1	0	0	0	0	0	203	11	50
1980/81	0	23	0	0	0	0	0	0	0	83	6
1981/82	0	14	0	0	0	0	0	0	27	133	1
1982/83	0	5	0	14	0	10	0	0	0	19	0
Maandtotaal	0	42	1	14	0	13	0	0	230	246	57
Uurgemiddelde	0.00	0.11	0.00	0.18	0.00	0.30	0.00	0.00	5.02	2.71	1.27

Erg weinig waarnemingen van deze soort tijdens het najaar: een feit dat ook reeds in Nederland werd vastgesteld. Van de tienduizenden Kluten die vanaf half oktober, na de rui, het Waddengebied verlaten (cfr Geroudet en Cramp and Simmons, vol 3) is er blijkbaar geen enkel spoor.

De voorjaartrek vindt vooral plaats tijdens de maanden maart en april, wat in overeenstemming is met de Nederlandse waarnemingen en met Geroudet die het volgende vermeldt: "les arrivees sur les lieux de nidification commencent a fin fevrier, se concentrent surtout sur fin mars et debut avril et durent jusqu'en mai".

Opmerkelijk is wel dat de voorjaartrek in vele gevallen tot een of tot enkele dagen beperkt bleef, zoals blijkt uit de onderstaande gegevens:

Maart 1980

23/03	203 no	2Bf	NO
-------	--------	-----	----

April 1982

04/04	123 no	2Bf	ZO
05/04	10 no	2Bf	ZO

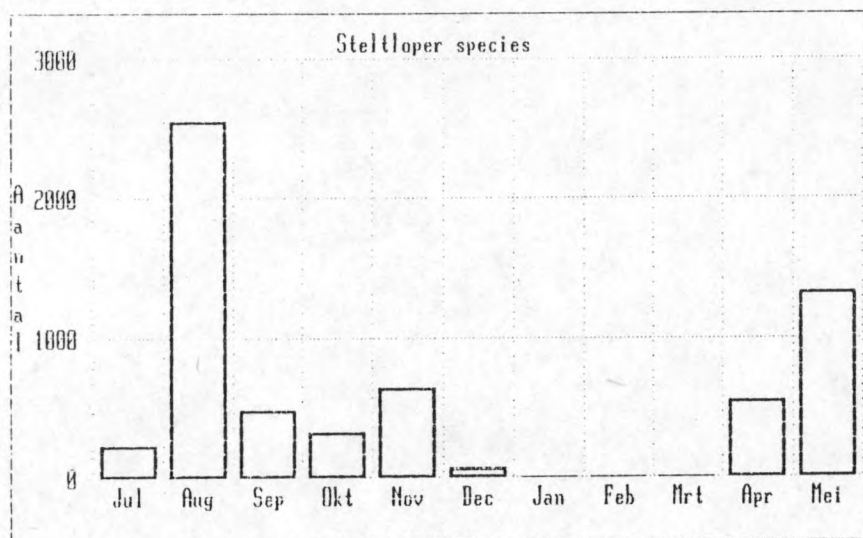

Fig 35a

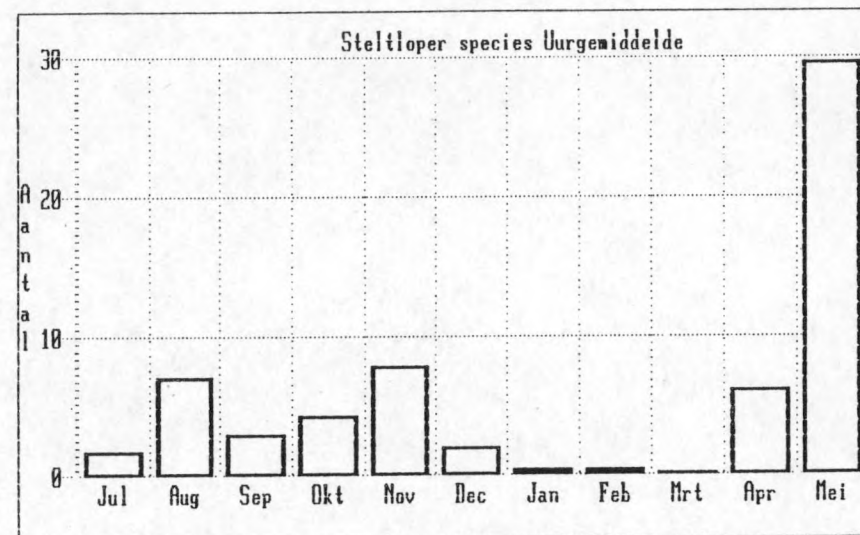

Fig 35b

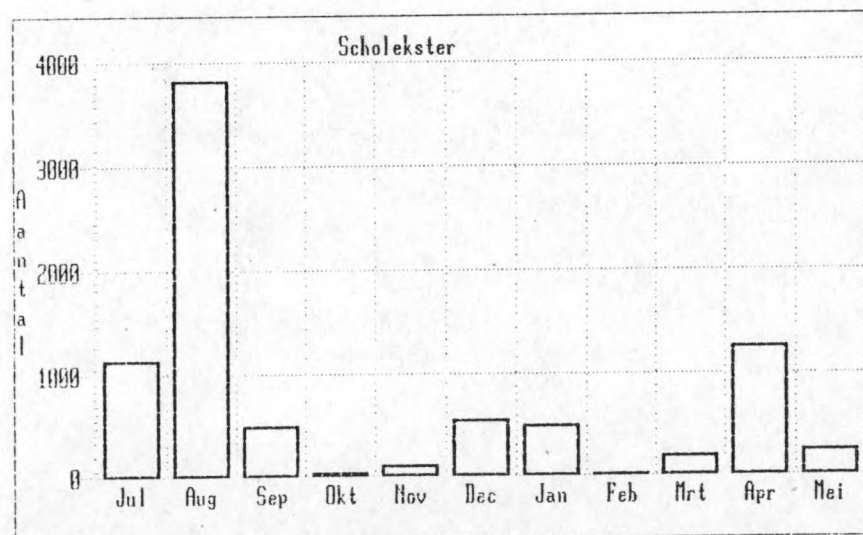

Fig 36a

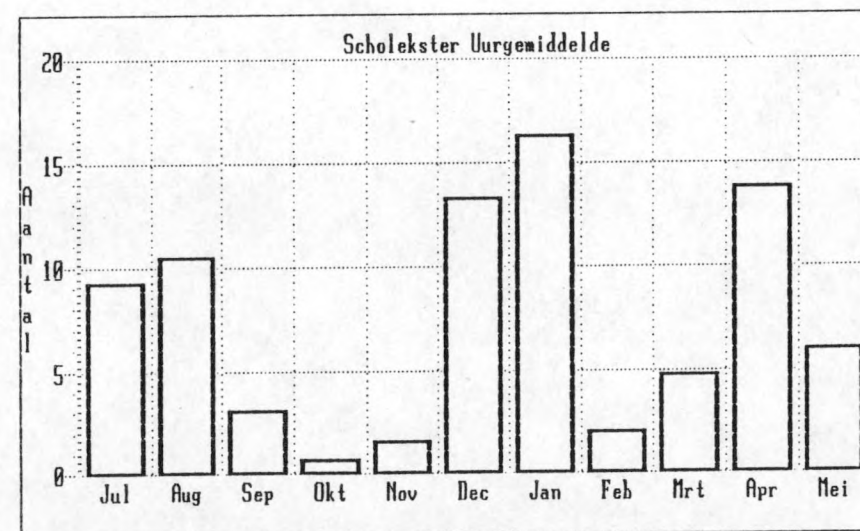

Fig 36b

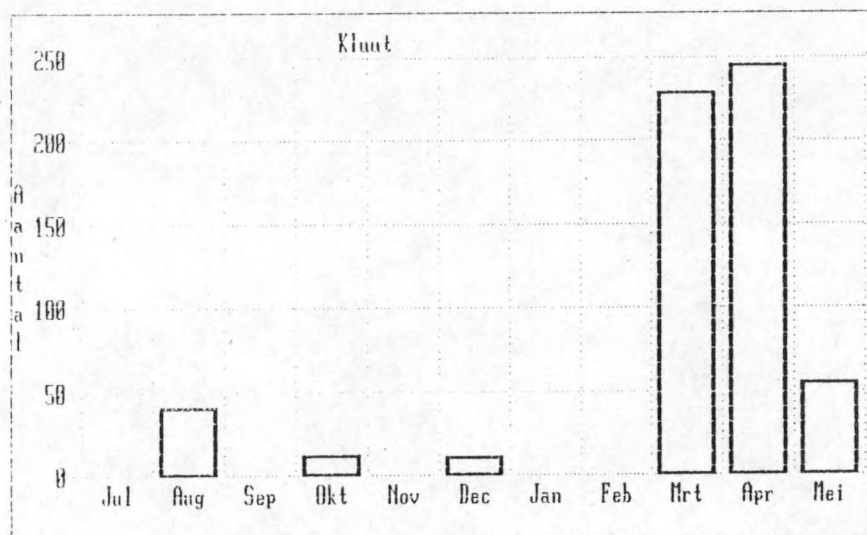

Fig 37a

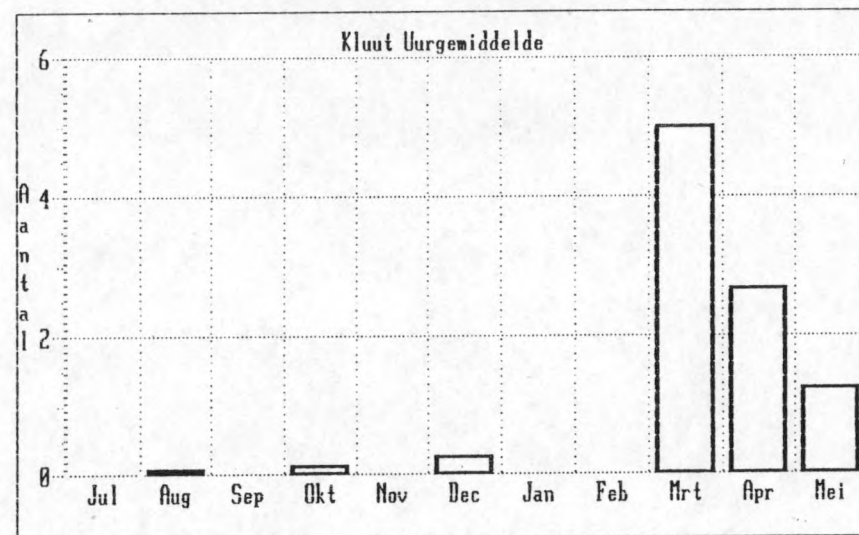

Fig 37b

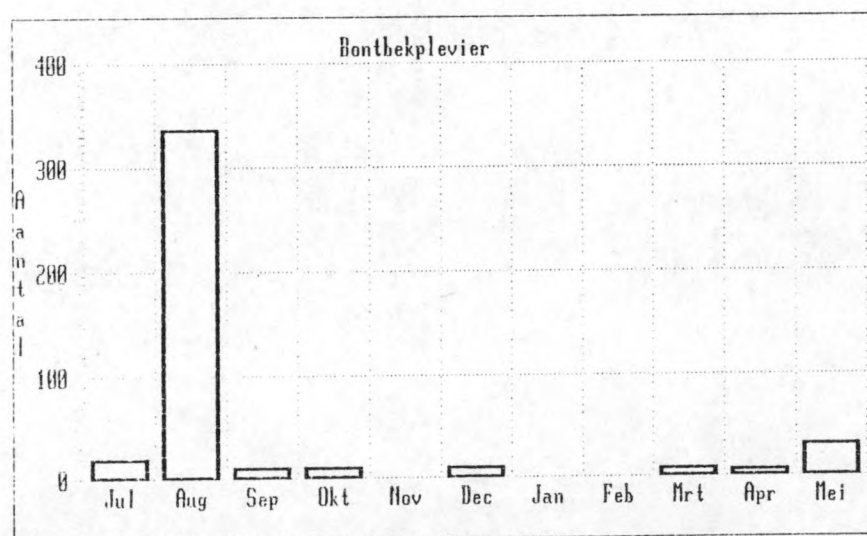

Fig 38a

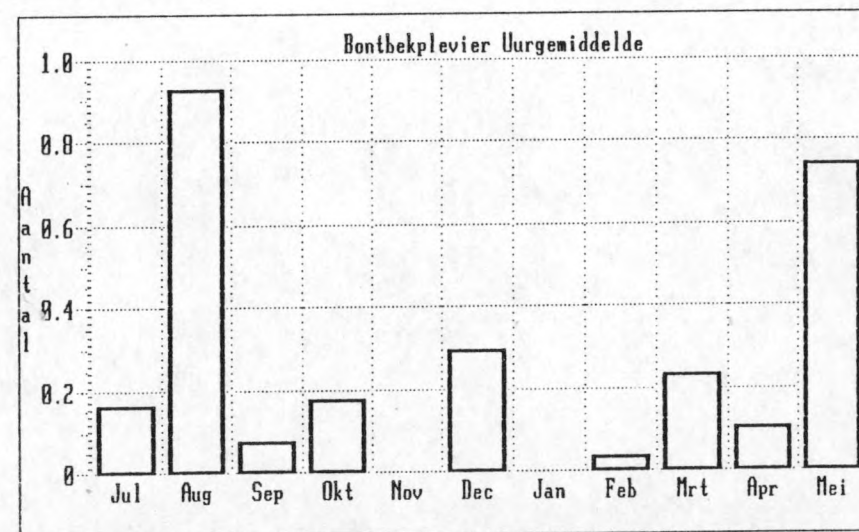

Fig 38b

12.3) PLEVIEREN (CHARADRIIDAE)

12.3.1) Kleine Plevier (*Charadrius dubius curonicus*)

Tabel 40 Kleine Plevier (*Charadrius dubius curonicus*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
1980/81	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	3
1982/83	0	4	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Maandtotaal	0	14	0	1	0	0	0	0	0	0	5
Uurgemiddelde	0.00	0.03	0.00	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.11

Het feit dat deze soort een nachttrekker is (cfr Geroudet), verklaart het gering aantal waarnemingen. Geroudet geeft voor de najaartrek de periode half juli - half augustus en voor de voorjaartrek half april - eind mei aan, wat overeenkomt met de periodes waarin te Nieuwpoort de meeste Kleine Plevieren werden waargenomen.

12.3.2) Bontbekplevier (*Charadrius hiaticula*)

Tabel 41 Bontbekplevier (*Charadrius hiaticula*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	3	0	0	0	3	0	0	0	0	0
1979/80	5	0	0	0	0	10	0	0	4	0	26
1980/81	0	32	1	1	0	0	0	0	3	9	1
1981/82	17	55	0	0	0	0	0	0	0	1	7
1982/83	0	247	13	13	0	0	0	1	4	0	0
Maandtotaal	22	337	14	14	0	13	0	1	11	10	34
Uurgemiddelde	0.17	0.93	0.08	0.18	0.00	0.30	0.00	0.04	0.24	0.11	0.75

Najaartrek van half juli tot oktober, met maximale aantallen tijdens de maand augustus (87% van de najaarswaarnemingen). Geroudet geeft september als belangrijkste doortrekmaand, terwijl Camphuysen en Van Dijk het hebben over "zuidwaartse trek van begin augustus tot eind oktober".

Vermelden we nog dat de najaartrek soms tamelijk intensief kan gebeuren. Zo werden op 15 augustus 1982 gedurende 7 teluren 89 zuidwaarts trekkende eksemplaren waargenomen. 58 Hiervan, verdeeld in groepjes van respectievelijk 10, 14, 15 en 19 eksemplaren, trokken door tussen 14u15 en 16u15. Merken we hierbij op dat dergelijke aantallen toch nog aanzienlijk ver verwijderd blijven van de verschillende waarnemingen van meer dan 150 (zelfs tot 583 !) eksemplaren per uur in Nederland (weliswaar ging het in dergelijke gevallen steeds om mei-gegevens van noordwaarts trekkende vogels).

De decemberwaarnemingen in 1978 en 1979 sloegen wellicht op overwinterende vogels.

Daar waar in Nederland de grootste aantallen Bontbekplevieren tijdens het voorjaar werden waargenomen was dit te Nieuwpoort niet het geval, wel werden de meeste voorjaartrekker eveneens tijdens de maand mei opgetekend. Cramp and Simmons geven aan dat de vogels van de Europese populaties hoofdzakelijk tussen maart en mei naar de broedgebieden terugkeren.

12.3.3) Strandplevier (*Charadrius alexandrinus alexandrinus*)

Zes waarnemingen tijdens de maand augustus en een waarneming in de maand april.

De trek komt op gang vanaf juli-augustus, - periode waarin het aantal jonge vogels in de groepen begint toe te nemen - het hoogtepunt van de trek wordt in september bereikt, terwijl de "laatkomers" nog tot in november doorkomen. De voorjaartrek is gespreid over de periode maart - april - mei (cfr. Geroudet).

12.3.4) Goudplevier (*Pluvialis apricaria*)

Tabel 42 Goudplevier (*Pluvialis apricaria*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	3	0	0	6	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
1980/81	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16	0
1981/82	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1982/83	0	60	0	18	0	0	0	0	0	0	0
Maandtotaal	0	67	0	18	6	0	0	0	1	16	0
Uurgemiddelde	0.00	0.18	0.00	0.23	0.07	0.00	0.00	0.00	0.02	0.17	0.00

Deze soort die gebonden is aan de sneeuw- en vorstgrens, werd merkwaardig genoeg voornamelijk tijdens de maanden augustus en oktober waargenomen, dit in tegenstelling tot in Nederland waar Goudplevieren vooral werden gezien "bij het begin van de eerste vorstperiode van het winterseizoen".

Volgens Geroudet begint de najaarstrek vanaf begin juli. Eerst komen de adulte vogels aan, terwijl de jonge vogels pas vanaf augustus, maar vooral in september langs de kusten van de Noordzee verschijnen. Deze auteur geeft ook aan dat "la migration se deroule essentiellement par etapes nocturnes, ...", wat een mogelijke verklaring is voor de bijzonder lage aantallen trekwaarnemingen tijdens het begin van het najaar. Het feit dat de Goudplevier niet zozeer een kustvogel dan wel een vogel van polders en weilanden is, waardoor de trek zich veel meer over land dan langs de kustlijn zal afspelen, is naar onze mening echter de hoofdreden.

Het ontbreken van aanzienlijke aantallen vorstwaarnemingen is volgens ons alleen te verklaren door het feit dat deze vorsttrek (vooral bij sneeuwval) vaak bij slechte weersomstandigheden (met beperkte zichtbaarheid) plaatsgrijpt, wat het onderscheiden van Zilverplevieren en Goudplevieren onmogelijk kan maken, zodat deze vogels dan meteen als "steltloper species" worden opgetekend.

Stippen we ten slotte aan dat 16 van de 17 voorjaarswaarnemingen betrekking hadden op de maand april.

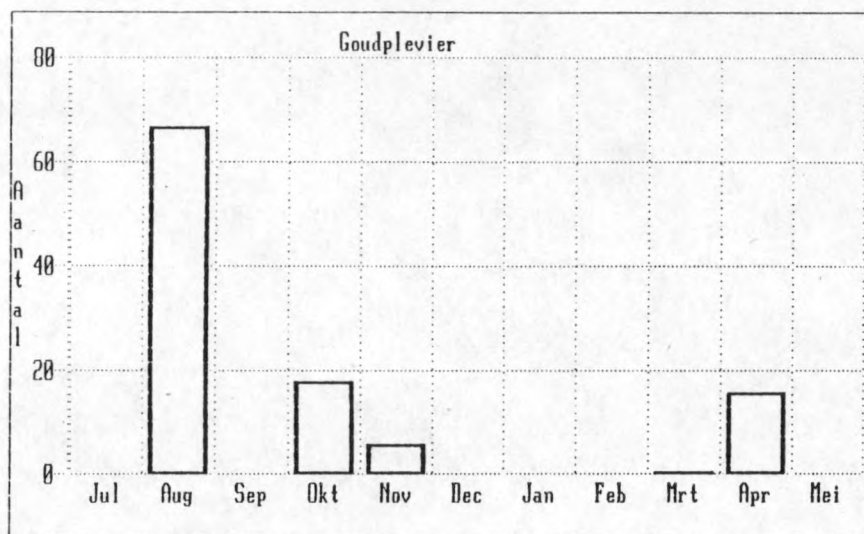

Fig 39a

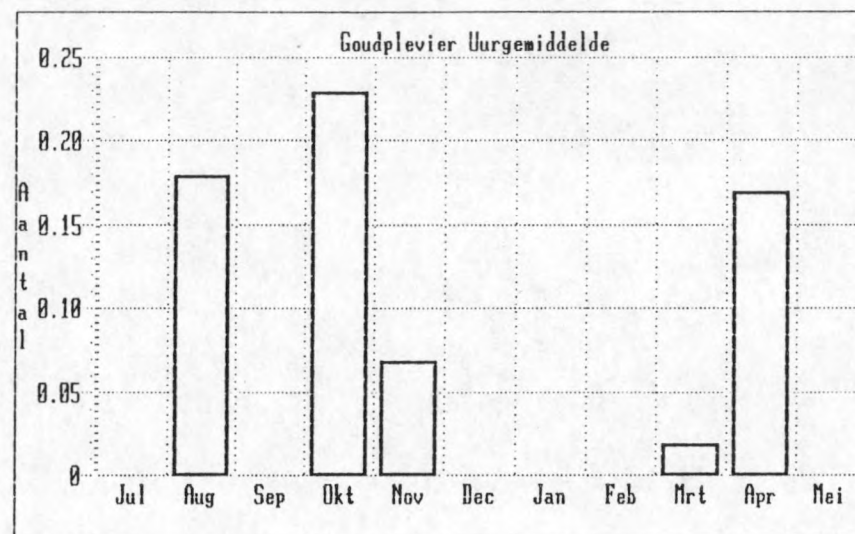

Fig 39b

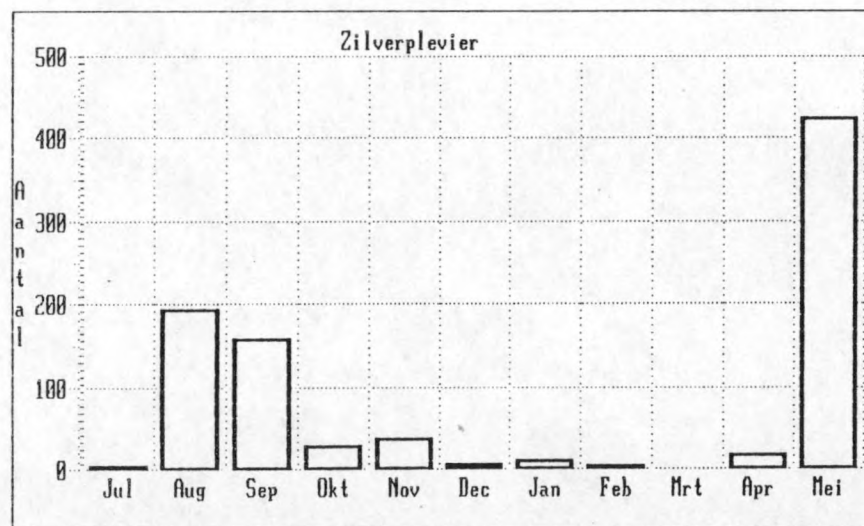

Fig 40a

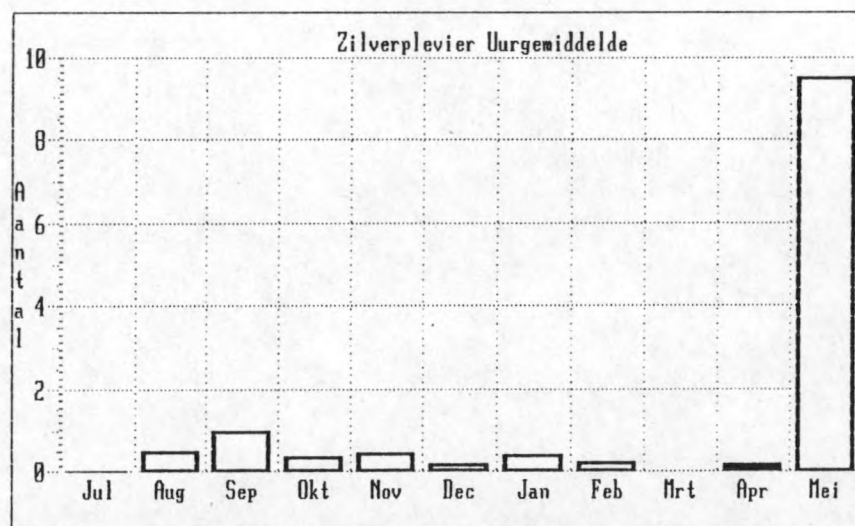

Fig 40b

12.3.5) Zilverplevier (*Pluvialis squatarola*)

Tabel 43 Zilverplevier (*Pluvialis squatarola*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0
1979/80	0	1	0	3	0	0	3	0	0	7	410
1980/81	1	18	155	3	0	0	0	1	0	0	0
1981/82	7	2	7	3	7	2	4	1	0	12	17
1982/83	0	175	0	23	33	4	8	5	1	1	0
Maandtotaal	8	196	162	32	40	10	15	7	1	20	427
Uurgemiddelde	0.06	0.54	1.01	0.42	0.49	0.23	0.47	0.30	0.02	0.22	9.54

De bovenstaande maandtotalen bevestigen de conclusies van Camphuysen en Van Dijk op bijna alle vlakken. Zo stellen we vast dat Zilverplevieren gedurende het gehele jaar door werden waargenomen, dat de aantallen in het najaar lager liggen dan in het voorjaar, maar dat de trek tijdens het najaar meer gespreid blijkt te verlopen dan in het voorjaar, waar de grootste aantallen tijdens de maand mei werden opgetekend.

Een paar bemerkingen zijn hier toch op hun plaats. Merken we vooreerst op dat de aantallen van jaar tot jaar bijzonder sterk schommelden. Zo blijkt de trekpiek in de maand mei die we in de globale cijfers terugvinden, alleen veroorzaakt te zijn door het hoge aantal waarnemingen in de maand mei van 1980, terwijl drie van de andere vijf teljaren zelfs helemaal geen waarnemingen van Zilverplevieren in die maand opleverden! Hetzelfde kan opgemerkt worden voor de maanden augustus en september. Dit laatste is wel in tegenstelling met wat in Nederland werd vastgesteld; daar waren de jaarlijkse verschillen in het najaar klein (cfr Camphuysen en Van Dijk, blz 149). De jaarlijkse verschillen in het voorjaar waren er echter net als te Nieuwpoort, groot.

Een tweede opmerking slaat op een vergelijking met de najaarstrek- en aankomstperiodes die Geroudet aangeeft. Volgens deze auteur verschijnen de volwassen vogels vanaf half juli in het Noordzeegebied, terwijl de jongen vooral in oktober-november zouden doorkomen. Dit patroon blijkt uit onze waarnemingen niet naar voren te komen.

Stippen we terloops ook even aan dat de 410 eksemplaren die tijdens de maand mei 1980 werden waargenomen, gespreid waren over een periode van 18 dagen, zodat we hier niet kunnen spreken van een sterke concentratie van de trek, zoals dat meestal wel het geval was in Nederland.

Globaal gezien moeten we echter opmerken dat het aantalsverloop over de verschillende individuele jaren beschouwd, te zeer afwijkend is, voor het naar voor brengen van "firm conclusions".

12.3.6) Kievit (*Vanellus vanellus*)

Tabel 44 Kievit (*Vanellus vanellus*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	6	0	0	50	42	11	0	0	0	0	0
1979/80	5	0	0	55	3	0	0	0	0	0	0
1980/81	0	0	135	77	4	0	0	0	12	0	0
1981/82	0	90	0	101	0	570	0	0	49	1	0
1982/83	0	3	69	1674	3544	0	0	0	78	0	0
Maandtotaal	11	93	204	1957	3593	581	0	0	139	1	0
Uurgemiddelde	0.08	0.25	1.27	25.9	44.3	13.7	0.00	0.00	3.03	0.01	0.00

De najaarstrek van de Kievit start reeds in beperkte mate vanaf juli-augustus. Daarna nemen de aantallen toe in september, terwijl oktober de meest "regelmatige" trekmaand is, aangezien in die maand jaarlijks een zeker aantal Kieviten werden waargenomen. November en december daarentegen, zijn typische vorsttrek-maanden. In het voorjaar is er sporadische terugtrek in de maand maart, maar de aantallen blijven, in vergelijking met het najaar, bijzonder laag.

Merken we hierbij terloops op dat het feit dat 82 % van alle waargenomen Kievitten tijdens het telseizoen 1982/83 werden opgetekend, helemaal niet toevallig is aangezien er tijdens die periode door de auteur bijna dagelijks werd geteld in de duinen te Lombardsijde.

In de onderstaande tabel zijn de data met de hoogste trekaantallen opgenomen.

Verschillende zaken kunnen hierbij opgemerkt worden. Vooreerst is er de waarneming van 570 noordwaarts trekkende Kieviten op 30/12/81. Het betreft hier een verschijnsel dat wellicht met de term "omgekeerde Ruckzug" (voor de term 'Ruckzug', zie o.a. "Waders", blz 101) bedacht zou kunnen worden. In tegenstelling tot de normale Ruckzug, waarbij voorjaarstrekken door barre weersomstandigheden tijdens de trek naar het noorden, tijdelijk terug naar het zuiden afzakken, ging het hier om een noordwaarts gerichte trekbeweging bij goed (warm) weer tijdens een winterperiode (waarin normaal zuidwaartse trek zou moeten voorkomen).

Bekijken we ook even de aantallen waargenomen tijdens de periode oktober-november 1982. Twee zaken vallen daarbij op. In de eerste plaats was de trek tijdens de maand oktober veel meer gespreid dan tijdens de maand november. Dit is in verband te brengen met de intensiteit van de koude-stuwing in deze laatste maand. De vogels zijn door de meteorologische omstandigheden immers gedwongen de gebieden waar ze pleisteren te verlaten om te kunnen overleven. Bovendien doen deze omstandigheden zich voor alle vogels die zich in een bepaald gebied bevinden gelijktijdig of bijna gelijktijdig voor, wat tot massale trek leidt.

Een tweede opmerking is dat alle waarnemingen gebeurden op dagen met wind uit oostelijke tot zuidwestelijke richting.

Datum	Aantal	Windkracht	Windrichting
30/12/81	570 no	1-2 Bf	Z (warm !)
01/10/82	283 zw	/	/
02/10/82	117 zw	2-3 Bf	O-ZO
03/10/82	64 zw	2-3 Bf	ZO
10/10/82	169 zw	2-3 Bf	/
11/10/82	36 zw	/	/
12/10/82	154 zw	/	/
16/10/82	68 zw	1 Bf	ZW
17/10/82	36 zw	3-4 Bf	Z-ZW
18/10/82	441 zw	/	/
22/10/82	71 zw	/	/
24/10/82	103 zw	/	/
05/11/82	2062 zw	/	/
06/11/82	1221 zw	2 Bf	ZO
06/11/82	68 zw	5-6 Bf	Z
07/11/82	84 zw	/	/

Bij vergelijking met de gegevens die in Camphuysen en Van Dijk worden gegeven, stellen we een ongeveer gelijklopend trekverloop vast. Opmerkelijk is wel dat ook in Nederland de voorjaars trek bijzonder onopvallend verloopt.

12.4) STRANDLOPERS (SCOLOPACIDAE)

12.4.1) Kanoetstrandloper (*Calidris canutus canutus*)

Deze soort zou men voor wat de waarnemingen te Nieuwpoort betreft, kunnen omschrijven als de soort van alles of niets. Ofwel treft men juist de doortrekperiode en dan zijn de aantallen aanzienlijk (vb.: 2, 3 en 4 mei 1980: 118 exemplaren en 25, 26 en 27 augustus 1982: 1206 exemplaren) ofwel mist men deze dagen en worden er zo goed als geen Kanoetstrandlopers waargenomen.

In Nederland werd de Kanoetstrandloper gedurende het gehele jaar waargenomen. De aantallen waren echter zeer laag tijdens de winter en in de maanden juni en juli, terwijl in de maand mei soms zeer aanzienlijke noordwaarts gerichte trek werd waargenomen (vb.: 17 mei 1975, 4824 exemplaren noord in 2 uur (of zomaar eventjes 40 per minuut)). De najaars trek was weinig opvallend en duurde van begin augustus tot eind november (Camphuysen en Van Dijk).

Naast de kusttrek vermeldt Geroudet ook het bestaan van landinwaartse trek, maar dan in geringe aantallen en veelal samenvallend met trek van Rosse Grutto's (*Limosa lapponica*).

Tabel 45 Kanoetstrandloper (*Calidris canutus canutus*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	12	0	0	0	0	0	0	0	128
1980/81	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
1982/83	0	1210	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Maandtotaal	0	1210	13	2	0	0	0	0	0	0	130
Uurgemiddelde	0.00	3.36	0.08	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.90

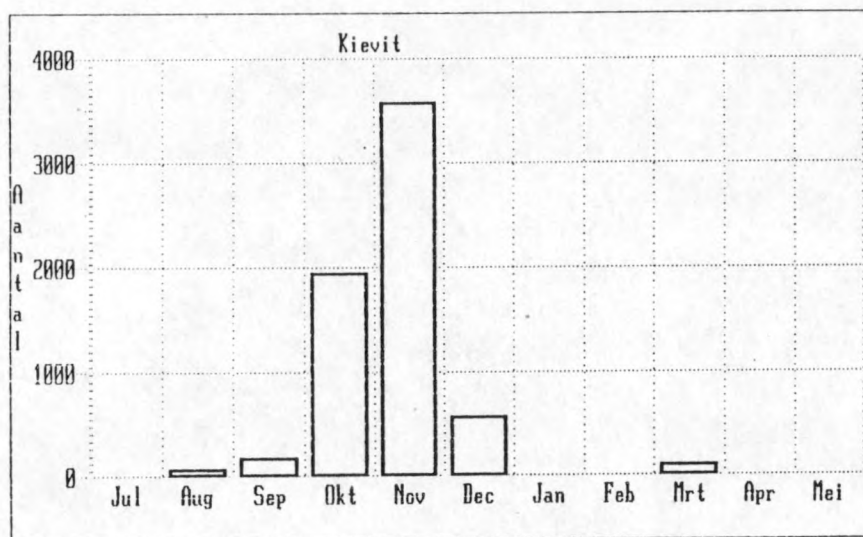

Fig 41a

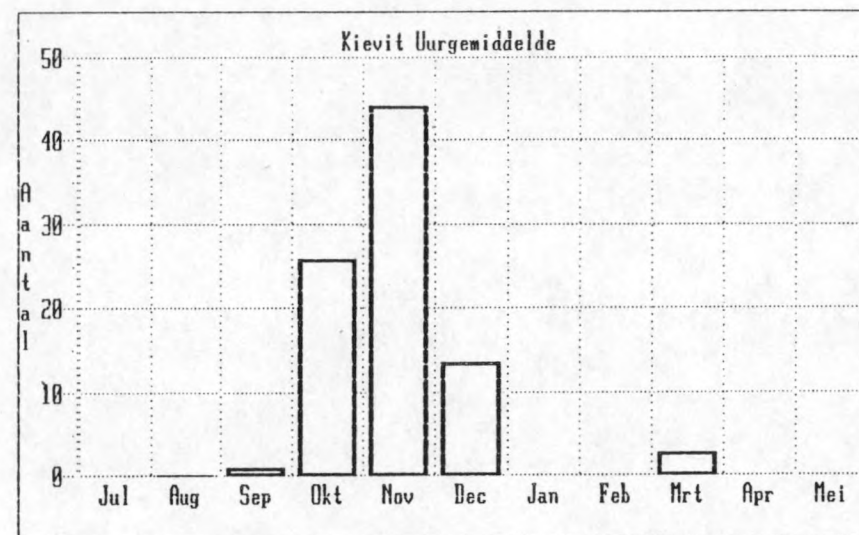

Fig 41b

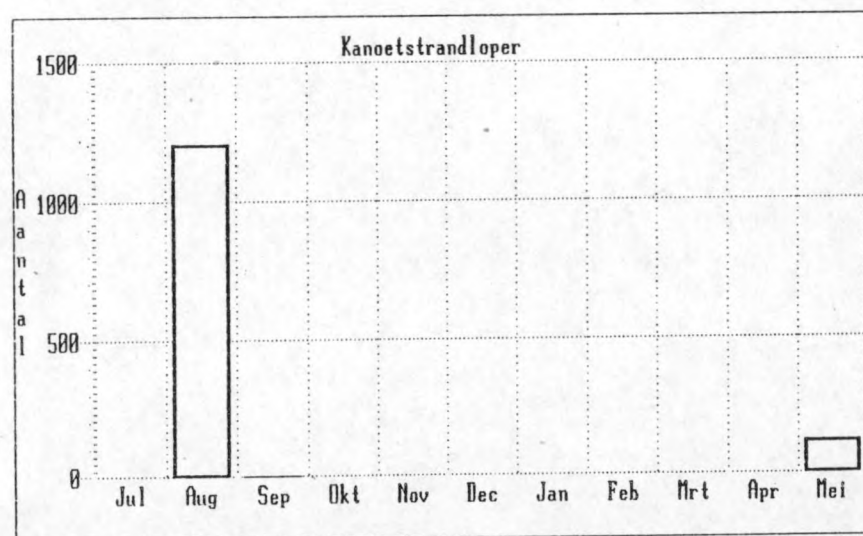

Fig 42a

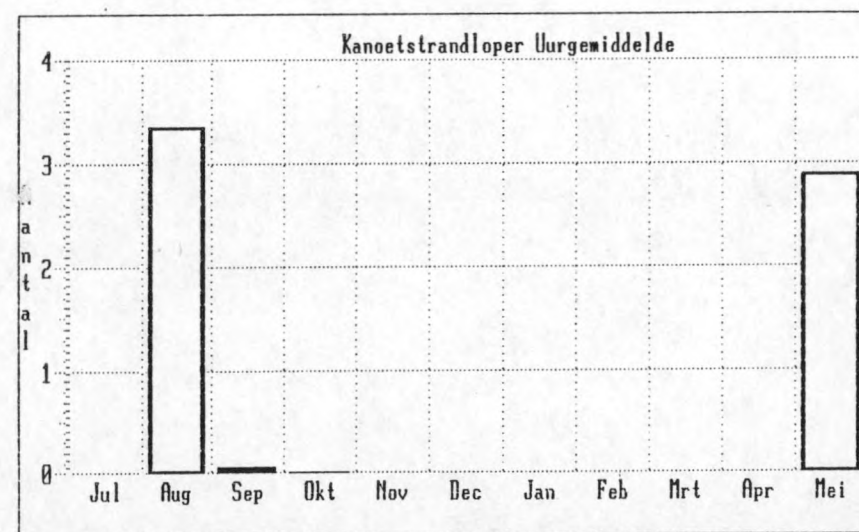

Fig 42b

12.4.2) Drieteenstrandloper (*Calidris alba*)

Aangezien over de trek en het voorkomen langs de Westkust van deze soort door Dirk Raes een detailstudie werd gemaakt, geven wij hieronder enkel de cijfergegevens van de te Nieuwpoort waargenomen trek weer en verwijzen we de lezer voor een uitgebreidere bespreking naar de integrale tekst die als slothoofdstuk aan dit rapport is toegevoegd.

Tabel 46 Drieteenstrandloper (*Calidris alba*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	15	0	0	127	6	0	0	65	40	0
1979/80	0	0	0	0	115	136	23	9	39	88	104
1980/81	0	0	0	1	79	42	6	28	22	35	20
1981/82	0	30	3	3	124	36	25	15	14	77	4
1982/83	0	20	5	29	85	61	66	8	63	117	0
Maandtotaal	0	65	8	33	530	281	120	60	203	357	128
Uurgemiddelde	0.00	0.18	0.05	0.43	6.54	6.65	3.77	2.58	4.43	3.93	2.86

12.4.3) Kleine Strandloper (*Calidris minuta*)

Slechts een waarneming van deze soort, namelijk van een op de golfbreker naast het staketsel pleisterend eksemplaar, op 13 maart 1982.

Geroudet geeft half augustus - begin oktober (met maximum rond half september) aan, als najaarstrekperiode voor deze soort, terwijl volgens dezelfde bron de voorjaarstrek hoofdzakelijk plaatsgrijpt tussen half mei en half juni.

12.4.4) Paarse Strandloper (*Calidris maritima maritima*)

Deze soort werd, behalve tijdens de maand juli, gedurende alle andere maanden van het jaar waargenomen, zij het hoofdzakelijk als pleisteraar op de naast het staketsel gelegen golfbreker (slechts 22 % van alle waargenomen Paarse Strandlopers waren trekkende exemplaren).

De eerste vogels werden opgetekend in augustus of september, maar pas vanaf oktober is de Paarse Strandloper echt permanent aanwezig (zie ook Geroudet).

De aantallen zijn steeds erg laag in vergelijking met bij voorbeeld Oostende (persoonlijke waarnemingen). (Verwijzen we hier terloops naar de erg mooie beschrijving die Paul Geroudet geeft van de Paarse Strandlopers in de Oostendse haven.)

Ook in Nederland werd deze soort hoofdzakelijk als pleisteraar waargenomen. De grootste aantallen (maar ook hier is "groot" een relatief begrip, namelijk tussen 20 en 60 eks) werden waargenomen tussen november en april, daar waar wij de meeste exemplaren telden in november (maximaal 13 exemplaren pleisterend), februari (max 13 tp), maart (max 15 tp) en april (max 10 tp). In de wintermaanden december en januari werden te Nieuwpoort telkens heel weinig Paarse Strandlopers opgetekend.

Globaal gezien is het zo dat de lage aantallen verklaard kunnen worden door het feit dat deze soort hoofdzakelijk een meer noordelijk overwinteringsgebied heeft. Zo overwintert een deel van de Paarse Strandlopers in zuidwest Groenland, Finnmark en Moermansk, terwijl tienduizenden in IJsland en West-Noorwegen de winter doorbrengen, waar ze tijdens die periode de talrijkst aanwezige steltloper zijn (Cramp and Simmons, vol 3).

Tabel 47 Paarse Strandloper (*Calidris maritima maritima*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	5tp	14tp	3zw	0	13tp	15tp	3tp 1no	0
1979/80	0	0	0	1tp	5tp	0	2tp	0	0	0	0
1980/81	0	1zw	7zw	1tp	2tp	6tp	3tp	3tp	2tp	1tp	0
					1zw			2zw	1no		
1981/82	0	4tp 15zw 1no	3zw	1tp 1zw	5tp	1tp	2tp	4tp	9tp	10tp	5tp
1982/83	0	0	0	3tp 1zw	5tp 1zw	6tp	7tp	7tp	10tp 9zw	7tp	2tp
Maandtotaal	0	21	10	13	33	16	14	29	46	22	7
Uurgemiddelde	0	0.05	0.06	0.17	0.40	0.37	0.44	1.24	1.00	0.44	0.15

12.4.5) Bonte Strandloper (*Calidris alpina*)Tabel 48 Bonte Strandloper (*Calidris alpina*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	47	23	0	3	0	5	0
1979/80	0	5	3	0	21	9	23	0	40	18	100
1980/81	0	37	16	8	0	1	5	9	15	27	0
1981/82	6	62	4	22	5	21	77	33	3	24	42
1982/83	2	574	3	92	66	28	47	44	14	2	0
Maandtotaal	8	678	26	122	139	82	152	89	72	76	142
Uurgemiddelde	0.06	1.88	0.16	1.61	1.71	1.94	4.78	3.82	1.57	0.83	3.17

De Bonte Strandloper werd het gehele jaar door waargenomen, zij het in aanzienlijk schommellende aantallen. Gedurende de maand juli zijn de aantallen gering, terwijl absoluut bekeken, augustus de belangrijkste doortrekmaand blijkt te zijn. Daarna nemen de aantallen in september abrupt terug af, om in oktober, november en december terug te stijgen tot dezelfde aantallen per uur als in augustus.

In januari stijgen de aantallen per uur aanzienlijk, om daarna geleidelijk aan terug af te nemen in de maanden februari, maart en april, waarna opnieuw een aanzienlijke stijging volgt in de maand mei.

Een paar zaken moeten echter opgemerkt worden. In de eerste plaats is het zo dat het trekmaximum (althans in absolute cijfers uitgedrukt) in de maand augustus veroorzaakt wordt door het bijzonder hoge aantal waarnemingen van Bonte Strandlopers tijdens de maand augustus van 1982 (83,8 % van alle waarnemingen in die maand). De trek vond vooral plaats op de volgende twee dagen:

15/08/82	330zw	z-zw	1-4Bf
27/08/82	210zw	zw	2Bf

Het blijkt dat in beide gevallen de aanzienlijke trek samenviel met wind uit zuidwestelijke sector, wat, zoals in het hoofdstuk over de invloed van het weer op de trek van steltlopers zal blijken, gunstig is voor het "zichtbaar worden" van de trek van deze soorten.

Een tweede opmerking betreft het voorkomen van vorsttrek van de Bonte Strandloper. Zo zijn de verplaatsingen tijdens de periode november - februari in aanzienlijke mate afhankelijk van de temperatuur, maar aangezien de Bonte Strandloper in aanzienlijke mate een nachttrekker is, blijven deze trekbewegingen zo goed als onopgemerkt. Geroudet vermeldt in

dit verband ook dat de eerste vorst als effect heeft dat vogels die zich in het binnenland bevinden, dan naar de kust trekken.

Een aanduiding van het feit dat de aantallen Bonte Strandlopers tijdens koudeperiodes toenemen, zijn de gegevens afkomstig van tellingen van pleisterende vogels langs de stranden van de Westkust. Zo worden vanaf november regelmatig meer dan 300 pleisteraars geteld.

Hierbij moeten we echter opmerken dat zelfs bij de strengste vorst, gepaard gaande met zware sneeuwval, wanneer het strand volledig is ondergesneeuwd en de vloedlijn met een laag ijs is bedekt, toch niet alle Bonte Strandlopers naar het zuiden wegtrekken. Een aantal vogels blijft achter, maar onder deze achterblijvers kan de koude een bijzonder zware tol eisen. Zo vonden wij telkens de hierboven beschreven omstandigheden zich voordeden, tientallen doodgevroren Bonte Strandlopers. In alle gevallen was onder de koudeslachtoffers, deze soort ruim in de meerderheid, gevolgd door de Drieteenstrandloper (*Calidris alba*).

In vergelijking met het trekverloop zoals dat in Camphuysen en Van Dijk is weergegeven, vallen nogal wat verschillen op. Zo werden in Nederland de grootste aantallen waargenomen in de periode maart - begin april (te Nieuwpoort leverde die periode juist het minste aantal voorjaarswaarnemingen op), terwijl de najaarstrek, die veel meer gespreid verliep, plaatsvond tussen augustus en eind november. De windrichting waarbij de meeste najaarstrekkers werden waargenomen komt echter overeen met onze gegevens.

Geroudet geeft voor de najaarstrek de maanden augustus en september, en voor de voorjaarstrek, maart - april - mei, aan.

12.4.6) Kemphaan (*Philomachus pugnax*)

De meeste Kemphanen werden tijdens het voorjaar waargenomen, namelijk 144 eks. (80%) tegenover slechts 35 (20%) in het najaar. Een zelfde verhouding werd in Nederland vastgesteld (83% voorjaar en 17% najaar). Geroudet daarentegen vermeldt dat "le passage (au printemps) est inférieur a celui d'automne dans les plaines atlantiques, ..." (blz 234).

De voorjaarstrek bleef beperkt tot de maanden april en mei (ongeveer gelijke aantallen per uur), terwijl tijdens het najaar alleen Kemphanen tijdens de maand augustus werden opgetekend. In Nederland situeerde de voorjaarstrek zich tussen maart en begin april, maar soms ook tot ver in mei.

De trek geschiedt vooral in kleine groepen of individueel, en dit vaak in gezelschap van Wulp (*Numenius arquata*) en Rosse Grutto (*Limosa lapponica*) (eigen waarnemingen).

Tabel 49 Kemphaan (*Philomachus pugnax*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	29
1980/81	0	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	5	0	0	0	0	0	0	0	90	17
1982/83	0	10	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Maandtotaal	0	35	0	0	0	0	0	1	0	98	46
Uurgemiddelde	0	0.09	0	0	0	0	0	0.04	0	1.07	1.02

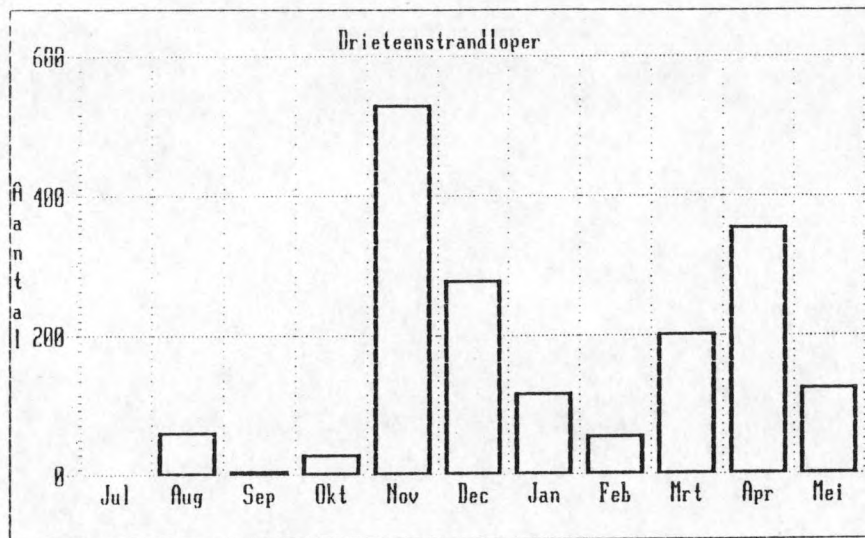

Fig 43a

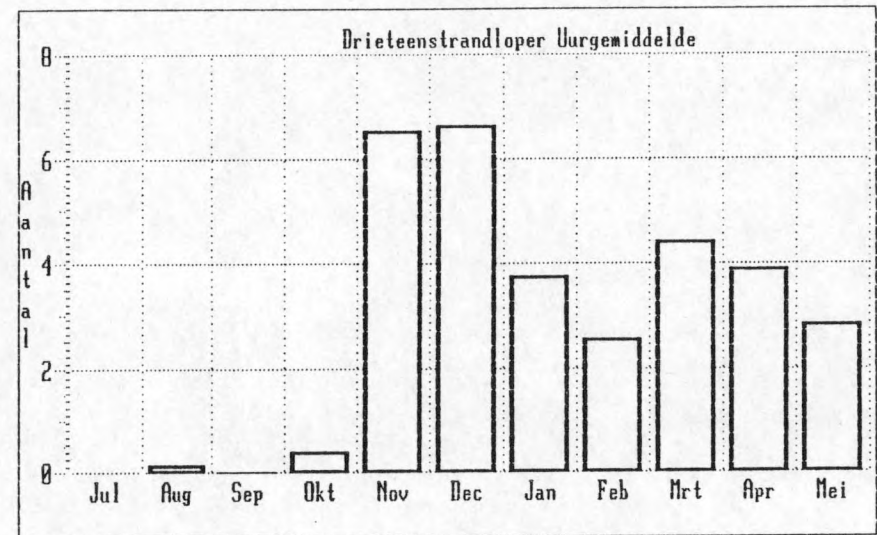

Fig 43b

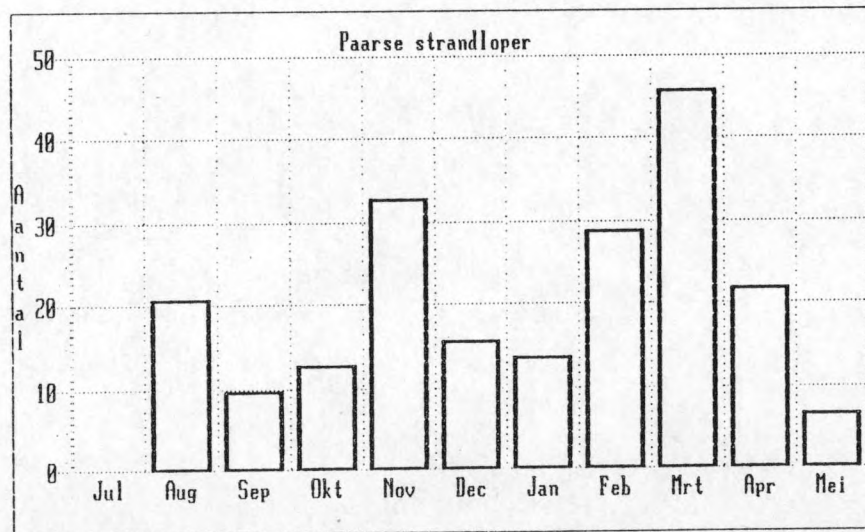

Fig 44a

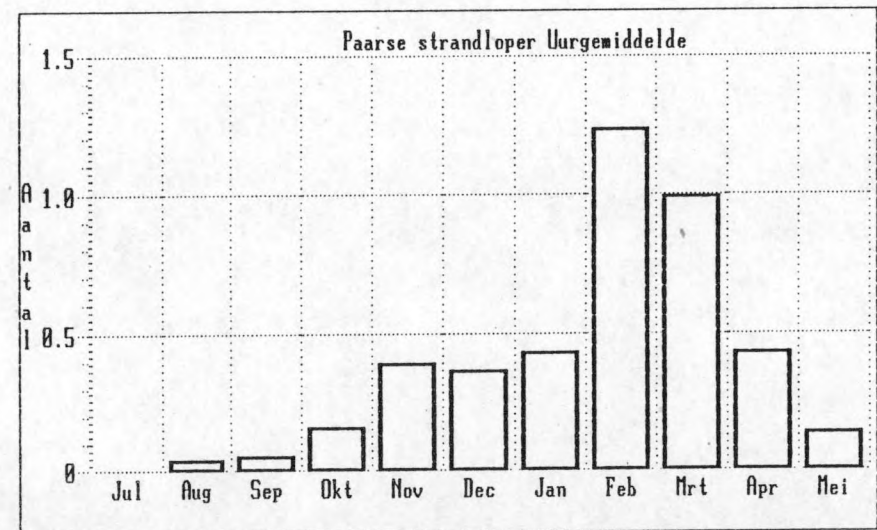

Fig 44b

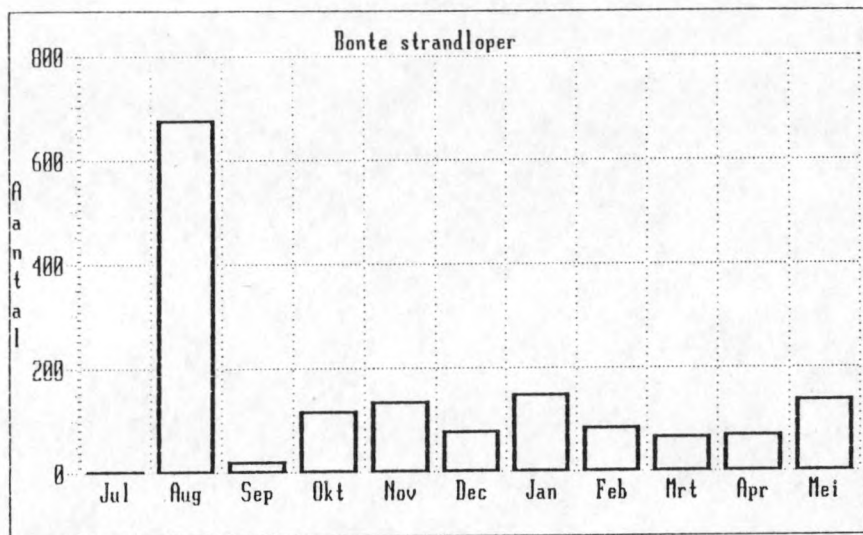

Fig 45a

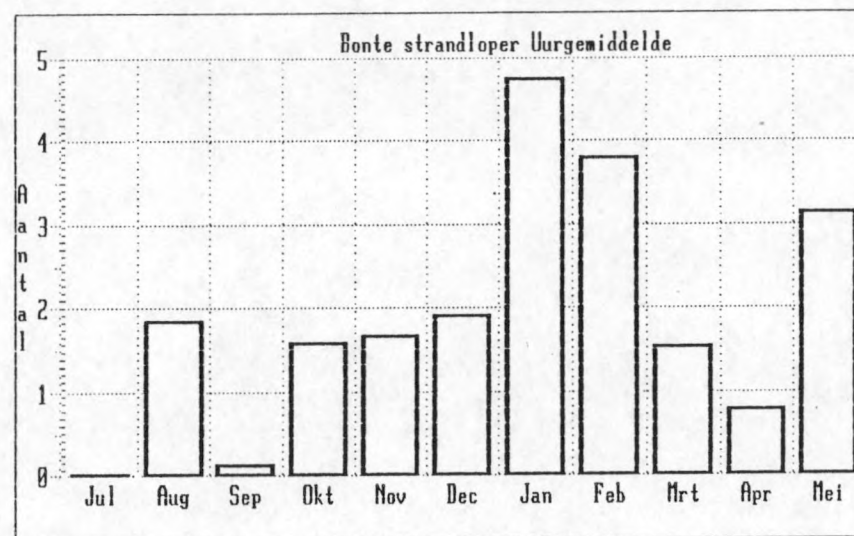

Fig 45b

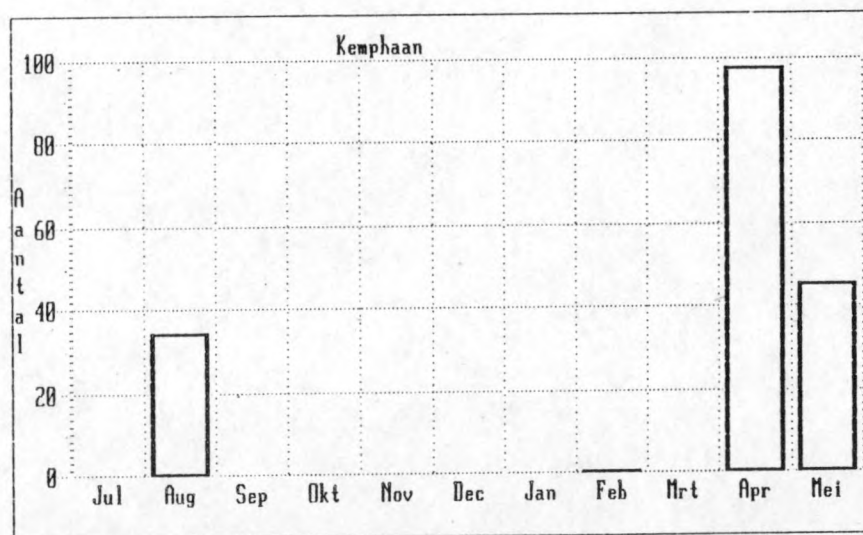

Fig 46a

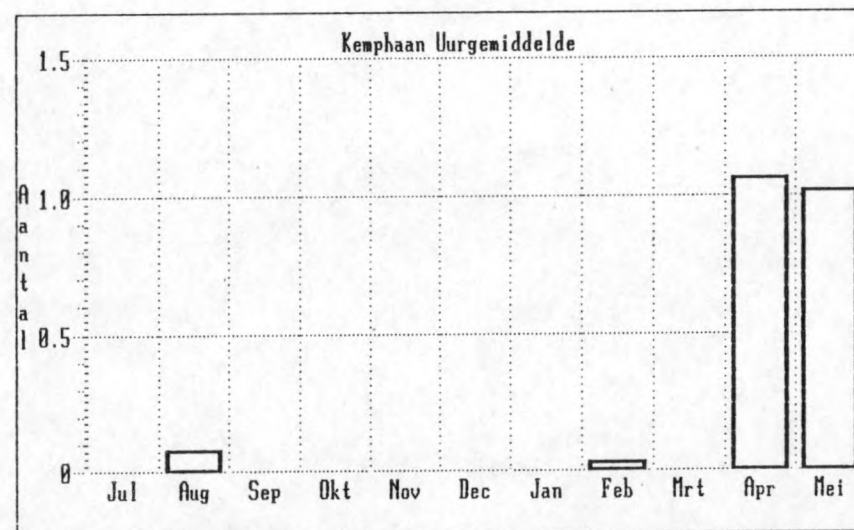

Fig 46b

12.4.7) Watersnip (*Gallinago gallinago gallinago*)

Over het trekverloop bij deze soort valt voortgaande op de gegevens in de onderstaande tabel, erg weinig te vertellen. We kunnen alleen de aandacht vestigen op de toch wel vreemde trekpiek van 15 augustus 1982. Toen werden op 5 uur tijd, 263 zuidwaarts trekkende exemplaren waargenomen bij een wind uit zuid tot zuidwestelijke richting, met een kracht tussen 1 en 4 Beaufort en bij een bewolking van acht achtsten. De groepsgrootte schommelde tussen 3 en 50 exemplaren, met een gemiddelde van 26,3 vogels.

In Nederland werden de meeste Watersnippen in augustus gezien op dagen met nevelig weer en aflandige wind.

In principe gebeuren de verplaatsingen meestal 's nachts en waarschijnlijk in groep, en zorgen de vogels ervoor dat ze tegen zonsopgang in waterrijke gebieden neergestreken zijn (Geroudet).

Tabel 50 Watersnip (*Gallinago gallinago gallinago*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1980/81	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1982/83	0	273	0	0	2	0	0	0	1	0	0
Maandtotaal	2	273	1	0	2	1	0	0	1	0	0
Uurgemiddelde	0.01	0.75	0	0	0.02	0.02	0	0	0.02	0	0

12.4.8) Houtsnip (*Scolopax rusticola*)

Slechts twee oktoberwaarnemingen (beide op 03/10/82) van deze moeilijk als zeetrekker te kwalificeren soort.

De trek begint volgens Geroudet vanaf oktober, met een piek op het einde van die maand, en duurt tot half november. Het feit dat het hier vooral om nachttrek gaat, gecombineerd met het voorkomen, hoofdzakelijk gebonden aan bosrijk gebied en dus aan het binnenland, verklaart het lage aantal waarnemingen.

12.4.9) Grutto (*Limosa limosa*)

Slechts 49 voorjaars- en 46 najaarswaarnemingen van deze niet-zeetrekker. Uit deze schaarse gegevens komt voor het najaar de maand september en voor het voorjaar de maand mei als belangrijkste doortrekperiode naar voor. De 34 waargenomen exemplaren in mei slaan echter op een enkele groep in mei 1980 opgetekend, wat dus het trekbeeld aanzienlijk verstoort. Bovendien is het zo dat de broedvogels van onze streek reeds vanaf eind februari - begin maart aanwezig zijn (eigen waarnemingen), wat eveneens geldig is voor de Nederlandse populatie (cfr Geroudet).

Camphuysen en Van Dijk, zowel als Geroudet geven - dus in overeenstemming met onze "gecorrigeerde" waarnemingen - als voorjaarsstrekperiode de maanden maart en april aan.

Vermelden we tenslotte dat de najaarstrek over een breed front, zeer snel en 's nachts gebeurt (Geroudet).

Tabel 51 Grutto (*Limosa limosa*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	34
1980/81	0	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	1	5	0	0	0	0	0	0	0	9	0
1982/83	3	2	29	2	0	0	0	0	2	4	0
Maandtotaal	4	8	32	2	0	0	0	0	2	13	34
Uurgemiddelde	0.03	0.02	0.20	0.02	0	0	0	0	0.04	0.14	0.75

12.4.10) Rosse Grutto (*Limosa lapponica lapponica*)

De najaarstrek is geconcentreerd in augustus en september, maar een erg beperkt aantal vogels werden nog zowel in oktober, november als december waargenomen.

De voorjaarstrek start rond half april en kan tot een flink stuk in mei doorlopen. Belangrijk om op te merken is wel dat gedurende twee teljaren (1979 en 1983) helemaal geen Rosse Grutto's tijdens het voorjaar werden waargenomen. Daarnaast is het ook zo dat april de meest regelmatige trekmaand blijkt te zijn (in de drie betrokken jaren telkens plusminus dezelfde aantallen), terwijl het hoge aantal in de maand mei ook hier weer door de uitzonderlijke waarnemingen van mei 1980 kan verklaard worden.

Bij vergelijking met Camphuysen en Van Dijk blijken de trekperiodes overeen te komen (weliswaar met najaarstrek vanaf juli), maar wel is het in Nederland zo dat de voorjaarstrek veel meer uitgesproken is dan de najaarstrek, terwijl dit bij ons slechts in mindere mate het geval was.

Vermelden we voorts nog dat Rosse Grutto's regelmatig in gezelschap van Wulpen werden waargenomen, en dat verschillende waarnemingen wijzen op nachttrek.

Tabel 52 Rosse Grutto (*Limosa lapponica lapponica*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	1	0	0	0	0	0	0	0	122	422
1980/81	0	14	2	0	0	0	0	0	0	169	35
1981/82	2	1	2	0	0	1	0	0	0	109	3
1982/83	0	252	163	6	2	1	0	0	0	0	0
Maandtotaal	2	268	167	6	2	1	0	0	0	400	460
Uurgemiddelde	0.01	0.74	1.04	0.07	0.02	0.02	0	0	0	4.40	10

12.4.11) Wulp species (*Numenius phaeopus*/*Mumenius arquata species*)

Onder deze benaming vallen die vogels die niet met zekerheid als Wulp of als Regenwulp op naam gebracht konden worden.

Het effectief onderscheiden van de beide soorten, niettegenstaande de aanzienlijke verschillen, was in de praktijk enkel mogelijk in de volgende drie gevallen:

- 1) wanneer de beide soorten in gemengde groepen samenvliegen (grootteverschillen maken dan het op naam brengen mogelijk);
- 2) wanneer de vogels roepen;
- 3) wanneer de afstand van de waarnemer tot de vogel niet te groot is en wanneer vergelijkingsmateriaal voorhanden is.

Aangezien de beide soorten in de praktijk veelal tegelijkertijd doortrekken en het onderscheiden niet altijd zo vlot verliep als gewenst zou kunnen worden, is het percentage ongedetemineerde wulpen ten opzichte van het percentage gedetemineerde, tamelijk groot. Zo werden in totaal over de vijf beschouwde jaren 1248 wulpen species

waargenomen (34% van het totaal) tegen 1811 Wulpen en 627 Regenwulpen (respectievelijk 49 en 17 % van het totaal).

Uit de onderstaande tabel blijkt dat de meeste ongedetermineerde wulpen werden waargenomen tijdens het vroege najaar (77 % van alle waarnemingen) en meer bepaald tijdens de maand augustus. In de periode van oktober tot en met maart werden zo goed als geen wulpen waargenomen (behalve de 29 eks in december 1978 en de 69 eks in februari 1979), terwijl in het voorjaar de meeste waarnemingen in de maanden april en mei vielen. Zoals verder zal blijken, is een dergelijk patroon terug te vinden, zowel voor de Wulp als voor de Regenwulp.

Tabel 53 Wulp species (*Numenius phaeopus*/*Numenius arquata* species)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	45	25	7	0	0	29	0	69	0	16	0
1979/80	6	56	5	5	0	0	1	0	1	0	106
1980/81	11	172	153	1	0	0	0	0	0	41	0
1981/82	82	80	6	0	5	0	0	1	0	8	0
1982/83	9	285	18	0	0	0	0	0	0	5	0
Maandtotaal	153	618	189	6	5	29	1	70	1	70	106
Uurgemiddelde	1.23	1.72	1.18	0.07	0.06	0.68	0.03	3.01	0.02	0.77	2.36

12.4.12) Regenwulp (*Numenius phaeopus phaeopus*)

Tabel 54 Regenwulp (*Numenius phaeopus phaeopus*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	2	12	0	0	0	0	0	0	0	1	0
1979/80	11	13	3	0	0	0	0	0	0	1	46
1980/81	2	107	40	0	0	0	0	0	0	20	0
1981/82	28	32	0	1	0	0	0	0	0	6	2
1982/83	12	176	76	0	0	0	0	0	0	29	7
Maandtotaal	55	340	119	1	0	0	0	0	0	57	55
Uurgemiddelde	0.44	0.94	0.74	0.01	0	0	0	0	0	0.62	1.22

Zoals hierboven reeds werd opgemerkt is het onderscheiden van Regenwulpen van Wulpen niet zo gemakkelijk, dit vooral wanneer de soorten niet gemengd of niet roepend doortrekken. Vele vermoedelijke Regenwulpen werden dan ook voorzichtigheidshalve onder de noemer wulp species ondergebracht.

De najaarstrek is gespreid over drie maanden, namelijk juli, augustus en september, met een duidelijke trekpiek tijdens de maand augustus (54 % van alle waarnemingen en 66 % van de najaarswaarnemingen) (dit is te verklaren door het feit dat in die maand ook de jonge vogels de trek aanvatten, cfr Geroudet). Van november tot en met maart werd geen enkele Regenwulp opgetekend. De voorjaarsstrek was verdeeld over de maanden april en mei, met de hoogste aantallen tijdens deze laatste maand.

Bij vergelijking met de gegevens in Camphuysen en Van Dijk zien we dat zowel de voorjaars- als de najaarstrek tijdens dezelfde periode plaatsvindt. Daar waar te Nieuwpoort echter de meeste exemplaren tijdens het najaar werden waargenomen (82 % van het jaartotaal), was dit in Nederland duidelijk niet het geval. Ook Geroudet geeft aan dat de voorjaarsstrek in vele streken belangrijker is dan de najaarstrek en verklaart dit door het feit dat de soort in het voorjaar minder gehaast is en meer geneigd is zich langer op te houden, "sans doute pour reprendre des forces avant de

gagner le Nord et de depenser leur energie dans l'effort de nidification, mais aussi pour achever leur mue prenuptiale" (blz 82). Dit is dan wel in tegenstelling met wat voor de meeste andere steltlopersoorten werd vastgesteld, namelijk dat de broedprikkel ertoe leidt dat de voorjaarsstrek sneller en directer wordt afgewerkt dan de najaarsstrek (een dergelijke redenering geldt vooral dan wanneer de trek omwille van slechte weersomstandigheden slechts laat is van start gegaan).

Geroudet geeft ook aan dat de soort vooral in de late namiddag, 's nachts en bij het ochtendgloren trekt en vermeldt een maximale groepsgrootte van 20 tot 30 eksemplaren. Het betreft hier twee zaken die door ons niet werden opgemerkt.

12.4.13) Wulp (*Numenius arquata arquata*)

Tabel 55 Wulp (*Numenius arquata arquata*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	1	0	0	0	0	2	3	7	3	0
1979/80	2	15	44	0	1	0	12	0	33	37	479
1980/81	42	167	63	1	6	0	1	0	7	20	0
1981/82	64	294	166	8	0	5	0	0	2	62	7
1982/83	67	73	21	13	4	0	0	11	1	67	0
Maandtotaal	175	550	294	22	11	5	15	14	50	189	486
Uurgemiddelde	1.41	1.53	1.83	0.29	0.13	0.11	0.47	0.60	1.09	2.08	10

Gedurende de ganse jaar vallen er Wulpen waar te nemen, zij het duidelijk niet altijd in even grote aantallen.

De najaarsstrek is gespreid over drie maanden, namelijk de tweede helft van juli, augustus en september, en daarna valt de trek stil. Het aantal winterwaarnemingen (periode oktober - februari) is bijzonder beperkt.

De voorjaarsstrek komt globaal gezien langzaam op gang in maart, neemt toe in april en bereikt zijn hoogtepunt in mei (alhoewel dit laatste louter het gevolg is van de aanzienlijke aantallen Wulpen die tijdens de opmerkelijke steltloper trek van mei 1980 werden waargenomen).

Vergelijken we de trek van de Wulp met die van de Regenwulp, dan vallen twee zaken op. Vooreerst is het zo dat tijdens het voorjaar ook aanzienlijke aantallen wulpen werden waargenomen, daar waar dat voor de Regenwulp veel minder het geval was. Daarnaast merken we op dat de voorjaarsstrek van de Wulp gespreid is over drie maand (met toenemende aantallen, zij het dat dit voor de maand mei berust op een voor de waarnemingsperiode eenmalig fenomeen), en een maand vroeger begint dan die van de Regenwulp, die, zoals hoger reeds werd aangestipt, enkel doortrekt tijdens de maanden april en mei.

Camphuysen en Van Dijk geven voor de najaarsstrek de periode tweede helft van juni tot eind september, wat dus overeenkomt met de waarnemingen te Nieuwpoort, en voor de voorjaarsstrek de laatste week van februari tot eind april. Ook dit laatste komt - wanneer we de uitzonderlijke gegevens van mei 1980 "uitzuiveren" - overeen met wat uit onze cijfers werd afgeleid.

Deze auteurs wijzen er echter ook op dat bij invallende strenge vorst sterke zuidwaartse trek werd waargenomen, iets wat wij niet hebben vastgesteld. Het feit dat de Wulp ook een nachttrekker is, zit hier wellicht voor iets tussen. Wat echter wel werd vastgesteld is dat tijdens vorstperiodes de op de stranden pleisterende aantallen Wulpen aanzienlijk toenemen (persoonlijke waarnemingen), maar gedetailleerde gegevens zijn hierover niet beschikbaar.

Merken we tenslotte op dat wij in de maand augustus ook met het verschijnsel slaaptrek werden geconfronteerd aangezien het vlakbijgelegen natuurreservaat De IJzermonding een belangrijke Wulpenslaapplaats is (cfr Becuwe).

12.4.14) Zwarte Ruiter (*Tringa erythropus*)

Tabel 56 Zwarte Ruiter (*Tringa erythropus*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13
1980/81	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11
1982/83	0	5	0	4	0	0	0	0	0	0	0
Maandtotaal	1	5	0	4	0	0	0	0	0	0	24
Uurgemiddelde	0 0.01		0 0.05		0	0	0	0	0	0 0.53	

Slechts 34 waarnemingen, waarvan 24 in het voorjaar (70 %). Alle voorjaarswaarnemingen zijn geconcentreerd in de maand mei, terwijl er tijdens het najaar Zwarte Ruiters werden waargenomen in juli, augustus en september. Het aantal najaarswaarnemingen is echter te beperkt om er enige conclusies te kunnen uit afleiden.

In Nederland werden 68 % van alle Zwarte Ruiters tijdens de maand mei gezien (Camphuysen en Van Dijk). Volgens Geroudet situeert de najaarstrek zich tussen half juli en oktober, met maxima tijdens augustus (het Waddengebied wordt door de wijfjes, die na het leggen van de eieren de broedgebieden verlaten, reeds half juni bereikt; cfr Cramp and Simmons), en de voorjaarstrek in april en vooral in het begin van mei. Merken we tenslotte voor deze soort op dat de trek zowel over een breed front over land, als langs de kust gebeurt en dat de Europese trek wordt gekarakteriseerd door lange, ononderbroken vluchten (Cramp and Simmons, vol 3).

12.4.15) Tureluur (*Tringa totanus*)

Tabel 57 Tureluur (*Tringa totanus*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	204	13	0	0	0	35	0	0	15	20	0
1979/80	17	1	68	0	0	3	0	0	2	9	371
1980/81	22	77	14	0	0	0	5	0	13	32	2
1981/82	3	20	2	0	3	8	0	15	6	17	77
1982/83	1	984	5	4	0	2	5	14	2	252	9
Maandtotaal	247	1095	89	4	3	48	10	29	38	330	459
Uurgemiddelde	2.00	3.04	0.55	0.05	0.03	1.13	0.31	1.24	0.83	3.63	10

Deze soort werd het hele jaar door waargenomen, zij het in bijzonder wisselende aantallen.

De voorjaars trek begint in februari-maart en is maximaal in mei, terwijl de najaars trek start in juli, een piek bereikt in augustus (46,5 % van alle waarnemingen), om daarna in september volledig terug te vallen. De maanden oktober, november en januari leverden slechts enkele sporadische waarnemingen op (respectievelijk 4, 3 en 10 vogels).

Stippen we ook aan dat zich tijdens de winter bij deze soort eveneens het probleem van het onderscheiden van trekkers van pleisteraars, en van voedsel- en/of slaaptrek van effectieve trek stelde aangezien er steeds individuele vogels of kleine groepjes op de stranden aanwezig zijn.

Vorsttrek werd niet waargenomen; stuwtrek daarentegen wel. Dit laatste was het geval op 15 augustus 1980 toen 841 Tureluurs, in groepen variërend in grootte tussen 14 en 120 exemplaren, in een tijdspanne van 5 u doortrokken.

Wanneer we onze gegevens vergelijken met die in Camphuysen en Van Dijk, dan blijkt dat de voorjaars trek nagenoeg volledig samenvalt. De najaars trek was in Nederland echter minder uitgesproken en de aantallen waren steeds lager dan tijdens het voorjaar (bij ons geldt dit enkel voor wat de uurgemiddelden betreft). Avondtrek tijdens de maanden juli en augustus, en vorsttrek werden te Nieuwpoort niet waargenomen, wel werd verschillende keren nachttrek vastgesteld (persoonlijke waarnemingen) (zie ook Geroudet).

12.4.16) Groenpootruiter (*Tringa nebularia*)

De voorjaars trek bleef beperkt tot de maanden april en mei, terwijl de najaars trek gespreid was over vier maanden, namelijk van juli tot en met oktober, met maximale aantallen tijdens de maand augustus.

Camphuysen en Van Dijk geven als doortrekperiodes eind april - half mei en half juli - eind augustus aan, wat dus globaal overeenkomt met onze waarnemingen.

Van de aanzienlijke aantallen die de slagpenrui doormaken in het Wadden- en Deltagebied (respectievelijk 9.520 en 640 begin september 1973) (Cramp and Simmons, vol 3) is er geen enkel spoor.

Het lage aantal trekwaarnemingen en het afwezig zijn van een trekpiek die zou moeten veroorzaakt worden bij het wegtrekken van de vogels uit de ruigebieden kan echter verklaard worden door het feit dat de Groenpootruiter bij voorkeur 's nachts trekt (cfr Geroudet).

Vermelden we tenslotte dat deze soort over een breed front trekt (Cramp and Simmons, vol 3) en dat wij zelden trek in gezelschap van andere soorten vaststelden.

Tabel 58 Groenpootruiter (*Tringa nebularia*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	4	1	0	0	0	0	0	0	0	44
1980/81	0	8	10	0	0	0	0	0	0	2	0
1981/82	2	6	0	0	0	0	0	0	0	0	3
1982/83	3	49	0	2	0	0	0	0	0	1	1
Maandtotaal	5	67	11	2	0	0	0	0	0	3	48
Uurgemiddelde	0.04	0.18	0.06	0.02	0	0	0	0	0	0.03	1.07

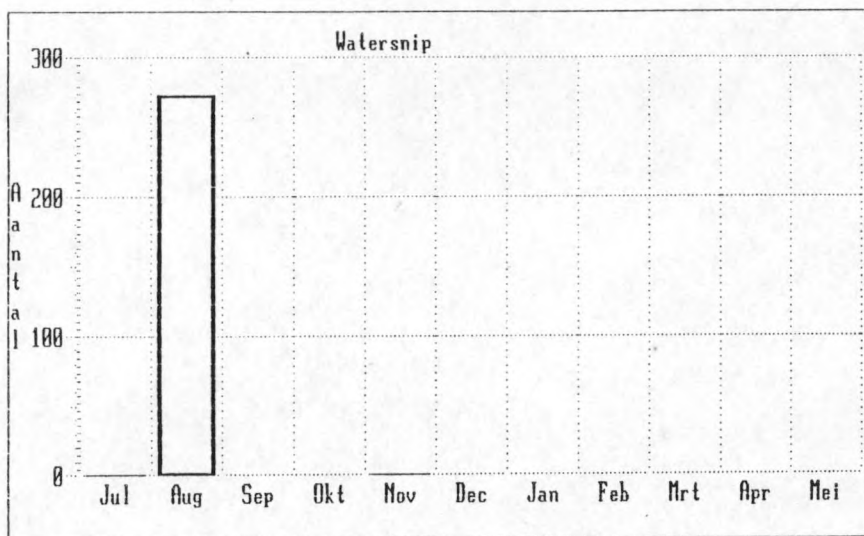

Fig 47a

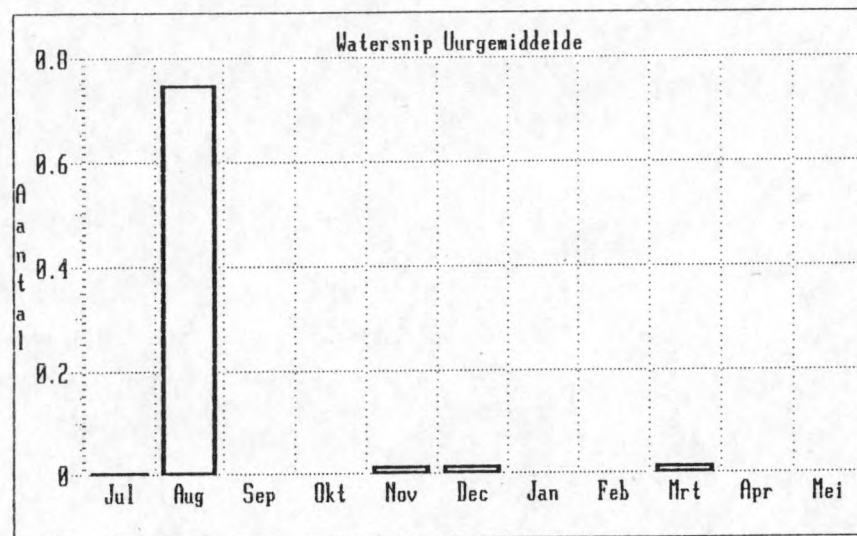

Fig 47b

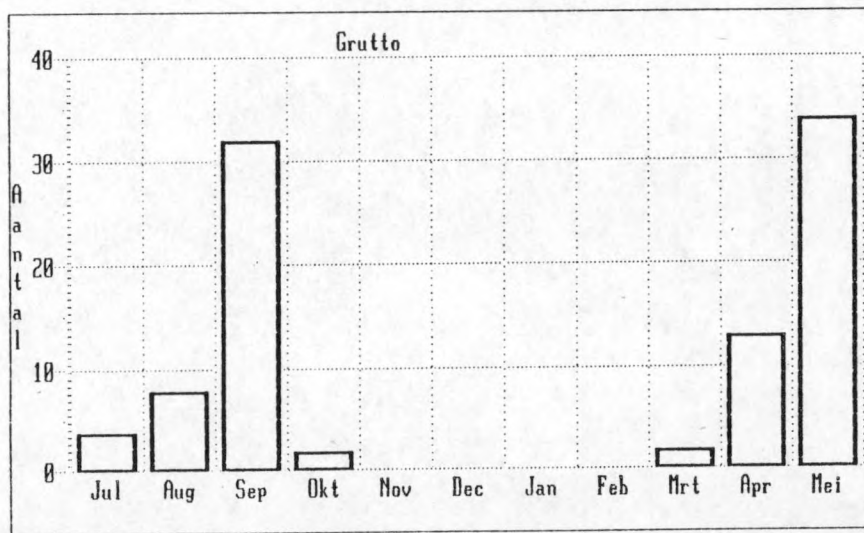

Fig 48a

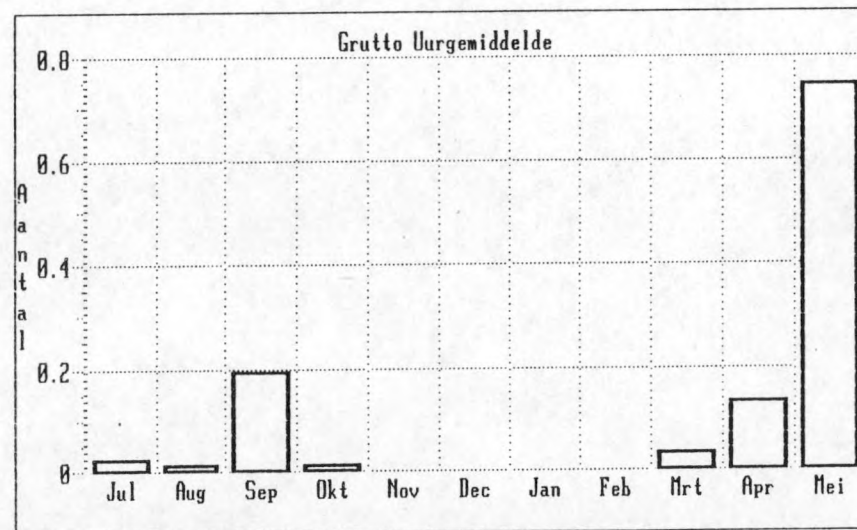

Fig 48b

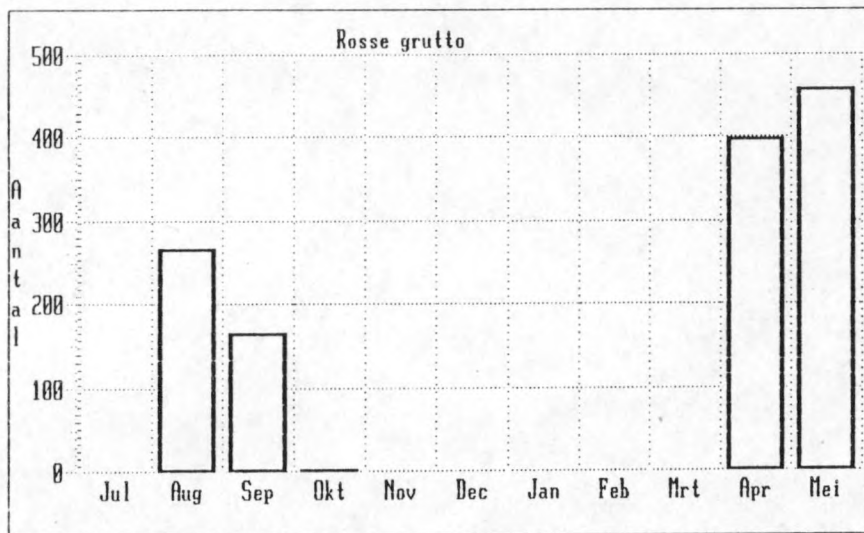

Fig 49a

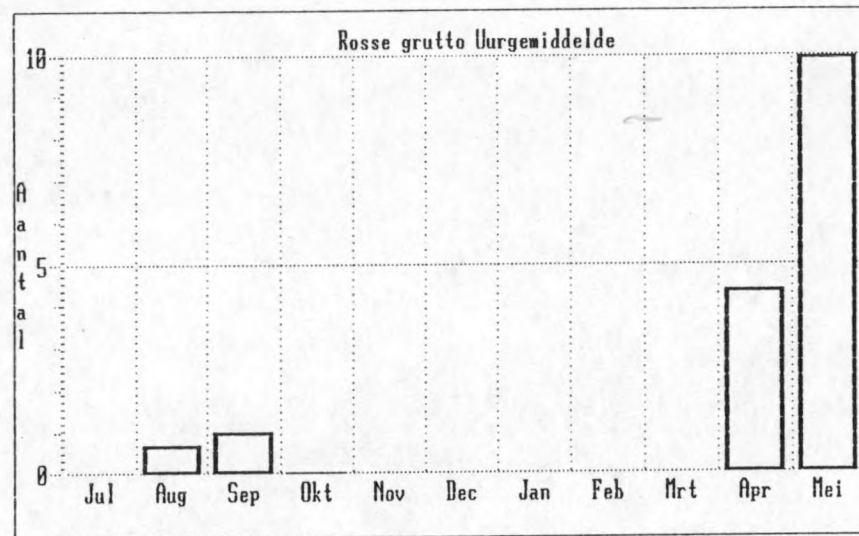

Fig 49b

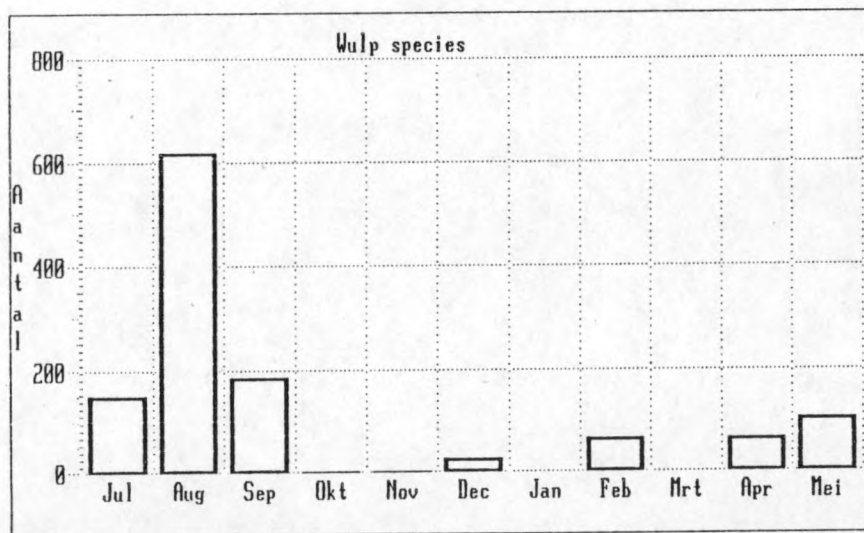

Fig 50a

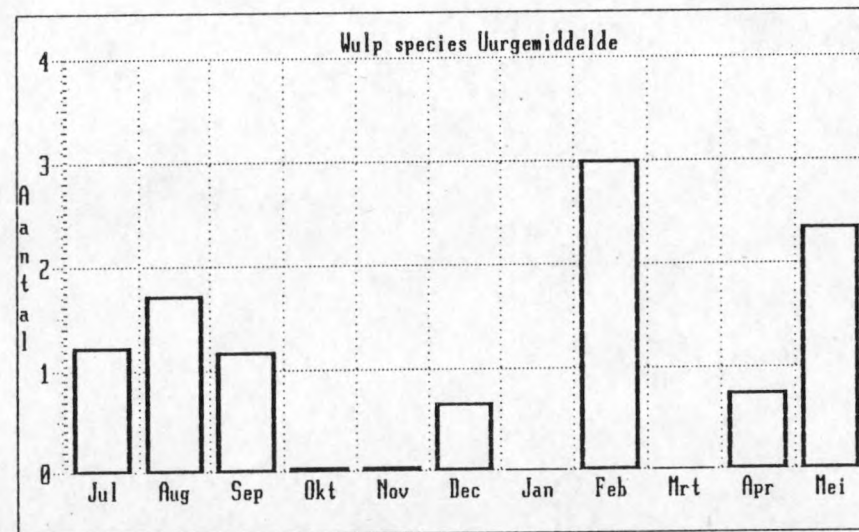

Fig 50b

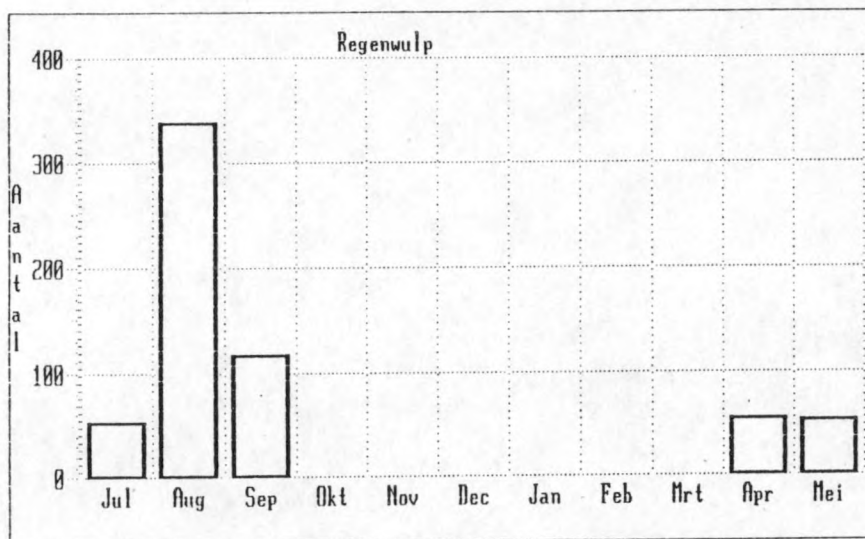

Fig 51a

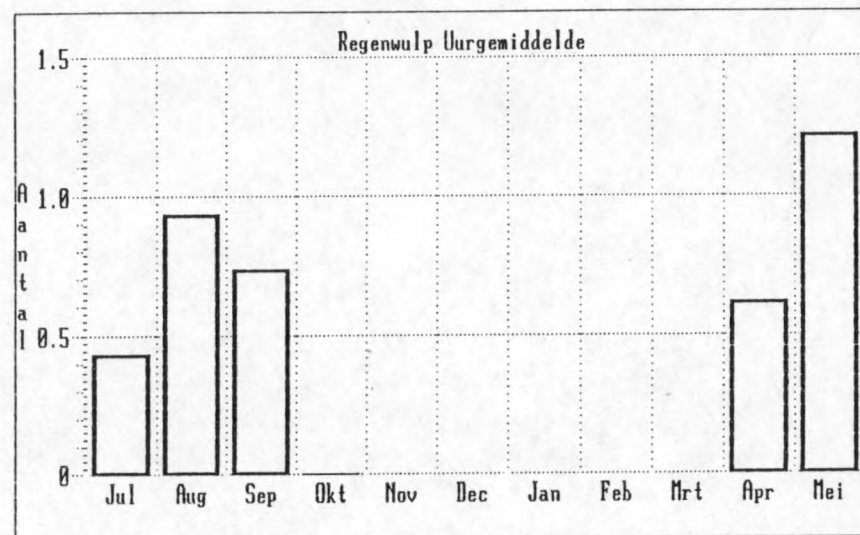

Fig 51b

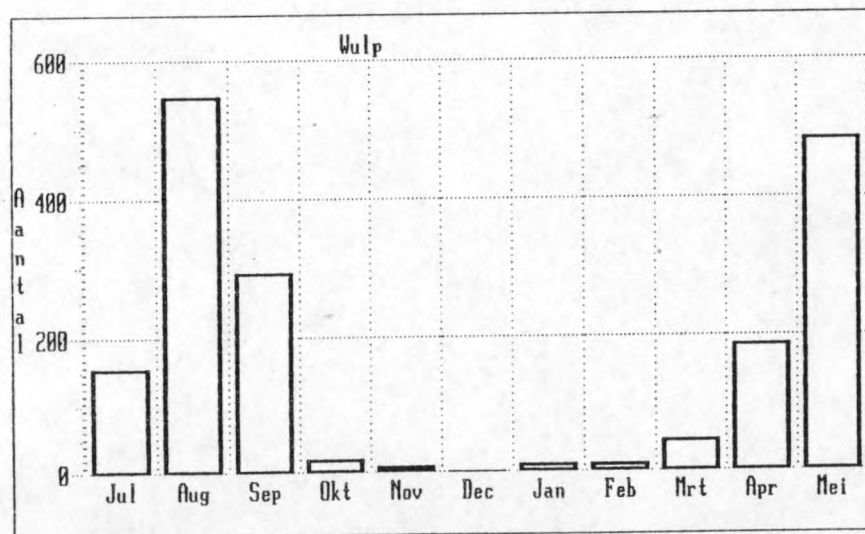

Fig 52a

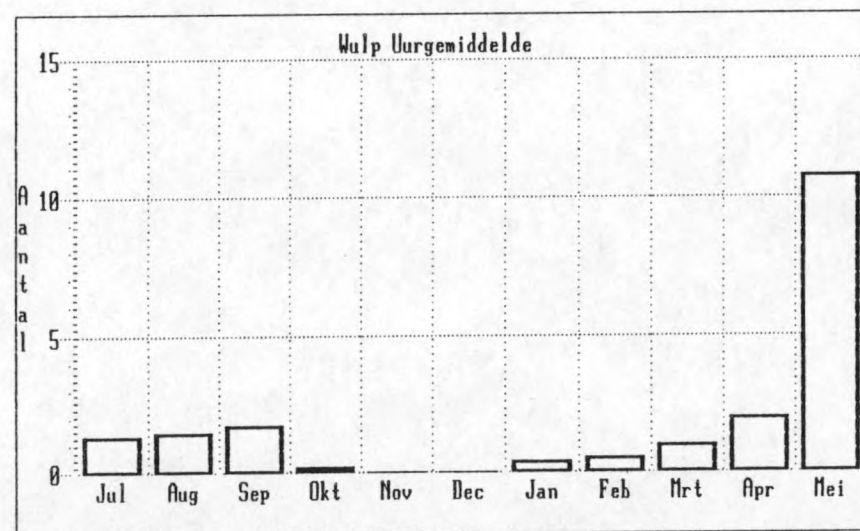

Fig 52b

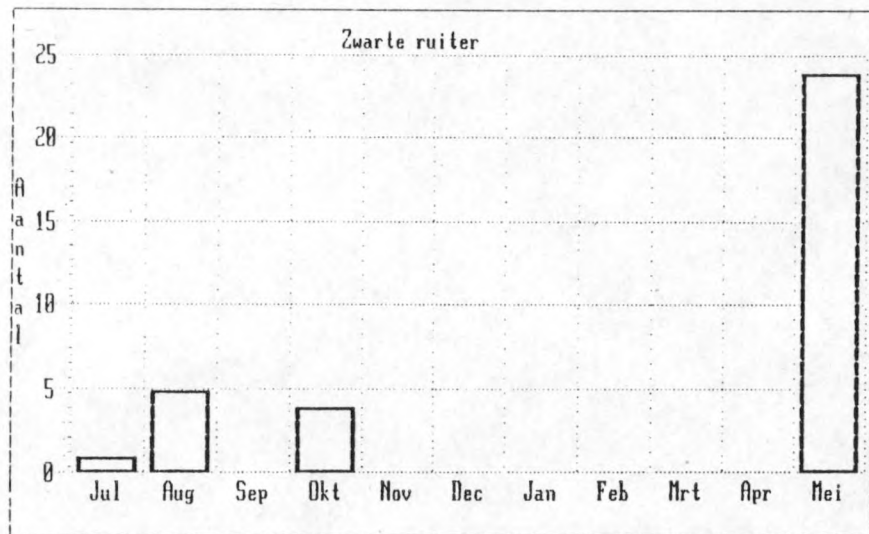

Fig 53a

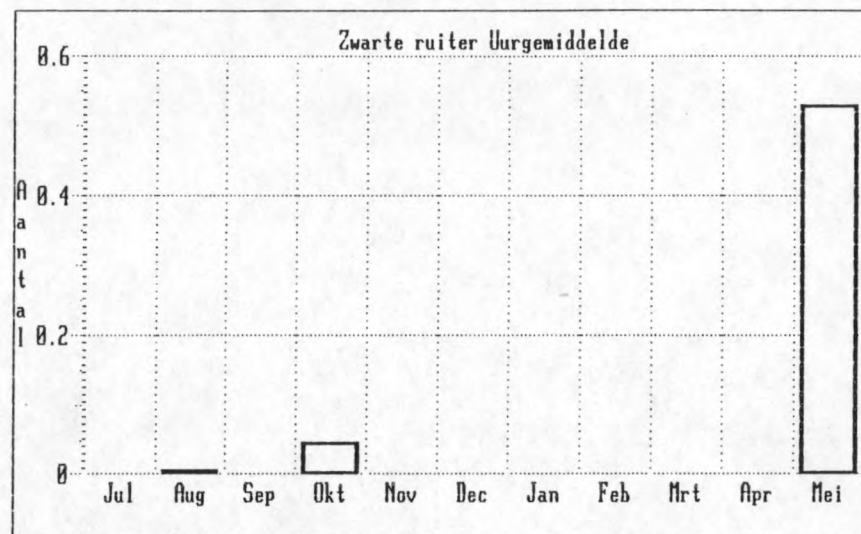

Fig 53b

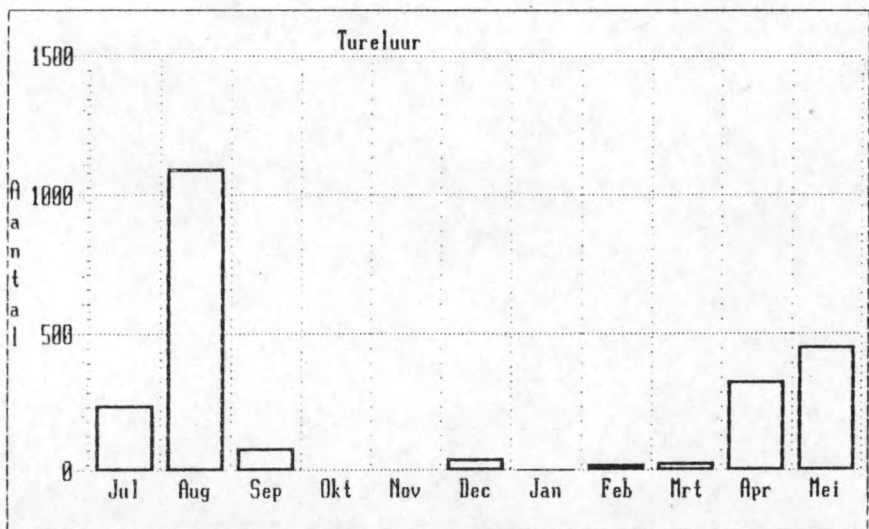

Fig 54a

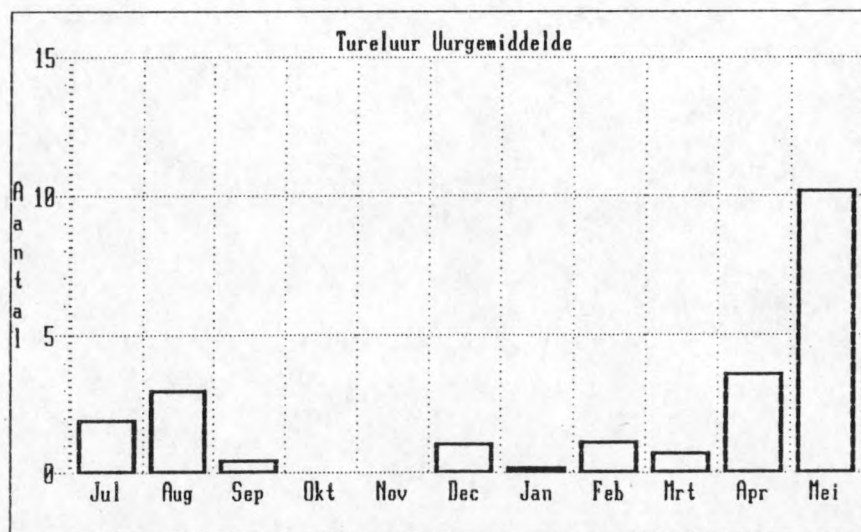

Fig 54b

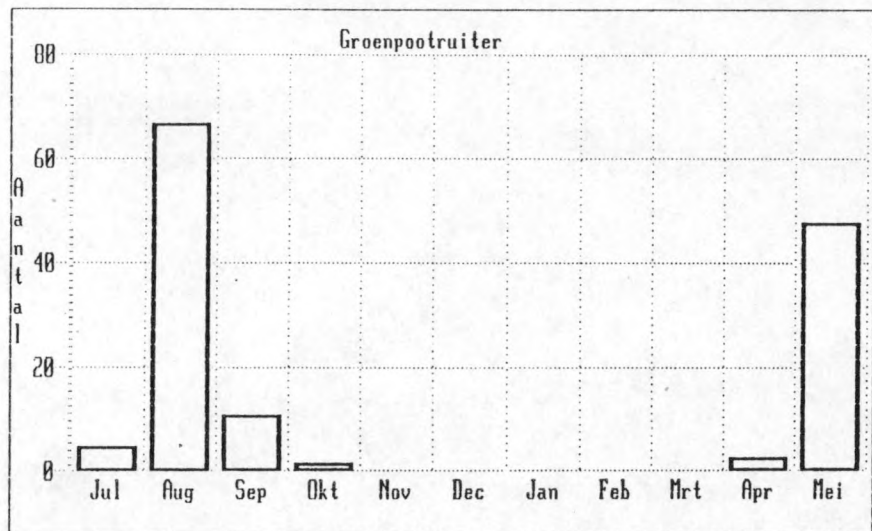

Fig 55a

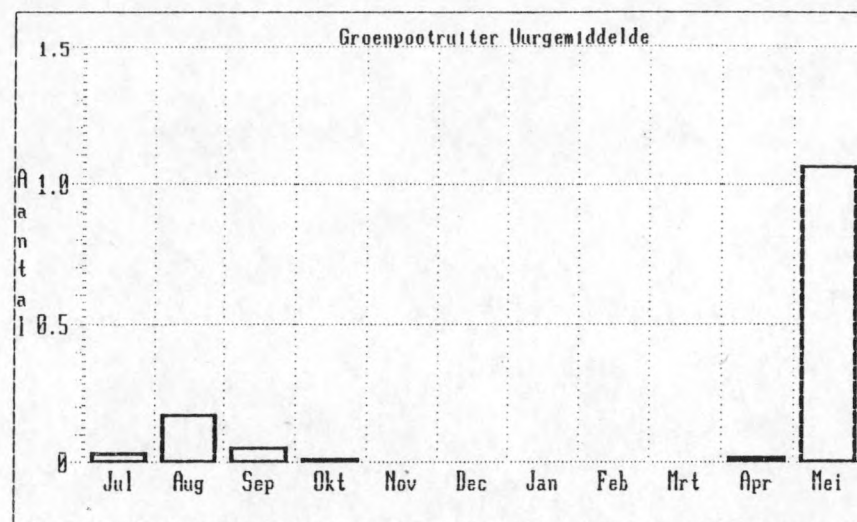

Fig 55b

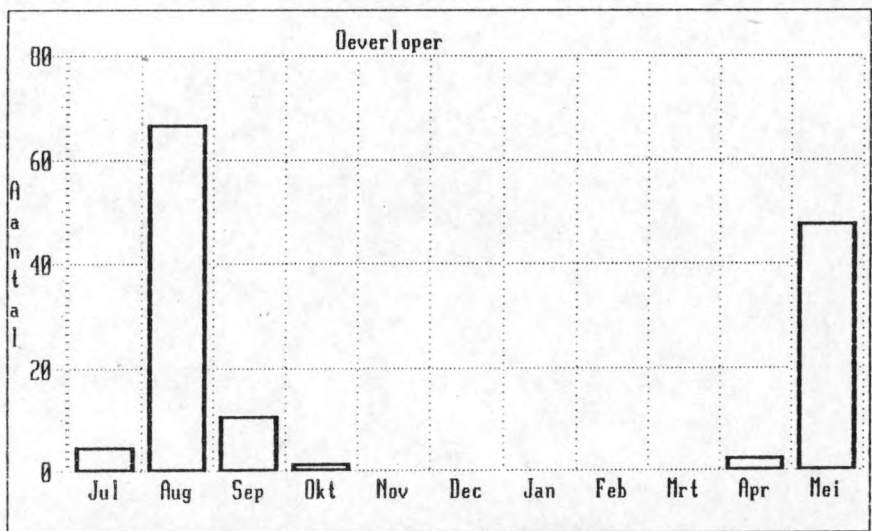

Fig 56a

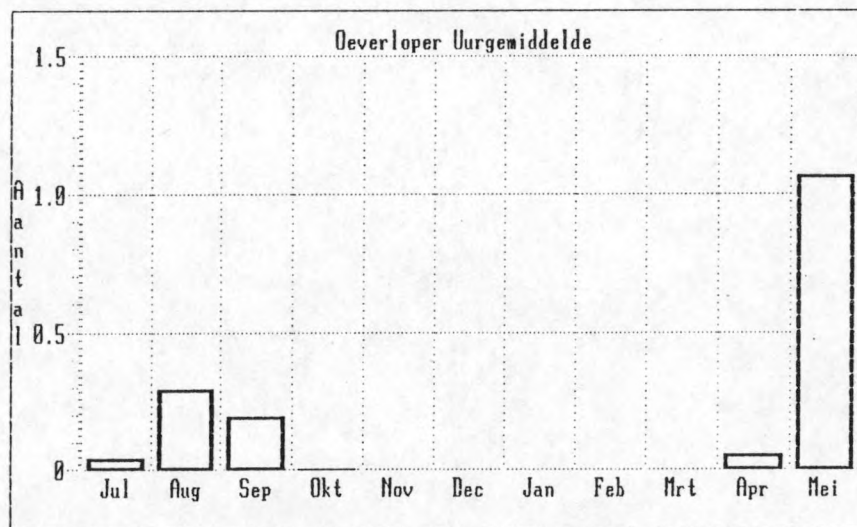

Fig 56b

12.4.17) Witgatje (*Tringa ochropus*)

Slechts 11 waarnemingen van deze soort, waarvan dan nog tien noordwaarts trekkende exemplaren op 11/08/79.

Het andere exemplaar werd waargenomen op 31 maart 1983.

Deze soort trekt vooral 's nachts en ook veel meer landinwaarts door (eigen waarnemingen en zie ook Geroudet).

Cramp and Simmons geven voor de najaarstrek in noordwest en centraal Europa de periode juli - augustus. Volgens dezelfde bron begint de voorjaars trek in maart of begin april en is half mei nagenoeg beëindigd.

12.4.18) Oeverloper (*Actitis hypoleucos*)

Tabel 59 Oeverloper (*Actitis hypoleucos*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	25
1980/81	0	46	9	0	0	0	0	0	0	0	14
1981/82	2	9	15	1	0	0	0	0	0	0	5
1982/83	5	45	7	0	0	0	0	0	0	6	4
Maandtotaal	7	111	33	1	0	0	0	0	0	6	48
Uurgemiddelde	0.05	0.30	0.20	0.01	0	0	0	0	0	0.06	1.07

Tijdens het voorjaar werden de meeste Oeverlopers in de maand mei waargenomen (89 % van de voorjaarswaarnemingen), terwijl in het najaar de trek hoofdzakelijk tijdens de maand augustus plaatsvond (73% van alle najaarswaarnemingen), met een uitloper in september.

Wat we bij deze soort wel voor ogen moeten houden is het feit dat het hier in hoofdzaak om een nachttrekker gaat. Dit uitte zich op verschillende wijzen. Vooreerst is het zo dat de vogels zich tijdens de zomermaanden 's avonds en bij mooi en kalm weer in de havengeul verzamelen, waar men ze in kleine groepjes onrustig vlak over het water en voortdurend roepend, heen en weer kan zien (of horen) vliegen. Later op de avond, veelal rond het invallen van de duisternis, trekken ze dan in de richting van de zee, vliegen nog wat heen en weer rond het staketsel of pleisteren nog even op de golfbrekers en vertrekken daarna in zuidelijke richting, voor een nachtetappe van misschien wel meer dan 700 kilometer (cfr Geroudet). Ook is het zo dat de roep van de Oeverloper een van de meest typische geluiden is die men op (rustige) avonden op zee of op het strand kan horen. Vanzelfsprekend is het in dergelijke omstandigheden niet mogelijk de omvang van de voorbijtrekkende groepen juist te bepalen. Ook ochtendwaarnemingen, zoals die van elf op de golfbreker naast de telpost pleisterende exemplaren op 15/08/1982, wijzen op de belangrijkheid van nachttrek en tenslotte is het zo dat behalve het rondvliegen van - zij het altijd bijzonder beperkte aantallen - pleisteraars, nooit trek van Oeverlopers overdag werd vastgesteld.

In het rapport "Zee- en kustvogels langs de Nederlandse kust", worden als trekperiodes, begin mei - begin juni en half juli - eind september aangegeven. Geroudet vermeldt als piekperiodes de eerste helft van mei en de periode eind juli - augustus.

12.4.19) Steenloper (Arenaria interpres interpres)

Tabel 60 Steenloper (Arenaria interpres interpres)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	1zw	0	6tp	29tp	0	0	1tp	0	0	0	0
			17zw	10no							
1979/80	1no	11tp	5tp	9tp	0	11tp	40tp	0	20tp	30tp	28tp
			11zw			1no			2zw	9zw	89no
1980/81	2tp	4tp	5tp	11tp	30tp	35tp	30tp	50tp	44tp	43tp	35tp
		11zw	11zw	24zw	6zw			38zw	2no		4no
1981/82	5zw	5tp	2zw	21tp	41tp	10tp	30tp	23tp	65tp	61tp	30tp
		2no		2zw	11zw		2zw				
		1zw									
1982/83	3no	111z	2tp	19tp	26tp	20tp	41tp	23tp	37tp	35tp	11tp
	1zw		1zw	2zw				1zw		1no	3zw
Maandtotaal	13	145	60	127	114	77	144	135	170	179	200
Uurgemiddelde	0.10	0.40	0.37	1.68	1.40	1.82	4.53	5.80	3.71	1.97	4.46

Net zoals dit voor de Paarse Strandloper het geval was, zijn de bovenstaande maandcijfers opgesplitst in twee componenten, namelijk het maandmaximum van de pleisterears enerzijds, en het aantal effectieve trekkers anderzijds, wat in de meeste maanden lager bleek te zijn dan het aantal pleisteraars.

Wanneer we de globale aantallen bekijken, dan blijkt dat Steenlopers gedurende alle maanden van het jaar werden waargenomen (zie ook de Nederlandse gegevens), met echter duidelijk de laagste aantallen tijdens de maand juli.

Globaal gezien overheerste tijdens het najaar, de winter en tot april, de zuidwaarts gerichte trek. Enkel tijdens de maand mei gebeurde de trek overwegend in noordelijke richting. Effectieve trek in aanzienlijke aantallen werd alleen tijdens de maanden mei 1980 en augustus 1982 vastgesteld. Het was echter in de beide gevallen zo dat de trek tot een enkele dag beperkt bleef. De respectievelijke data waren de volgende:

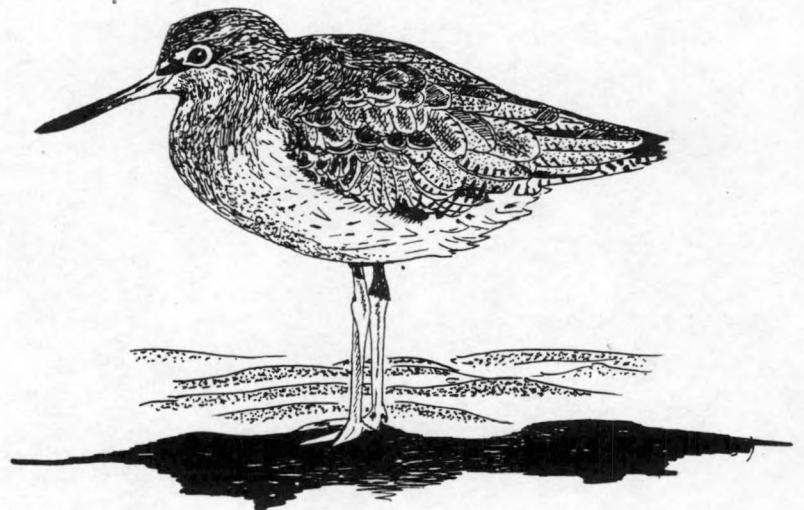
02/05/80	70zw	3-4Bf	0
15/08/82	83zw	1-4Bf	Z-ZW

Becuwe (1971) geeft aan dat de sterkste doortrek ter hoogte van ons land plaats heeft van half juli tot eind september.

Bekijken we nu de aantallen pleisteraars, dan is het zo dat deze laag blijven van juli tot en met september. Daarna nemen de aantallen toe om maximaal te worden in de periode februari-maart-april. Becuwe (1973) stelde vast dat de jaarmaxima te Oostende bereikt werden in de periode van eind februari tot eind april, dit in aantallen van 250 tot 300 eksemplaren, wat dus aanzienlijk meer is dan te Nieuwpoort.

Wijzen we hier terloops op de aanzienlijke aantalsverschillen tussen de diverse jaren (zie bovenstaande tabel) en op het feit dat vorsttrek van Steenlopers te Nieuwpoort niet werd vastgesteld.

Geroudet vermeldt dat Steenlopers in kleine groepjes en vooral 's nachts trekken. Dit laatste is naar onze mening een verklaring voor het toch aanzienlijk lage aantal trekwaarnemingen (Door de aanwezigheid van pleisteraars tijdens zowat alle maanden van het jaar, moet echter ook rekening gehouden worden met het probleem van het onderscheiden van trekkers van pleisteraars. Dit leidt ertoe dat niet alle voorbijvliegende exemplaren met zekerheid als trekkers kunnen opgetekend worden, wat leidt tot een onderschatting van het aantal effectieve trekkers, en wat eveneens een deilverklaring is voor de lage aantallen). Deze auteur geeft ook aan dat de Steenloper pas na twee jaar geslachtsrijp is. Een deel van de jonge vogels keert tijdens hun eerste zomer niet naar de broedgebieden terug, wat het feit dat deze soort het hele jaar door in de voor hen geschikte biotopen kan waargenomen worden verklaart.

TURELUUR
(TRINGA TOTANUS)

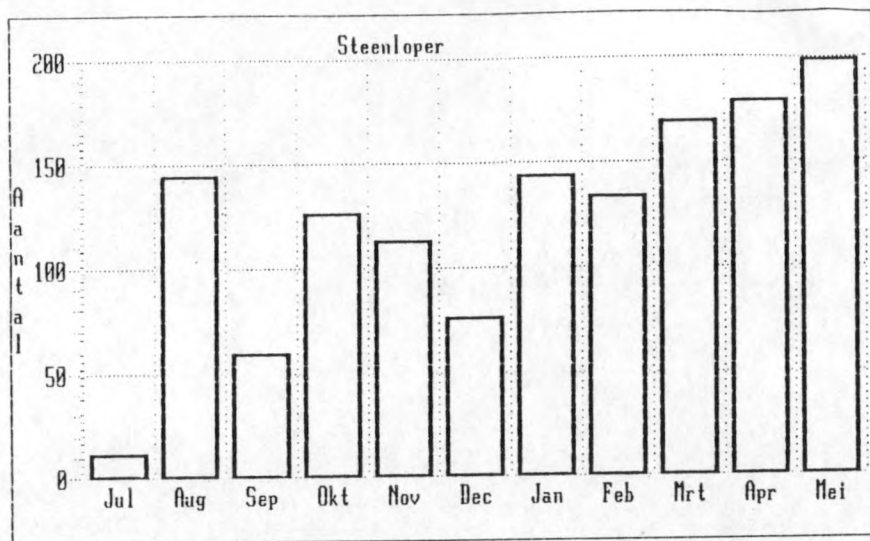

Fig 57a

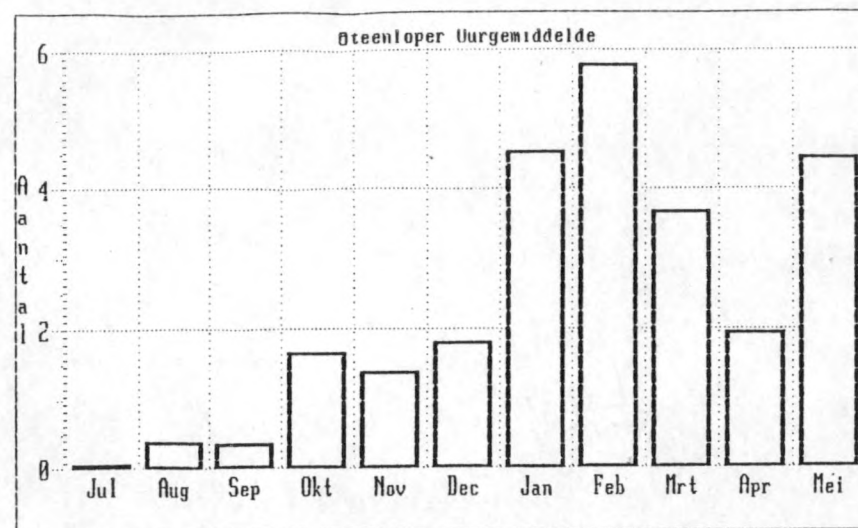

Fig 57b

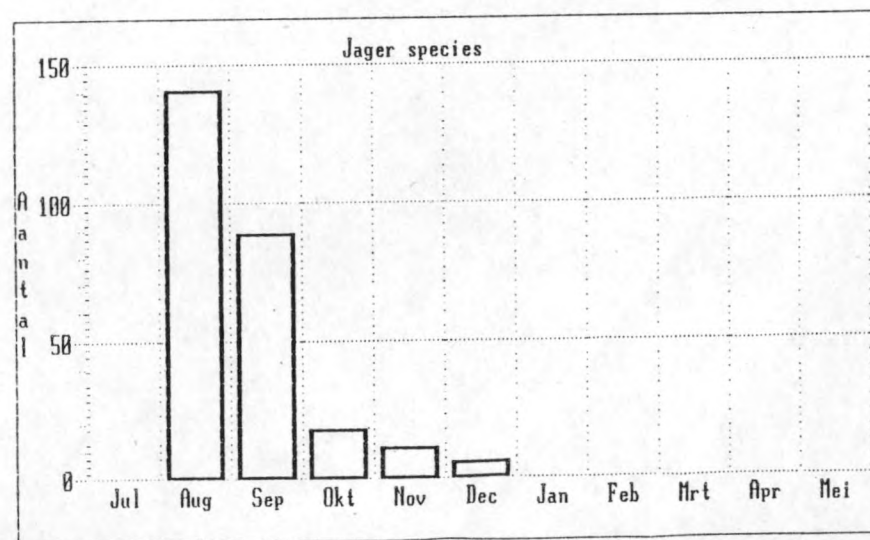

Fig 58a

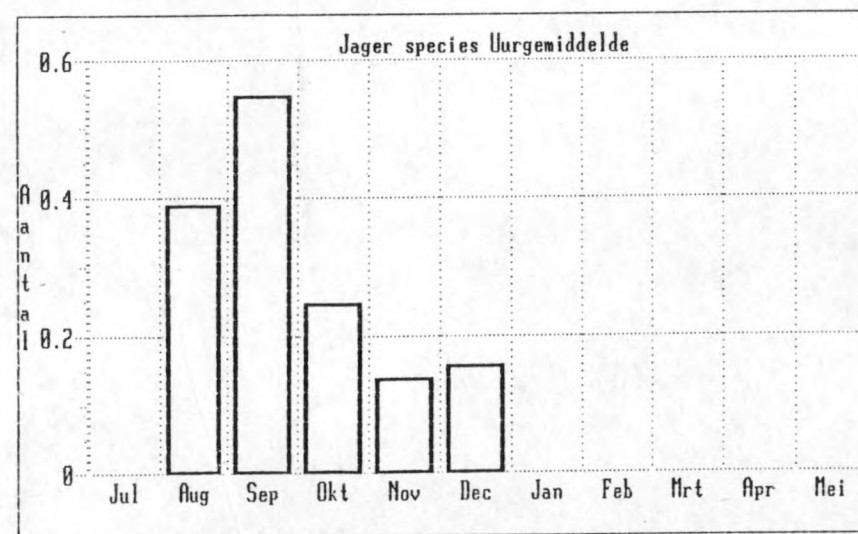

Fig 58b

Middelste Jager
Stercorarius pomarinus
foto Y. Baptiste

Middelste Jager
Stercorarius pomarinus
foto Y. Baptiste

13) JAGERS (STERCORARIDAE)

In 1972 publiceerden Lippens en Wille hun "Atlas van de vogels van België en West-Europa". Alle daarin vermelde gegevens betreffende zeevogels, dus ook van Jagers, berustten in hoge mate op eerder toevallige waarnemingen of vondsten. Pas vier a vijf jaar na het verschijnen van deze publicatie begon het zeevogelwaarnemen meer in trek te geraken en kreeg deze tak van de ornithologie enige organisatie. De gevolgen hiervan bleven niet uit en soorten zoals onder andere Jagers en Pijlstormvogels verloren hun predikaat van zeldzaamheid.

Vermelden we hier ter illustratie de aantallen van de diverse soorten jagers die in door Lippens en Wille werden aangehaald:

Grote Jager : ongeveer 30 keer waargenomen;
Middelste Jager : minstens 30 waarnemingen;
Kleine Jager : ongeveer 100 keer waargenomen;
Kleinste Jager : 23 waarnemingen bekend.

13.1) Jager species (Stercorarius species)

Onder deze noemer zijn alle niet nader gedetermineerde jagers ondergebracht. Het ging in de meeste gevallen om vogels die te ver van de waarnemingspost verwijderd doortrokken of in bijzonder slechte omstandigheden werden waargenomen om ze vooralsnog als Grote jager of als MIKI, zijnde Middelste of Kleine jager te determineren.

Tabel 61 Jager species (Stercorarius species)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	1	1	2	0	0	0	0	0	0
1980/81	0	25	43	2	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	70	37	5	0	1	0	0	0	0	0
1982/83	0	46	6	11	10	6	0	0	0	0	0
Maandtotaal	0	141	89	19	12	7	0	0	0	0	0
Uurgemiddelde	0.00	0.39	0.55	0.25	0.14	0.16	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Uit tabel 61 komt een erg duidelijk trekpatroon naar voor. De meeste jagers trekken tijdens de maanden augustus en september, terwijl daarna de aantallen aanzienlijk terugvallen.

Wanneer we de uurgemiddelden bekijken, dan stellen we vast dat de trekintensiteit van de Jagers het grootst is in de maand september, gevolgd door augustus en oktober. De ongeveer gelijke uurgemiddelden voor november en december zouden er kunnen op wijzen dat het hier gaat om dezelfde vogels die op de Noordzee overwinteren.

13.2) Miki (Stercorarius pomarinus/Stercorarius parasiticus)

Tabel 62 Miki (Stercorarius pomarinus/Stercorarius parasiticus)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	1	13	0	1	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	6	16	0	3	0	0	0	0	0	0
1980/81	4	38	9	5	1	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	79	13	10	2	0	0	0	0	0	0
1982/83	0	87	48	8	19	5	0	0	0	0	0
Maandtotaal	4	211	99	23	26	5	0	0	0	0	0
Uurgemiddelde	0.03	0.58	0.61	0.33	0.34	0.11	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Ook hier blijken de maanden met de grootste aantallen augustus en september te zijn, met opnieuw maximale uurgemiddelden tijdens deze laatste maand.

Opvallend is wel het totaal ontbreken van waarnemingen van jagers tijdens het voorjaar, een vaststelling die in onze gegevens een constante is, en waarop bij de bespreking van de verschillende soorten, zal worden teruggekomen.

13.3) Middelste Jager (*Stercorarius pomarinus*)

Tabel 63 Middelste Jager (*Stercorarius pomarinus*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0
1980/81	0	6	6	1	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	9	0	3	0	0	0	0	0	0	0
1982/83	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Maandtotaal	0	17	15	4	0	0	0	0	0	0	0
Uurgemiddelde	0.00	0.04	0.09	0.05	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Het onderscheiden van Middelste van Kleine Jagers blijft naar onze mening zelfs voor waarnemers die geregeld met de beide soorten worden geconfronteerd, een niet zo gemakkelijke zaak. Bij de minste twijfel tussen de twee soorten werd automatisch naar de 'veilige oplossing' van Miki (of eventueel Jager species) gegrepen, wat de lage aantallen van deze soort verklaart. (Zie ook de vermelding in Cramp and Simmons, band 3, blz 655, betreffende "difficulties of identifying juvenile and non-breeding birds at sea".) Zekerheid omtrent de determinatie werd in bijna alle gevallen verkregen door het waarnemen van de gedraaide staartpennen; het betreft hier dus duidelijk volwassen vogels. Voor de enkele juveniele exemplaren die op naam werden gebracht, gebeurde dit op basis van aanzienlijke verschillen in grootte en lichaamsbouw, in vergelijking met aanwezige Kleine Jagers.

Ook voor de Middelste Jager treffen we de hoogste uurgemiddelden aan tijdens de maand september, met daarbuiten enkel waarnemingen tijdens augustus en oktober.

Voor wat de situatie in Nederland betreft is het zo dat de hoogste uurgemiddelden in het Waddengebied en Zuidholland werden opgetekend tijdens de maand november, terwijl uit de Noordhollandse waarnemingen geen duidelijk patroon af te leiden valt.

Cramp and Simmons, zich baserend op oudere gegevens van Wynne-Edwards, Lovenskiold, en Dementiev en Gladkov, geven september aan als vertrekperiode uit de broedgebieden. Waarnemingen in augustus zouden volgens deze auteurs slaan op niet-broeders, of op vogels waarvan het broedsel is mislukt. Als belangrijkste doortrekperiode voor de Noordzee geven zij september - oktober aan, en vermelden daarbij dat de trek van de Middelste Jager maximaal is ongeveer een maand na die van de Kleine en Kleinste Jager (zie verder).

In Nederland werden tijdens de winter en tijdens het voorjaar - in tegenstelling tot bij ons - wel Middelste Jagers waargenomen, zij het in beperkte aantallen, namelijk 9 in december, 3 in januari, 3 in april, 9 in mei en 7 in juni (Camphuysen en Van Dijk, blz 158), dit ten opzichte van een algemeen totaal van 529 exemplaren.

13.4) Kleine Jager (*Stercorarius parasiticus*)

Tabel 64 Kleine Jager (*Stercorarius parasiticus*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	3	0	4	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	5	1	0	1	0	0	0	0	0
1980/81	0	11	2	5	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	22	0	1	0	0	0	0	0	0	0
1982/83	0	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maandtotaal	0	44	10	7	4	1	0	0	0	0	0
Uurgemiddelde	0.00	0.12	0.06	0.10	0.04	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Voor deze soort krijgen we het hoogste uurgemiddelde tijdens de maand augustus. Daarna vallen de aantallen terug tijdens de maand september (halvering), om daarna in oktober opnieuw te stijgen. Van deze soort werden ook exemplaren genoteerd tijdens de maanden november en december, zij het in erg lage aantallen (respectievelijk 4 en 1 eks).

In Nederland was de trek maximaal vanaf halfweg augustus - met maxima tijdens de maand september - tot de eerste decade van oktober, wat duidelijk in tegenstelling staat met onze gegevens.

Vermelden we tenslotte de aanzienlijke totaalaantallen die werden opgetekend:

Waddengebied : n = 1615
Noordholland : n = 4285
Zuidholland : n = 6777

Uit deze cijfers blijkt dat de aantallen waargenomen Kleine Jagers stijgen van noord naar zuid (iets wat ook voor de Middelste Jager werd vastgesteld, behalve tijdens het voorjaar), een tendens die zich blijkbaar niet tot de Belgische kust doortrekt.

Cramp and Simmons geven aan dat de broedgebieden begin augustus worden verlaten, maar vermelden ook september als trekpiek.

13.5) Kleinste Jager (*Stercorarius longicaudus*)

Slechts een waarneming van twee volwassen exemplaren tijdens de beschouwde vijf jaar, namelijk op 17 september 1978. Voor Nederland wordt als waarnemingsperiode, juni - oktober aangegeven (cfr Camphuysen en Van Dijk), maar ook daar is het aantal waargenomen exemplaren, namelijk 8, erg beperkt.

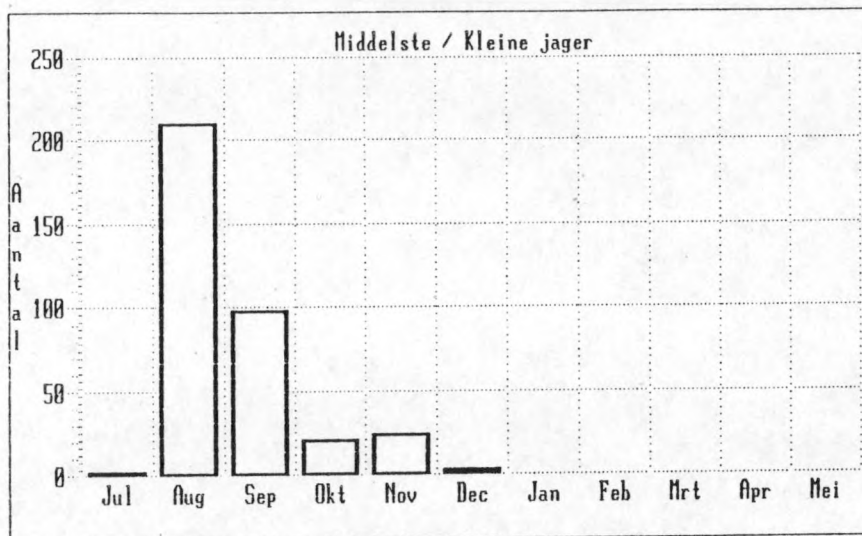

Fig 59a

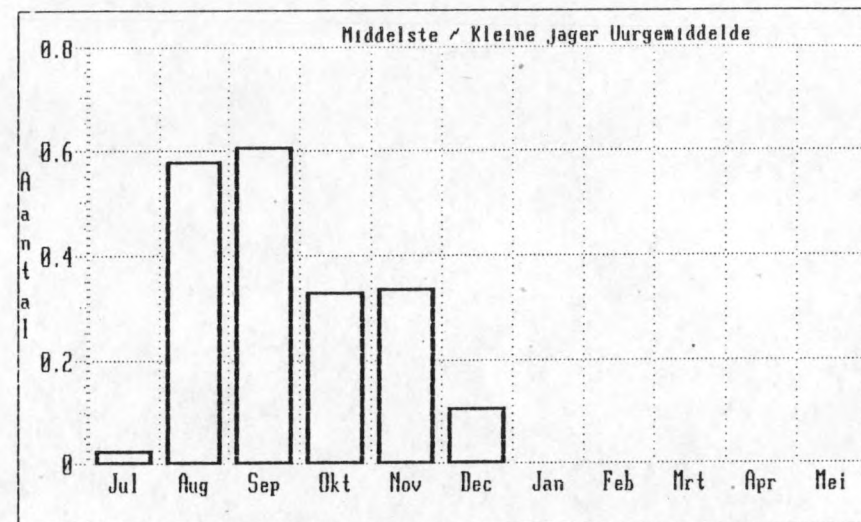

Fig 59b

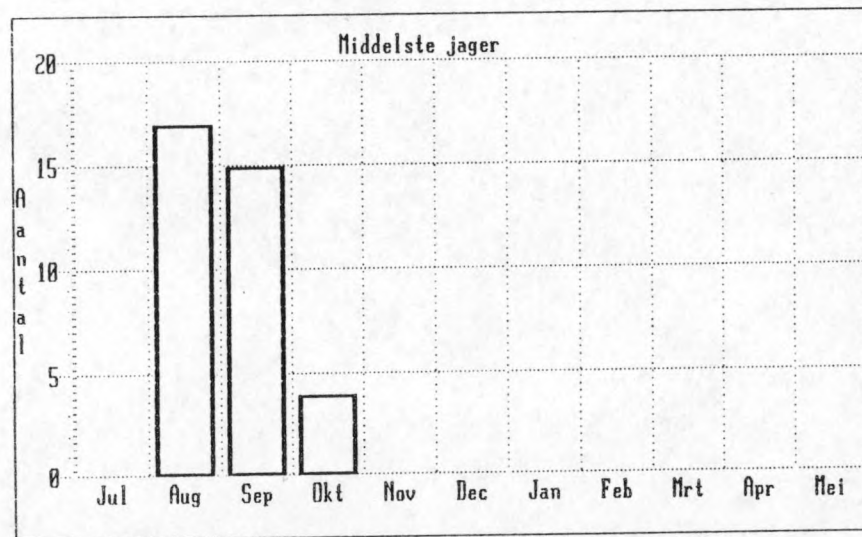

Fig 60a

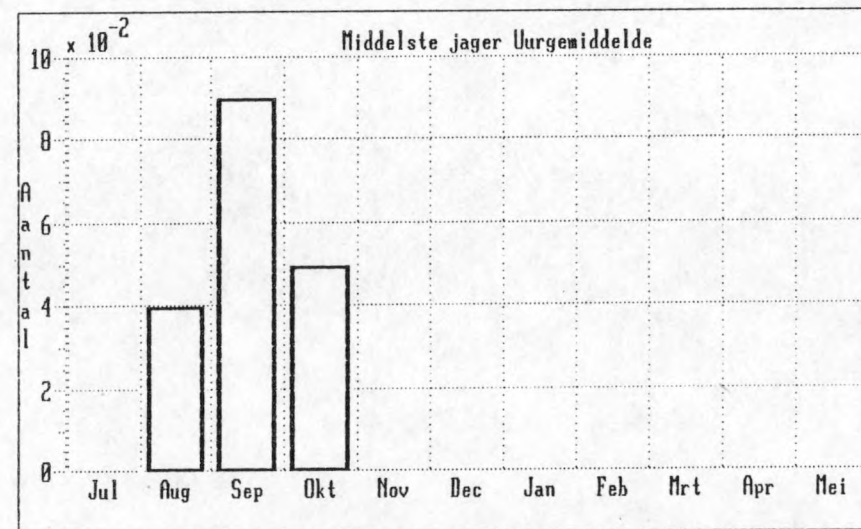

Fig 60b

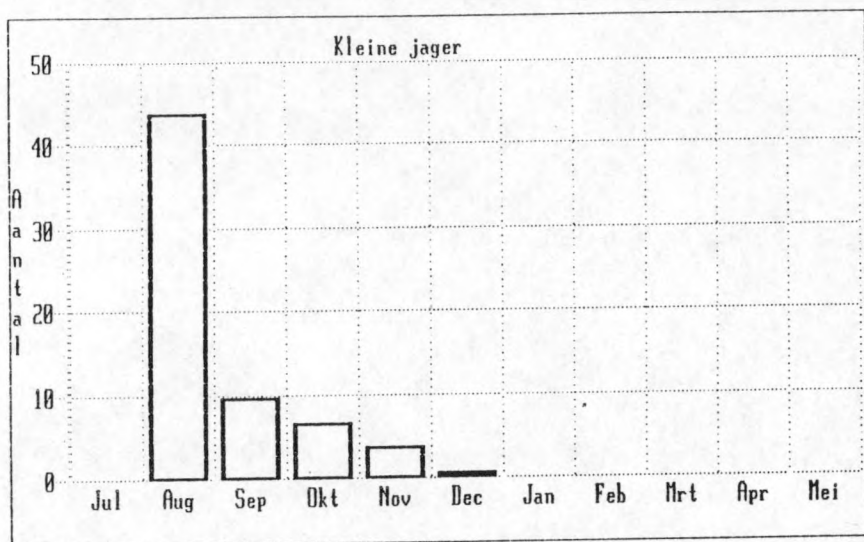

Fig 61a

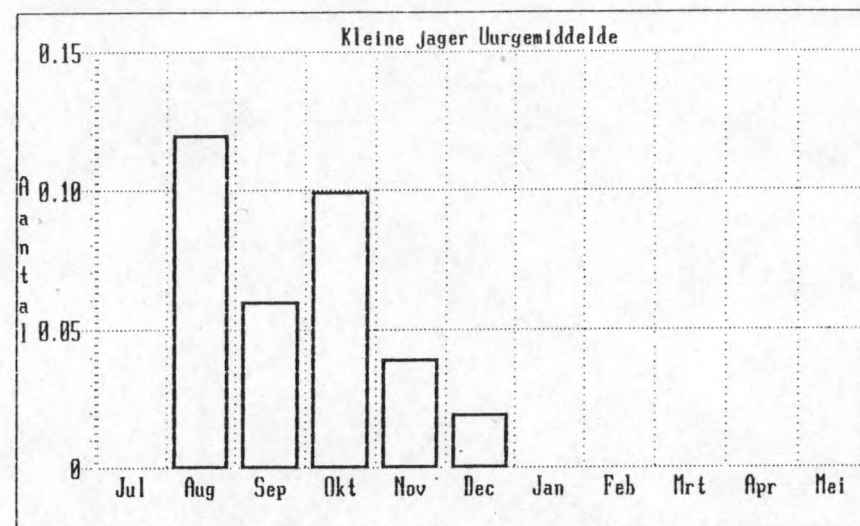

Fig 61b

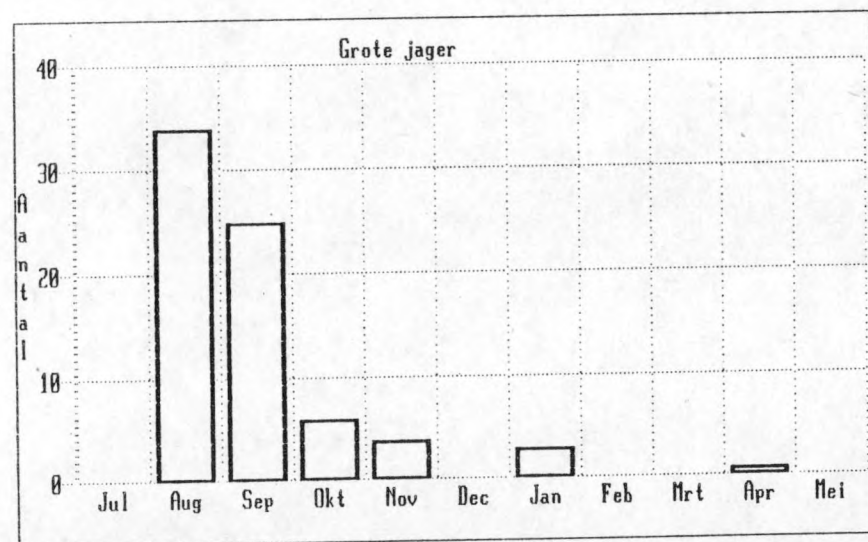

Fig 62a

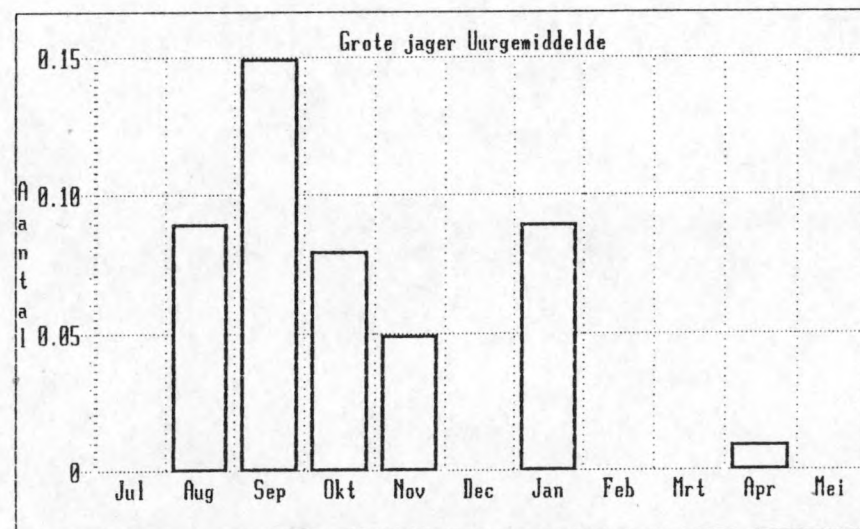

Fig 62b

13.6) Grote Jager (*Stercorarius skua*)

De meeste Grote Jagers werden te Nieuwpoort waargenomen tijdens de maanden augustus en september (80,8 % van alle waarnemingen).

In Nederland werd vastgesteld dat de aantallen zowel als de trekperiode nogal verschilden van jaar tot jaar, maar globaal gezien werden de meeste Grote Jagers er waargenomen tussen juli en november, wat dus overeenkomt met onze gegevens. Ook voor deze soort geven Camphuysen en Van Dijk aan dat er slechts weinig winter- en voorjaarswaarnemingen zijn (een totaal van 24), wat door de onderstaande cijfers bevestigd wordt, al moeten we opmerken dat de Grote Jager de enige jagersoort is die bij ons tijdens de winter (januari 3 eks) en tijdens het voorjaar (april 1 eks) werd waargenomen.

Tabel 65 Grote Jager (*Stercorarius skua*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
1980/81	0	6	6	1	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	21	9	1	0	0	0	0	0	1	0
1982/83	0	7	10	1	4	0	3	0	0	0	0
Maandtotaal	0	34	25	6	4	0	3	0	0	1	0
Uurgemiddelde	0.00	0.09	0.15	0.08	0.05	0.00	0.09	0.00	0.00	0.01	0.00

14) MEEUWEN (*LARIDAE*)

Enkel het voorkomen van Dwergmeeuw (*Larus minutus*) en Drieteenmeeuw (*Rissa tridactyla*) werd systematisch gevolgd. De aantallen van Kokmeeuw (*Larus ridibundus*), Stormmeeuw (*Larus canus*), Zilvermeeuw (*Larus argentatus*), Kleine Mantelmeeuw (*Larus fuscus*) en Grote Mantelmeeuw (*Larus marinus*) werden zelden genoteerd aangezien vaak grote aantallen van deze meeuwen op de stranden in de omgeving of rond het staketsel pleisterden. Bij de geringste verstoring of bij het binnenvaren van een vissersvaartuig vliegen ze massaal op zodat het in veel omstandigheden moeilijk is enerzijds tot correcte schattingen te komen en anderzijds trekkers van pleisteraars te onderscheiden.

(Over het voorkomen van de Geelpootmeeuw (*Larus cachinnans cachinnans*) aan de Westkust is een rapport in voorbereiding. Het bevat eveneens gegevens over aantallen pleisteraars van alle andere meeuwensoorten).

Wat de Dwergmeeuw betreft is het zo dat zelden pleisterende exemplaren worden waargenomen te Nieuwpoort en zelfs verder op zee voor de Westkust blijven de aantallen laag. Het trekpatroon is weergegeven in tabel 66. De meeste Dwergmeeuwen worden in augustus, september, oktober en november waargenomen. In het voorjaar vallen de meeste waarnemingen in april.

Camphuysen en Van Dijk stelden vast dat de trek van de Dwergmeeuw hoofdzakelijk beperkt bleef tot de periode 20 april tot 15 mei (met hoogtepunt rond 1 mei) en 1 oktober tot 15 november. Zij merken echter op dat sterke trek veelal beperkt bleef tot enkele dagen zodat het helemaal niet onwaarschijnlijk is dat de grote verplaatsingen door ons gemist werden. Anderzijds werd reeds gesteld door Bulteel en Van Der Vloet, "het is klaarblijkelijk dat de meeste Dwergmeeuwen eens voorbij Oostende, dieper in zee gaan en onopgemerkt door de Pas-de-Calais vliegen". Eigen

waarnemingen op zee tijdens de zomer en het najaar, tonen trouwens aan dat er zelden Dwergmeeuwen worden waargenomen in de zone De Panne - Oostende, terwijl in de omgeving van Zeebrugge steeds pleisterende of rondvliegende exemplaren voorkomen. Ook in de Zeebrugse achterhaven komt de Dwergmeeuw tijdens de zomermaanden in aanzienlijke aantallen voor (eigen waarnemingen).

Tabel 66 Dwergmeeuw (*Larus minutus*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	19	29	32	17	20	0	0	0	28	0
1979/80	0	14	6	7	12	6	1	0	8	4	0
1980/81	12	25	32	8	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	78	17	5	0	1	0	0	0	2	0
1982/83	3	5	6	49	1	1	1	0	0	1	0
Maandtotaal	15	141	90	101	30	28	2	0	8	35	0
Uurgemiddelde	0.12	0.39	0.56	1.33	0.37	0.66	0.06	0.00	0.17	0.38	0.00

Tabel 67 Drieteenmeeuw (*Rissa tridactyla*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	65	13	1	0	0	0	0	0	0	1	0
1979/80	90	21	0	1	15	4	2	0	1	2	0
1980/81	1	8	3	4	0	20	73	4	0	0	0
1981/82	1	11	3	2	1	0	0	0	0	2	0
1982/83	0	9	0	0	40	141	225	0	0	3	0
Maandtotaal	157	62	7	7	56	165	300	4	1	8	0
Uurgemiddelde	1.27	0.17	0.04	0.09	0.69	3.90	9.44	0.17	0.02	0.08	0.00

Wanneer we het trekpatroon van de Drieteenmeeuw gedurende het najaar vergelijken met dat van de Dwergmeeuw in dezelfde periode, dan stellen we een tegengesteld verloop vast. Het voorkomen van de Drieteenmeeuw daalt vanaf juli tot september - oktober om daarna terug te stijgen en maximaal te worden in januari.

In Nederland werden de hoogste aantallen Drieteenmeeuwen in de periode oktober - december geregistreerd (cfr Camphuysen en Van Dijk).

Op te merken is wel dat 53% van onze waarnemingen in de periode november 1982 - januari 1983 (op zich goed voor 29% van het totaal) vallen. Het betrof hier een fenomeen dat met de naam "stookolietrek" zou kunnen bedacht worden aangezien deze hoge aantallen verklaard kunnen worden door het voorkomen van aanzienlijke stookolievervuiling op zee, gecombineerd met sterke aanlandige winden (zie ook Van Gompel 1984). Naast Drieteenmeeuwen werden in die periode trouwens ook hogere aantallen dan normaal van alkachtigen genoteerd (zie verder).

Gedurende de vijf jaar waarnemingen die in dit rapport worden behandeld, werden vier Burgemeesters (*Larus glaucoides*/*Larus hyperboreus*) en twee Zwartkopmeeuwen (*Larus melanocephalus*) waargenomen. Een Kleine Burgemeester (*Larus glaucoides*) werd in juli 1981 waargenomen, en in september 1978, augustus 1982 en mei 1983 werd telkens een Burgemeester species genoteerd. De twee waarnemingen van de Zwartkopmeeuw vielen respectievelijk in augustus 1982 en maart 1983. Het betrof telkens een volwassen exemplaar.

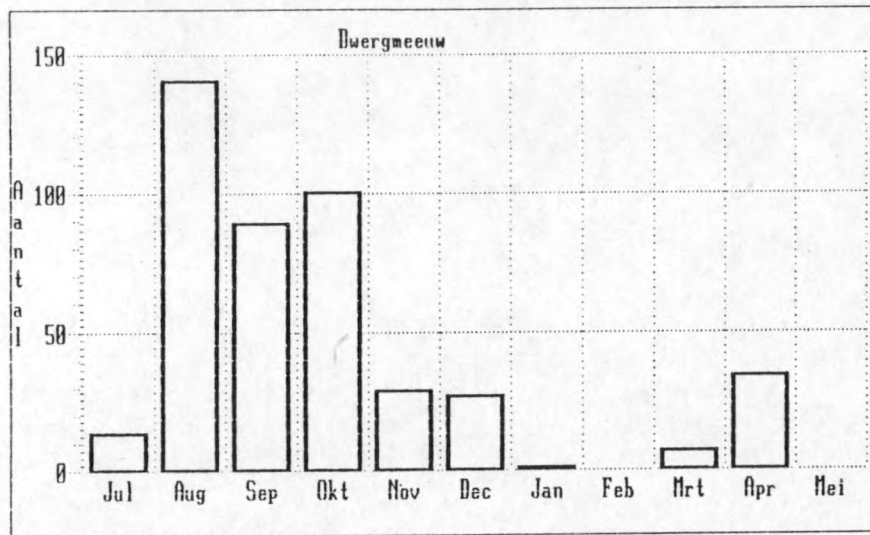

Fig 63a

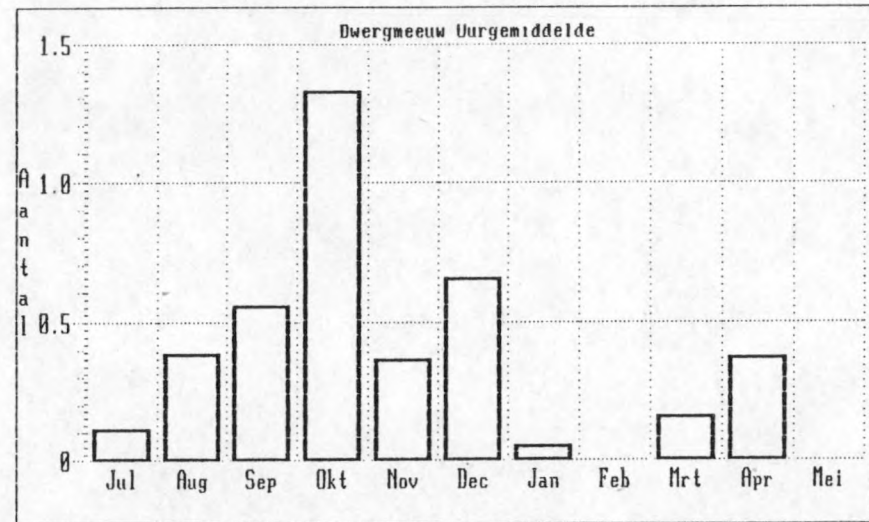

Fig 63b

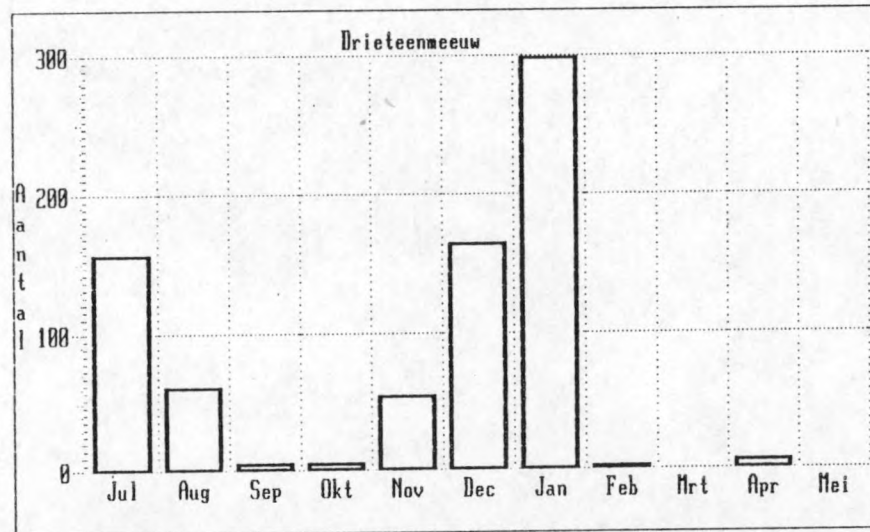

Fig 64a

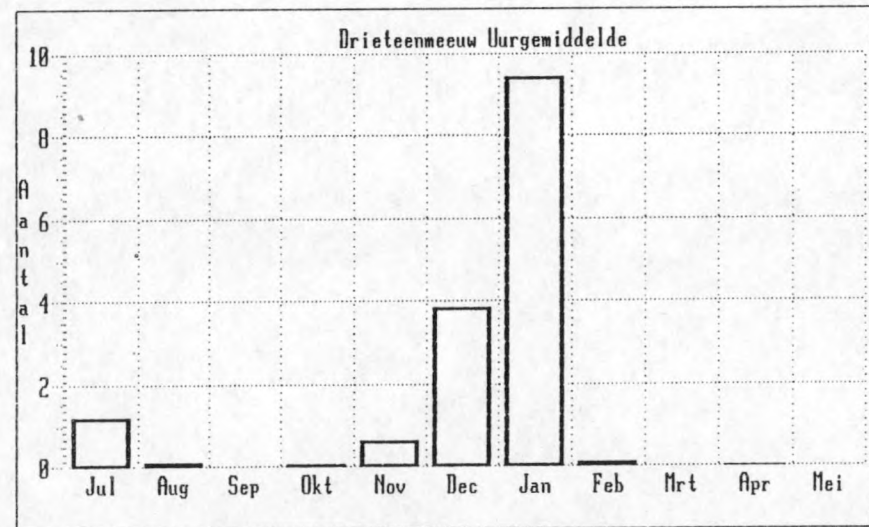
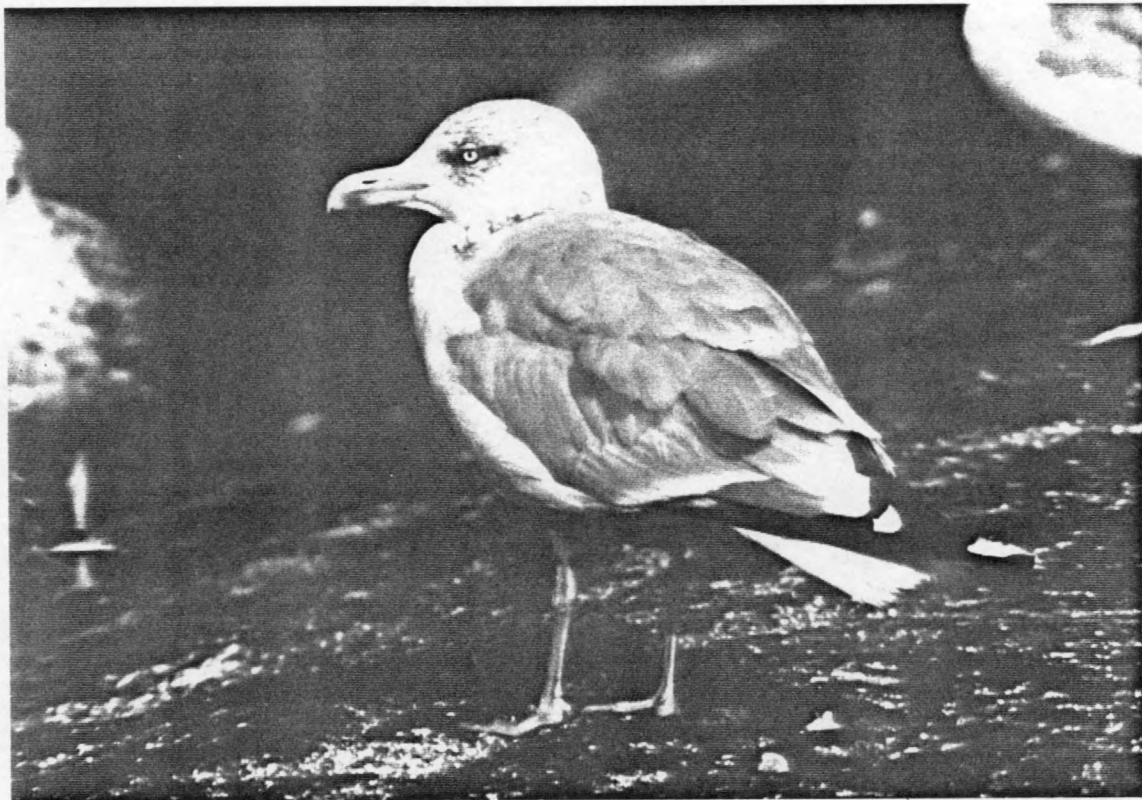

Fig 64b

Zilvermeeuw
Larus argentatus
foto B. Vercruysse

Grote Burgemeester
Larus hyperboreus
foto B. Vercruysse

15) STERNS (STERNIDAE)

15.1) Lachstern (*Gelochelidon nilotica*)

De Lachstern is een zeldzaam voorbijkomende vogel, met amper 3 waarnemingen in juli (3 eks op 27/07/81) en 1 in augustus (1 eks op 08/08/81).

In Nederland werden Lachsternen elk jaar in de periode van april tot oktober waargenomen, met maxima in mei en in augustus-september. Wel werd er vastgesteld dat de jaartotalen na 1977 erg laag waren. Zo werden in 1977 nog 32 Lachsterns waargenomen, terwijl dat er in 1978 en 1979, respectievelijk maar 5 en 4 meer waren.

15.2) Reuzenstern (*Sterna caspia*)

Deze soort werd tijdens de beschouwde periode niet waargenomen.

15.3) Stern species

Hieronder zijn alle sterns ondergebracht die niet op soort konden worden gedetermineerd, dus zowel *Sterna*-sterns als *Chlidonias*-sterns.

Voor deze groep, net als voor alle andere sterns trouwens, is de scheiding tussen najaars- en voorjaarsstrek erg duidelijk. De najaarsstrek situeert zich tussen juli en oktober, terwijl er in november nog enkele zeldzame laatkomers doortrekken. Daarna worden er tot eind maart geen sterns meer waargenomen en in april en mei krijgen we dan de voorjaarsstrek.

Globaal gezien werden veruit de meeste ongedetermineerde sterns waargenomen tijdens de maand augustus (81,7 % van alle waarnemingen). De uurgemiddelden in de 'randperiodes' juli en september zijn aanzienlijk lager, maar zijn toch nog beduidend. Oktober daarentegen levert ten opzichte van de drie topmaanden, slechts nog een heel beperkt aantal waarnemingen op.

Merken we tenslotte het erg grote aantalsverschil op tussen voor- en najaar, een fenomeen dat we bij alle sterns terugvinden. Zo worden tijdens het voorjaar slechts een luttel 1 procent van het totaal aantal ongedetermineerde sterns waargenomen !

Tabel 68 Stern species

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	feb	mrt	apr	mei
1978/79	200	593	137	23	0	0	0	0	33	0
1979/80	31	1299	336	6	9	0	0	0	0	54
1980/81	88	3660	695	0	0	0	0	0	40	0
1981/82	427	970	70	24	1	0	0	0	0	4
1982/83	87	4600	143	68	0	0	0	0	6	6
Maandtotaal	833	11122	1381	121	10	0	0	0	79	64
Uurgemiddelde	6.75	30.96	8.63	1.60	0.12	0.00	0.00	0.00	0.87	1.43

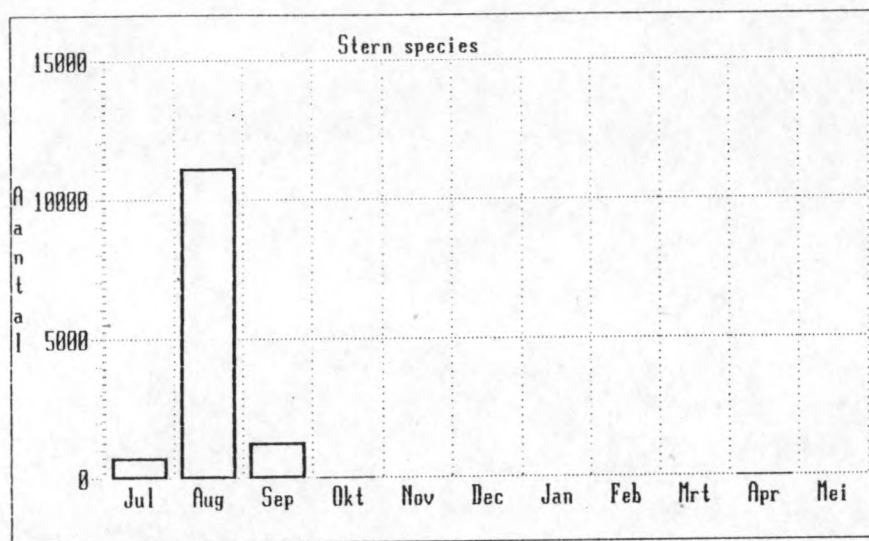

Fig 65a

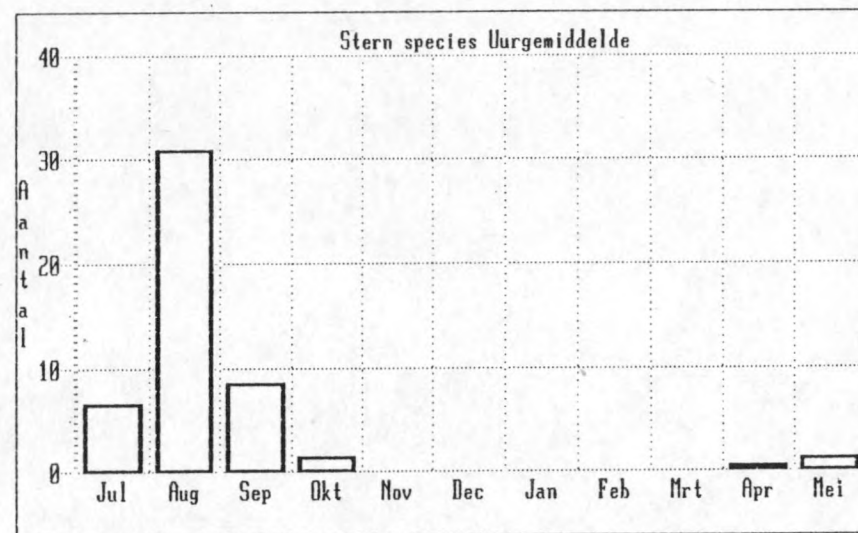

Fig 65b

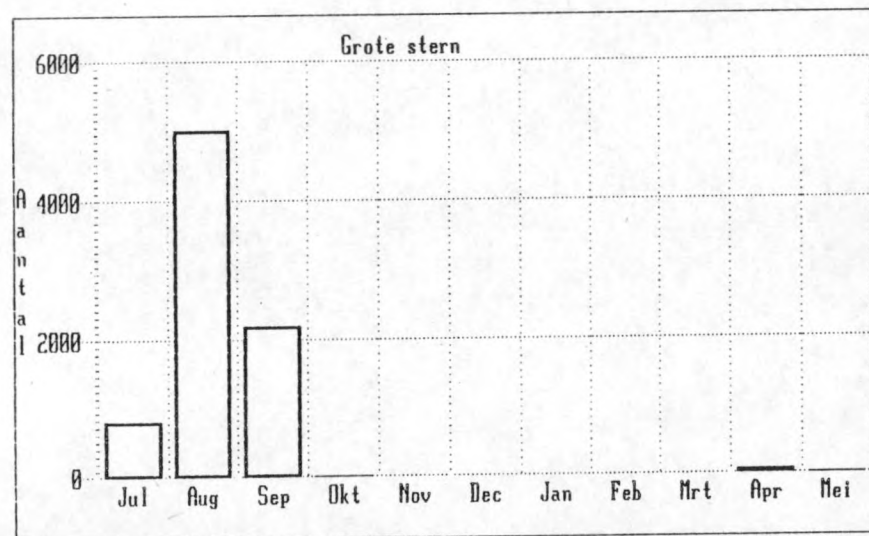

Fig 66a

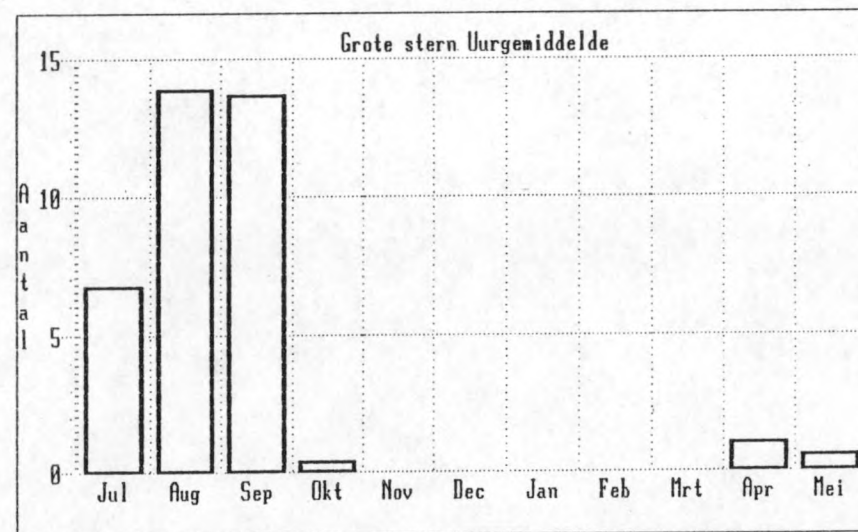

Fig 66b

15.4) Grote Stern (*Sterna sandvicensis*)

De najaarstrek start in juli (tijdens de maanden juni en begin juli worden steeds kleine aantallen Grote Stern en waargenomen op en rond het relatief rustige strand van Lombardsijde), verdubbelt daarna in intensiteit tijdens de maanden augustus en september, en valt zo goed als stil in oktober.

De voorjaarsstrek is gespreid over de maanden april en mei. We merken hierbij op dat in tegenstelling tot alle andere sterns, de maand april de hoogste voorjaarsuurgemiddelden voor de Grote Stern oplevert.

Wanneer we onze gegevens met de Nederlandse vergelijken, dan stellen we vast dat ook daar de eerste Grote Stern en tijdens de maand maart werden waargenomen. Voor wat het hoogtepunt van de voorjaarsstrek betreft, zijn er enkele problemen. Zo stellen Camphuysen en Van Dijk dat het hoogtepunt van de voorjaarsstrek langs de kust van Zuidholland pas in de tweede helft van mei bereikt wordt, terwijl dat bij ons duidelijk een maand vroeger was.

De gegevens over de najaarstrek stemmen overeen, zowel wat tijdstip als wat trekpiek betreft.

Wijzen we tenslotte op de aanzienlijke aantalsverschillen tussen het najaar van 1978 enerzijds, en dat van 1982 anderzijds. Dit verschijnsel beperkt zich evenwel niet tot de Grote Stern. Wanneer we de tabellen van Stern species, Grote Stern, Vink, Dwergstern en Zwarte Stern samen bekijken, dan blijkt dat de jaren van veel en van weinig trek overeenkomen. Zo blijken de jaren van 1980 en 1982 periodes geweest te zijn met veel trek van Sterns, terwijl vooral het najaar van 1978 een 'magere' periode was (behalve dan voor de Zwarte Stern).

Hetzelfde verschijnsel doet zich minder voor tijdens het voorjaar. Alleen voor de maand mei van 1980 stellen we maximale aantallen vast voor zowel Stern species, Vink als Zwarte Stern.

Tabel 69 Grote Stern (*Sterna sandvicensis*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	29	80	166	1	0	0	0	0	0	25	5
1979/80	167	619	257	4	0	0	0	0	0	0	1
1980/81	144	800	791	0	0	0	0	0	3	62	8
1981/82	266	744	603	2	0	0	0	0	0	13	6
1982/83	235	2767	380	31	0	0	0	0	0	5	10
Maandtotaal	841	5010	2197	38	0	0	0	0	3	105	30
Uurgemiddelde	6.82	13.9	13.7	0.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.06	1.15	0.67

15.5) Vink (*Sterna hirundo*/*Sterna paradisaea* species)

Tabel 70 Vink (*Sterna hirundo*/*Sterna paradisaea* species)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	feb	mrt	apr	mei
1978/79	409	759	588	12	1	0	0	0	9	0
1979/80	215	1856	298	6	0	0	0	0	2	53
1980/81	630	3843	3146	0	0	0	0	0	10	7
1981/82	638	1921	2394	28	0	0	0	0	3	0
1982/83	60	10229	682	8	1	0	0	0	10	5
Maandtotaal	1952	18608	7108	54	2	0	0	0	34	65
Uurgemiddelde	15.8	51.81	44.4	0.71	0.02	0.00	0.00	0.00	0.37	1.45

De afkorting *Vino* staat voor *Visdief* (*Sterna hirundo hirundo*) - Noordse Stern (*Sterna paradisaea*). In Nederland werd de benaming 'noordse dief' gebruikt om deze 'soort' aan te duiden.

Het onderscheiden van *Visdief* van Noordse Stern is niet altijd even gemakkelijk, dit niettegenstaande de aanzienlijke (maar helaas niet altijd even goed waarneembare) verschillen tussen de beide soorten (voor determinatie, zie onder andere "The upperwing pattern of adult Common and Arctic Terns", R.A. Hume & P.J. Grant in 'Frontiers of Bird Identification'). Vooral bij slechte belichting, grote waarnemingsafstand of wanneer heel veel sterns trekken, werd geen nadere determinatie verricht en werd de benaming *Vino* gebruikt. Ook was het zo dat pas vanaf 1981/82 de determinatiekenmerken volledig gekend en gebruikt werden (zie ook hieronder).

Het percentage gedetermineerde *Visdieven* en Noordse Sterns bedraagt voor de Nieuwpoortse waarnemingspost 8,35 %, wat dus aanzienlijk lager is dan de 27,4 % in Nederland, alhoewel Camphuysen en Van Dijk dit percentage relativeren met de vermelding dat dit "in een aantal gevallen het gevolg zal zijn geweest van enige overmoed van de waarnemers." Bij ons was het net als voor een aantal andere situaties ook voor deze beide soorten zo dat bij de minste twijfel naar de 'species' vermelding werd gegrepen.

De najaarstrek begint bescheiden tijdens de maand juli, om een maand later een absolute piek te bereiken, met zomaar eventjes bijna 52 vogels per uur. Ook de maand september levert nog aanzienlijke aantallen op, maar daarna worden alleen sporadisch nog *Vino's* waargenomen tijdens de maand oktober, terwijl de maand november slechts 2 waarnemingen opleverde.

Een speciale vermelding verdient hier wel de maand augustus 1982, die met 10229 waargenomen *Vino's* niet alleen het hoogste aantal waarnemingen van deze soort opleverde (36.7 % van het totaal over de vijf jaar), maar eveneens voor een spectaculair uurgemiddelde van 117,57 zorgde, wat dus neerkomt op bijna twee *Vino's* per minuut !

De voorjaarsstrek situeert zich tijdens de periode april - mei, met trekpiek tijdens deze laatste maand. Ook hier weer zijn de aantallen tijdens het voorjaar waargenomen, aanzienlijk lager dan deze die tijdens het najaar werden opgetekend (zie hieronder meer daarover).

Ook in Nederland waren de aantallen tijdens de maand augustus het grootst, met elk jaar enkele dagen met uurtotalen van meer dan 1000 vogels (maximum 5538 west op 9 augustus 1979 te Vlieland !). In het voorjaar lag de trekpiek rond eind april, begin mei, met maximale uurtotalen tussen 1000 en 1500 vogels, een verschijnsel dat bij ons totaal onbekend was. Het verschil tussen de aantallen waargenomen tijdens voor- en najaar dat bij ons voor alle sterns bijzonder groot was, was in Nederland telkens veel kleiner. Ter illustratie geven we hieronder voor de verschillende soorten de verhouding, telkens zowel voor Nieuwpoort als voor Nederland.

Verhouding najaar/voorjaar bij de trek van sterns

	Nieuwpoort (1978/83)	Nederland (1974/79)
Stern species	94/1	-
Grote Stern	58/1	4/1
Vino	280/1	2/1
Dwergstern	102/1	1/1.5
Zwarte stern	5/1	1.3/1

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat in Nederland de verhoudingen tussen voor- en najaar meer 'normale' proporties aannemen. Voor de Dwergstern (*Sterna albifrons albifrons*) was het zelfs zo dat er meer exemplaren werden waargenomen tijdens het voorjaar dan tijdens het najaar. Bij ons was iets dergelijks duidelijk niet het geval.

15.6) Visdief (*Sterna hirundo hirundo*)

Tabel 71 Visdief (*Sterna hirundo*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	20	13	7	0	0	0	0	0	0	1	0
1979/80	17	32	1	0	0	0	0	0	0	0	3
1980/81	6	72	2	1	1	0	0	0	0	0	1
1981/82	322	816	78	13	0	0	0	0	0	5	10
1982/83	55	909	28	17	0	0	0	0	0	2	0
Maandtotaal	420	1842	116	31	1	0	0	0	0	8	14
Uurgemiddelde	3.41	5.12	0.72	0.41	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00	0.08	0.31

Voor een bespreking van het trekpatroon van deze soort verwijzen we naar wat hierboven voor de Vino werd beschreven.

Net zoals in Nederland, werden ook te Nieuwpoort in alle beschouwde jaren steeds meer Visdieven dan Noordse Sterns waargenomen. Van alle gedetermineerde exemplaren samen, waren er 96 % Visdieven.

Tijdens de najaren van 1978 en 1979 werd te Scheveningen bijzondere aandacht aan de beide soorten besteed, wat 98 % Visdieven opleverde (Camphuysen en Van Dijk, blz 178).

15.7) Noordse Stern (*Sterna paradisaea*)

Tabel 72 Noordse Stern (*Sterna paradisaea*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	5	16	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1980/81	3	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	45	21	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1982/83	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Maandtotaal	56	43	3	0	0	0	0	0	0	0	0
Uurgemiddelde	0.45	0.12	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

De Noordse Stern is de enige stern waarvan de grootste najaars-aantallen tijdens de maand juli werden opgetekend, maar wellicht spelen de geringe aantallen hier een vertekende rol.

Ook is het zo dat van deze soort geen enkele voorjaarswaarneming bekend is, wat bijzonder onwaarschijnlijk is.

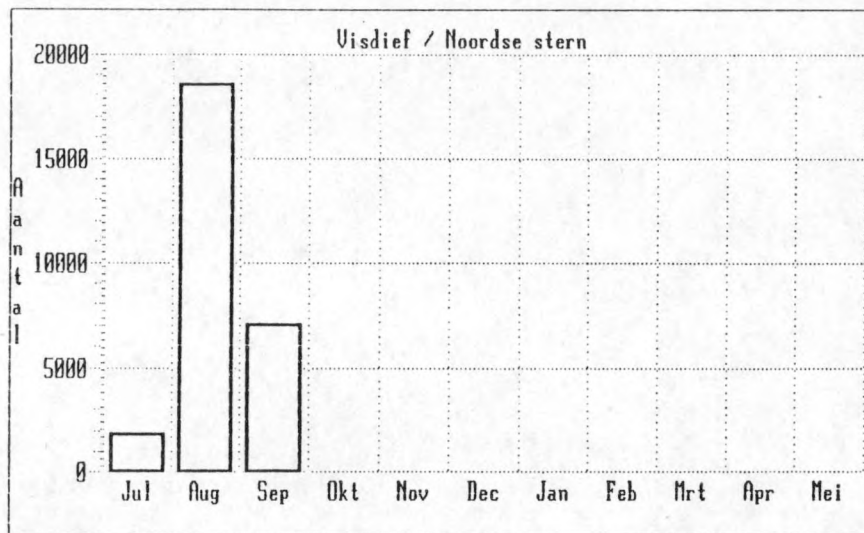

Fig 67a

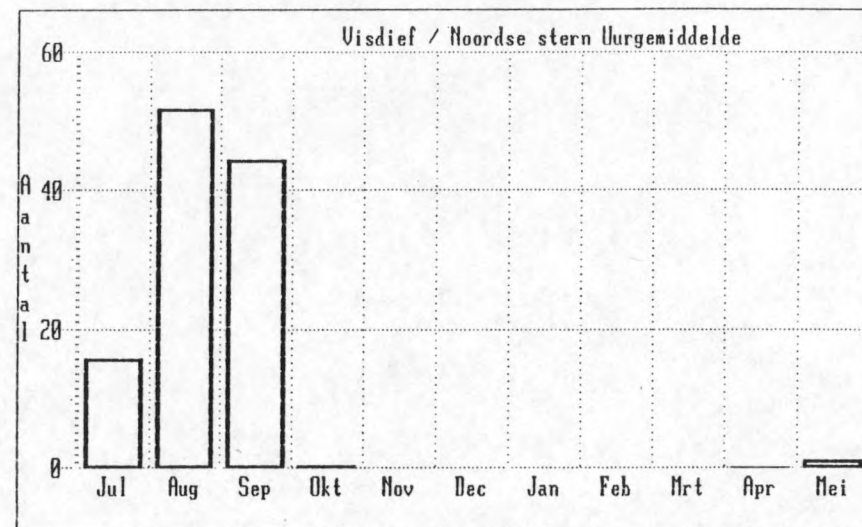

Fig 67b

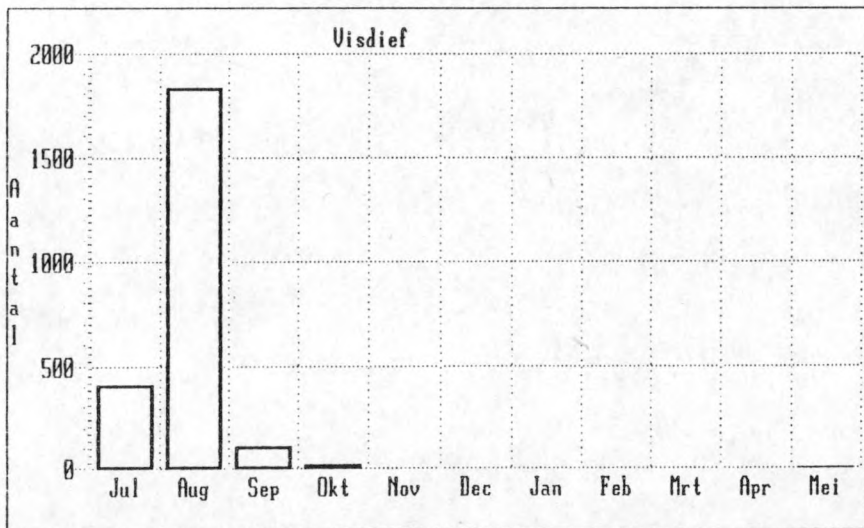

Fig 68a

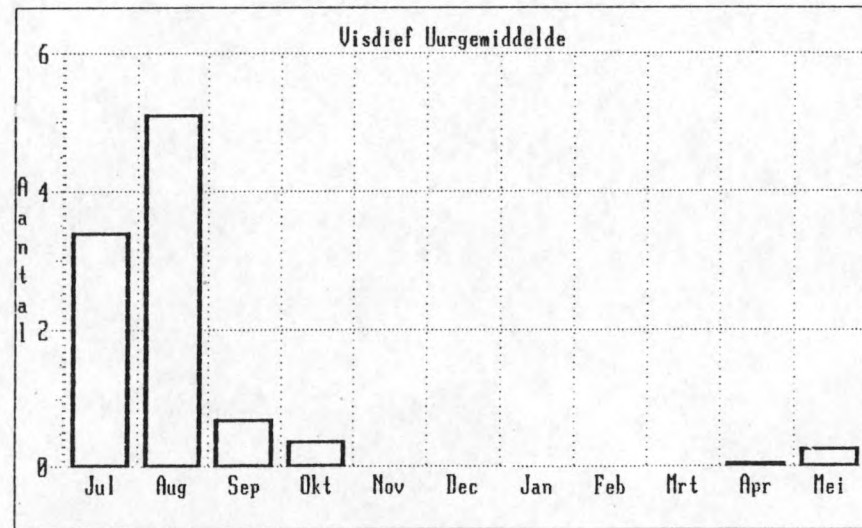

Fig 68b

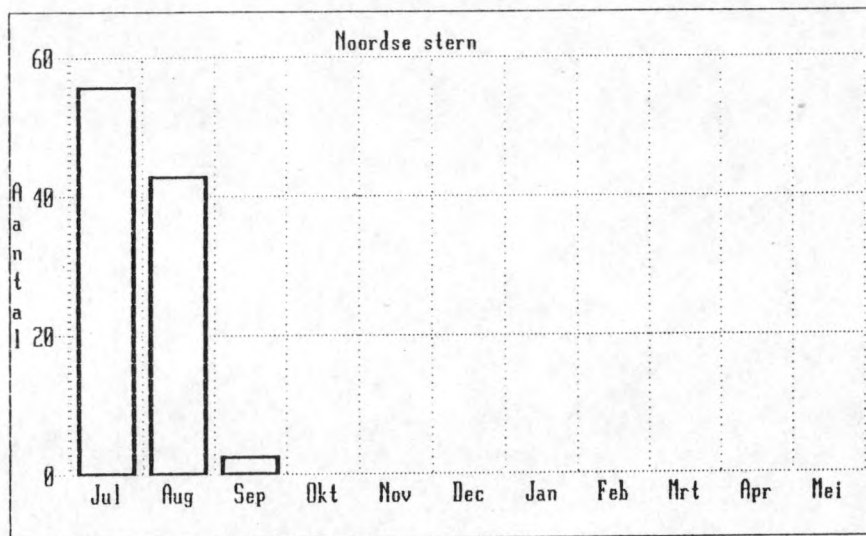

Fig 69a

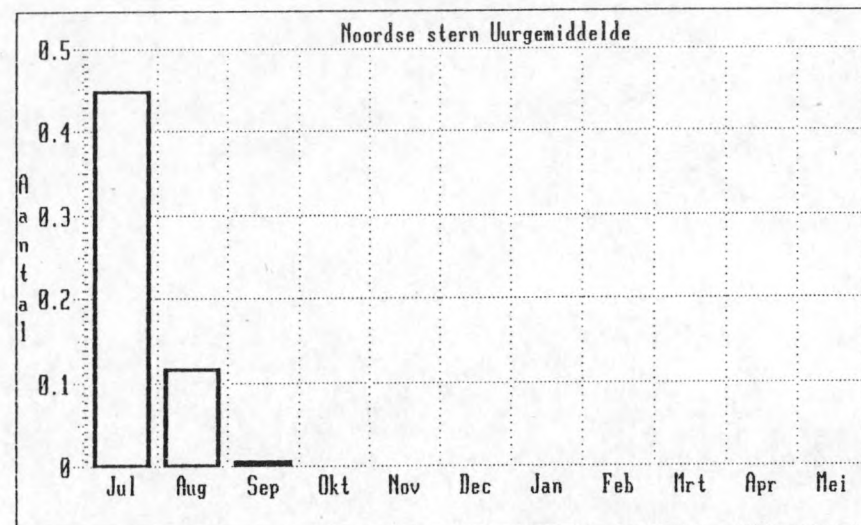

Fig 69b

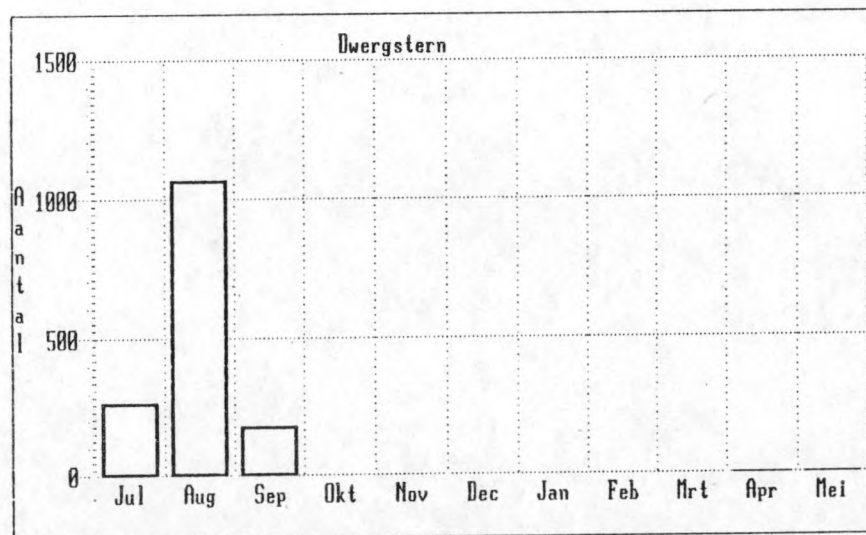

Fig 70a

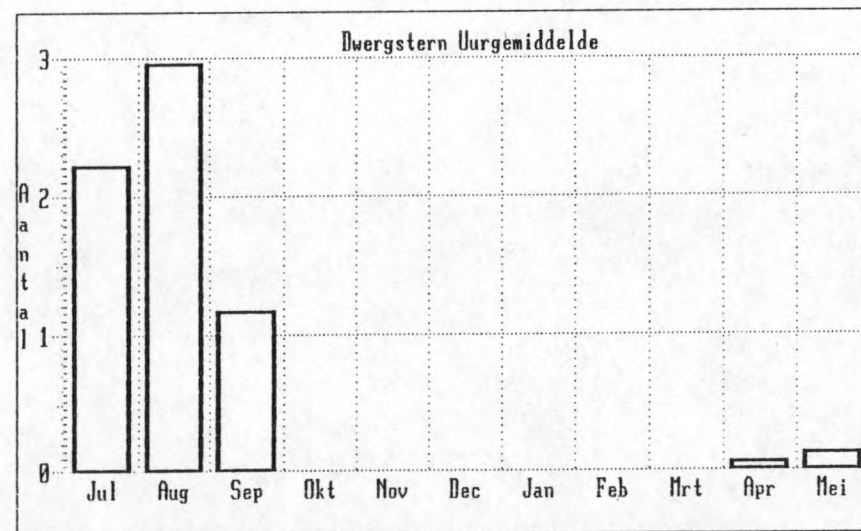

Fig 70b

15.8) Dwergstern (*Sterna albifrons albifrons*)

De najaarstrek situeert zich voornamelijk tijdens de maanden juli en augustus en vermindert daarna tot de helft in september. Waarnemingen van deze soort in oktober, november, tijdens de wintermaanden en in het voorjaar tot en met maart, zijn niet bekend.

Tijdens het voorjaar werden slechts uiterst minuscule aantallen Dwergsterns waargenomen, namelijk 8 in april en 7 in mei, zodat het niet mogelijk is hieruit enige conclusie af te leiden.

In Nederland werd maximale najaarstrek vastgesteld op het einde van de maand juli (Waddengebied) of halfweg augustus (Zuid- en Noordholland), wat dus overeenkomt met onze cijfers. De voorjaars trekpiek, met zoals hoger reeds vermeld, hogere aantallen dan tijdens het najaar, viel eind april, eerste helft van mei.

In tegenstelling tot de trek van andere sternsoorten, die veelal in losse, gemengde groepen doorkomen en die in heel wat gevallen een beperkte trekgerichtheid vertonen (wat betekent dat er tijdens periodes met aanzienlijke trek, zowel zuidwaarts als noordwaartse bewegingen zijn), stelden wij vast dat dit duidelijk anders was bij de Dwergstern. Deze soort trok bijna altijd in kleine compact aaneengesloten en snel vliegende groepjes door en vertoonde, net zoals in Nederland werd vastgesteld, een grote gerichtheid. De wijze van trekken kan volgens ons vergeleken worden met die van kleinere steltlopers, waarmee op enige afstand voorbijkomende groepjes Dwergsterns soms op het eerste wel kunnen verward worden.

Ook stelden wij vast dat trek van Dwergsterns in aanzienlijke aantallen, steeds tot een of tot enkele dagen beperkt bleef.

Tabel 73 Dwergstern (*Sterna albifrons albifrons*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	128	51	4	0	0	0	0	0	0	8	0
1979/80	16	75	15	0	0	0	0	0	0	0	7
1980/81	83	327	89	0	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	44	80	77	0	0	0	0	0	0	0	0
1982/83	5	535	5	0	0	0	0	0	0	0	0
Maandtotaal	276	1068	190	0	0	0	0	0	0	8	7
Uurgemiddelde	2.23	2.97	1.18	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.08	0.15

15.9) Zwarte Stern (*Chlidonias niger niger*)

Tabel 74 Zwarte Stern (*Chlidonias niger niger*)

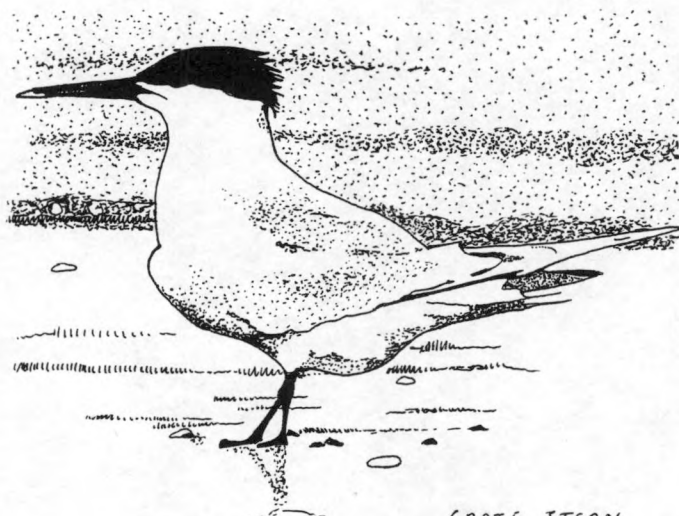
	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	6	273	0	1	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	48	5	0	0	0	0	0	0	1	276
1980/81	32	213	114	0	1	0	0	0	0	0	0
1981/82	13	26	49	7	1	0	0	0	0	0	0
1982/83	1	480	52	1	0	0	0	0	0	0	5
Maandtotaal	52	1040	220	9	2	0	0	0	0	1	281
Uurgemiddelde	0.42	2.89	1.37	0.11	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00	0.01	6.27

De trek van de Zwarte Stern valt later dan bij de vorige soort; de trek komt op gang in juli, bereikt een maximum in augustus om daarna in september tot ongeveer de helft terug te vallen. Zwarte Sterns werden ook verschillende keren in oktober waargenomen en zelfs tijdens de maand november werden twee exemplaren waargenomen.

Voorjaars trek situeert zich hoofdzakelijk tijdens de maand mei, alhoewel hier meteen moet aan toegevoegd worden dat het hoge uurgemiddelde toe te schrijven is aan het hoge aantal waarnemingen die werden opgetekend tijdens de maand mei 1980, de maand waarin ook zeer aanzienlijke steltloper trek werd vastgesteld. De trekdata waren de volgende:

02/05/80	0	3-4 Bf	86 no
03/05/80	NO-0	4-5 Bf	177 no
04/05/80	NO-0	3-7 Bf	3 no
11/05/80	ZO	2-3 Bf	10 no

In Nederland (cfr. Camphuysen en Van Dijk) werden de grootste aantallen Zwarte Sterns tijdens het voorjaar in de tweede en derde decade van mei opgetekend. Maximale najaars trek werd elk jaar in augustus genoteerd. Beide periodes van maximale doortrek worden door de bovenstaande gegevens bevestigd.

GROTE STERN
(*STERNA SANDVICENSIS*)

16) ALKEN (ALCIDAEE)

Het voorkomen van Alk/Zeezoet species, Alk (*Alca torda*) en Zeezoet (*Uria aalge*) is weergegeven in tabellen 75, 76 en 77 en in de achteraan deze paragraaf bijgevoegde globale grafiek.

Tabel 75 Alk/Zeezoet species (*Alca torda/Uria aalge*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	11	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
1980/81	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1981/82	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
1982/83	0	0	0	1	10	1	2	9	0	0	0
Maandtotal	0	0	0	1	22	1	3	9	0	0	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.01	0.27	0.02	0.09	0.38	0.00	0.00	0.00

Tabel 76 Zeezoet (*Aria aalge*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1980/81	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0
1981/82	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0
1982/83	0	0	0	0	4	3	2	6	1	0	0
Maandtotal	0	0	1	0	5	3	4	8	2	0	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.00	0.06	0.07	0.12	0.34	0.04	0.00	0.00

Tabel 77 Alk (*Alca torda*)

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
1978/79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
1979/80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1980/81	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
1981/82	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
1982/83	0	0	0	0	0	0	2	3	0	0	0
Maandtotal	0	0	1	0	0	0	3	3	0	1	0
Uurgemiddelde	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.09	0.12	0.00	0.01	0.00

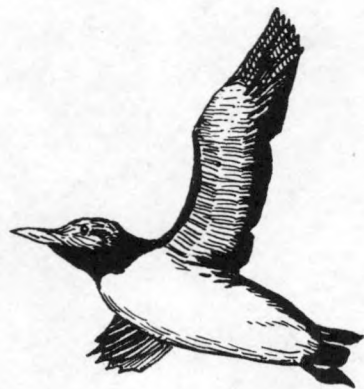
Het op naam brengen van Zeezoeten en Alken in de vlucht is erg moeilijk (zie o.a. Jansen 1979), zodat de gedetermineerde vogels in aanzienlijke mate pleisterende exemplaren waren (45%), ofwel vogels die erg dicht de waarnemingpost passeerden. Het ging in 74% van de gevallen om Zeezoeten en slechts in 26% om Alken, zodat de verhouding tussen het aantal Alken en Zeezoeten 1 tot 2,875 is. Bij vondsten langs de Nederlandse kust bedraagt deze verhouding 1 tot 3,5 (Camphuysen en Van Dijk) en in België 1 tot 2,6 (Van Gompel 1984, betreffende vondsten in 1982-83) en 1 tot 3,3 (Verboven 1985, betreffende vondsten in 1983-84). Wat de Nederlandse trekwaarnemingen betreft is het zo dat in Noordholland ongeveer tweemaal zoveel Zeezoeten als Alken worden waargenomen terwijl de aantallen op de Waddeneilanden en in Zuidholland ongeveer gelijk zijn (Camphuysen en Van Dijk).

In verband met het voorkomen van alkachtigen zijn verschillende zaken op te merken. Zo blijkt uit de grafiek dat ze vooral in de maanden november, januari en februari worden waargenomen. Nochtans zijn er reeds pleisterende exemplaren aanwezig vanaf de periode september - oktober, maar dan ver op zee en niet waarneembaar vanop de kust (persoonlijke waarnemingen). Bovendien leiden de geringe afmetingen, de snelle vleugelslag, de donkere lichaamskleur en het vliegen vlak boven het zeeoppervlak er zeker toe dat heel wat exemplaren gewoon nooit worden opgemerkt.

Vogels die dichter naar de kust toekomen zijn in vele gevallen verzwakte exemplaren ofwel zijn ze door stookolie bevuild. Opmerkelijk in dit verband is dat het grootste aantal pleisterende vogels later, namelijk in januari en februari, wordt waargenomen dan de trekkende exemplaren. Significant is eveneens het feit dat 66% van alle waargenomen alkachtigen in de periode oktober 1982 - maart 1983 werden opgetekend; een periode die gekenmerkt was door het aanspoelen van aanzienlijke aantallen stookolieslachtoffers (Van Gompel 1984).

Alle voorbijvliegende alkachtigen vlogen zuidwaarts behalve drie exemplaren in februari 1983 die noordwaarts vlogen.

Gedurende vijf jaar waarnemingen werden geen Kleine Alken (*Alle alle*), Zwarte Zeekoeten (*Uria grylle*) of Papegaaiduikers (*Fratercula arctica*) waargenomen.

ZEERKOOT
(*URIA AALGE*)

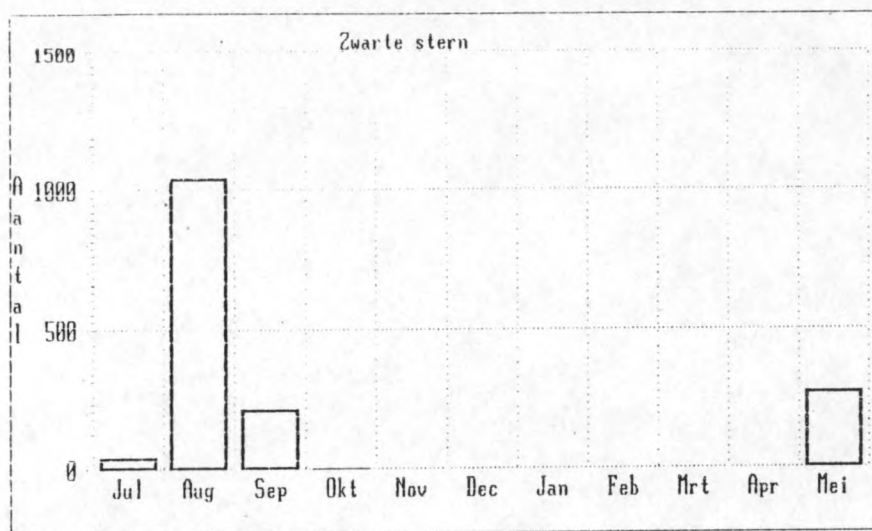

Fig 71a

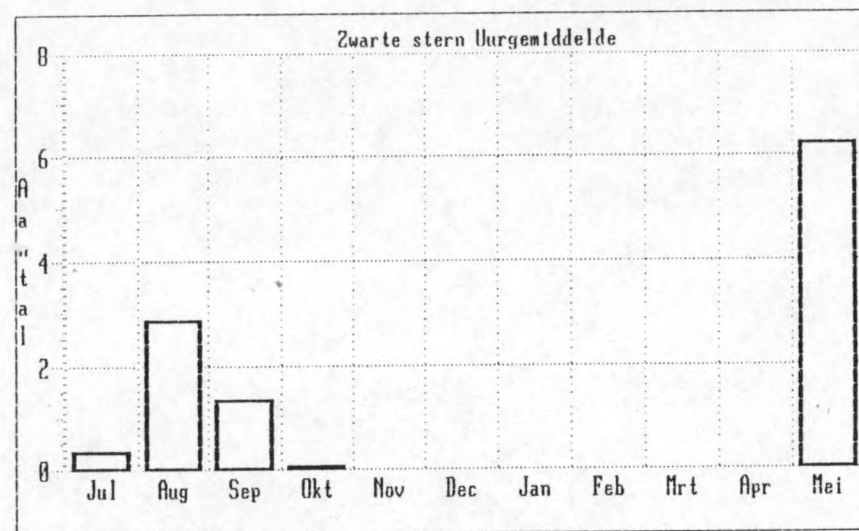

Fig 71b

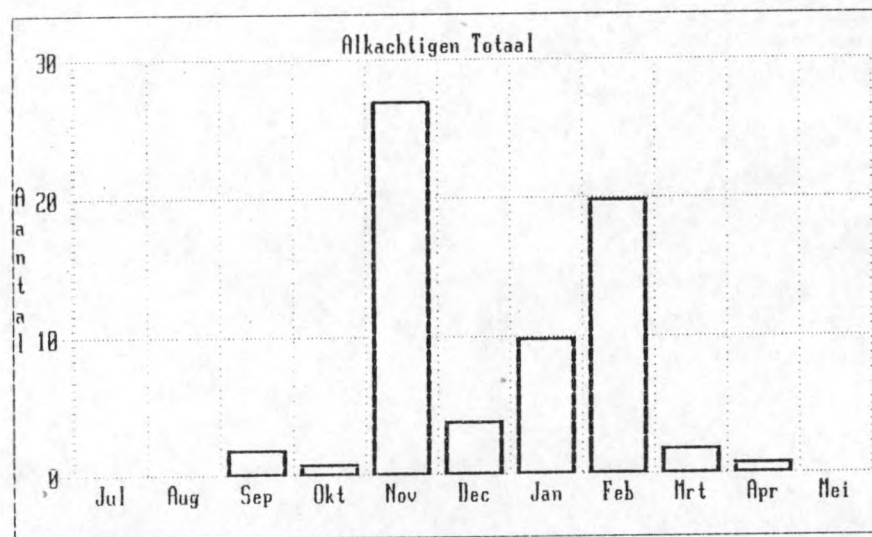

Fig 72a

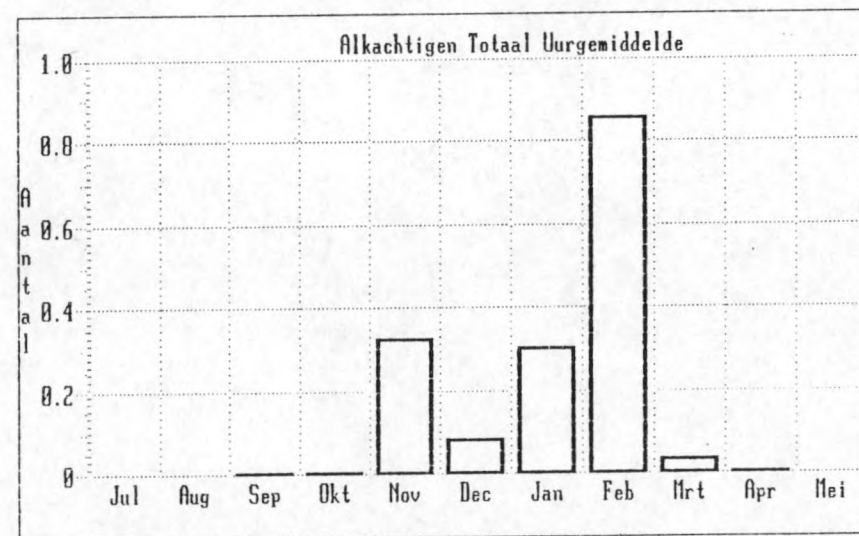

Fig 72b

Hoofdstuk 4 Invloed van de heersende weersomstandigheden
op de trek van steltlopers

(Een vroegere versie van dit hoofdstuk is verschenen in Natura, Maandblad van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, 83e jaargang, nummer 1, januari/februari 1986)

Zoals reeds vermeld in de inleiding tot het hoofdstuk van de steltlopers, kwam er gedurende de vijf jaar trektellen te Nieuwpoort soms belangrijke steltloper trek voor. Belangrijk dient voorzichtigheidshalve omschreven te worden als zijnde een groter aantal vogels gedurende een kortere of langere periode dan wat "normaal" is. We spreken in dergelijke gevallen over het voorkomen van stuwingsverschijnselen. Deze kunnen hun oorzaak vinden in velerlei redenen. Geven we echter eerst een nadere omschrijving van het begrip "stuwung". Wij beschouwen het als een voortbeweging op gang gebracht door een specifieke oorzaak.

Deze voortbeweging kan een oorzaak hebben van ruimtelijke, tijdsgebonden of ecologische aard.

- a) Bij een ruimtelijke oorzaak heeft de stuwung vooral te maken met de weersomstandigheden. Door deze laatsten wordt de aangevatte vliegroute gewijzigd. Er treedt dus een verandering in ruimte op.
Zo gebeurt de trek bij rugwind op grote hoogte en over een breed veld, terwijl trek bij tegenwind laag en over een smaller veld plaatsvindt (cfr N. Elkins, Weather and Bird Behavior, p 122).
- b) Wanneer de stuwung een tijdsgebonden oorzaak heeft, heeft ook dit te maken met de heersende weersomstandigheden. Omwille van deze weersomstandigheden wordt het aankomst- of vertrektijdstip gewijzigd.
- c) Als de stuwung optreedt omwille van ecologische redenen blijkt het geheel iets ingewikkelder te zijn. De "opeenhoping" (= duwende voortbeweging) van de vogels heeft in dit geval rechtstreeks te maken met de voedselbereikbaarheid. Deze is op haar beurt rechtstreeks afhankelijk van de plaatselijk heersende weersomstandigheden. We hebben dus te maken met een oorzaak-gevolg mechanisme; weer-voedsel-verplaatsing (dus trek).
Voorbeeld: plots invallende vorst met als gevolg stuw trek van Kievit.

Wanneer men nu deze drie aanleidingen tot trek nader bekijkt, dan valt op dat bij alle drie de meteorologische factor de beslissende rol speelt. Onder het begrip weer ressorteert ook het element wind, en dit laatste blijkt nu een zeer belangrijke factor bij steltloper trek te zijn.

De volgende hypothesen betreffende de invloed van de windrichting op de doortrekeantallen en dus op de sterkte van de stuwende beweging, kunnen naar voor gebracht worden.

1. Trekvogels vertrekken wanneer ze gunstige omstandigheden ondervinden (=onder andere rugwind).
2. Stuwing kan ontstaan als gevolg van een plotse verandering van de windrichting (=tegenwind). Zo trekken steltlopers normaal gezien erg hoog en met rugwind. Wanneer nu op een bepaald moment de wind draait gaan ze veel lager vliegen (bij voorbeeld vlak boven het strand of boven het zeeoppervlak waar de windsnelheid aanzienlijk geringer is). Het is dus, in tegenstelling met wat veelal wordt aangenomen niet zo dat steltlopers het liefst trekken met tegenwind. De tegenwind zorgt er enkel voor dat de trek "zichtbaar" wordt, wat aldus tot verkeerde conclusies zou kunnen leiden.
3. Het vertrek (maar ook, zij het in iets mindere mate de doortrek) gebeurt bij gunstige en stabiele weersomstandigheden.
4. Er wordt van de "normale" trekroute afgeweken als gevolg van bijzondere meteorologische omstandigheden (adverse weather conditions).
5. De trek van heel wat soorten steltlopers gebeurt hoofdzakelijk 's nachts. Wanneer nu tijdens de nacht de windrichting verandert (van rugwind naar tegenwind), treedt vertraging op zodat de trek zichtbaar wordt 's morgens.

De relatie windrichting-doortrekaantallen dient niet steeds rechtstreeks te zijn zoals bovenstaande hypothesen misschien zouden doen vermoeden. In een aantal gevallen zal het immers zo zijn dat het effect van een verandering in de meteorologische omstandigheden pas na verschillende dagen zichtbaar zal worden.

De bovenstaande hypothesen worden hieronder verduidelijkt door middel van effectieve telgegevens.

Het is eerder onwaarschijnlijk dat gedurende bepaalde jaren weinig of geen steltloper trek zou plaatsvinden. Dit zou impliceren dat de steltlopers het ene jaar route x kiezen (langs de kust bijvoorbeeld) en het andere jaar route y (over het binnenland bijvoorbeeld). Globaal gezien kunnen twee stellingen naar voor gebracht worden. Ofwel werd de trek gewoonweg gemist omwille van het feit dat er niet waargenomen werd op de dagen dat de trek plaatvond; ofwel werd er wel geteld, maar werd niets opgemerkt omdat de trek erg hoog ofwel 's nachts gebeurde. Dit laatste is reeds geruime tijd bekend en het werd nogmaals bevestigd gedurende de militaire dienst van de auteur in de periode juli 1982 - april 1983 in het militaire kamp te Lombardsijde. Uit zijn notities, verzameld tijdens de nachtelijke wachtdiensten in de duinenrij vlakbij het strand, bleek dat er in augustus en september gedurende sommige nachten sterke steltloper trek was. Regelmatig werden geluiden opgetekend van Tureluur, Deverloper, Witgatje en Wulp. Veel vogels dienden echter onder de rubriek steltloper species ondergebracht te worden, omdat ze enkel niet soort-specifieke geluiden, "contactroepjes", voortbrachten. Belangrijk hierbij is wel dat de nachtelijke trek steeds werd vastgesteld onder identieke weersomstandigheden, namelijk een lichte tot matige wind uit oostelijke richting, gepaard gaande met een heldere hemel.

Telgegevens ter ondersteuning van de vooropgestelde hypothesen

1. De trekvogels vertrekken wanneer ze gunstige omstandigheden ondervinden (=rugwind)
 2. Er ontstaat langsheen de telpost een stuwing omwille van een plotse verandering in de windrichting (=tegenwind).
 3. Het vertrek en de doortrek gebeuren bij gunstige en stabiele weersomstandigheden.
 - * Op 28/08/1982 heerste er blijkbaar een voldoende gunstige treksituatie voor Scholeksters. 66 exemplaren trokken zuidwaarts in 45 minuten. De vogels vlogen hoog en in V-formaties, wat wijst op een sterke doelgerichte en vermoedelijk verre trek. De omstandigheden waren als volgt:
 - 's Avonds een zachte noordoostenwind (overdag zuid-zuidwest) met een gemiddelde windsterkte van 1,7 meter per seconde (daags tevoren 3,1 meter per seconde). De uiterste minimumtemperatuur 's morgens om 8u bedroeg 9° Celcius ten opzichte van 11 graden daags tevoren.
 - * Ongeveer dezelfde situatie deed zich voor op 07/09 en 14/09/1982. Alleen de temperatuurgegevens verschilden uiteraard enigszins. Deze rugwind-situatie scheen gunstig te werken op de trek van Rosse Grutto's.
 - 07/09 : 67 eks zuid in de periode 14u15-16u45
 - 20 eks zuid in de periode 19u00-20u00
 - 14/09 : 20 eks zuid rond 18u00 (een groep)
 - 50 eks zuid rond 20u00 (een groep)

De vogels verzamelden in het reservaat de IJzermonding waar ze zacht roepend en erg onrustig voortdurend heen en weer vlogen tot wanneer een groep op een bepaald ogenblik in zuidelijke richting wegtrok.
 4. Er wordt van de "normale" trekroute afgeweken als gevolg van bijzondere meteorologische omstandigheden (adverse weather conditions).
- Stippen we voor hier vooreerst aan dat het moeilijk is te bepalen wat de "normale" trekroute is; deze is namelijk variabel binnen bepaalde grenzen. In de gevallen bedoeld onder hypothese vier is het zo dat er opmerkelijke trek wordt vastgesteld duidelijk buiten de grenzen van dit normale "gebied der mogelijkheden". Als voorbeeld hiervan kan de spectaculaire trek van Kraanvogels op 6 en 7 november 1982 aangehaald worden (zie o.a. Vergoossen,...)
5. De trek van heel wat soorten steltlopers gebeurt hoofdzakelijk 's nachts. Wanneer nu tijdens de nacht de windrichting verandert (van rugwind naar tegenwind), treedt vertraging op zodat de trek zichtbaar wordt 's morgens.

Ter ondersteuning van hypothesen twee en vijf zullen we hieronder de trek bespreken zoals die werd waargenomen op 15/08/1982.

In hypothese 1 en 3 hebben we gezien dat vogels de trek starten onder gunstige omstandigheden (= onder andere bij rugwind). In de periode voorafgaand aan 15/08/1982 heerste een dergelijke situatie. Geven we eerst een detailverslag van de weersomstandigheden in die periode (Bron: Klimatologische waarnemingen KMI augustus 1982).

Datum	Max	Min	T	D	V
11/08	24.5	14.0	19.9	W/SW	2.2
12/08	26.0	16.1	21.6	SE/SW	4.5
13/08	29.2	12.8	16.7	SW	3.3
14/08	20.6	12.9	17.4	SW/NE	2.2
15/08	22.7	13.5	17.1	E/SW	3.5
16/08	21.8	13.4	17.8	SW	3.3

Max = maximumtemperatuur

Min = minimumtemperatuur

T = gemiddelde temperatuur

D = windrichting

V = gemiddelde windsnelheid in m/sec

Wanneer we deze gegevens aandachtig analyseren dan menen we dat ze de verklaring bevatten voor de stuwtrek die werd vastgesteld op 15/08/1982.

De minimumwaarde van 13/08 (12.8°C) ten opzichte van 12/08 (16.1°C) verschilt 3.3°C. Dit verschil is, net als de daling van de gemiddelde temperatuur (namelijk 4.9°C) aanzienlijk.

Het is bekend dat een plotse temperatuurdaling een soort schrikreactie bij vogels kan teweegbrengen (vb.: "Ruckzug" cfr Hale blz. 101). Trek schijnt dan de enige resterende oplossing te zijn.

Bovendien nam de gemiddelde windsnelheid ook iets af, wat in feite iets praktischer is.

Wanneer nu op 14/08 dezelfde weersomstandigheden aanhielden (zelfs nog iets gunstiger qua V-waarde), en komt daarbij dan nog de plotse verandering van windrichting (van zuidwest naar noordoost; dus van tegenwind naar rugwind), dan blijkt plots het startschot voor de trek gegeven te zijn. Vermelden we hierbij wel dat op 14/08 de noordoostenwind pas in de late namiddag optrad.

Zoals gesteld in punt 1 en 3 zien we dat de ideale trekomstandigheden gecreeerd werden. Tal van vogels vertrekken dan en trekken 's nachts verder. Wanneer nu rond 7 uur 's morgens op 15/08 de wind van oost over zuid naar zuidwest draait (ter plaatse opgetekend door de waarnemers), dan verschijnen plots de soorten en de aantallen. De vogels, hinder ondervindend van de tegenwind, gingen lager vliegen zodat de stuwing zichtbaar werd.

Merken we hier terloops op dat in dit geval ook hypothese 5 bevestigd wordt; er treedt hier namelijk ook doortrek- en aankomstvertraging op (aankomst zowel als doortrek zou normaal 's nachts gebeurd zijn).

Wanneer we echter verder op de dag kijken, dan zien we dat de wind pal uit zuidwestelijke richting bleef waaien en steeds verder in kracht toenam. De hevigste windstoot bedroeg zelfs 12.0 meter per seconde. De aantallen steltlopers liepen dan

ook sterk terug. De windkracht schijnt dus ook, in samenspel met de windrichting een niet te onderschatten rol te spelen bij de trek van steltlopers.

Trek op 15/08/1982

Aantallen en soorten

Soort	7u10 - 12u 10	14u15 - 16u15
Steltloper species	256	4
Deverloper	13 tp	0
Groenpootruiter	17	0
Steenloper	83	0
Scholekster	79	36
Bonte Strandloper	330	1
Tureluur	841	15
Watersnip	263	0
Bontbekplevier	31	58
Stern species	44	9
Vino	388	38
Visdief	138	5
Dwergstern	109	83
Grote Stern	50	17

Een situatie zoals hierboven uiteengezet heeft naar alle waarschijnlijkheid dezelfde invloed gedurende de voorjaars trek. Het spreekt echter vanzelf dat alle meteorologische omstandigheden dan net omgekeerd zullen zijn. De steltlopers vertrekken dan in hun winterkwartier met rugwind en kunnen gehinderd worden door tegenwind tijdens de trek.

Ook de invloed van de windkracht (zie hoger) en van eventueel storende lage druksystemen, is van niet geringe invloed op de trek.

Als voorbeeld van opmerkelijke voorjaars trek van steltlopers vermelden we de maand mei 1980. Gedurende een periode van bijna drie weken (van 1 tot 18 mei) en met een trekpiek van 1 tot en met 6 mei werden tijdens iets meer dan 20 teluren de volgende aantallen opgetekend:

Steltloper species :	1240
Scholekster :	91
Kluut :	50
Kleine Plevier :	2
Bontbekplevier :	26
Zilverplevier :	410
Kanoetstrandloper :	128
Drieteenstrandloper :	104
Bonte Strandloper :	100
Kemphaan :	29
Grutto :	34
Rosse Grutto :	422
Wulp species :	106
Regenwulp :	46
Wulp :	479
Zwarte Ruiter :	13
Tureluur :	371
Groenpootruiter :	44
Deverloper :	25
Steenloper :	152

De weersomstandigheden in deze periode waren de volgende:

Datum	WR	WK
01/05 V	0	3
02/05 V	0	3-4
02/05 A	W-ZW	0-1
03/05 V	NO	5
03/05 N	0	4-5
03/05 A	0	/
04/05 V	0	3-4
04/05 N	NO	6-7
06/05 V	NO	4-5
06/05 A	N-NO	2
11/05 V	ZO	2-3
13/05 V	ZO	3
14/05 V	ZO	4-5
15/05 V	NO	2-3
18/05 V	ZO	1-2

Niettegenstaande het soms bijzonder slechte weer met erg krachtige wind uit oostelijke richting bleven aanzienlijke aantallen steltlopers trekken. Zo werd vastgesteld dat de vogels op enkele centimeter boven het strand vlogen. Wanneer dit omwille van het opwaaiende zand zo goed als onmogelijk werd, bleven de vogels trekken, maar ze volgden dan de kronkelende lijn van de keltjes op het strand (waarneming R. Vanderhoeft).

Deze bijzonder sterke neiging tot trekken tijdens het voorjaar, zelfs onder erg slechte omstandigheden, kan verklaard worden door de broedprikkel. Vogels die na het broedseizoen terugkeren daarentegen, zullen heel wat sneller geneigd zijn onderweg halt te houden bij slechte weersomstandigheden. Elkins drukt dit als volgt uit: "The autumn passage south from northern regions is often leisurely, but in spring there is an urgency to reach the nesting grounds in time to breed successfully ... ; at this season birds move much more rapidly" (cfr Weather and Bird Behavior, blz 111-112).

Tenslotte blijft er nog een punt ter verduidelijking over, namelijk stuwings die optreedt omwille van ecologische redenen. Zoals hoger reeds werd opgemerkt, betreft het hier een iets ingewikkelder situatie.

De weersomstandigheden hebben een invloed op de voedselbereikbaarheid. Het eenvoudigste voorbeeld hiervan is de trek van de Kievit. Het is bekend dat deze soort, samen met de Goudplevier massaal gaat trekken bij een plotse koudeinval of bij sneeuwval. Deze twee factoren beperken de voedselbereikbaarheid van deze vogels; de weiden en velden zijn namelijk bevroren of ondergesneeuwd. In dergelijke gevallen gaan deze beide soorten dan ook massaal trekken. Zo werden op 5 november 1982, 2062 zuidwaarts trekkende Kievitten genoteerd gedurende acht teluren.

Verder kan men zich ook afvragen of de temperatuur soms invloed zou hebben op het voedselaanbod voor steltlopers op het wad. Vooral tijdens de trekmaanden juli en augustus zou een analyse hiervan wellicht interessante resultaten opleveren. De variatie van de hoeveelheid plankton in zee met daaraan verbonden het variërende aantal wadwormen zou even goed een oorzaak-gevolg mechanisme kunnen zijn. Hier ligt wellicht stof voor verder onderzoek.

 Hoofdstuk 5 DE DRIETEENSTRANDLOPER
Calidris alba
 EEN NOG ONBEKENDE WINTERGAST

Het onderstaande is overgenomen uit een artikel dat door Dirk Raes werd geschreven en dat in Oriolus zal verschijnen.

5.1) Ringgegevens

Via de heer W. Roggeman, hoofd van het Belgisch Ringwerk, vernam ik dat de Drieteenstrandloper bijzonder weinig geringd wordt in België. Dit brengt met zich mee dat er bitter weinig terugmeldingen zijn. Volgende cijfers maken het bovenstaande maar al te duidelijk.

Geringde vogels:

1975	0	1980	1
1976	0	1981	41
1977	0	1982	1
1978	14	1983	55
1979	0		

Teruggemelde vogels: 7

Drie van de zeven terugmeldingen waren vogels die net over de grens geschoten waren, namelijk te Bray-Dunes (Noord-Frankrijk).

Een vogel die op 13/08/69 geringd was te Hoylake, Wirral - Cheshire - Engeland, werd teruggevangen op 19/04/73 te Nieuwpoort.

De andere drie terugvangsten betroffen vogels die geringd waren op de Schelpenbank, Vliehors - Vlieland - Nederland op 21/08/74. Ze werden op 21/02/83 teruggevangen te Koksijde.

Het is maar al te duidelijk dat het aantal terugvangsten te gering is om er conclusies uit af te leiden.

Verder ter informatie nog enkele vangstgegevens, mij bereidwillig ter hand gesteld door J. Van Hoe, erkend ringer van het K.B.I.N.. Ze dateren van 24/01/81 en handelen over de lengtematen.

<u>Vleugellengte</u>	<u>Loopbeen</u>	<u>Beklengte</u>
126	27	27
126	25	26
125	25	25
124	25	27
125	25	26

(Voor verdere gegevens betreffende maten, zie o.a. "Guide to the identification and ageing of Holarctic Waders", blz 81).

5.2) Gegevens in verband met trekkers en pleisteraars

De Drieteenstrandloper wordt beschouwd als wintergast, doch wanneer we even onze gegevens nakijken, dan merken we dat we hem toch gedurende 11 van de 12 maanden van het jaar kunnen waarnemen. Dit laatste zij het dan in soms sterk variërende aantallen.

Gedurende de laatste decade van de maand juli verschijnen de eerste vogels. Te Nieuwpoort trokken op 24/07/83 drie exemplaren door en op 30/07/83, pleisterden vier vogels. Ongeveer een jaar later, namelijk op 29/07/84 en op 30/07/84, trokken respectievelijk 6 en 10 exemplaren voorbij het Westerstaketsel te Nieuwpoort. Merken we hierbij op dat het in deze periode is dat men de meeste kans heeft om Drieteenstrandlopers in zomerkleed te zien.

Augustus; de steltlopermaand bij uitstek. Voor de Drieteenstrandloper blijkt dit niet zo evident te zijn. Gespreid over de gehele maand, valt er weinig beweging te bespeuren. Het hoogtepunt kan zowel in het begin van de maand (02/08/81: 30 eks doortrekkend) als op het einde van de maand (25/08/82: 20 eks doortrekkend) vallen.

Ook in september blijven de aantallen gering. Een maximum van 25 zuidwaarts trekkende vogels werd te Nieuwpoort genoteerd op 18/09/83.

Gedurende de maand oktober komt geen specifiek trekschema op de voorgrond. Een lichte stijging van de aantallen is merkbaar bij vroegtijdige vorstinval. Dit laatste kan geïllustreerd worden door twee onafhankelijke tellingen: op 29/10/80 trokken te Koksijde 62 eks zuidwaarts, terwijl er op het strand van Oostende - Middelkerke, zo'n 144 eks verbleven.

November is de maand bij uitstek om zowel trekkende als pleisterende Drieteenstrandlopers waar te nemen. Vorsttrek kan gedurende deze maand erg kenmerkend zijn. Vanaf begin november kan men de eerste winterkwartieren onderscheiden. Wanneer echter een koudeperiode invalt, dan kan het gebeuren dat onze stranden volledig verlaten worden.

Volgende cijfers duiden op de grote verscheidenheid tussen de aantallen gespreid over de maand. De doortrek is regelmatig, doch er kunnen pieken voorkomen. Een voorbeeld hiervan zijn de waarnemingen van 21 en 25 doortrekkende exemplaren op 01/11/81 en 04/11/81 te Nieuwpoort. Ook de aantallen pleisteraars veranderen regelmatig:

01/11/81	Koksijde	56 eks
02/11/83	Oostende (golfbreker)	51 eks
04/11/81	Oostende - Middelkerke	225 eks
19/11/81	Oostende - Middelkerke	250 eks

De onderstaande reeks geeft een beeld van de veranderlijkheid van de aantallen doorheen de volledige maand:

07/11/82	Nieuwpoort (Z - trek)	25 eks
08/11/80	Middelkerke (tp)	27 eks
09/11/80	Nieuwpoort (Z - trek)	14 eks
10/11/79	Nieuwpoort (Z - trek)	28 eks
10/11/80	Oostende - Middelkerke (tp)	123 eks
11/11/79	Nieuwpoort (Z - trek)	87 eks
12/11/83	Koksijde (tp)	36 eks
16/11/80	Nieuwpoort (Z - trek)	61 eks
20/11/82	Middelkerke (tp)	190 eks

Zoals reeds vermeld, blijkt november de aankomstmaand te zijn voor het overgrote deel van de overwinteraars; het is de maand waarin de overwinteringsgebieden zorgvuldig zijn uitgekozen.

December en januari zijn de maanden waarin de wintergasten ter plaatse zijn en vertonen gestabiliseerde totaalaantallen. Merken we echter op dat er zich nog grote aantalsverschillen kunnen voordoen naargelang van de waterstand (hier stelt zich dan ook het probleem van het onderscheiden van effectieve trek van getijgebonden voedselverplaatsingen), maar daarover later meer. Ook plotse sneeuwval of bevriezing van strandgedeelten, kan massale verplaatsingen tot gevolg hebben.

Hieronder de meest representatieve gegevens voor de beide maanden:

05/12/82	Koksijde (tp)	32 eks
06/12/80	Koksijde - Nieuwpoort (tp)	120 eks
15/12/79	Nieuwpoort (Z - trek)	25 eks
16/12/79	Nieuwpoort (Z - trek)	25 eks
19/12/82	Nieuwpoort (Z - trek)	22 eks
21/12/81	Koksijde (tp)	25 eks
23/12/80	Oostende (tp)	160 eks
23/12/82	Oostende (tp)	32 eks
26/12/81	Koksijde (tp)	137 eks
29/12/83	Nieuwpoort (tp)	31 eks
30/12/79	Nieuwpoort (Z - trek)	41 eks

Januari is hier de maand van de kleinere aantallen, waaruit we kunnen afleiden dat de soort wellicht zuidelijker is doorgetrokken.

03/01/84	Koksijde (tp)	48 eks
07/01/84	Koksijde (tp)	61 eks
10/01/84	Oostende - Middelkerke (tp)	31 eks
14/01/84	Koksijde - Nieuwpoort (tp)	53 eks
16/01/82	Middelkerke - Oostende (tp)	41 eks
18/01/84	Nieuwpoort (trek)	110 eks
22/01/83	Oostduinkerke - Nieuwp. (tp)	50 eks
29/01/83	Nieuwpoort (trek)	18 eks
31/01/82	Koksijde (tp)	38 eks

Februari is de maand waarin, indien het weer mild is, een zeer lichte terugtrek waar te nemen is. Toch blijven betrekkelijk hoge aantallen ter plaatse. Hieronder een beeld van de bewegingen van de Drieteenstrandloper gedurende deze maand.

07/02/82	Koksijde (tp)	30 eks
08/02/82	Oostende - Middelkerke (tp)	132 eks
11/02/82	Nieuwpoort	geen
13/02/83	Oostende - Middelkerke (tp)	80 eks
14/02/83	Oostende - Middelkerke (tp)	18 eks
15/02/81	Nieuwpoort (trek)	25 eks
18/02/82	Nieuwpoort	geen
27/02/80	Oostende - Middelkerke (tp)	78 eks

In de loop van de maand maart neemt de terugtrek vaste vorm aan. De cijfers van de terugtrek worden zowel weerspiegeld door de aantallen van de effectieve trek, zowel als door de aantallen pleisterende vogels.

Opmerkelijk is wel dat bij de effectieve trekkers, heel wat vogels zuidwaarts vliegen, wat dus duidelijk tegengesteld is aan de trekrichting van alle overige over zee trekkende vogelsoorten in het voorjaar. Dit eigenaardige trekgedrag wordt in paragraaf 4 uitvoerig behandeld.

Volgende aantallen geven een beeld van het aantalsverloop van de soort gedurende de maand maart.

05/03/83	Nieuwpoort (tp)	81 eks
06/03/82	Koksijde (tp)	25 eks
06/03/83	Nieuwpoort (Z - trek)	22 eks
08/03/80	Oostende (tp)	180 eks
09/03/80	Nieuwpoort (Z - trek)	25 eks
15/03/81	Nieuwpoort (Z - trek)	14 eks
17/03/84	Nieuwpoort (N - trek)	21 eks
	(tp)	25 eks
18/03/82	Oostduinkerke (tp)	50 eks
20/03/83	Nieuwpoort (Z - trek)	40 eks
21/03/82	Nieuwpoort (Z - trek)	9 eks
23/03/80	Oostende - Middelkerke (tp)	34 eks
28/03/80	Oostende - Middelkerke (tp)	109 eks

De maand april is de maand van de terugtek van de Drieteenstrandloper. Pleisterende groepen zijn soms erg groot, doch ze kunnen zeer snel terug verdwenen zijn. Zo kan een waargenomen groep een uur later reeds weg zijn. Daartoe werd een onderscheid gemaakt tussen pleisterende vogels enerzijds en trekkers anderzijds. Enkele voorbeelden:

Pleisteraars

a) gebied Koksijde - Nieuwpoort

11/04/80	20 eks
14/04/83	22 eks
23/04/83	105 eks
24/04/83	24 eks
24/04/82	125 eks
25/04/82	30 eks
18/04/84	83 eks
20/04/84	11 eks

b) gebied Oostende - Middelkerke

01/04/80	95 eks
02/04/83	130 eks
05/04/80	325 eks
07/04/80	120 eks
08/04/80	49 eks

Trekkers

a) Nieuwpoort

10/04/80	7 noord
	28 zuid
12/04/81	32 zuid
12/04/82	65 zuid
13/04/80	30 zuid
15/04/81	8 zuid
17/04/83	10 zuid
15/04/84-30/04/84	30 zuid
	34 noord

b) Oostende

02/04/83	400 eks
----------	---------

De maand mei wordt voor de Drieteenstrandloper als de uiterste doortrekmaand beschouwd. De cijfergegevens laten dit blijken.

02/05/80	Nieuwpoort (N - trek)	100 eks
02/05/81	Nieuwpoort (Z - trek)	20 eks
03/05/80	Oostduinkerke (tpl)	100 eks
06/05/84	Nieuwpoort (N - trek)	15 eks
11/05/80	Nieuwpoort (N - trek)	2 eks
12/05/84	Nieuwpoort (N - trek)	1 eks
13/05/83	Nieuwpoort (Z - trek)	1 eks

5.3) Situatievergelijking tussen de strandgedeelten Koksijde - Nieuwpoort enerzijds en Oostende - Middelkerke anderzijds

Voor een vergelijking tussen de aantallen pleisterende Drieteenstrandlopers op de voornoemde stranden, dient men een aantal cijfergegevens naast elkaar te plaatsen.

<u>Koksijde - Nieuwpoort</u>		<u>Oostende - Middelkerke</u>	
27/12/79	100		
10/02/80	300	08/03/80	190
03/05/80	100	23/03/80	109
09/11/80	123	05/04/80	325
06/12/80	120	07/04/80	120
27/12/80	110	30/10/80	144
10/11/80	123	23/12/80	160
26/12/81	137	24/01/81	1000-tal
28/03/81	115		
19/11/81	250		
24/04/82	125	08/02/82	132
20/11/82	190		
19/02/83	113	02/04/83	130
23/04/83	105	04/11/83	225

Opvallend is dat de cijfers voor het gebied Koksijde - Nieuwpoort aanzienlijk lager liggen dan voor het gebied Oostende - Middelkerke. De verklaring hiervoor is betrekkelijk eenvoudig. De cijfers voor de zone Koksijde - Nieuwpoort slaan bijna uitsluitend op tellingen verricht bij laag- tot middentij. Bij naderend hoogtij vertrekken de Drieteentjes in de richting van het tweede gebied waar zich enkele belangrijke hoogwatervluchtplaatsen bevinden op de daar gelegen golfbrekers. Zo werden op 12/01/85 tussen 15u00 en 15u30, 447 noordwaarts trekkende steltlopers (waaronder 390 Bonte Strandlopers (*Calidris alpina*) en 21 Drieteenstrandlopers) waargenomen in omstandigheden waar normaal alleen zuidwaarts gerichte trek zou verwacht worden (strengte vorst en een grotendeels met ijs bedekt strand) (waarneming J. Borrey en B. Vercruysse). De reden was echter dat zij door het naderende hoogtij (16u35) en door het feit dat het nog resterende deel van het strand met ijs bedekt was, niet langer konden foerageren, zodat ze dan maar noodgedwongen naar de hoogwatervluchtplaatsen uitweken. In dezelfde periode werd echter ook vastgesteld dat Drieteenstrandlopers, samen met Scholeksters (*Haematopus ostralegus*) en Bonte Strandlopers (*Calidris alba*) kleine stukjes ijsvrij gebleven strand als hoogwatervluchtplaats gebruikten, zodat het wellicht zo is dat de primaire HVP's (de golfbrekers tussen Oostende en Middelkerke) enkel dan massaal worden opgezocht wanneer de verstoring op de stranden zo groot is dat de secundaire hoogwatervluchtplaatsen (die in de onmiddellijke omgeving van de foerageergebieden liggen)

Anderzijds moeten we wel opmerken dat in Engeland vogels van zowel de Groenlandse als van de Siberische populatie voorkomen (cfr Cramp and Simmons en Bauer und Glutz). Wat bijgevolg heel goed mogelijk is, is dat de vogels eerst enkele grote "verzamelplaatsen" aandoen (zoals de Wash en het Waddenzee-gebied) om van daaruit (en in het geval van Engeland, via de "Stepping Stone Route"), na het opdoen van voldoende vetreserves, naar hun respectievelijke broedplaatsen te vertrekken.

5.5) Besluit

De Drieteenstrandloper is een moeilijk te classificeren soort; dit omwille van het moeilijke onderscheid tussen effectieve lange-afstandstrekken en rondzwervende pleisterraars.

Enkele bewegingen zijn echter duidelijk te onderscheiden:

- a) Vanaf eind oktober zijn er reeds grote aantallen aanwezig, maar dit enkel bij vroegtijdige koude-inval.
- b) Vanaf begin november stijgen de aantallen zeer snel. De winterkwartieren worden dan volop bezet.
- c) De derde decade van de maand april is het ogenblik waarop de terugtrek van de soort begint. Dit valt vooral op door de hoge aantallen pleisterraars en niet zozeer door waarnemingen van trekkende exemplaren.

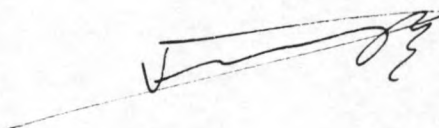
Wanneer we dit vergelijken met de Nederlandse situatie (cfr Camphuysen en Van Dijk, 1983), dan zien we dat de trek zich daar vooral situeert in maart, weinig in april en sterk toenemend in mei. Opvallend is wel dat de voorjaarstrek in Nederland, in tegenstelling tot wat wij vaststelden, hoofdzakelijk noordwaarts gericht is.

SLOTBESCHOUWING

Na een aantal maanden tamelijk intensief bezig te zijn geweest met het schrijven van dit rapport, ligt de definitieve versie nu ter publicatie. Dat het eindresultaat uiteindelijk zo omvangrijk is geworden, is in de eerste plaats te danken aan het enthousiasme en de inspanningen van alle medewerkers en aan de vruchtbare discussies die wij onder ons hebben gevoerd.

Weliswaar is het project helaas niet beëindigd in dezelfde omstandigheden waarin het was opgestart, nu meer dan een jaar geleden, maar toch ben ik ervan overtuigd dat dit rapport beantwoordt aan de doelstellingen die wij eraan hebben gegeven.

Als conclusie meen ik te kunnen stellen dat alleen een tipje van de sluier is opgelicht. Er blijft dus nog heel wat te onderzoeken en daarvoor zal nog veel moeten waargenomen worden, vanzelfsprekend niet alleen te Nieuwpoort of langs de Belgische kust. Een internationale aanpak van een internationaal fenomeen is een absolute noodzaak. Het blijft dus alleen wachten op het eerste internationale vijfjarenverslag.

Bart Vercruysse
24 juli 1986

DWERGHEEDW
LARUS MINUTUS

BIBLIOGRAFIE

ANONIEM, "Opmerkelijke ornithologische waarnemingen", Wielewaal, 1985, blz 417-419

ANONIEM, Bulletin Annuel, Association Marquenterre Nature, Rue, 1981, 18 blz

ANONIEM, Bulletin Annuel, Association Marquenterre Nature, Rue, 1982, 19 blz

ANONIEM, Bulletin Annuel, Association Marquenterre Nature, Rue, 1983, 16 blz

BECUWE, M., "Het voorkomen van de Steenloper, *Arenaria interpres* (L.) en de Paarse Strandloper, *Calidris maritima* (Brunnich) in België en in Zeeuws-Vlaanderen (Nederland)", De Giervalk, 1971, blz 175-223

BECUWE, M., "Een ecologische interpretatie van het seizoenale talrijkheidspatroon van de Steenloper, *Arenaria interpres*, in België", De Giervalk, 1973, blz 281-290

BECUWE, M., "De verspreiding en het gedrag van de Wulp (*Numenius arquata*) in de Westhoek", Wielewaal, 1981, blz 117-122

BECUWE, M. en G.J. OREEL, "Naamlijst van in België en Nederland waargenomen of vastgestelde vogelsoorten en hun ondersoorten", Wielewaal, 1981, blz 363-376

BECUWE, M., et alli, "De verspreiding en het aantalsverloop van pleisterende waadvogels op de Westvlaamse en Zeeuwsvlaamse Noordzeekust 1972-1979", Wielewaal, 1983, blz 341-372

BORREY, J., Leidraad voor het waarnemen van vogels, Stadsbestuur Nieuwpoort, Nieuwpoort, 1985, 2 blz

BRIL, B. en G. VERMERSCH, "Notes sur de tres importants passages de limicoles debut mai 1980 sur le littoral de la mer du nord", Le Heron, 1981, blz 88-90

BULTEEL, G. en H. VAN DER VLOET, "Zeevogelwaarnemingen aan de Belgische Kust", De Giervalk, 1969, blz 192-218

CAMPBELL, B. en R. WATSON, Kust- en zeevogels van Noordzee, Oostzee en het Kanaal, Het Spectrum, Antwerpen, Utrecht, 1978, 136 blz

CAMPHUYSEN, K.J.C. en J. VAN DIJK, "Zee- en kustvogels langs de Nederlands kust, 1974-79", Limosa, 1983, blz 81-230

COMMENCY, X. en F. Sueur, Avifaune de la Baie de Somme et la plaine maritime picarde, Amiens, 1983, 235 blz

CRAMP, S. (Ed.), Handbook of the birds of Europe. The Middle East and North Africa, volume 1, Oxford University Press, Oxford, London, New York, 1977, 722 blz

CRAMP, S. (Ed.), Handbook of the birds of Europe, The Middle East and North Africa, volume 3, Oxford University Press, Oxford, London, New York, 1983, 913 blz

ELKINS, N., Weather and Bird Behavior, T. & A.D. Poyser, Calton, 1983, 239 blz

FISHER, J., The Fulmar, Collins, London, reprinted 1984, 496 blz

FRASER DARLING, F., The Highlands and Islands, Collins, London, 1964, reprinted 1973, 336 blz

GEERS, V. et alli, "Ornitologische seizoenoverzichten in Vlaanderen, september-oktober-november 1980", Wielewaal, 1981, blz 338-359

GEROUDET, P., Les Palmipedes, Delachaux et Niestle, Neuchatel, Paris, deuxieme edition, 1972, 267 blz

GEROUDET, P., Limicoles, Gangas et Pigeons d' Europe, volume 1, Delachaux et Niestle, Neuchatel, Paris, 1982, 240 blz

GEROUDET, P., Limicoles, Gangas et Pigeons d' Europe, volume 2, Delachaux et Niestle, Neuchatel, Paris, 1983, 254 blz

GLUTZ VON BLOTZHEIM, U.N., Handbuch der Vogel Mitteleuropas, Band 6, Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden, 1975, 840 blz

HALE, W.G., Waders, Collins, London, 1982, 320 blz

JANSEN, F.H., "Alk en Zeekoet vergeleken", Jaarverslag 1979 - Zeetrek langs Scheveningen, ZeetrekWaarnemers Scheveningen, Scheveningen, 1980, blz 71-73

JANSEN, F.H., "De trek van de Grauwe Pijlstormvogel *Puffinus griseus* langs de Nederlandse kust", Limosa, 1981, blz 117-127

KONINKLIJK METEOROLOGISCH INSTITUUT VAN BELGIE, Klimatologische waarnemingen mei 1980, Brussel, 1980, 16 blz

KONINKLIJK METEOROLOGISCH INSTITUUT VAN BELGIE, Klimatologische waarnemingen augustus 1982, Brussel, 1980, 15 blz

LIPPENS, L. en H. WILLE, Atlas van de vogels in België en West-Europa, Lannoo, Tielt, Utrecht, 1972, 846 blz

MEAD, C., Bird Migration, Country Life Books, Middlesex, 1983, 224 blz

OGILVIE, M.A., Ducks of Britain and Europe, T. & A.D. Poyser, Berckhamsted, 1975, 206 blz

OGILVIE, M.A., Wild Geese, T. & A.D. Poyser, Berckhamsted, 1978, 350 blz

PRATER, J., J.H. MARCHANT & J. VUORINEN, Guide to the identification and ageing of holarctic waders, British Trust for Ornithology, Tring, 1977, 168 blz

RAES, D., "Invloed van de weersomstandigheden op de trek van steltlopers", Natura, 1986, blz 13-16

RAES, D., "De Drieteenstrandloper (*Calidris alba*), een nog onbekende wintergast", Oriolus, 1986, in voorbereiding

SEVERIN, T., The Brendan Voyage, Arrow Books, London, 1978, 265 blz

SHARROCK, J.T.R. (Ed.), Frontiers of Bird Identification, Macmillan Journals Ltd., London, 1980, 272 blz

SYMENS, D., "Massale doortrek van Kraanvogels *Grus grus* over Vlaanderen tijdens het najaar 1982", Wielewaal, 1984, blz 55-65

TEIXEIRA, R.M., Atlas van de Nederlandse Broedvogels, Vereniging tot behoud van natuurmonumenten in Nederland, 's-Graveland, 1979, 431 blz

TOMBAL, J.C. et alli, "Synthese des observations - recensement aerien", Le Heron, 1981, blz 30 - 31

VANDENBULCKE, P., "Trekpatroon van Grauwe Pijlstormvogel (*Puffinus griseus*) door de Zuidelijke Noordzee en het Kanaal in functie van de trek voor de Westeuropese kust", Veldornitologisch Tijdschrift, 1978, blz 2-19

VANDENBULCKE, P., "Tien jaar zeevogeltrek langs de Belgische Kust", Veldornitologisch Tijdschrift, 1979, blz 35-57

VAN GOMPEL, J., "Opnieuw massale zeevogelsterfte aan onze kust tijdens de winter 1982-83", Wielewaal, 1984, blz 150-155

VERBOVEN, J., "Stookolieslachtoffers aan de Belgische kust gedurende de winter 1983-1984", Wielewaal, 1985, blz 2-9

VERCRUYSSSE, B., "Overzicht van de kusttrek te Nieuwpoort in najaar 1979", Wielewaal, 1981, blz 124-127

VERCRUYSSSE, B., "Voorjaarstrek van zeevogels te Nieuwpoort, een vergelijking tussen 1980 en 1981", Wielewaal, 1982, blz 256-259

VERCRUYSSSE, B., "Geelpootmeeuwen aan de Westkust in de periode april 1982-juni 1984", in voorbereiding

VERGOOSSEN, W.G., "De trek van Kraanvogels (*Grus grus*) in de provincie Luik", Veldornitologisch Tijdschrift, 1982, blz 20-27

